

Universitätsbibliothek Wuppertal

Hvgonis Grotii De Ivre Belli Ac Pacis Libri Tres

Grotius, Hugo

Moeno-Francofvrti, 1626

Liber tertius

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-675](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-675)

HVGONIS GROTII
DE IVRE BELLI
AC PACIS

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Quantum in bello liceat, regulæ gene-
rales ex iure naturæ: vbi & de do-
lis & mendacio.

I. **O**rdo sequentium.

II. **R**egula prima: licere in bello quæ ad finem sunt necessa-
ria: explicatur.

III. **S**ecunda: ius non tantum ex principio, sed & causis in bello
subnascentibus spectari.

IV. **T**ertia: quedam consequi sine iniuria quæ ex proposito non
licerent: cui cautio additur.

V. **Q**uid liceat in eos qui hostibus res subministrant per distin-
ctiones explicatur.

VI. **A**n dolo vti in bello liceat.

VII. **D**olus in actu negatiuo per se non est illicitus.

VIII. **D**olus in actu positiuo distinguitur in eum qui fit per actus
libere significantes, & per actus significantes velut ex con-
uentione: & ostenditur dolum prioris generis licitum esse.

- IX. In secundo genere indicatur questionis difficultas.
 X. Non omnem usurpationem locutionis qua sciatur in alium sensum accipiendam, esse illicitam.
 XI. Mendacij qua illicitum est formam consistere in repugnantia cum iure alterius, quod explicatur.
 XII. Et ostenditur licitum esse falsum loqui apud infantes & amentes.
 XIII. Et cum is decipitur ad quem sermo non est & quem extra sermonem decipere liceret:
 XIV. Et cum qui loquitur vitur iure supereminente in sibi subditum:
 XV. Et cum sermo est ad eum qui velit ita decipi:
 XVI. Forte & cum vitam tueri aut nostrum consequi aliter non possumus.
 XVII. Aduersus hostes licitum falsiloqui qui senserint auctores.
 XVIII. Non extendendum hoc ad verba promittentia.
 XIX. Nec ad iuramenta.
 XX. Generosius tamen esse falsiloquio in hostem quoque abstinere: quod per similia illustratur.
 XXI. Non licere nobis quenquam impellere ad id quod nobis licet, ipsi non licet.
 XXII. Licere tamen vri opera vltro oblata.

I. **E**T qui bellum gerat, & quibus ex causis belligerare liceat vidimus. Sequitur expendamus, quid quantumque in bello liceat & quibus modis. quod aut nude spectatur, aut ex promisso antecedente. Nuda ex naturæ primum, deinde ex Gentium iure. Quod ergo natura liceat videamus.

II. Primum, vt iam ante diximus aliquoties, ea quæ ad finem ducunt in morali materia æstimationem intrinsecam accipiunt ab ipso fine: quare quæ ad finem iuris consequendi sunt necessaria, necessitate sumpta nõ secundum Phisicam subtilitatem sed moraliter, ad ea ius habere intelligimur: Ius dico illud q̄ strictè ita dicitur

dicitur & facultatem agēdi in solo societatis respectu significat. Quare si vitā aliter seruare non possum, licet mihi vi qualicunque arcere eum qui eam impetit, etiā si forte is peccato vacet, vt notauimus alibi: quia ius hoc non proprie ex peccato alterius oritur, sed ex iure q̄ mihi pro me natura concedit. Quin & rem alienam ex qua certū mihi periculū imminet citra culpę aliene considerationē inuadere possum: non tamen dominus fieri: id enim ad eum finem accommodatum non est: sed custodire donec securitati meę satis cautum sit: q̄ ipsum quoque tractatum est à nobis alibi. Sic rem meam quam alius detinet eripere ei naturaliter mihi ius est: & si id difficilius, aliud tantum valens: vt & debiti consequendi gratia: quibus ex causis dominium quoque sequitur, quia alio modo læsa æqualitas reparari nequit. Sic vbi iusta est punitio, iusta etiam vis omnis sine qua ad pœnam veniri nō potest: & omne q̄ pœnæ pars est, vt rerum corruptio per incendium aut aliter, intra iustum scilicet & qui peccato respondeat modū.

Vlt. de iure belli. 18. & 29. & 55.

Sila. in verbo bellum. p. 1. n. 10. vers. prima.

III. Sciendum secundo est ius nostrum non ex solo belli principio spectandū, sed & ex causis subnascētib; sicut & in iudiciis post litem contestatam ius saepe parti nouum paritur. Sic qui se aggregant me impetēt, siue socij siue subditi; in se quoque ius tuendi me mihi porrigunt. Sic qui bello se miscēt quod iniustum est, præsertim si ipsi id iniustum esse scire possunt ac debent, obligant se ad sumtus & damna refarcienda quia culpa damnū dant. Sic qui bello sine probabili ratione suscepto accedunt, ipsi quoque pœnæ meritum contrahunt pro ratione iniustitię quę ipsorum actui inest. Ita Plato probat bellum *μέγιστον ἔστιν ἀδικία, ἡ δὲ ἀδικία ἕως ἄν τις ἀδικίαν ἀδικῆται, ἕως ἄν τις ἀδικίαν ἀδικῆται, ἕως ἄν τις ἀδικίαν ἀδικῆται, ἕως ἄν τις ἀδικίαν ἀδικῆται*, donec hi qui fontes sunt cogantur in fontibus malo affectis pœnas dare.

IV. Obseruandum tertio, ad ius agendi multa con-

Vic. d. lib.
n. 37.

Ad Tabl.
ep. 154.

Matt. XIII.
20. Thom. 2.
n. quest. 64.
art. 2.
In fine lib.
II. de elem.

Gen.
XVIII. 23.
& seq.

sequi indirecte & extra agentis propositum, ad quæ per se ius non esset. In sui defensione quomodo id locum habeat explicauimus alibi. Sic vt nostrum confitemur, si tantumdem accipi non potest, plus accipere nobis ius est, sub obligatione tamen restituendi pretium eius quod redundat. Sic nauis piratis plena aut domus latronibus, tormentis peti potest etiam si intra eandem nauem aut domum sint pauci infantes, mulieres aut alioqui innocentes quibus inde creetur periculum. *Nec reus est mortis alienæ*, inquit Augustinus, *qui cum sua possessioni murorum ambitum circumduxit, aliquis ex ipsorum vsu percussus interit*. Sed sicut ante hac monuimus sepe, non semper ex omni parte licitum est quod iuri strictè sumto congruit. Sæpe enim proximi caritas non permittet vt summo iure vtamur. Quare etiã quæ extra propositum accidunt & accidere posse præuidetur cauêda erunt, nisi multo maius sit bonum quo nostra actio tendit quam malum id quod metuitur, aut nisi in pari bono & malo multo maior sit spes boni quam mali metus, quod prudentiæ arbitrandum relinquitur: sed ira vt semper in dubio ad eam partem quæ alteri magis quam sibi consulit, vt tutiorem, inclinandum sit. *Sinite crescere zizania*, inquit optimus magister, *ne illa ea euellere vultis euellatis & triticum*. Multos occidere & indisciplinatos, inquit Seneca, *incendij & ruine potentia est*. Docent nos historiæ quam serua pœnitentiã, Ambrosio monentes, talem vindictæ excessum Theodosius expiauerit. Nec si quid Deus interdum facit tale, id nobis in exemplum trahendum est, ob plenissimum illud dominij ius quod ille in nos habet, nobis vero alteri in alterum non concessit, vt alibi notauimus. Et tamen ille ipse Deus, hominum suo iure dominus, ob paucissimos bonos parcere solet quamuis magnæ malorum vniuersitati, & eo suam, qua iudex est, æquitatè te statã facit, vt Abrahami cum

cū Deo colloquium de Sodomis apertè nos docet. Et ex his quidè generalibus regulis cognosci potest quarum in hostem liceat naturaliter.

V. Sed & quæstio incidere solet quid liceat in eos qui hostes non sunt, aut dici nolunt, sed hostibus res aliquas subministrant. Nam & olim & nuper de ea re acriter certatum scimus, cum alii belli rigorè, alii commerciorum libertatem defenderent. Primum distinguendum inter res ipsas. Sunt enim quæ in bello tantum vsum habent, vt arma: sunt quæ in bello nullum habent vsum, vt quæ voluptati inferuiunt: sunt quæ & in bello & extra bellum vsum habent, vt pecunia, commingatus, naues, & quæ nauibus adsunt. In primo genere verum est dictum Amalasinthæ ad Iustinianum, in hostium esse partibus qui ad bellum necessaria hosti administrat. Secundum genus querelam non habet. Sic Seneca, tyranno gratiam se relaturum ait, si beneficium illi neque vires maiores daturum est ad exitiū commune, neque confirmaturum quas habet, id autè est quod reddi illi sine pernitie publica possit; quod explicans addit: *pecuniam quæ satellitem stipendio teneat, non subministrabo; si marmora & vestes desiderabit, nihil oberit cuiquam id quo luxuria eius instruitur: militem & arma non suggeram. Si pro magno petet munere artifices scena & quæ ferit atè eius emolliant, libens offeram. Cui triremes & aratas non mitte-rem, lusorias & cubiculatas & alia ludibria regum in mari laesuentium mittam.* Et Ambrosio iudice largiri ei qui conspiret aduersus patriam, non est probabilis libertas. In tertio illo genere vsus ancipitis, distinguendus erit belli status. Nam si tueri me non possum nisi quæ mittuntur intercipiam, necessitas vt alibi exposuimus, ius dabit, sed sub onere restitutionis nisi alia causa accedat. Quod si iuris mei executionem rerū subuectio impedierit, idq; scire potuerit qui aduexit, vt si oppi-

*Procop. 1.
Goth.*

*Lib. 1. c. 30.
de Off.*

*Can. in c. 1. ea
quorundā.
& c. ad li-
berandam;
de Iudæis.*

*Situ. in ver-
bo restitutio.
p. 3. §. 12.*

dum obsessum tenebam, si portus clausos, & iam deditio aut pax expectabatur, tenebitur ille mihi de dāno culpa dato, vt qui debitorem carceri exemit, aut fugā eius in meam fraudem instruxit: Et ad damni dati modum res quoque eius capi & dominium earum debiti consequēdi causā quāri poterit. Si damnum nondum dederit sed dare voluerit, ius erit rerum retentione eū cogere vt de futuro caueat obsidibus, pignoribus aut alio modo. Quod si præterea euidentissima sit hostis mei in me iniustitia, & ille eū in bello iniquissimo confirmet, iam non tantum ciuilitate tenebitur de damno, sed & criminaliter, vt is qui iudici imminenti reū manifestum eximit: atque eo nomine licebit in eum statuere quod delicto cōuenit, secundum ea quæ de penis diximus. quare intra eum modum etiā spoliari poterit. Et has ob causas solent à bellum gerentibus publicæ significationes fieri ad alios populos, tum vt de iure causæ, tum etiā vt de spe probabili iuris exsequendi appareat. Hęc autem quæstionem ad ius naturæ id eo retulimus, quia ex historiis nihil comperire potuimus ea de re iure voluntario gentium esse constitutū. Romanos qui Carthaginensium hostibus commertus attulerant, ipsi Carthaginenses, aliquando ceperunt: eosdem iidem Carthaginenses repetētibus Romanis reddiderunt.

Polyb. 1.

VI. Modum agendi quod attinet, vis ac terror maxime propria bellorum. An & dolo vt liceat quæri solet. Nam Homerus quidem dixit hosti nocendum

ἢ δόλο ἢ βίῃ ἢ ἀμφαδόν ἢ κρυφῶδόν.

Siue dolo, seu vi manifesta, clamue palamue.

Et Pindari est:

*χρὴ δὲ πᾶν ἐρ——
δοῦν ἢ μαυραδου πὸν ἔχθρῶν.*

*Quiduis agendo scilicet hostica
Delenda vis est.*

Apud Virgilium quoque dictum illud,

Dolus an virtus quis in hoste requirat

sequitur ipse

Ripheus iustissimus vnus

Qui fuit in Teucris & seruantissimus equi.

Silius in rebus Fabii Maximi

Lib. XV.

Ex in virtuti placuit dolus.

Apud Homerum Vlysses viri sapientis exemplum, plenus vbique fraudium in hostem: vnde Lucianus regulam elicit, laude dignos, qui hostem fallunt. Nihil vtilius in bello dolis Xenophon dixit, & Brasidas apud Thucydidem præclaram imprimis laudē esse ex belli furtis: & apud Plutarchum Agefilaus hostes decipere & iustum & licitum esse. Polybius, quæ vi fiunt in bello minoris censenda quam quæ ex occasione & dolo. Atque ita censuisse ipsos illos seueros Laconas notat Plutarchus, ac maiorem etiam victimam ab eo immolatam qui dolo quā qui aperto Marte rem confecisset.

Luc. Thil.

Xenoph.

Hipp.

Thuc. lib. V.

Plut.

Apopht.

Polyb. lib.

IX.

Plut.

Marcel.

Ammiani est: *Nulla discrimine virtutis ac doli, prosperos omnes laudari debere bellorum euentus: Iuris cōsulti Romani bonū dolum vocāt si aduersus hostem quis machinaretur: &*

D. l. i. De dolo.

alibi, nihil interesse vi quis an fallacia potestate hostiū enaserit. Inter Theologos Augustinus: Cum iustū bellum suscipitur, vi aperta pugnet quis aut ex insidiis, nihil ad iustitiam interest. Et Chrysostomus maxime laudari Imperatores qui fraude victoriam quæsiissent. Sed nec defunt sententiæ quæ suadere videntur partē contrariā quātū nonnullas infra adferemus. Quæstionis huius definitio pendet ex eo, an dolus in genere sit semper malorum, in quibus locū habet nō esse faciendū malum vt eueniat bonū, an ex iis quæ vitium non habent ex sua

L. Nihil.

D. de captiuis

Quæst. X.

super Iosue.

1. De Sacerdotio.

natura sed quibus accidere etiā potest vt bona sint. VII. Notandum igitur dolum alium consistere in actu negatiuo, alium in actu positiuo. Doli vocē etiā ad ea

L. 1. §. doli
malum. D.
de Dolo ma-
ho. De Off. 3.

Libro contra
mend. a. 10.
Th. 2. 2. q.
40. art. 3. in
resp. 6. qu.
71. art. 7.
Silu. in
verb. bellum
p. 1. n. 9.
Pro Milone
& lib. VII.
epist. 9. &
pro Cn.
Plancio.
Gen. XX.

Th. 2. 2.
quæst. 110.
art. 3. in resp.

L. Labeo §.
vlt. D. de
sup. legata.

quæ in negatiuo actu consistunt extendo, Labeone au-
ctore qui ad dolum sed non malum refert vbi quis per
dissimulationem tueretur sua vel aliena. Haud dubie cru-
de nimis à Cicerone dictum est: *ex omni vita simulatio-
nem dissimulationemq; tollendam*. Nam cum nec quæ scias
nec quæ velis omnia aperire alijs tenearis, sequitur vt
dissimulare quædam apud quosdam, id est tegere & oc-
cultare fas sit. *Licet*, inquit Augustinus, *veritatem occulta-
re prudenter sub aliqua dissimulatione*. Et necessariam hanc
omnino atque inuitabilem his præsertim quibus res
publica commissa est non vno loco fatetur ipse Cice-
ro. Exemplum ad hanc rem insigne præbet Ieremie hi-
storia cap. x. xxvii. Is enim propheta à rege interroga-
tus de obsidionis euentu, apud proceres, regis postu-
latu, hoc ipsum prudenter occultat, aliam interim cau-
sam, nec falsam tamè, colloquij adferens. Et huc quo-
que referri potest quod Abrahamus Saram sororem,
id est ex vsitato tum loquendi more propinquam cõ-
sanguineam vocat, matrimonium dissimulans.

VIII. Dolus qui in actu positiuo consistit, si in rebus,
simulatio; si in sermone, mendacium vocatur. Qui-
dam inter hæc duo hanc constituunt differentiam, &
dicant voces naturaliter signa esse intellectuũ, res non
item. Sed contra verum est voces natura ipsa & citra
hominum voluntatem nihil significare, nisi forte vox
sit confusa & ἀναρρητος qualis in dolore, quæ ipsa rei
magis appellatione venit quam locutionis. Quod si
hoc dicatur, hominis naturam hanc esse peculiarem
supra animãtes cæteras vt conceptus animi possit aliis
indicare & ad eam rem voces repertas, verum quidem
dicitur: sed addendum est, non solis vocibus tale fie-
ri indicium, sed & nutibus vt apud mutos, siue illi nu-
tus aliquid habent cum re significata commune ipsa
natura, siue tantum ex instituto significant: quibus
nutibus

nutibus pares sunt notæ illæ quæ non voces lingua figuratas significant, vt Paulus Iurifconsultus loquitur, sed res ipsas siue ex aliqua conuenientia, vt notæ hieroglyphicæ, siue mero arbitratu vt apud Sinenses. Alia igitur hic adhibenda distinctio est, qualem adhibuimus ad tollendam ambiguitatem in voce iurifgentiū. Diximus enim jus gentium dici & quod singulis gentibus placuit sine mutua obligatione, & id quod mutua obligationem in se continet. Voces ergo & nutus & notæ quas diximus reperta sunt ad significandū eum mutua obligatione, res aliæ non item. Hinc fit vt rebus aliis vt liceat etiam si præuideamus futurum vt alter inde falsam concipiat opinionem. Loquor de eo quod intrinsecum est, non de eo quod accidit. Itaq; exemplum ponendum est, vbi nullū sequitur inde nocumentum, aut vbi nocumentum ipsum seposita doli consideratione, licitum est. Prius exemplum est in Christo qui apud comites Emauntinos *περὸς ἡμῶν* Luc. XXIV. 22. ire longius, id est speciē prætulit ituri longius, nisi malimus verè quoque voluisse eum ire longius, sub conditione tamen nisi magno nisu retineretur, quomodo & Deus multa velle dicitur quæ non fiunt, & alibi Christus ipse dicitur voluisse prætereire Apostolos nauigantes, nempe nisi impense rogaretur nauem ascendere. Alterum exemplum dari potest in Paulo qui Timotheum circumcidit, cum satis sciret Iudæos hoc ita accepturos, quasi circumcisionis præceptum, quod reuera abolitum iam erat, adhuc obligaret Israelis posteros: cum tamen non hoc quæreret Paulus, sed tantum familiarius cum Iudæis versandi facultatem sibi & Timotheo præbere. Neq; vero circumcisio, sublata lege diuina, ex instituto amplius significabat talem necessitatem, neque malum quod inde sequebatur tanti erat quanti illud bonum quo Paulus tendebat. Hanc simulationem

L. Non figurata. D. de obli. & act.

Luc. XXIV. 22.

Marc. VI. 43.

Act. XVI. 3.

lationem Patres Græci saepe vocant *οικονομία*. de qua egregia extat sententia Clementis Alexandrini, qui de viro bono agens, sic ait: *ὅτι τὸ πλεονεξεῖν ἐπιχειρεῖ μὴν πρὸς τοὺς πλησίον αὐτοῦ ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους: ὅβ ὑπὸ τὴν ἀποστολήν αὐτοῦ ἔσται ὁ πρῶτος ἡμιθέος ὁμοιωμένος*: ob utilitatem proximi faciet quaedam que sponte alioquin ac primaria intentione non faceret. Tale in bello Romanorum iecit: ut, ne fame

2. in. v.

Iosue VIII.
Sila. in ver-
bo, bellum, p.
1. n. 9.

capitolio panem in hostium stationes iecit: ut, ne fame premi crederentur. Exemplum posterioris est in ficta fuga, qualem Iosue suis præcepit ad Haium expugnandum & alii duces saepe. Nam hic quod sequitur nocuum licitum esse ponimus ex belli iustitia, ipsa autem fuga ex instituto nihil significat, quamquam hostis eam accipit ut signum pavoris, quod alter cauere non tenetur, utens sua libertate huc vel illuc eundi, & magis minusve celeriter & hoc vel illo gestu habituve. Eodem referri debet eorum actus qui hostium armis, signis, vestibus, velis & si passim leguntur. Hæc enim omnia eius sunt generis, ut à quouis pro arbitrio etiam contra consuetudinem vsurpari possint, quia consuetudo ipsa singulorum arbitrio, non quasi consensu communi introducta est, qualis consuetudo neminem obligat.

IX. Grauior est disputatio de illis notis quæ ut ita dicam in commercio hominum versantur, in quo genere propriè mendacium situm est. Multa enim sunt contra mendacium in sacris literis: *Verbum mendax odio habebit iustus*, id est, vir bonus, Prouerb. xiii. 5. *Falsiloquentiam & verbum mendax amoue à me*, Prouerb. xx. 8. *Perdes loquentes mendacium*, Psal. v. 7. *Ne mentimini alter alteri*, Coloss. iii. 9. Et hanc partem rigidè tuetur Augustinus: & sunt etiam inter Philosophos & Poetas qui eum eo sentire videantur. Notum illud Homeri:

*Ille mihi inuisus pariter cum faucibus Orci,
Cuius mens aliud condit quam lingua profatur.*

Sopho-

Sophocles:

Aliena vero proloqui nunquam decet:

At vera certam sicui pestem ferunt

Huic danda venia est, si facit quod non decet.

Cleobulus:

Mendacium odit quisquis animitus sapit.

Aristoteles dixit: καὶ αὐτὸ τὸ μὲν ψεῦδος σαυλον καὶ ψεκτὸν, τὸ δὲ ἀληθὲς καλὸν καὶ ἐπαινετὸν: per se mendacium turpe atque vituperabile, veritas pulchra ac laudabilis. Neque tamen deest in alteram quoque partem auctoritas: primum in sacris literis exempla laudatorum hominum sine reprehensionis notâ: deinde veterum Christianorum pronuntiata Origenis, Clementis, Tertulliani, Lactantii, Chrysostomi, Hieronymi, Cassiani, imo pene omnium ut ipse fateretur Augustinus, ita dissentiens, ut tamen magnam questionem, latebrosam tractationem, disputationem inter doctos alternantem (hæc enim omnia ipsius verba sunt) agnoscat. Inter Philosophos apertè hinc stant, Socrates & discipuli eius Plato, Xenophon, & alibi Cicero, & si Plurarcho credimus Stoici, qui inter sapientis dotes ponunt mentiri ubi & quomodo oportet. Diphilus:

Quod pro salute dicitur mendacium

Me iudice habere nil potest incommodi.

Quærenti apud Sophoclem Neoptolemo:

Non tibi videtur turpe falsiloquentia?

respondet Vlysses,

Non, si salus nascatur ex mendacio.

Cui similia ex Pisandro & Euripide adferuntur.

X. Tam diffidentium sententiarum conciliatio forte aliqua reperiri poterit ex largiore aut strictiore mendacii acceptione. Neque hic mendacium sumimus quantum & imprudenti accidit, quomodo mendacium dicere & mentiri apud Gellium discernuntur: sed de

Plato I. de
II. de V. de
rep.
Xenoph.
quarto.
Soera. Plus
de Stoic.

Th. 2.2. qu.
110. art. 1.37
resp.

eo agimus quod scienter profertur cum significatio-
 ne quæ mentis conceptui, siue in intelligendo siue in
 volendo disconueniat. Nam quod primo κατὰ τὴν ὁμοίωσιν
 verbis & similibus notis indicatur sunt mentis conce-
 ptus: ideoque nō mentitur qui dicit rem falsam quam
 veram existimat, sed qui dicit rem veram quidem sed
 quam falsam putat mentitur. Significationis ergo fal-
 sitas id est quod ad communem mendacii naturā re-
 quirimus. Cui consequens est cum vox aliqua aut ser-
 monis complexio est πολλή σημασις, id est plures vno signifi-
 ficatus admittit, siue ex vulgi vsu, siue ex artis confue-
 tudine, siue ex figura aliqua intelligibili, tunc si animi
 conceptus vni istarum significationum congruat non
 admitti mendacium, etiam si putetur is qui audit in al-
 liam partem id accepturus: nam hic in significatione ip-
 sa non est vitium, vt ex ante dictis apparet; si quod ergo
 vitium ei accidit id extrinsecum est, ex personarum
 aut negotii qualitate: quibus ex causis sæpe & dissimu-
 lationi adhærescit vitium, puta cum Dei honos, aut a-
 mor proximo debitus, aut rei quæ agitur naturā exi-
 gunt vt quod animo cogitatur omnino patefiat: sicut
 in contractibus diximus id aperiendum quod natura
 contractus intelligitur exigere, quo sensu non incom-
 mode accipi potest Ciceronis illud, *Tollendum esse in re-
 bus contrahendis omne mendacium*. Extra tales autem cir-
 cumstantias extrinsecas non esse in vitio positam vsur-
 pationem locutionis quæ aliter accipi potest aut etiā
 accipiēda probabiliter existimatur, Christi ipsius pro-
 bari videtur exemplo, qui cum Apostolis ad instar
 Phylarcharum apud Hebræos sedes eximias & regi-
 potationem in patris regno, satis sciuisse videtur nō a-
 liter hoc ab illis accipi quā de regno aliquo huius vi-
 tæ, cuius spe ad ipsum momentum Christi ad cælum
 ascen-

III. de Off.

Luc. XXII.

39.

Matt.

XXVI. 25.

Act. 1. 6.

Matt.

XIII. 13.

ascensuri pleni erant. Idem alibi per fabularum ambages populum alloquitur, ne audientes ipsum intelligerent, nisi scilicet animi attentionem talem ac docilitatem afferrent, qualem afferri par erat.

XI. Ad communem ergo mendacii notionem requiritur ut quod dicitur, scribitur, notatur, innuitur, intelligi aliter nequeat quam in eum sensum quia mente proferentis discrepet. Huic autem notioni laxiori strictior significatio differentiam aliquam propriam adiciat necesse est, quæ, si recte res inspicatur, nulla videtur alia dari posse præter repugnantiam cum iure existente ac manente eius ad quem sermo aut nota dirigitur. Ius hic intelligo non quod ius & rei extrinsecum sed quod proprium sit huic negotio atque cognatum. Id autem nihil est aliud quam iudicandi libertas quam homines colloquentes his quibus colloquantur debere quasi pacto quodam tacito intelliguntur. Hæc enim nec alia est mutua illa obligatio quam homines introduci voluerant, simul atque sermone notisque similibus uti instituerunt. Nam sine tali obligatione inane fuisset tale repertum. Desideramus autem ut quo tempore sermo sit ius illud subsistat, ac maneat: fieri enim potest ut ius quidem fuerit, sed sublatum sit aut tollatur ex alio iure superueniente, sicut debitum acceptilatione aut conditionis cessatione. Tum vero requiritur ut ius quod legitur eius sit quicquid loquimur, non alterius, sicut & in contractibus iniustitia non nascitur nisi ex læso iure contrahentium. Huc forte non male referas quod veriloquium ad iustitiam refert post Simonidem Plato, & quod mendacium illud veterum sacre literæ sæpe describunt testimonio siue elocutione aduersus proximum, & quod ipse Augustinus in mendacii natura constituenda ponit fallendi voluntatem. Et Cicero quæstionem de veritate eloquen-

Lib. 1. de
rep.

1. of.

eloquenda referri vult ad iustitiæ fundamenta. Vnde sequi videtur vt ex iis causis faliloquium crimine vacet ex quibus aut promissio non obligaret aut ius promissio quæsitum auferri alioqui posset, quia scilicet sermonis obligatio ex tacito pacto venit, non tamen quasi speciali ac tum incipienti cum verba proferuntur vt in fide, sed quasi ex communi & antiquo: quale tacitum pactum etiam ex dominio nasci supra diximus ad restituenda quæ penes nos sunt aliena, quod ipsi tamen per compensationem debiti & alios modos impeditur ne vim suam exferat. Hæc recte intellecta multas nobis suppeditabunt illationes, quæ ad concilianda sententiarum supra designatarum dissidia non parum valitura sint.

XII. Primum est, etiam si quid dicatur quod falsam habeat significationem infanti aut amentis in eo mendacii culpam non esse. Videtur enim communi omnium hominum sensu permissum esse,

Vt puerorum etas improvida ludifcetur.

Ratio proxima est quia cum in infantibus & amentibus non sit iudicii libertas, non potest eis circa eam libertatem iniuria fieri.

XIII. Secundum est, quoties sermo ad eum dirigitur qui non decipitur, etiam si tertius inde falsam hauriat persuasionem, nullum esse mendacium: non ratione eius ad quem sermo est: quia illi libertas manet integra plane vt illis quibus id intelligentibus fabula narratur, aut apud quos profertur sermo figuratus καὶ εἰρηναῖος aut καὶ ἰσορροπῶν, quæ figura, vt Seneca ait, ad verum mendacio venit: Neque ratione eius qui obiter id audit: quia cum eo non agitur, ideoque nulla est ad illum obligatio. Imo si ipse sibi opinionem informat de eo quod non ipsi, sed alteri dicitur, habet quod sibi non alteri rem imputet. Quippe si recte iudicare volu-

VII. de Be-
nes. 23.

volumus illius respectu sermo non sermo est, sed res *Lin. XXV*
 q̄ significare quilibet potest. Nihil ergo peccavit aut *App. Hist.*
 Cato Censorius, qui sociis auxilia falso est pollicitus,
 aut Flaccus qui hostium urbem ab Æmilio expugna-
 tam aliis narravit, quanquam eo hostes decepti sunt:
 cui rei similem de Agesilao narrat Plutarchus. Nihil
 enim hic dictum hostibus: nocumentum autem quod
 inde secutum est extrinsecum quid est, & per se non il-
 licitum optari aut procurari. Ad hoc genus Chryso-
 stomus & Hieronymus retulerunt Pauli sermonem
 quo Antiochiæ Petrum vt nimium Iudaizantem re-
 prendit. Censent enim Petrum satis intellexisse non
 id serio fieri: interim vero consultum infirmitati ad-
 stantium.

XIV. Tertium est, qui habet ius supereminens in
 omnia iura alterius, defendi posse hunc non mentiri
 apud personam eousque sibi subiectam. Ratio est, quia
 tunc ius inferioris cessat absorptum à iure superioris,
 plane sicut & dominium & agendi libertas subiicitur
 imperanti ad utilitatem communem domino vero
 serui etiam ad propriam utilitatem domini. Et hoc
 maxime spectasse videtur Plato, qui imperium habentibus
 concedit falsum dicere. Idem cum medicis modo dare
 videatur, modo adimere, discrimen hoc adhibendum
 videtur, vt priore loco medicos intelligat publice ad hoc
 vocatos, posteriore eos qui priuatim id sibi arrogat.
 Deo tamen, quanquam ius summum in homines habenti
 non conuenire mendacium recte agnoscit idem Plato,
 quia infirmitatis nota est ad talia confugere. Exemplum
 forte inculpatæ falsiloquentiæ, laudante etiam Philone,
 dari poterit in Iosepho, qui regia vice imperans fratres
 primum quasi exploratores, deinde quasi fures sicte nec
 ita sentiens accusat. Quomodo autem etiam naturaliter extra
 ius ciuile

III. de resp.

ex delicto in delinquentem supereminetia quadam nascatur, diximus in capite de pœnis.

XV. Quartum est, quoties certum est eum ad quē sermo est libertatis suæ in iudicando læsionem non ægrè laturum, imo gratias habiturum eo nomine, tunc quoque mendacium strictè dictum, id est, iniuriosum non committi, sicut futurum non perpetraret qui ex præsumta domini voluntate rem ipsius exiguam consumeret, ut inde magnam eidem utilitatem pararet. In his enim quæ adeo certa sunt præsumta voluntas pro expressa habetur. Sic ergo videtur non peccare, qui aut ægrotantem amicum persuasione non verâ solatur, aut in prælio periclitanti ex falso nuntio animum addit quo incitatus victoriam & salutem sibi pariat, ac sic deceptus non capiatur, quemadmodum Lucretius loquitur. Democritus, ἀληθοῦς μὲν οὐκ ἔστιν ὅτις λῶν κτ. *Omnino veriloquio utendum est, ubi id est melius* Et Clemens Alexandrinus concedit *ἡὺς δὲ δοῖν ἐν χειρῶν μίση, mendacio uti pro remedio*. Tale illud apud Xenophontem, socios iam iam adfore, & Tulli Hostilii, suo iussu circumduci Albanum exercitum: & Quintii Consulis, ut historiæ loquuntur, salubre mendacium, hostes ab altero cornu fugere: ac similia passim apud historicos.

XVI. Quintum est, quoties natura mihi ad ius meū aut alterius consequendum aut tuendum ius dat in res alterius quasuis, tunc ad eum finem videri crimine carere falsam persuasionem, quia libertas iudicandi res quadam est eius cui debetur. Exemplum sit in necessaria vitæ defensione, de qua Diphili audiuiumus versum, & ob quam Hypermnestra laudatur:

Splendidè mendax, & in omne virgo

—— *nobilis ævum.*

forte etiam in exactione eius quod nobis debetur, & aliter

IV. Socr.
Liu. lib.
XXXIV.

aliter consequi non possumus: presertim si id vite qua-
si suppar sit.

XVII. Ex hac autem vltima partim etiam ex tertia
obseruatione natum arbitror quod passim statuunt sa-
pientes apud hoste falso sermone uti licere. Sic regu-
la de non mentiendo exceptionem nisi aduersus ho-
stes addit Plato, Xenophon, Philo inter Iudæos,
inter Christianos Chryostomus. Quo forte non ma-
le referas quod in sacris literis extat Iabesitarum in
obliuione mendacium, & factum non dissimile
Prophetæ Elisæi & Valerii Leuini, qui Pyrrhum à se
intereptum iactabat. Ad tertiam, quartam, & quin-
tam obseruationum earum quas iam posuimus, perti-
net Eustratii Metropolitæ Nicæensis locus ad sextum
Nicomachiorum: ο εὐ βουλευόμενος ἐκ ἐξ ἀνάγκης ὁ ἀληθεῖον
ἔσθιν. ἔτι γὰρ πότε τὸ ὀρθῶν. βουλευόμενον καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ψεύδος
βουλευόμενος, ἢ ὀπίστηδες ψεύδεται πρὸς πᾶσι ἢ ἐχθρὸν ὅσα, ἵνα
σφάλη αὐτὸν, ἢ φιλονεικῶν ἐκ κίψῃ αὐτὸν ἀποκακῶ, καὶ τῶσάν τε πα-
ραδειγματὰ ἐν ταῖς ἱστορίαις ποιεῖ. Qui rectè consultat non vtiq;
& verum dicit. Fieri enim potest vt quis rectè consultans hoc ip-
sum consultet quo pacto de industria mentiatur aut hosti vt eum
fallat, aut amico vt eum à malo liberet: quarum rerum exemplis
plena sunt historia. Non placent hæc scholæ actorū paulo
ante sæculorum, vt quæ vnum ex veteribus Augusti-
num ferme in omnibus sequèdum sibi delegerit. Sed
eadem schola tam ab omni vsu abhorrentes admittit
interpretationes tacitas, vt dubitari possit an non sa-
tius sit aduersus quosdam falsiloquium admittere quàm
ista à falsiloquio tam indiscretè eximere: vt cum di-
cunt, nescio, intelligi posse nescio vt dicam; nō habeo
intelligi posse vt tibi dem, & id genus alia quæ sensus
communis repudiat, & quæ si admittantur iam nihil
obstabit, quominus qui quid affirmat id ipsum nega-
re, qui negat affirmare dicatur.

Lib. II. de
rep. lib. II. de
Cyril. instit.
V. Sac. Phi-
lo de migr.
Abr. Chryst.
I. De Sac.
I Sam. XI.
II. Reg. VI.

Th. 2. 2. q.
110. art. 1. &
3. Conar. in
c. quamuis,
de pacis in
6. p. 1. §. 5. n.
15. Soto de
iustitia V. q.
6. art. 2.
Tolet. lib IV
c. 21. lib. V.
c. 58.
L. eff. lib. II.
de iustitia,
c. 42. dub. 9.

quædam
ad quæ
non æ-
ne, tunc
iustitiam
qui ex
quam con-
pararet. In
oluntas pro
peccare, qui
verâ solati-
o animum
sibi pariat,
um Lucre-
Clemens
mē-
montem, so-
no iussu cir-
tū Consulis,
m, hostes ab
apud histori-
hi ad ius meū
um ius dat in
videri crimine
rtas iudicandi
plum sit in ne-
ili audiuius
datur:
obis debetur, &
aliter

XVIII. Sciendum vero quæ de falsiloquio diximus ad asserentem sermonem, non ad promittentem referenda. Nam ex promissione, ut iam modo dicere cepimus, ius speciale ac novum confertur ei cui fit promissio: idque inter hostes etiam locum habere sine vlla hostilitatis iam existentis exceptione, neque tantum in promissis expressis, sed & in tacitis, ut in colloquii postulatione, ostendemus cum ad eam partem quæ de fide in bello servanda est ventum erit.

XIX. Illud quoque ex superiori quæ de iureiurando fuit dissertatione repetendum est, siue id asseritium sit siue promissivum vim habere excludendi omnes exceptiones quæ ex persona eius quicum agimus peti possent, quia non cum homine tantum sed & cum Deo res est, cui periurandum obligamur etiam si homini ius nullum nasci possit. Ibidem & illud diximus, non sicut in alio sermone, ita in iurato, ut à mendacio excusetur admitti interpretationes verborum quasvis non plane inusitatas: sed plane veritatem requiri eo in sensu quem homo exaudiens intelligere fide optima existimatur: ut plane detestanda sit illorum impietas, qui ut pueros talis ita viros iureiurando fallendos asserere non dubitabant.

XX. Scimus etiam fraudium, quas concessas naturaliter diximus, genera quædam à populis aut hominibus nonnullis repudiata: sed id non accidit ob iniustitia opinionem, sed ob eximiam quandam animi celsitudinem, simulque virium fiduciam. Aristoteli

Nic. IV. s. ὁ μεγαλόψυχος παρρησιαστικός καὶ ἀληθευτικός, magnanimus verum & libere eloqui amat. Talis est in Philoctete Sophoclis Neoptolemus qui Vlyssi ad dolos hortanti sic respondet:

Ego audiens qua doleo, Laerta sate,
Implere factis oderim multo magis:

*Nam sic nec ego sum natus, ut fallacias
Sæter nec olim genitor, ut perhibent, meus:
At sum paratus vi mera, non fraudibus
Pertrahere raptum.*

Euripides Rheso.

*Generosus animus hostibus furtim nocentem
Inferre nescit.*

Sic Alexander furari negabat se velle victoriam. Et Achæos abhorruisse ab omni in hostes fraude narrat Polybius, ideo quod eam demum firmam censerent Lib. IX. victoriam, quæ, ut Claudiani verbis sensum eius exprimam,

confessos animo quodque subiugat hostes.

Tales Romani fæmæ ad usque belli Punici secundæ finem. Vnde cum Perseus Macedonum Rex deceptus esset spe pacis, negabant veteres senatorum se agnoscere Romanas artes: maiores nunquam ut astu magis quam virtute gloriarentur bella gessisse: non versutiis Punicis, non calliditate Græcâ, apud quos fallere hostem quam vi superare gloriosius foret. Tum illud addebant: *Interdum in præsens tempus plus profici dolo quam virtute, sed eius demum animum in perpetuum vinci, cui confessio expressa esset, se neque arte neque casu sed collatis cominus viribus iusto ac pio bello esse superatum.* Tales etiam Tybareni qui prælii quodque locum & tempus condicebant.

XXI. Ad modum agendi & illud pertinet, quod quicquid alicui facere non licet ad id eum impellere aut sollicitare non liceat. Pro exemplo sint hæc: regem suum occidere subdito non licet, nec oppida sine consilio publico dedere, nec spoliare ciues. Ad hæc ergo subditum, qui talis maneat, permouere non licet. Semper enim qui alteri peccandi causam dat peccat & ipse. Nec est quod regerat quisquam, ipsi qui talem hominem ad facinus impellit, actum talè, puta hostis

interfectionem, esse licitum. Licet enim id ei facere, sed non eo modo. Bene Augustinus: *Nihil interest utrum ipse scelus admittas, an alium propter te admittere velis.*

L. Transfugam. D. de acq. rer. dō.

XXII. Aliud est si quis opera sponte nec suo impulsu peccantis ad rem sibi licitam utatur: quod iniquum non esse Dei ipsius exemplo alibi probauimus. *Transfugam iure belli recipimus*, inquit Celsus, id est, contra ius belli non est, ut eum admittamus qui deferta hostium parte nostram eligit.

CAPVT II.

Quomodo iure gentium bona subditorum pro debito imperantium obli-
gentur: vbi de repressaliis.

- I. Naturaliter ex facto alieno neminem teneri, nisi heredem.
- II. Iure tamen Gentium introductum vt pro debito imperantis teneantur res & actus subditorum.
- III. Exemplum in prehensione hominum.
- IV. Et rerum.
- V. Locum habere hoc post ius denegatum & quando id factum censeri debeat, vbi ostenditur rem indicatam proprie ius non dare aut adimere.
- VI. Vitam non obligari.
- VII. Distinctio eius quod in hac materia est iuris ciuilis & Gentium.

I. **V**ENIAM VS ad ea quæ ex iure descendunt gentium. Ea partim ad quoduis bellum spectant: partim ad certam belli speciem. A generalibus auspicemur.

cemur. Mero naturæ iure ex facto alieno nemo tenetur nisi qui bonorum successor est: ut enim cum oneribus bona transfirent simul cum dominiis rerum introductum est. Imperator Zeno æquitati naturali contrarium dicit ut pro alienis debitis alij molestentur. Hinc tituli in iure Romano, ne vxor pro marito, ne maritus pro vxore, ne filius pro patre, ne pater vel mater pro filio conueniantur. Nec quod vniuersitas debet singuli debent ut disertè loquitur Vlpianus: nimirum si vniuersitas bona habeat: alioqui enim tenentur non ut singuli, sed quæ pars sunt vniuersorum. Seneca: *Si quis patrie meæ pecuniam credat, non dicam me illius debitorem, nec hoc es alienum profitebor: ad exsoluendum tamen hoc portionem meam dabo.* Supra dixerat: *Vnus est populo non tanquam pro me soluam, sed tanquam pro patria conferam.* Et: *singuli debent non tanquam proprium sed tanquam publici partem.* Hinc speciatim iure Romano constitutum ut nullus ex vicinis pro alienis vicinorum debitis teneatur, & alibi nulla possessio alterius pro alienis debitis etiam publicis conueniri præcipitur, & in Nouella Iustiniani vetantur *exactiones*, id est, pignorationes pro aliis, addita causa, quod rationem non habeat alium quidem esse debitorem, alium vero exigere, vbi & huiusmodi exactiones odiosæ vocantur. Et Rex Theodoricus apud Cassiodorum, *fecdam* vocat licentiam alterum pro altero pignorandi.

II. Hæc quanquam vera sunt, tamen iure gentium voluntario induci potuit, & inductum apparet, ut pro eo quod debet præstare ciuilibus aliqua societas aut eius caput, siue per se primo, siue quod alieno debiro ius non reddendo se quoque obstrinxerit, pro eo teneantur & obligata sint bona omnia corporalia & incorporalia eorum qui tali societati aut capiti subsunt. Expressit autem hoc quædam necessitas, quod alioqui

L. unica. C. ut nullus ex vicinis.

C. ne vxor pro mar. & ne fil. pro patre totis titulis.

L. Sicut §. r. D. quod cuiusq. vniuers. nomine.

Lib. VI. de Benef. c. 20. c. 19.

d. l. unica C. ut nullus ex vicinis lib. XI.

L. Nullam. C. De exactionibus lib. XII.

Regu. 12. & 134. Lib. IV. var. epist.

*Iust. de iure
nat.*

*Th. 2. 2. q. 4.
40. art. 1.*

*Molina dif-
put. 120. C.
121.*

*Valentia
disput. 3. q. 16.
num. 3.*

*Nauarr. c.
27. num. 136.*

Liu. lib. 1.

Lib. XXXI.

Gell. lib.

XVI. c. 4.

Liu. lib.

XXXVIII.

Et alibi.

magna daretur iniuriis faciendis licentia, cum bona imperantium sepe non tam facile possint in manus venire quam priuatorum qui plures sunt. Est igitur hoc inter iura illa, quæ Iustinianus ait vsu exigente, & humanis necessitatibus à gentibus humanis constituta. Non autem ita hoc naturæ repugnat, vt non more & tacito consensu induci potuerit, cum & fideiussores sine vlla causa ex solo consensu obligentur. Et spes erat facilius membra eiusdem societatis à se mutuo ius consequi posse & indemnitati suæ consulere quam externos quorum multis in locis exigua habetur ratio; deinde commodum ex hac obligatione commune erat omnibus populis, ita vt qui nunc eo grauaretur alio tempore indidem subleuari posset. Receptum autem hunc morem non tantum apparet ex bellis plenis quæ populi populis inferunt; in his enim quid obseruetur ostendunt denuntiationum formula: *Populis præscorum Latinorum, hominibusq; præscis Latinis bellum indico, facioque. & in rogatione: Vellent, iuberent Philippo regi Macedonibusque qui sub regno eius essent bellum indici. & in decreto ipso: Populus Romanus cum populo Hermundulo, hominibusque Hermundulis bellum iussit, quod ex Cincio est in re militari; & alibi: Hostis sit ille, quiue intra præsidia eius sunt; verum etiam vbi ad eam belli plenitudinem nondum ventum est, sed tamen violenta quadam iuris executione, id est, bello imperfecto opus est, idem videmus vsurpari.*

III. Eius quam dico executionis species erat quam Athenienses vocabant ἀνδροληψία de qua sic habebat lex Attica: *εάν τις βιαιῶς θανάτω ἀποθάνῃ ὑπὲρ νόμου πῆς θεοσίκουσιν εἶναι πᾶς ἀνδροληψίας, ἕως ἀν ἡ δίκας ποδ φόνος ὑποχωσιν, ἢ πὸς ἀποκτείναντες ἐκδώσι: πῶς δ' ἀνδροληψία εἶναι μαχρὸν περὸν, πλεον δὲ μὴ: id est, Si quis morte per vim illata obierit, pro eo proximis ac necessariis ius esto homines prehendendi, donec*

donec aut pœna sumatur de cade, aut homicida dedantur: liceat
autem tres tantum hominesprehendere, non vltra. Hic vide-
mus pro debito ciuitatis, quæ obligatur subditos suos
qui aliis nocuerunt plectere, obligari ius quoddam
incorporale subditorum, ipsam scilicet libertatē mo-
randi vbi velint, & agendi quod velint, ita vt in serui-
tute interim sint: donec ciuitas id faciat quod facere
tenetur, id est, puniat fontem. Aristocrates Demosthe-
ni coæuus decretum rogauerat, si quis Charidemum
occidisset eum abripere vndecunque liceret, & si quis
obfisteret is hostium esset numero. Hic multa repre-
hendit Demosthenes: primū quod non distinxerit
Aristocrates inter cædem iustam & iniustam, cum &
iusta aliqua esse possit: deinde quod non exigit vt
prius postuletur iudicium: præterea quod non eos
apud quos facta sit cædes, sed eos qui homicidam re-
cipiunt teneri velit. Verba Demosthenis sunt: ὁ μὲν
νόμος, ἀν μίτη δίκας ὑπόχρῳσι παρ οἷς ἀν τὸ πάθος γένηται, μίτη
πὺς δεδρακότας ἐκδίδωσι, καλεῖται κατὰ τῶτων εἶναι τὸ ἀνδρολή-
ψιον κατὰ τριῶν· ὁ δὲ πύπυς μὲν ἀθώους παρήκε καὶ οὐδὲ λόγον
πείθειται πρὸς αὐτῶν οὐδένα, πύς δὲ τὸν ἦδη πεφευγότα, φήστω δὲ
οὕτω, κατὰ τὸν κοινὸν ἀνδρῶτων νόμον, ἐς κείτω τὸν φεύγοντα δέ-
χεσθαι, ὑποδέξαμένους ἐκοπόνδους εἶναι χεῖρας, εἰ ἀν μὴ τὸν κί-
τῳ (malè edietur οἰκέτῳ) ἐκδοτὸν δίδωσιν. Lex si apud quos
cades euenit, neque ius reddant, neque fontes dedant, aduersus
eos dat trium hominum prehensionem. At hic hos quidem re-
linquit intactos, ac ne mentionem quidem eorum facit. At eos qui
iam fuga elapsi sunt, ita enim rem ponam, susceperunt secundum
ius omnium hominum quod fugientes vult posse suscipi, hos vult
esse hostium loco ni supplicem dedant. Quarta reprehensio
est quod Aristocrates rem statim ad plenum bellum
deducit cum lex prehensione contenta sit. Ex his
primum illud & secundum & quartum ratione
non caret. At tertium illud, nisi ad solum euentum

cædis casu aut ob sui tutelam factæ restringatur, non est ut non oratoriè magis & argumenti causa quam ex vero & iure sit dictum. Nam ius gentium ut supplices suscipiantur & defendantur, ut supra diximus, ad eos tantum quibus fortuna, non crimen obstat, pertinet. Cæteroque par ius est eorum apud quos crimen est factum, & eorum qui fontem punire aut dedere recusant. Atque adeo aut illa ipsa lex, qua vitur Demosthenes, interpretationem eam quam dico ex usu recepit, aut aduersus cauillationes tales expressius postea est posita: horum enim alterum quin sit, non negabit qui attenderit ad illud Iulii Pollucis: ἀνδρολήψιον δὲ,

Lib. VIII.
s. 6.

ὅταν τις πῶς ἀνδροφόνους καταφυγόντας ὡς πῶς ἀπαίτων μὴ λαμβάνῃ, ἔστιν ἐν τῷ οὐκ ἐκιδόντων ἄξις τῷ περιαν ἀπαγαγῆν. *Hominum prehensio est quoties quis homicidas qui ad aliquos confugerunt, non recipit cum id postulauerit. Nam ius est tres homines prehendi aduersus eos qui dedere recusant. Harpocraton: ἀνδρολήψια τὸ ἀρπάζειν ἄνδρας ἐκ πῶς πόλεως, ἐπεὶ ἔστιν ὃ πῶς ἔχουσιν πόλιν πῶς ἀνδροφόνων, καὶ μὴ περιεμῆναι αὐτῶν εἰς πῶς πόλιν. Ius hominum prehensionis est ius rapiendi aliquos ex vrbe aliqua. Nam in eam vrbe qua homicidam teneret, nec pena dederet, pignoratione utebantur. Simile huic est quod ad recuperandum ciuem iniuria manifesta captum ciuitatis apud quam id factum est ciues retinentur. Sic Carthagine quidam impediunt, ne Ariston Tyrius caperetur, hac addita causa: idem Carthaginensibus & Tyri & in aliis emporiis in qua frequenter commententur euenturum.*

Lin. lib.
XXXIV.

IV. Alia executionis violentæ species est ὀρεχμασις, siue pignoratio inter populos diuersos, quod ius repressaliarum vocant recentiores Iurisperiti, & Galli etiam, ubi à Rege impetrari id solet, literas Martiæ. Locum autem habet, ut aiunt Iurisperiti, ubi ius denegatur.

Bal III.
con. s. 6.

V. Quod

V. Quod fieri intelligitur non tantum si in fontem aut debitorem iudicium intra tempus idoneum obtineri nequeat, verum etiam si in re minimè dubia (nati in dubia re præsumtio est pro his qui ad iudicia publice electi sunt) plane contra ius indicatum sit. nam auctoritas iudicantis non idem in exteros, quod in subditos valet. Etiam inter subditos non tollit quod vere debebatur. *Verus debitor, licet absolutus sit, natura tamen debitor permanet*: inquit Paulus Iurisconsultus: *Et cum per iniuriam iudicis domino rem quæ debitoris non fuisset abstulisset creditor quasi obligatam sibi, & quereretur, an soluto debito restitui eam oporteret debitori, Scauola restituendam probavit.* Hoc interest, quod subditi executionem etiam iniustæ sententiæ vi impedire, aut contra eam ius suum vi exsequi licite non possunt ob imperij in ipsos efficaciam: exteri autem ius habent cogendi, sed quo uti non liceat quamdiu per iudicium suum possint obtinere. Tali igitur de causa aut corpora aut res subditorum eius qui ius nõ reddit capi posse, non quidem natura introductum est, sed moribus passim receptum. Vetus exemplum est in historia Romana de Romanorum nauibus quas pro bonis Tarquiniorum Cumis Aristodemus Tarquiniorum hæres retinuit. Famulos iumenta, pecunias retenta dixit Halicarnassensis.

VI. Vita autem subditorum innocentium vt ex tali causa obligetur, forte creditum fuit apud aliquos populos, eo nimirum quod crederent vnicique hominum ius vitæ plenum esse in se, & id ad rempublicam potuisse transferri: quod minime esse probabile nec saniori Theologiæ consentaneum alibi diximus. Fieri tamen poterit non ex intentione sed ex accidenti vt occidantur qui iuris executionem per vim volunt impedire. Sed id si præuideatur ex caritatis lege omittebam potius iuris persecutionem alibi ostendimus,

Bart. de repress. q. 5. ad tertium n. 9.
L. Iulianus. D. de cond. indeb.

L. Rescriptum. §. 1. D. de distract. pign. Innoc. & Pan. in c. plerique da immuni. Eccl.

Soto lib. III. q. 4. art. 5.

Iac. de Canonibus, Anchar. Dominic. Franc. in c. 1. de iniuriis in 6. Fulg. & Satic in auct. C. de arb. & obl.

Iac. de bello visu in auct. Vi non fiant pignora.

Situ in verb. repressal. Bart. in tract. de repressalibus. Guid. Papæ q. 32. Gall. de pign. c. 7. n. 5.

Vitt. de iuro belli n. 41. Contr. c. peccatum, p. 11 §. 9. Lis. lib. II. Halic. l. VII.

cum ea ex lege, Christianis præsertim, pluris esse debeat vita hominis quam res nostra, vt alibi demonstratum est.

*Dec. conf.
952. Bal. l. 3.
No. off. Asses.*

VII. Cæterum non minus in hac materia quam in aliis cauendum est ne confundamus ea quæ iuris gentium sunt proprie, & ea quæ iure ciuili aut pactis populorum constituuntur. Iure gentium subiacent pignorationi omnes subditi iniuriam facientis qui tales sunt ex causa permanente, siue indigenæ, siue aduenæ non qui transeundi aut moræ exiguæ causa alicubi sunt. Introductæ enim sunt pignorationes ad exemplum onerum quæ pro exsoluendis debitis publicis indicuntur, quorum immunes sunt qui tantum pro tempore loci legibus subsunt. A numero tamen subditorum iure gentium excipiuntur legati non ad hostes nostros missi, & res eorum. At iure ciuili populorum sæpe excipi solent personæ mulierum & infantium, eorum vero qui literis operam dant, & ad nundinas veniunt etiam res. Iure gentium singulis pignorandi ius est, vt & Athenis *ὁ ἀνδροληΐα*. Iure ciuili multorum locorum peti id solet alibi à potestate summa, alibi à iudicibus. Iure gentium ipso facto dominium rerum captarum acquiritur ad summam debiti & sumtum, ita vt residuum reddi debeat. Iure ciuili solent citari quorum interest, res publica auctoritate duendi aut addici iis quorum interest. Sed hæc atque alia peti debent ab his qui iura ciuilia tractant, & nominatim in hac materia à Bartolo qui de repressaliis scripsit. Illud hic addam, quia ad iuris huius satis per se rigidi emolitionem pertinet, eos qui non soluendo quod debebant, aut ius non reddendo causam dederunt pignorationibus, ipso naturali ac diuino iure teneri ad resarcienda damna aliis quibus eam ob causam aliquid decedit.

*Al. Regius de a-
ctib. super n.
disp. XIII.
dubit. 7. n.
117.*

CAPVT III. *in gader Cap. X. h. lib.*

De bello iusto siue solenni iure Gentium, vbi de indictione.

- I. Bellum solenne iuris Gentium esse inter diuersos populos.
- II. Distinctio populi quamuis iniuste agentis à piratis & latronibus.
- III. Mutationem interdum incidere.
- IV. Requiritur ad naturam belli solennis vt auctorem habeat eum qui summam potestatem habeat: quod quomodo intelligendum.
- V. Requiritur & denunciationem.
- VI. Quid in denuntiatione sit iuris natura, quid proprium iuris Gentium distinctè explicatur.
- VII. Denuntiatio alia conditionata, alia pura.
- VIII. Quam in denuntiationibus sint iuris ciuilibus, non Gentium.
- IX. Bellum alicui indictum simul indictum esse eius subditis & sociis quàm ipsum sequuntur.
- X. Non quàm per se considerantur: quod exemplis illustratur.
- XI. Causa cur denuntiatio ad effectus quosdam requiratur.
- XII. Hos effectus non reperiri in alijs bellis.
- XIII. Bellum an simulatque indictum est geri possit.
- XIV. An indicendum ei qui ius legationis violauit.

I. S V P R A dicere incepimus iustum bellum apud probos auctores dici sæpe non ex causa vnde oritur, neque vt aliàs ex rerum gestarum magnitudine, sed ob peculiare quosdam iuris effectus. Quale autè sit hoc bellum optime intelligitur ex hostium definitione apud Romanos Iurisconsultos. *Hostes sunt qui nobis aut quibus nos publicè bellum decernimus: ceteri latrones aut praedones sunt:* ait Pomponius: nec aliter Vlpianus: *Hostes sunt*

*L. hostes de verb. sign.
L. hostes D. de captiuis.*

sunt

sunt quibus bellum publice populus Romanus decreuit, vel ipsi populo Romano, ceteri latrunculi vel predones appellantur. Et ideo qui à latronibus captus est seruus latronum non est, nec postliminium illi necessarium est. Ab hostibus autem captus, puta à Germanis & Parthis, & seruus est hostium & postliminio statum pristinum recuperat. Et Paulus: A piratis aut latronibus capti liberi permanent. Accedat illud Vlpiani: in ciuilibus dissensionibus quamuis saepe per eas res publica leditur non tamen in exitium reipublice contenditur, qui in alterutras partes discedent vice hostium non sunt eorum inter quos iura capiuntur, aut postliminiorum fuerint: & ideo captos & venundatos posteaq; manmissos placuit superuacuo repetere à principe ingenuitatem quam nulla captiuitate amiserant. Illud tantum notandum sub exemplo populi Romani quemuis intelligi qui in ciuitate summum imperium habeat. Ille hostis est, ait Cicero, qui habet rem publicam, curiam, ararium, consensum & concordiam ciuium & rationem aliquam si res ita tulerit pacis & fœderis.

L. postliminium §. 2.
D. de captiuis.
L. si quis in genuana. §. 3. eod. tit.

Philipp. 4.

II. Non autem statim res publica aut ciuitas esse definit, si quid admittat iniustum, etiam communiter, nec cœtus piratarum aut latronum ciuitas est etiamsi forte æqualitatem quandam inter se seruent sine qua nullus cœtus posset consistere. Nam hi criminis causa sociantur: illi etsi interdum delicto non vacant iuris tamen fruendi causa sociati sunt, & exteris ius reddunt si non per omnia secundum ius naturæ quod multos apud populos ex parte quasi oblitteratum alibi ostendimus. cetera secundum pacta cum quibusque inita: Principale autem pro forma est in moralibus. Quare crude nimis dictum est à Cicerone de republica tertio, vbi iniustus est rex, vbi iniusti optimates, aut ipse populus, non iam vitiosam, sed nullam esse rempublicam. Corpus morbidum corpus tamen est: & ciuitas quamquam grauius ægrota ciuitas est, quamdiu manent leges, manent iudicia & quæ alia necessaria sunt

vt tibi

vt ibi ius exteri consequi possint, non minus quam priuati inter se. Rectius Dion Chrysostomus, qui legem (eam præsertim quæ ius Gentium facit) dicit esse in ciuitate vt mentem in corpore humano: ea enim sublata ciuitatem non esse amplius. Exemplis rem illustremus. A latronibus captos capientium non fieri supra dicentem audiuius Vlpianum. Idem captos à Germanis ait libertatem amittere. Atqui apud Germanos latrocinia nullam habebant infamiam, quæ verba sunt Cæsaris. De Venedis Germanorum populo Tacitus: *quicquid inter Peucinos Fenosque siuarum ac montium erigitur, latrocinis pererrant.* Idem alibi Catos nobilem Germaniæ populum latrocinia agitalle dicit. Apud eundem Garamantes latrociniiis fœcunda gens, sed gens tamen. Illyrici sine discrimine mari prædas agere soliti, de iis tamen triumphus fuit: Pompeio de piratis non fuit. Tantum discrimen est inter populum quantumuis sceleratum, & inter eos qui cum populus non sint sceleris causa coeunt.

III. Potest tamen mutatio incidere, non in singulis tantum sicut Iephtes, Arfaces, Viriatus ex prædonum ducibus iusti duces facti sunt, sed etiam in cœtibus, vt qui prædones tantum fuerant aliud vitæ genus amplexi ciuitas fiant.

IV. Summum autem imperium qui habeant diximus supra, vnde intelligi & hoc potest si qui pro parte habeant, pro ea parte iustum bellum gerere: multoque magis eos qui non subditi, sed inæqualiter sunt federati, quomodo inter Romanos & eorum socios, quam federare inferiores, Volscos, Latinos, Hispanos, Poenos omnia iusti belli exercita ex historiis discimus.

V. Sed vt iustum hoc significatu bellum sit, non sufficit inter summas vtrinque potestates geri: sed oportet,

*De lege.**Lib. VI.**De morib.
Germ.**Annal.
XII. Hist.
IV App.
III.**Cæsar. 2. 2. 92
40. 41. 1.*

tet, vt audiuiſimus, vt & publicè decretum ſit, & qui-
 dem ita decretum publicè vt eius rei ſignificatio ab
 altera partium alteri facta ſit, vnde promulgata præ-
 lia dixit Ennius. Cicero Officiorum priuo: *At belli qui-
 dem equitas ſanctiſſimè ſeciali populi Romani iare perſcripta eſt:
 ex quo intelligi datur nullum bellum eſſe iuſtum, niſi quod aut
 rebus repetitis geratur, aut denuntiatum ante ſit & indictum.*
 Minus plene vetus ſcriptor apud Iſidorum: *Iuſtum bel-
 lum eſt quod ex edicto geritur, rebus repetitis aut propulſandorum
 hominum cauſa.* Sic Liuius bellum palam & ex edicto
 gerere dixit in iuſti belli deſcriptione.

Lib. 1.

VI. Quæ loca & alia de belli promulgatione agen-
 tia vt intelligantur, accuratè diſtinguenda ſunt quæ iu-
 re naturæ debentur, quæ natura non debentur ſed ho-
 neſta ſunt, quæ iure gentium requiruntur ad effectus
 iuris gentium proprios, & quæ præterea ex peculiari-
 bus populorum quorundam inſtitutis veniunt: Na-
 turali iure vbi aut vis illata arcetur aut ab eo ipſo qui
 deliquit pœna depoſcitur, nulla requiritur denuntia-
 tio. Et hoc eſt quod Sthenelaidas ephorus dicit apud
 Thucydiden: *ὁ δίκαιος οὐδὲ λόγους διακρίνει μὴ λόγῳ καὶ
 αὐτὸς βλαπτομένους: non eſt quod verbis & iudiciis diſceptemus
 vltra verbaliaſi.* Et Latinus apud Halicarnaſſenſem. *πὶ
 ἀρχαῖα πολέμου πᾶς ὁ παροτρυνόμενος: bellum inferentem
 is qui impeditur à ſe repellere ſolet.* Et Elianus ex Platone ait
 quod ad propulſandam vim ſuſcipitur bellum non à
 caduceatore ſed à natura iudici. Nec ob aliam cauſam
 Liuius Menippo præfecto Antiochi obijcit quod Ro-
 manos quòſdam cecidiſſet nondum aut indicto bel-
 lo, aut ita commiſſo vt ſtrictos gladios aut ſangui-
 nem vſquam factum audiſſent: eo ipſo oſtendens ex
 his duobus alterum potuiſſe ad facti deſenſionem
 ſufficere. Neque magis per naturæ ius indictio ne-
 ceſſaria eſt ſi dominus rei ſuæ manum injicere velit.

Lib. 1.

Lib. 1.

At

At quoties pro re vna res alia, aut pro debito res debitoris inuaditur, multoque magis si res eorum qui debitori subditi sunt occupare quis velit, interpellatio requiritur qua constet alio modo fieri nequire vt nostrum aut nobis debitum consequamur. Ius enim illud nō primarium est sed secundarium & surrogatum vtalibi explicauimus. Sic etiam antequam summam potestatem habens impetatur ex debito aut delicto subditi, interpellationem oportet intercedere, quæ illum in culpa constituat, ex qua aut damnari dare censetur aut & ipse delinquere iuxta ea quæ à nobis supra tractata sunt. Verum etiam vbi ius naturæ non præcipit talem interpellationem fieri, honeste tamen & laudabiliter interponitur, puta vt ab offendendo abstinetur aut delictum pœnitentia & satisfactione expiatur, secundum ea quæ de tentandis rationibus belli vitandi diximus: quo & illud pertinet:

Extrema primo nemo tentauit loco.

Et præceptum quod Deus Hebreis dedit, vt ciuitatem oppugnandam prius ad pacem inuitarent: quod cum specialiter illi populo datum sit male à nonnullis cum iure gentium confunditur. Neque enim erat illa qualiscumque pax, sed sub lege subiectionis, & tributi. Deut. XX. 11. Cæterum iure gentium ad effectus illos peculiare omnibus casibus requiritur denuntiatio, non vtrinque, sed ab altera partium.

VII. Sed hæc denuntiatio aut conditionata est aut pura. Conditionata vbi cum rerum repetitione coniungitur. Rerum autem repetitarum nomine ius fœciale comprehendebat non tantum vindicationem ex iure dominij, sed & persecutionem eius quod ex causa ciuili aut criminis debetur vt recte explicat Seruius. Inde illud in formulis, *reddi, satisfieri, dedi*: vbi dedit, vt alibi diximus, intelligendum est ni punire sententia

Lib. VIII.

Lib. I. An-
nal.

tem malint ipsi qui conueniuntur. Hanc rerum repetitionem dictam esse clarigationem, testis est Plinius. Conditionata est denuntiatio apud Liuium: *Eam se in iriam nisi ab ipsis qui fecerint dematur, ipsos omni vi depulsuros esse.* & apud Tacitam: *in supplicium in malos presumant, vsurum promiscua cade: & vetus eius exemplum in supplicibus Euiipidis, vbi Theseus caduceat ori hæc dat mandata ad Creontem Thebanum:*

Vicina Theseus qui tenet regni sola

Humare poscit mortuos: quod si datur,

Sit amica faciet gens Erechtidum tibi.

Hæc si probantur, tum refer retro pedem:

Sin nemo parer, verba sint hæc altera:

Iam mox vt arma pubis expectent mea.

Papinius in eiusdem rei narratione:

Aut Danais edice rogos, aut prælia Thebis.

Lib. IV.

Polybius hoc vocat *πρόεικτα κατὰ νόμον*. Romani veteres condicere. Pura denuntiatio est quæ specialiter indictio aut edictum, vbi aut bellum iam aliter inulit, (& hoc est quod apud Isidorum dicitur bellum propulsandorum hominum causa) aut ea deliquit ipse quæ pœnam merentur. Interdum autem conditionatam pura subsequitur, quanquam id necesse non est, sed ex superabundanti; Hinc illa formula: *Testor populum illum iniustum esse neque ius reddere.* Et altera: *Quarum rerum, litium, causarum condixit Pater patratus populi Romani Quiritium Patri patrato populi Priscorum Latinorum, hominibusque Priscis Latinis, quas res nec soluerunt, nec dederunt, nec fecerunt, quas res dari, fieri, solui oportuit, puro, pioq; duello querendas censeo, consensio, confiscoque.* Et tertium carmen: *Quod populi Prisci Latini aduersus populum Romanum Quiritium fecerunt, deliquerunt, quod populus Romanus Quiritium bellum cum Priscis Latinis iussit esse, Senatusq; Romanus Quiritium censuit, consensit, consciuit; vt bellum cum Priscis Latinis fieret, ob eam*

rem

rem ego populusque Romanus populo Priscorum Latinorum bellum indico, facioque. Hoc autem casu ita ut dixi, non esse præcise necessariam denuntiationem ex eo quoque apparet quod ad proximum præsidium rite fieret, ut faciales in Philippi Macedonis & postea in Antiochi causa consulti responderunt, cum prima denuntiatione ipsi facienda esset qui bello petebatur. Imo & belli in Pyrrhum indictio facta est vni militum Pyrrhi, idque in circo Flaminio vbi is miles locum emere dicis causa iubebatur, ut Seruius narrat ad nonum Æneidos. Superuacua obseruationis & hoc argumentum est, quod bellum sæpe vtrunque indictum est, ut Peloponnesiacum à Corcyrensisibus & Corinthiis, cum ab altera parte indictum esse sufficiat.

*Liu. lib.
XXXI. &
XXXVI.*

VIII. A more autem & institutis quorundam populorum non à iure gentium sunt, caduceus apud Græcos, sagmina & hasta sanguinea apud Æquicolos primum & horum exemplo apud Romanos, renuntiatione amicitiae & societatis si qua intercessisset, post res repetitas triginta dies solennes, hastæ missio iterum, & alia id genus, quæ cum his quæ proprie iuris gentium sunt confundi non oportet. Nam & horum magnam partem suo tempore vsurpari desuisse docet nos Arnobius: imo iam Varronis æuo quædam omittebantur. Punicum bellum tertium simul indictum, simul illatum est. Et Mæcenas apud Dionem quædam horum vult propria esse status popularis.

*Arnob. lib.
II. contr.
Gent. Varro
lib IV. de
lingua Latina.*

IX. Indictum autem bellum ei qui imperium in populo summum habet, simul indictum censetur omnibus eius non subditis tantum, sed & qui se socios adiuncturi sunt, ut qui accessio sint ipsius, & hoc est quod aiunt recentiores Iurisconsulti diffidatio princeps diffidatos eius adhærentes. nam indicere bellum vocant diffidare. quod intelligendum est de eo ipso

*Bald. ad l. 2.
C. de seru. no
70.*

*Liu. lib.
XXXVI.*

bello quod aduersus eum cui indictum est geritur, quomodo bellum Antiocho indictum cum esset, Aetolis separatim indici non placuit, quod ipsi palam se Antiocho adiunxissent: *Aetolos vltro sibi bellum indixisse* respondebant faciales.

*Liu. lib.
XXXVI.
Lib. XLII.*

X. At eo bello absoluto, si ob auxilia suppeditata populus, aut rex alter bello impetendi sint, vt effectus iuris gentium consequantur, opus erit noua indictione. Iam enim non vt accessio spectatur, sed vt principale aliquid. Ac propterea recte dictum est non fuisse iustum iure gentium bellum aut Manlij in Gallogræcos, aut Cæsaris in Ariouistum, non enim iam vt accessio alieni belli sed principaliter impetebantur, quam ad rem sicut ex iure gentium indictio, ita ex iure Romano nouus populi Romani iussus desiderabatur. Ideo in rogatione contra Antiochum diserte dictum est: *vellent, iub. rentque cum Antiocho rege quique sectam eius secuti essent bellum iniuri*. Idemque obseruatum in decreto aduersus regem Persea.

*Albert.
Gent. Lib. I.
c. 2.*

XI. Causa autem cur gentes ad bellum illud, quod iure gentium iustum diximus, denuntiationem requirerent, non ea fuit quam adferunt nonnulli, ne quid clam aut dolo agerent, id enim ad fortitudinis excessum magis quam ad ius pertinet, sicut nationes quaedam etiam prælij diem & locum condixisse leguntur: sed vt certo constaret non priuato ausu sed voluntate vtriusque populi, aut populi capitum geri bellum: nam inde nati sunt effectus peculiare, qui neque in bello aduersus prædones, neque in eo quod rex gerit in subditos locum habent. Ideo Seneca distincte dixit: *Indicta bella sunt iniuris aut gesta cum ciuibus*.

*Lib. III. de
ira. c. 2.
Ayala lib.
I. c. 5.*

XII. Nam quod notant quidam & exemplis doceant, etiam in bellis talibus capta fieri capientium, verum est, sed ex vna dumtaxat parte, idque ex iure naturali

turali non ex iure voluntario gentium, ut quod gentibus tantum prospicit, non his qui sine gente sunt, aut pars gentis. Errant & in eo quod putant bellum tuendi aut rerum tuendarum ergo susceptum indictione non egere: nam eget omnino: non quidem simpliciter, sed ad eos quos dicere cœpimus & mox explicabimus effectus. *Alb. Gento d. lib. II. c. 6.*

XIII. Ne illud quidem verum, non statim atque indictum est inferri bellum posse, quod Cyrus in Armenios, Romani in Carthaginieneses ut modo diximus fecerunt. Nam indictio nullum post se tempus iure gentium requirit. Potest tamen fieri, ut ex naturali iure tempus aliquod requiratur ex negotij qualitate, puta cum res repetitæ sunt, aut pœna in nocentem postulata, & id negatum non est. Tunc enim id dandum est tempus quo quod petitum est commode fieri possit.

XIV. Quod si ius etiam legationum violatum sit, non ideo tamen denuntiatione opus non erit ad eos quos dico effectus: sed sufficiet eam fieri quomodo fieri tuto potest, per literas scilicet: quomodo & citationes & denuntiationes alias fieri mos habet in locis minus tutis.

CAPVT IV. *Addatur Cap. XI. h. lib.*

De iure interficiendi hostes in bello solenni, & alia vi in corpus.

- I. Belli solennis effectus generaliter exponuntur.
- II. Vox licere distinguitur in id quod impune fit nec tamen sine vitio, & in id quod vitio caret, etiam si id non facere virtutis sit alicuius: additis exemplis.

- III. Effectus belli solennis in sua generalitate consideratos referri ad licere impunitatis.
- IV. Cur tales effectus introducti sint.
- V. Testimonia de his effectibus.
- VI. Ex hoc iure interfici & offendi omnes qui intra fines hostium sunt.
- VII. Quid si eo ante bellum venerint?
- VIII. Subditos hostium ubique offendi nisi lex alieni territorij obstet.
- IX. Ius hoc offendendi etiam ad infantes & feminas porrigi.
- X. Etiam ad captos & quouis tempore.
- XI. Etiam ad eos qui se dedere volunt, nec recipiuntur.
- XII. Etiam ad deditos sine conditione.
- XIII. Perperam id ius ad causas alias referri, ut ad talionem peritiam defensionis.
- XIV. Porrigi & ad obsides.
- XV. Iure Gentium veritum veneno quenquam interimere.
- XVI. Aut tela aut aquas aliquas veneno inspicere.
- XVII. Non & aquas aliter corrumpere.
- XVIII. Percussoribus utri an contra ius Gentium sit, distinguitur.
- XIX. Stupra an sint contra ius Gentium.

AD illud Virgilij:

Tum certare odiis, tum res rapuisse licebit.

Seruius Honoratus cum iuris feccialis originem ab Anco Martio & vltcrius ab Aequicolis petiisset, sic ait: Si quando homines aut animalia ab aliqua gente rapta essent populo Romano, cum feccialibus id est sacerdotibus qui faciendis praesunt federibus proficiscebatur etiam Pater patrius, & ante fines stans clara voce dicebat belli causam, & nolentibus res raptas restituere vel auctores iniuria tradere, iacibat hastam qua res erat pugna principium, & iam licebat more belli res rapere. Ante autem dixerat: Veteres ladere res rapere dicebant etiam si rapina nullum crimen existeret: similiter satis facere res reddere dicebant.

Quibus

Quibus docemur belli inter duos populos eorumve capita indicti effectus quosdam esse proprios, qui bellum ex sola natura non sequuntur: quod cum iis optime conuenit quæ ex Iurisconsultis Romanis modo attulimus.

II. Sed quod dixit Virgilius *licebit* videamus quo pertineat. Interdum enim licere dicitur id quod rectū ex omni parte piumque est: etiamsi fortè aliud quid fieri possit laudabilis, quale est illud Pauli Apostoli: *παντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' ἢ πάντα συμφέρει.* *Omnia* (illius scilicet generis cuius sunt de quibus agere cœperat, & acturus erat) *licent mihi sed non omnia expediunt.* Sic licet matrimonium contrahere, sed laudabilior est ex pio proposito cælebs castitas vt ad Pollentium ex eodem Apostolo disserit Augustinus. Repetere quoque nuptias licet: sed laudabilis est vno contentum esse matrimonio, vt rectè hanc quæstionem explicat Clemens Alexandrinus. Christianus coniugem paganam coniugem licitè relinquere potest, vt sensit Augustinus, (quod quibus circumstantiis verum sit, discutere non est huius loci) sed & potest retinere: itaque addit ille: *Vtrumque quidem pariter licitum est per iustitiam quæ coram Domino est: & ideo nihil horum prohibet Dominus: sed nõ vtrumque expedit.* Vlpianus de venditore cui post diem præstitutum vinum licet effundere: *Si tamen cum posset effundere, non effundit, laudandus est potius.* Alias vero licere aliquid dicitur, non quod salua pietate & officiorum regulis fieri potest, sed quod apud homines pœnæ non subiacet. Sic apud populos multos scortari licet: apud Lacedæmonios & Ægyptios etiã furari licebat. Est autem hæc vocis licere significatio minus propria, vt rectè notat Cicero Tusculanarum quinta de Cinna loquens: *Mihi contra non solum eò videtur miser, quod ea fecit, sed etiam quod ita se gessit vt ea facere ei liceret: etsi peccare*

1. Cor. VI. 17.

Lib. 1. cap. 12.

Ad Pollentium lib. 1. c. 15.

L. 1. §. licet D. de peric. & com. rei vend.

nemini licet, sed sermonis errore labimur: id enim licere dicimus, quod cuique conceditur: Recepta tamen; ut cum idem Cicero pro Rabirio Posthumo iudices sic alloquitur: Quid deceat vos, non quantum liceat vobis, spectare debetis: si enim quod liceat queritis, potestis tollere e civitate quem vultis. Sic regibus dicuntur omnia licere, quia sunt a vobis. vos, exempti a pœnis humanis, ut alibi diximus: At Regē siue Imperatorem informans Claudianus rectè ait:

*Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit
Occurrat.*

& Musonius castigat reges, *μη τὸ καθήκει μοι λέγειν με μαλκροῦς ἀλλὰ τὸ ἐξέστι μοι*, qui in more habent dicere hoc mihi licet, non hoc me decet. Eoque sensu sæpe opponi videmus quod licet, & quod oportet ut à Seneca patre in controuersis non semel. Ammianus Marcellinus: *Sunt aliqua quæ fieri non oportet, etiam si licet.* Plinius in epistolis: *Oportet quæ sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi pudenda vitare.* Cicero ipse Oratione pro Balbo: *Est enim aliquid quod non oporteat, etiam si licet.*

Decl. lib.
VII. & V.

Ammian.
lib. XXX.
Plin. lib. V.

III. Hoc ergo modo lædere hosti hostem licet & in persona & in rebus: id est non ei tantum qui ex iusta causa bellum gerit, quique lædit intra eum modum quem naturaliter concessum, initio huius libri diximus, sed ex vtraque parte & indistinctè: ita ut eam ob causam nec puniri possit in alio forte territorio deprehensus tanquam homicida, aut fur, nec bellum ipsi ab alio talis facti nomine inferri.

IV. Causa cur id gentibus placuerit, hæc fuit quod inter duos populos de iure belli pronuntiare velle periculosum fuerat aliis populis, qui ea ratione bello alieno implicarentur, sicut Massilienses in causa Cæsaris & Pompeii dicebant, neque sui iudicii neque suarum esse vitium discernere vtra pars iustiorē haberet causam: deinde quod etiam in bello iusto vix satis cognoscere

cognosci potest ex indiciis externis, quis iustus sit se
tuendi, sua recuperandi aut pœnas exigendi modus,
ira ut omnino præstiterit hæc religioni bellantium
exigenda relinquere, quam ad aliena arbitria voca-
re. Præter hunc effectum licentiæ, id est impunita-
tis, est & alius, dominii scilicet, de quo posterius age-
mus.

V. Illa autem quam nunc tractare cœpimus læden-
di licentiæ primum ad personas porrigitur: de qua mul-
ta extant apud probos auctores testimonia. Græcum
est proverbium ex tragœdia Euripidis :

καὶ παρὸς ἄπας πει πολέμιους ὅς τιν' κτείνῃ.

Purus profecto est quisquis hostem occiderit.

Itaque more Græcorum antiquo cum his, qui extra
bellum occidissent hominem, lauare, potum sumere,
multo quæ magis sacra facere fas non erat, cum his qui
in bello, fas erat. Et passim occidere, ius belli vocatur.

Liu. XXVI

Marcellus apud Liuium : *quicquid in hostibus feci, ius belli*

Lib. XXI.

defendit. Apud eundem Alcon ad Saguntinos : *Sed hæc*

L. XXVIII

patienda censeo potius, quam trucidari corpora vestra, rapi trahi-

que ante ora vestra coniuges ac liberos belli iure snatis. Idem a-

libi cum narrasset, Astapenses occisos; addit factum
iure belli. Cicero pro Deiotaro : *Tibi vero inimicus cur*

esset à quo cum vel inter-fici belli lege potuisset, regem se & filios

Comm. lib.
VII.

suos constitutos esse meminisset? Et pro M. Marcello : *Nam*

cum ipsius victoria conditione iure omnes occidissentus, clementia

tua iudicio conseruati sumus. Cæsar Hædus significat suo
beneficio conseruatos quos iure belli interficere potuisset. Iose-

phus in bello Iudaico, καλὸν εἰ πολέμῳ θνήσκειν, ἀλλὰ πολέ-
μου νόμῳ πῶς ὄσιν ἰσθὸς πῶς κερτέων : *Pulchrum in bello oc-*

cumbere, sed belli iure id est vitam adimente victore.

Papinius :

Nec querimur casos, hæc bellica iura, vicesq;
Armorum. ———

Iure autem belli cum dicunt hi scriptores, non tale intelligi quod actum culpa omni liberet, sed qualem dixi impunitatem ex aliis locis apparet. Tacitus dixit, in pace causas & merita spectari, ubi bellum ingruat innocentes ac noxios iuxta cadere. Idem alibi: Nec illis aut honorare eam eadem ius hominum aut vlcisci ratio belli permittebat. Neque aliter sumendum ius belli quod abstinuisse Achiuos Ænea & Antenore memorat Lilius, eo quod pacis auctores semper fuissent. Seneca in tragœdia Troadibus:

Quodcumque libuit facere, victori licet.

Ep. XCVI. Seneca: *Que commissa capite luere tum quia paludati fecerunt laudamus.* & Cyprianus: *Homicidium cum admittunt singuli crimen est, virtus vocatur cum publicè geritur: impunitatem sceleribus acquirit, non innocentie ratio, sed seuitie magnitudo* Deinde: *Consensere iura peccatis & cepit esse licitum quod publicum est.* Sic Lactantius Romanos ait legitime iniurias inruisse. Nec alio sensu Lucanus: *Iusq; datum sceleri.*

IV. Inst. c. 9.
Pharsal. 1.

VI. Late autem patet hoc ius licentiæ, nam primum non eos tantum comprehendit, qui actu ipso arma gerunt, aut qui bellum mouentes subditi sunt, sed omnes etiam qui intra fines sunt hostiles: quod apertum fit ex ipsa formula apud Lilium: *Hostis sit ille, qui in praesidia eius sunt.* Nimirum quia ab illis quoque damnum metui potest quod in bello continuo & vniuersali sufficit vt locum habeat ius de quo agimus: aliter quam in pignoracionibus quæ, vt diximus, ad exemplum onerum impositorum ad luenda ciuitatis debita introductæ sunt: quare mirum non est si quod Baldus norat multo plus licentiæ sit in bello quam in pignorandi iure. Et hoc quidem quod dixi in peregrinis qui commisso cognitoq; bello intra fines hosticos veniunt dubitationem non habet.

Libro
XXXVII.
& alibi passim.

Ad l. V. D.
de Insuper.

VII. At qui ante bellum eo iuerant videntur iure gentium pro hostibus haberi post modicum tempus

intra

intra quod discedere potuerant. Nam sic Epidamnium ob sehuri Corcyraei peregrinis primum discedendi faciebant copiam, denuntiantes alioqui pro hostibus futuros.

Thuc. libr. 1.

VIII. Qui autem verè subditi sunt hostium, ex causa scilicet permanente, eos offendere ubique locorum iure hoc gentium licet, si ipsorum personam respicimus. Nam cum alicui bellum indicitur, simul indicitur eius populi hominibus, ut supra ostēdimus in formula indictionis; sic & in decreto: *Vellent iuberent Philippo regi Macedonibusque qui sub regno eius essent bellum indici.* Hostis autem qui est ubique secundum ius gentium impeti potest. Euripides:

Li. 3. lib.
XXXI.

Νόμος γδ ἰχθρὸν ἀφ' ἅν' ὄππυ λάβης κακῶς.

Vbicunq; presum iura ladi hostem sinunt.

Marcianus Iurisconsultus: *Transugas licet vbicunq; inuenti fuerint, quasi hostes interficere.* Interfici ergo possunt impunè in solo proprio, in solo hostili, in solo nullius, in mari. In territorio autem pacato quod eos interficere aut violare non licet, id ius non ex ipsorum venit persona, sed ex iure eius qui ibi imperium habet. Nam ciuiles societates constituere potuerunt in eos qui in aliquo sunt territorio nihil per vim agi nisi iudicio tentato; sicut ex Euripide citauimus:

Li. 3. in fine,
D. ad l. Corn.
nel. de sicar.

Si crimen istis aliquod hospitibus struis

Ius impetrabis: vi quidem hinc non abstrahes.

Vbi autem iudicia vigent, ibi personarum spectantur merita, & cessat ius istud promiscuum nocendi quod inter hostes introductum dicimus.

IX. Cæterum ut ad rem redeam quam latè licentia ista se protendat vel hinc intelligitur quod infantium quoque & feminarum cædes impune habetur & isto belli iure comprehenditur. Non huc adferam quod Hesbonitarum feminas & pueros Hebræi occiderunt,

Deut. II. 34

Deut. XX.
16.

Psaln.
CXXXVII.
9.

& quod idem fieri imperatur in Cananæos & quorum
connexa cum Cananæis erat causa: Dei ista sunt ope-
ra, cuius in homines ius maius est quam hominum in
bestias vt libi differuimus. Illud propius accedit ad
testandum morem communem gentium, quod in
Psalmo beatus dicitur fore qui Babyloniorum infan-
tes petrae allidet, cui par est Homericum illud:

— καὶ νύπτα τέρρα

βαμμένα κρενί ἀσὺ ἐν αὐτῇ δνιότην.

Illisæque corpora terra

Infantum, sæuus dum concutit omnia Mauors.

Lib. Ann. I.

Romani capta Ilurgi vrbe Hispaniæ, ἐπιπναι ὀμαράς καὶ
παῖδια καὶ γυναῖκας. sine discrimine interemerunt etiam mulieres
& pueros, quæ verba sunt Appiani. Germanicus Cæsar
Tacito narratur vicos Marlorum (Germaniæ is popu-
lus) ferro flammisque peruastasse, additurque: non se-
xus, non ætas miserationem attulit. Titus Iudæorum etiam
pueros & feminas in spectaculo feris laniados propo-
suit. Et tamen hi duo ingenio minime sæuo fuisse cre-
duntur: adeo sæuitia illa in morem verterat. Quo minus
mirum si & senes interficiuntur vt à Pyrrho Priamus.

En. II.

X. Ne captiuū quidem ab hac licentia exempti. Pyr-
rhus apud Senecam ex recepto tunc more:

Troad.

Lex nulla captō parcit aut pœnam impedit.

In Ciri Virgiliana belli lex hæc dicitur etiam in femi-
nas captiuas. Ita enim ibi Scylla:

At belli saltem captiuam lege necasses.

Sed & illo Senecæ loco de femina, Polyxena nimi-
rum, occidenda agebatur. Hinc illud Horatii:

Vendere cum possis captiuum, occidere noli.

Adelph.
act. 2. scen. 1.
App. An-
tib. Dien.
XLVII.

Ponit enim licere: & Donatus, seruos dictos qui serua-
ti essent quum eos occidi oporteret iure belli: vbi illud oport-
teret, improprie pro liceret positum videretur. Sic quin-
que millia captiuorū ab Annibale occisa, & à M. Bru-
to non

to non

to non pauci. Apud Hirtium bello Africano Scipionem sic alloquitur centurio Cæsarianus. *Tibi gratias ago. quod mihi vitam incolumitatemq. belli iure capto polliceris.* Nec tempore vllò excluditur potestas occidendi tales seruos, id est bello captos, quantum ad ius gentium pertinet: etsi legibus ciuitatum hic magis, illic minus adstringitur.

XI. Quin & supplicum occisorum passim occurrunt exempla, vt ab Achille apud Homerum, apud Virgilium Magonis & Turni: quæ ita narrari videmus vt defendantur simul illo quod dixi belli iure. nam & Augustinus laudans Gothos qui supplicibus & in templa perfugientibus pepercerant: *Quod belli iure fieri licuisset, ait, illicitum sibi esse iudicant.* Nec qui se dedunt semper recipiuntur, vt apud Tacitum Vspenses veniã liberis corporibus orantes: *quod assernati, inquit, sunt victores vt belli potius iure caderent.* Nota & hic belli ius.

XII. Sed & acceptos in deditioem sine conditione vlla, legas interfici, vt à Sulla Samnites, à Cæsare Numidas, & ipsum Vercingentorigem: imò mos hic ferme perpetuus Romanorum in hostium duces siue captos, siue deditos, vt triumphi die occiderentur, quemadmodum Cicero nos docet quinta Verrina, Liius tum alibi, tum libro x x v i i. Tacitus Annali x ii. & alii multi.

XIII. Solent interdum historici causam interfectorum hostium, captorum præsertim aut supplicum, referre aut ad talionem, aut ad pertinaciam in resistendo: sed hæ causæ vt alibi distinximus sua foriæ magis sunt, quam iustificæ. Nam talio iusta & proprie dicta in eandem personam quæ deliquit exercenda est, vt intelligi potest ex his quæ de pœnæ communicatione dicta sunt supra: Contra vero in bello plerunque id quod

*1. de Crim.
Del. 2.*

Ann. XII.

Dion. XLV.

1. Goth.

quod talio dicitur in malum redundat eorum quorum in eo quod accusatur nulla est culpa. Pertinax vero studium in partes nemo est qui supplicio dignum iudicet, ut apud Procopium Neapolitani Belisario respondent, quod tunc maxime obtiner cum partes illæ aut à natura assignatæ aut honesta ratione electæ sunt. Imo tantum abest ut in eo crimen sit, pro crimine habetur si quis præsidio decesserit, præsertim veteri iure militari Romano quod hic nullam ferme admittebat metus aut periculi excusationem. *Præsidio decedere apud Romanos capitale est*, ait Liviùs. Ob utilitatem ergo suam quisque summo illo rigore, ubi visum est, vitur: defenditur autem rigor ille apud homines eo gentium iure de quo nunc agimus.

Polyb. lib.
VI.
Lib. XXIV.

Plut. de
Clarissimis
liberibus.
Dionys.
XVI.

Tac. Ann.
XII.

1. Marc.
XIII. 17.
IV. Hist.

XIV. Idem ius & in obsides vsurpatum, nec in eos tantum qui se obligauerant, quasi ex conventionem, sed & in eos qui ab aliis traditi. A Thessalis occisi olim ducenti quinquaginta, à Romanis Volsci Aurunci ad trecentos. Notandum autem solitos obsides dari etiam pueros ut à Parthis, quod & à Simone Maccabeorum vno factum legimus, & feminas ut à Romanis Porfenæ temporibus & à Germanis narrante Tacito.

XV. Sicut autem ius gentium permittit multa, eo permittendi modo quem iam explicauimus, quæ iure naturæ sunt vetita, ita quædam vetat permissa iure naturæ. Nam quem interficere liceat eum gladio an veneno interimas nihil interest, si ius naturæ respicias: ius inquam naturæ: nam generosius quidem est ita occidere ut qui occiditur sui defendendi habeat copiam: sed non debetur hoc cuiquam qui mori meruit. At ius gentium, si non omnium, certe meliorum iam olim est, ne hostem veneno interficere liceat: qui consensus ortus est ex respectu communis utilitatis, ne pericula in bellis quæ crebra esse cœperant nimirum inten-

intenderentur. Et credibile est à regibus id profectum quorum vita ab armis ante alios defenditur, à veneno minus quam aliorum tuta est, nisi defendatur iuris aliqua religione & metu infamiæ. Clandestina scelera vocat Liuius de Perseo loquens: nefas Claudianus agens de insidiis in Pyrrhum à Fabricio reiectis, & Cicero scelus eandem historiam tangens. Communis exempli interesse ne tale quid admittatur aiunt Consules Romani in epistola ad Pyrrhum quam ex Cl. Quadrigario recitat Gellius. Quare qui licitum volunt hostem veneno occidere, vt ex Vegetio Baldus, respiciunt merum naturæ ius, illud autem quodà gentium voluntate ortum trahit præteruident.

XVI. Distat à tali veneficio non nihil & ad vim accedit propius, spicula veneno inficere & geminare mortis causas, quod de Getis tradit Ouidius, de Parthis Lucanus, de Afris quibusdam Silius, & nominatim de Æthiopibus Claudianus. Sed hoc quoque contra ius est gentium non vniuersale sed gentium Europæarum & si quæ ad Europæ melioris cultum accedunt. quod recte à Salisberienfi obseruatū est, cuius hæc sunt verba: *Nec veneni licet videam ab infidelibus aliquando vsurpatū vlllo vnquam iure indultam lego licentiam.* Nam & fontes veneno inficere, quod ipsum quoque aut non latet, aut non diu latet, Florus ait esse non tantum contra morem maiorum sed & contra fas Deum, sicut iura Gentium Diis ascribi auctoribus solere alibi quoque à nobis annotatum est.

XVII. Cæterum non idem statuendum, de aquis sine veneno ita corrupendis vt bibi nequeant, quod Solon & Amphictyones leguntur in barbaros iustum censuisse. Id enim perinde habetur quasi auertatur flumen aut fontis venæ intercipientur, quod & natura & consensu licitum est.

XVIII. An

*Liui. lib.
XLII.
De bello
Gild.
Off. III.*

Lib. III. c. 3.

II. Conf. 188.

*Salisb.
VIII. 29.*

Lib. 2.

*Paus. lib.
vlt.
Front. lib.
III. Æsch.
de male ob.
leg.*

XVIII. An vero hostem interficere immisso percussore per ins gentium liceat, quæri solet. Sed omnino discrimen adhibendum est, inter percussores qui fidem expressam vel tacitam violant, ut subditi in regem, vassalli in seniore, milites in eum cui militant, recepti ut supplices aut aduenæ aut transfugæ in eos qui receperunt, an vero nulla teneantur fide, quomodo Pipinus Caroli magni pater vno comitatus satellite traiecto Rheno hostem in cubiculo interfecisse narratur: quod & à Theodoto Ætolo in Prolemæum Ægypti regem simili modo tentatum refert Polybius, *οὐκ ἀνδραδου τοῦ ἡλίου*, virilem audaciam vocans. Talis & ille laudatus ab historicis Q. Mutii Scæuolæ conatus, quæ ipse sic defendit, *hostis hostem occidere volui*. Porfena ipse in hoc factò, nihil nisi virtutem agnoscit. Nimirum hostem occidere vbiuis licet, non naturæ tantum sed & Gentium iure ut supra diximus: nec refert quot sint qui faciant, aut patiantur. Sexcenti Lacones castra hostilia ingressi recta tentorium regis petebant. Paucioribus idem licuit. Pauci erant qui Marcellum consulem ex insidiis circumuentum occiderunt: & qui Petilium Cerialem parum absuit quin in lecto confoderent. Laudat Eleazarum Ambrosius quod elephantem supereminentem cæteris adortus est arriratus ei insidere regem. Neque tantum qui hæc faciunt sed & qui aliis faciendi auctores sunt iure Gentium inculpato habentur. Scæuolæ ad audendum fuerunt auctores illi in bellis adeo sancti vereres Romani senatores.

Lin. lib. II. Neque mouere quenquam debet quod deprehensitales exquisitis suppliciis affici solent: nam id ipsum non eo euenit quod in ius gentium deliquerint, sed quia eodem iure gentium in hostem quiduis licet: grauius autem aut leuius malum statuit quisque pro sua utilitate. Nam sic & exploratores, quos mittere iure

Lin. lib. II.

Iustin. II.

Lib. lib.

XXVII.

Tacit. Hist.

V.

D. Off. 1. c.

49.

iure gentium haud dubie licet, quales misit Moses, qualis fuit ipse Iosue, deprehensi pessime tractari solent (*ἔδοξεν τοῖς κειρανοποῦσι κτείνειν, mos est exploratores interficere* ait Appianus) iuste interdum ab his qui manifeste iustam habent bellandi causam: ab aliis vero licentia illa quam dat belli ius. Quod si qui reperiuntur qui tali opera oblata uti noluerint, id ad animi cellitudinem & virium apertarum fiduciam, non ad iusti iniustive opinionem referendum est. At de his percussoribus quorum factio perfidia inest, aliter censendum, neque enim ipsi tantum contra ius Gentium faciunt, sed & qui eorum utuntur opera: quanquam enim in rebus aliis, qui malorum opera in hostem utuntur peccare censeantur apud Deum, non autem apud homines, id est in gentium ius, quia ea in parte,

Mores leges perduxerunt in potestatem suam:

Et decipere, ut Plinius loquitur, pro moribus temporum prudentia est: tamen intra ius interficiendi constitit hæc consuetudo. Nam hic qui aliena vitur perfidia violasse ius non naturæ tantum, sed & gentium creditur. Hoc docent illa Alexandri ad Darium: *Impia bella suscipitis, & cum hebeatis arma, licit amini hostium capita.* Eodem referendum illud de Perseo: *Non iustum apparare bellum regio animo, sed per omnia clandestina grassari scelera atrociorum & veneficiorum.* Causa cur hic aliud quam in rebus cæteris placuerit, ea ipsa est quam de veneno supra attulimus, ne nimirum intenderentur pericula eorū maxime qui eminent. Negabat Eumenes credere se *quam ducum sic velle vincere, ut ipse in se exemplum pessimū statueret.* Apud Curtium cum Bessus Dario manus intulisset, dicitur exempli & communis regum omnium esse causa: & Oedipus regis Laii eadem vindicaturus apud Sophoclem sic ait:

Καὶ τὸ θεοσάρχων οὐδ' ἑμαυτὸν ὠφελεῖ;

Et

Et apud Senecam in eiusdem argumenti tragœdia:

Regi tuenda est maxime regum salus.

In bello ergo solenni aut inter eos qui belli solennis indicendi ius habent id non licet: extra vero bellum solenne, habetur pro licito eodem Gentium iure. Sic in Gannasum defectorem structas insidias tales degeneres negat Tacitus. Sic & in latrones & piratas perfidia, vitio quidam non caret, sed apud gentes odio eorum in quos committitur impunita est.

Ann. XI.

XIX. Stupra in feminas in bellis passim legas & permissa & impermissa. Qui permiserunt spectarunt iniuriam solam in alienum corpus cui subiacere quicquid hostile est iniri armorum non incongruens iudicabant. Melius alii qui non solam iniuriam sed ipsum efferatam libidinis actum hic considerarunt, & quod is neque ad securitatem pertineat neque ad pœnam, ac proinde non bello magis quam pace impunitus esse debeat, atque hoc posterius ius est gentium non omnium sed meliorum. Scipio apud Livium, & sua & populi Romani interesse ait, *nequid quod vsquam sanctum esset apud ipsos violaretur.* vsquam id est apud moratiores populos: Elianus cum narraffet à Sicyoniis victoribus

Lib. XXVI.

feminarum ac virginum Pellenæarum pudicitiam profuturam sic exclamat: *ἀγρίωτατα τὰ δὲ τα, ὡς θεοὶ Ἐλληνοὶ, καὶ ἰδεῖν ἐν βαρβάρους, καὶ λα, κατὰ γε πλὴν ἐμὴν μνήσαν.* Crudelia hæc per Deos Græciæ, & quantum memoria complector, ne ipsis quidem barbaris probata. Atq; id inter Christianos obseruari par est, non tantum vt disciplinæ militaris partem, sed & vt partem iuris Gentium: id est vt qui pudicitiam vile sit, quamuis in bello, vbique pœnæ sit obnoxius. Nam

*Dem. XXI
70.*

neq; Hebræa lege impune quisquam id tulisset, vt intelligi potest ex ea parte quæ de captiua ducenda neque vendenda postea, constituit.

CAPVT V. *Conf. Cap. XLII. huius Libri.*

De rebus vastandis eripiendisq̄ue.

- I. Res hostium corrumpi & rapi posse.
- II. Etiam sacras quod quomodo intelligendum.
- III. Et religiosas, addita itidem cautione.
- IV. Doli quatenus hic permisi.

I. **N**ON esse contra naturam spoliare eum quæ ho- of. III.
nestum est necare, dixit Cicero. Quare mirum
non est si ius gentium corrumpi ac rapi permiserit res
hostium quos interficere permiserat. Polybius itaque
historiarum quinto iure belli comprehendi ait vt mun-
itiones hostium, portus, vrbes, viri, naues, fructus
& si qua sunt similia aut eripiantur aut corrupan-
tur. Et apud Liuium legimus esse quedam belli iura que Lib. XXVI.
vt facere ita pati sit fas: *sata exuri, dirui, recta; preda* homi-
num pecorumque agi. Iplas vrbes totas dirutas aut mo-
nia solo æquata, populationes agrorum, incendia
singulis ferme paginis apud historiarum scriptores
inuenias. Et notandum licere hæc & in deditos. Opy-
pidani, inquit Tacitus, *portis sponte paræ: eis se suaque* Ann. XIII.
Romanis permiserunt quod salutem ipsis tulit: Artaxatis ignis im-
missus.

II. Neque ius gentium merum, seposita officiorum
aliorum consideratione, de quibus dicemus infra, sa-
cra excipit id est quæ Deo aut dijs dicata sunt. L. cum. loca
D. de rei
gestis.
Cum lo-
ca *capta sunt ab hostibus omnia desinunt sacra esse,* ait Pom-
ponius Iurisconsultus. *Sacra Syracusarum victoria profana*
fecerat, ait Cicero Verrina quarta. Causa huius rei est,
quod quæ sacra dicuntur reuera non eripiuntur hu-
manis vñibus, sed publica sunt, sacra autem nominan-

tur à fine crii destinata sunt. Signum eius quod dico est quod cum quis populus alteri populo aut Regi se dedit, tum etiam ea dedit quæ diuina dicuntur vt ex formula apparet quam citauimus alibi ex Liuiio, cui conuenit illud in Amphitruone Plauti:

Vrbem, agrum, aras, focos, seque vti dederent.

Deinde:

Dedunt que se diuina humanaque omnia.

Et ideo Vlpianus publicum ius etiam in sacris ait consistere. Thucydides lib. IV. τὸν νέμον τοῖς Ἐλλήνων ἱερεῖς, τὸν αὖ ἢ τὰ κερατοῦ τῆς γῆς ἐκάστη. ἢ τε πλεονοῦ. ἢ τε βραχυτεταῖ, πῖ των καὶ τα ἱερα αἰε γίνεσθαι: ius hoc apud Græcos esse vt qui imperium obtineant in terra aliqua magna aut parua eorum sint & templa. Quare & populus ipse mutata voluntate potest ex sacro profanum facere, quod non obscure indicant

L. inter stipulantem. §. sacrum, & l. continuus. §. cum quis D. de verb. oblig. Ann. 1.

Iurifconfulti Paulus & Venuleius: & temporum necessitate videmus res sacras ab his qui sacrauerant in belli vsus conuerfas, vt à Pericle, Romanis bello Mithridatico, Sulla, Pompeio, Cæsare atque aliis factum legimus. Hoc ergo gentium iure vsus Germanicus in Marfos, narrante Tacito: *profana simul & sacra & celeberrimum illis gentibus templum quod Tanfana vocabant, solo aquantur.* Deorum donaria capi à victoribus solere

Lib. VIII. Verr. III.

notauit Pausanias: & Cicero belli legem id vocat de P. Seruilio loquens. *Signa, inquit, & ornamenta ex vrbe hostium vi & virtute capta belli lege atque imperatorio iure sustulit.*

Lib. X XV.

Sic Liuius templorum ornamenta quæ Syraculis Marcellus Romam aduexit *parta ait belli iure.* Illud tamen verum est, si quò in simulacro numen aliquod inesse credatur, id violari aut corrumpi nefas ab iis qui in ea persuasionem conueniunt: & hoc sensu impietatis aut læsi etiam gentium iuris accusantur interdum qui talia commiserunt, nimirum ex talis opinionis positione. Aliud est si hostes non idem sentiant: sicut

Judaïs

Iudæis non permissum tantum sed & præceptum est *Deut. VII.* gentium simulacra abolere. nam quod sibi accipere vetantur, id eam causam habet quo magis Hebræi superstitiones gentium detestarentur, impuritatibus admoniti ipso contactus interdicto, non quasi alienis sacris parceretur, quomodo Iosephus exponit, Romanis haud dubie blandiens, sicut & in expositione præcepti alterius, de non nominandis gentium diis, quod ille ita explicat quasi illis obloqui vetarentur, cum reuera honoris causa aut sine abominatione eos nominare lex non sineret. Sciebant quippe Hebræi Dei certissimo monitu in simulacris illis non habitare, aut Dei spiritum, aut bonos Angelos, aut vim astrorum, ut deceptæ gentes existimabant, sed prauos & humano generi infestos Dæmonas, ita ut recte dixerit Tacitus in Iudæorum institutis describendis *Hist. V.* *apud nos sacra.* Non mirum ergo est si templa profani cultus à Maccabæis incensa non semel legimus. Sic *1. Macc. V. & X.* & Xerxes cum simulacra Græcorum corripit, nihil fecit contra ius gentium, etsi multum id ad inuidiam exaggerant Græci scriptores. Nam Persæ non credebant in simulacris esse vlla numina sed Deum esse Solem & portionem eius aliquam ignem. Lege Hebræa, ut idem Tacitus recte, *templi lumine præter sacerdotes arcebantur.* At Pompeius eodem auctore *templum iure victoria ingressus est:* aut ut Augustinus rem eandem narrans *non deuotione supplicis sed iure victoris:* bene ille quod templo pepercit: male quod ingressus est, quippe contempto vero Deo, quod & Chaldæis exprobrant Prophete: *Dan. V. 23.* quam etiam ob causam quidam factum arbitrantur singulari Dei prouidentia, ut is quem dixi Pompeius quasi in conspectu Iudææ trucidaretur, ad Cassium Ægypti promontorium. at si spectes opinionem Romanorum, nihil in eo factum contra ius gentium. Sic idem

Bell. Ind. lib.
VI. c. 24. &
34.

Templum excidio datum à Tito Iosephus memorat, additque factum τῆς τῶ πολέμου νόμου.

III. Quod de sacris diximus idem & de religiosis intelligi debet. nam hæc quoque non mortuorum sunt, sed vivētium, siue populi alicuius siue familiæ. Quare sicut sacra loca ab hostibus capta ita & religiosa talia esse desinere scripsit dicto loco Pomponius & Paulus Iurifconsultus: *Sepulchra hostium religiosa nobis non sunt, id-eoque lapides inde sublato in quemlibet usum convertere possumus*: quod ita tamen intelligendum ne ipsa mortuorum corpora male tractentur, quia id contra ius est hominum sepeliendorum, quod iure gentium introductum alibi demonstrauimus.

L. Sepulchra
D. de sepulchra viola-
to.

IV. Illud hic breuiter repetā non vi sola res hostium hostibus eripi ex iure gentium, sed & dolos qui perfidia careant permisos censerī, imò & alienæ perfidiæ incitationem. Nimirum ad minora & frèquentia hæc delicta ita conuiuere cæpit ius gentium, sicut leges ciuiles ad meretricium & improba fœnera.

C A P. VI. *Vide quoque cap. XIV. h. lib.*

De iure acquirendi bello capta.

- I. Circa acquisitionem rerum bello captarū quale ius natura.
- II. Quale ius gentium: cuius testimonia adduntur.
- III. Quando res mobilis capta censeatur ex Gentium iure:
- IV. Quando agri.
- V. Res quæ non sunt hostium non acquiri bello.
- VI. Quid de rebus repertis in nauibus hostium?
- VII. Iure Gentium nostra fieri quæ hostes nostri aliis bello eripuerant, quod testimoniis probatur.
- VIII. Resellitur sententia statuens res captas ab hostibus omnino singu-

singulorum capientium fieri.

- IX. *Naturaliter & possessionem & dominium per alium acquiri.*
 X. *Distinctio actuum bellicorum in publicos & priuatos.*
 XI. *Agros acquiri populo aut eius cuius est bellum.*
 XII. *Res mobiles & se mouentes actu priuato captas singulorum capientium fieri.*
 XIII. *Nisi lex civilis aliud statuatur.*
 XIV. *Captas actu publico fieri populi aut eius cuius est bellum.*
 XV. *Arbitrium tamen in res tales aliquod solere imperatoribus concedi.*
 XVI. *Qui aut eas referunt ad erarium.*
 XVII. *Aut diuidunt militi & quomodo.*
 XVIII. *Aut direptionem permittunt.*
 XIX. *Aut aliis concedunt.*
 XX. *Aut factis partibus aliud atq; aliud statuunt: & quomodo.*
 XXI. *Peculatum circa praedam committi.*
 XXII. *Lege aut alio voluntatis actu de iure hoc communi aliquid immutari posse.*
 XXIII. *Sic sociis praedam concedi.*
 XXIV. *Sape & subditis: quod variis exemplis terrestribus & maritimis illustratur.*
 XXV. *Vsus ante dictorum.*
 XXVI. *An capta extra territorium vtriusque partis bellantium acquirantur belli iure.*
 XXVII. *Ius hoc quod diximus quomodo belli solennis sit proprium.*

I. **P**RÆTER quorundam actuum inter homines impunitatem, de qua egimus hactenus, est & alius effectus bello solenni ex iure gentium proprius. Ac iure naturæ quidem bello iusto ea nobis acquiruntur quæ aut paria sunt ei quod cum nobis sit debitum aliter consequi non possumus, aut etiam quæ nocent i damnum inferunt intra æquum pœnæ modum, vt aibi dictum est. Hoc iure Abrahamus de

spolijs quæ à quinq; regibus acceperat decimam Deo dedit vt historiam quæ exstat Gen. x i v. explicat diuinus scriptor ad Hebræos v 11. 4. quo more Græci quoque Carthaginieneses & Romani dijs suis, vt Apollini, Herculi, Ioui Feretrio decimam de præda sacrauerunt Iacobus autem Iosepho præ fratribus præcipuum relinquit, legatum : *Do tibi, inquit, partem vniam supra fratrestuos, quam à manu Amorrhæi cepi gladio meo & arcu meo.* Gen. XLVIII. 22. Quo in loco illud cepi prophético loquendi genere pro certo capiam sumi videtur, & Iacobo attribuit quod posteri ab eius nomine dicti facturierant quasi eadem esset progenitoris & liberorum persona. Id enim rectius, quam cum Hebræis verba hæc trahere ad illam expilationem Sicimorum quæ iam ante à filijs Iacobi facta erat. nam eam vt cum perfidia coniunctam Iacobus pro sua pietate semper improbauit, vt videre est Gen. xx x i v. 30. x l i x. 6. Probatum autem à Deo ius prædæ inter eos quos dixi naturales terminos alijs quoque locis apparet. Deus in lege sua de ciuitate post pacem repudiatam expugnata loquens sic ait : *Omnia eius spolia diripies tibi: & frueris præda hostium quam tibi Deus dedit.* Rubenitæ, Gaditæ & pars Manassitarum dicuntur vicisse Ituræos & eorum vicinos, multamque prædam ab ijs abstulisse, hac ratione addita, quod in bello Deum inuocassent & Deus eos propitius exaudijsset: quomodo & rex pius Afa narratur Deo inuocato de Æthiopibus iniusto bello se laceissentibus & victoriam & prædam reportasse: quod eo magis notandum quia arma illa non ex speciali mandato sed ex communi iure sumebantur. Iosue autem eosdem quos dixi Rubenitas, Gaditas & Manassis partem secundis omnibus prosequens: *participes, inquit, sitis præda hostium cum fratribus vestris.* Et Dauid cum ad Senatores Hebræos mitteret parta de

Deut. XX.
14.

I. Par. V.
20. 21. 22.
II. Par.
XIV. 13.

Iosue XXII.
8.

Ama-

Amalecitis spolia pretium dixit muneri: *Ecce donum hoc esto vobis de prada hostium domini.* Nimirū vt Seneca dixit *III. Benefic.* militaribus viris speciosissimum est diuitem aliquem *37.* spoliis hostilibus facere. Exstāt & diuine leges de pręda diuidenda, Num. xxxi. 27. Et Philo inter diras leges esse ait vt ager ab hostibus demetatur, vnde sequi *De diris.* *κλυσὲν μὲν φίλοις, ἰχθροῖς δὲ πλεουσίαν in suos famem, copiam hostibus.*

II. Cæterū iure gentium non tantum is qui ex iusta causa bellum gerit, sed & quiuis in bello solenni & sine fine modoque dominus fit eorum quę hosti eripit, eo sensu nimirum vt à gentibus omnibus & ipse & qui ab eo titulum habent in possessione rerum tallium tuendi sint. quod dominium quoad effectus externos licet appellare. Cyrus apud Xenophontem: *Xenoph. V. de inst. Cyri.* νόμος ἐστὶν πᾶσιν ἀνθρώποις αἰδῖος εἶναι ὅταν πολεμουῶτων πέλις ἀλώσῃ ἐκόντων εἶναι τὰ χεῖματα. *Lex est sempiterna inter homines, capta hostium vrbe eorumdem res atque pecunias victori cedere.* Plato dixit: *De legib.* πάντα τὰ κατὰ νίκην ἄρα τὰ κατὰ γήρας, *bona que victus habuit omnia victoris fieri:* qui & alibi inter genera quasi naturalia acquisitionis statuit *πολεμικῶν, Sophist.* quam & ληστικῶν, ἀρπυσιτικῶν & χειρωπικῶν vocat, assentientem hac in re habens eum quem dixi Xenophontem *Comm. IV.* apud quem Euthydemum Socrates interrogando conperducit, vt spoliare non semper iniustum fateatur, vt si in hostem id fiat. Sed Aristotele quoque auctore *1. Polit.* νόμος ὁμολογία πρὸς θεὸν ὅτι τὰ κατὰ πόλεμον κεραιόμενα κατὰ κεραιόμενων εἶναι φασί: *Lex velut pactum quoddam commune est quo bello capta captientium sunt.* Eodem respicit dictum illud Antiphanis: *ἢ πῶς πολεμικὴ εἴη ἡ πόλις, εἰ τὰ κατὰ πόλεμον κεραιόμενα ἀνδρῶν, γινώσκουσιν ὅτι κατὰ πόλεμον ἀνὰ τὴν κεραιόμενων. Oportendū vt hostibus bona adsint sine virtute. Sic enim sumi illa non eorum qui habent, sed eorum qui capiunt.* Eschines: *ἢ μὲν πρὸς ἡμᾶς, πλεονεξία: ἀλλὰ κατὰ τὴν πόλιν εἶλες, κεραιὸς ἔχει τὸ πρὸς πόλεμον*

De male
obita lega-
tione.
II. contra
Rullum.
Off. 1.

Strom. 1.

L. natura-
lem, §. vii.
D. de acq.
rer. dom.
Tit. de rer.
divis.
Arist. 1. de
rep. c. 8.
L. 1. §. 1. D.
de acq. poss.

L. Pompo-
nius. D. de
acq. rer. do.
L. postlimi-
nium, §.
postliminio.
D. de
captiv. l.
vlt. ib. l.
Postliminii,
§. in bello d.
iii.
Consulatus
Mavis c.
287. Const.
Gallica lib.
XX. tit. 13.
art. 24.

πρὸς ἡμῶν νόμου κτηστέωνος: Si bello in nos suscepto armis cepisti vr-
bem, iure eam possides belli lege. Cicero Mitylenas ait popu-
li Romani factas belli lege ac iure victoris. Idem pri-
uata aliqua esse cœpisse ait aut occupatione vacuorum
aut bello, eorum scilicet qui victoria potiti sunt. Etiam
Clemens Alexandrinus ait res hostium rapi & acquiri
belli iure. *Quæ ex hostibus capiuntur iure gentium statim ca-
pientium sunt* ait Caius Iuriconsultus. Naturalem hanc
acquisitionem φυσικῶν κτήσεων appellat Theophilus in
Græcis institutionibus, sicut & Aristoteles dixerat π-
ληρικῶν πόσι κτητικῶν, *rem militarem secum ferre naturalem
acquirendi modum.* nimirum quia non causa aliqua, sed
ipsum nudum factū spectatur & ex eo ius nascitur, sic-
ut & Nerua filius, referente Paulo Iuriconsulto, do-
minium rerum ex naturali possessione cœpisse aiebat,
et usq; rei vestigium remanere de his quæ terra, mari,
cæloque capiuntur, itē in bello captis, quæ omni apro-
tinus eorū fiunt qui primi possessionē apprehēderūt.

III. Caterum in hac belli quæstione placuit genti-
bus vt cepisse rem is intelligatur qui ita detinet vt re-
cuperandi spem probabilem alter amiserit, vt res per-
secutionem effugerit, vt loquitur in simili quæstione
Pomponius: Hoc autem in rebus mobilibus ita pro-
cedit vt capta dicantur vbi intra fines id est præsidia
hostium perducta fuerint. Eodem enim modo res a-
mittitur quo postliminio redit. Redit autem vbi intra
fines imperii esse cœpit, quod alibi explicatur intra
præsidia. Cui consequens esse videtur vt in mari na-
ues & res aliæ captæ censeantur tum demum cum in
naualia aut portus aut ad eum locum vbi tota classis se
tenet perducta sunt. nam tunc desperari incipit recu-
peratio. sed recentiori iure gentium inter Europæos
populos introductum videmus vt talia capta censean-
tūr vbi per horas viginti quatuor in potestate hostium
fuerint.

IV. At

IV. At agri non statim capti intelliguntur simul t. que infelli sunt. nam quanquam verum est eam agri partem quam cum magna vi ingressus est exercitus ab eo interim possideri, vt à Celso notatum est, tamen ad eum quem tractamus effectum non sufficit qualiscūque possessio, sed firma requiritur. Itaque Romani agrum extra portam quem Annibal castris insidebat adeo non amissum iudicabant vt eo ipso tempore nihilo minoris venierit quam ante venisset. Is ergo demum ager captus censetur qui mansuris munitioibus ita includitur vt nisi iis expugnatis parti alteri palam aditus non sit. Et hæc non minus probabilis videtur nominis territorii origo à terrendis hostibus à Siculo Flacco allata, quam illa Varronis à terendo, aut Frontini à terra, aut Pomponij Iuriconsulti à terrendi iure quod habent magistratus. Sic Xenophon libro de Vectigalibus agri possessionem belli tempore ait retineri per munimenta quæ *περὶ καὶ ἐρήματα* ipse appellat.

V. Liqueat & hoc vt res aliqua nostra belli iure fiat requiri vt hostium fuerit: nam quæ res apud hostes quidem sunt, puta in oppidis eorum aut intra præsidia, sed quorum domini nec hostium sint subditi nec hostilis animi, eæ bello acquiri non possunt, vt inter cætera Eschinis dicto iam loco ostenditur Amphipolim, quæ vrbs esset Atheniensium, Philippi bello in Amphipolitanos ipsius Philippi non potuisse fieri. Nam & ratio deficit, & ius hoc mutandi per vim dominii odiosius est quam vt produci debeat.

VI. Quare quod dici solet hostiles cenferi res in hostium nauibus repertas non ita accipi debet quasi certa sit iuris gentium lex, sed vt præsumptionem quandam indicet quæ tamen validis in contrarium probationibus possit elidi. Atque ita in Hollandia nostra

*Corn. de La-
pide in Gen.
c. XIV.*

*Molina
disp. 118.
L. quod
meo. D. do
acq. vel a-
mitt. poss.
Liu. lib.
XXVI.*

iam olim anno scilicet C IO CCC XX XV III. flagrante cum Anstacis bello frequenti senatu iudicatum & ex iudicato in legem transisse comperi.

VII. Illud vero extra controuersiam est si ius gentium respicimus, quæ hostibus per nos erepta sunt, ea non posse vindicari ab his qui ante hostes nostros ea possederant & bello amiserant: quia ius gentium hostes primum dominos fecit dominio externo, deinde nos: quo iure inter alia tuetur se Iepthes contra Ammonitas, quia ager ille quem Ammonitæ vindicabant belli iure ab Ammonitis, vt & pars alia à Moabitibus ad Amoræos, ab Amoræis ad Hebræos transisset. Sic & Dauid quod ipse Amalecitis, Amalecitiæ antea Palæstinis eripuerant pro suo habet ac diuidit. Titus Larius apud Dionysium Halicarnassensem in Senatu Romano cum Volsci olim possessa repeterent sententiam sic dixit: ὅτι ῥωμαῖοι καλίστας ὑπολαμβανόμεν κτήσεις εἶναι καὶ δικαιοτάτας, ἃς κατὰ νόμον πολέμῳ λαβόντες καὶ νίμῳ καὶ οὐκ ἂν ὑπομείναιμεν μολοῦν τῷ ἀρετῶ ἀφανίσαι. κοινότηρον πὶ πάντι καὶ πῆς οὐκ ἔστι πῶν, γινόμεναις κατὰ τὴν ἀρχοντοῦ μετὰ τῶν ἀρχόντων ἤδη γενομένων καὶ ἐαυτοῖς, ὅσα πολέμου. Βλαύομε: Romani nos honestissimas eas atque iustissimas credimus possessiones quas belli lege captas habemus, neque verò induci possumus, vt stulta facilitate deleamus virtutis monumenta, si eas illis reddamus quibus semel perierunt. Imo vero tales possessiones non tantum cum his qui nunc viuunt ciuibus nostris communicandas, sed & posteris relinquendas censemus: tantum abest vt parta relinquendo in nos ipsos ea constituamus quæ in hostes constitui solent. & in responso Romanorum Auruncis dato, ἡμεῖς οἱ ῥωμαῖοι διακρίνομεν ὅσα κτήματα πῆς ἀρετῆς πολέμου ἀφαιρόμεν ταῦτα πῶν ἐγγόνων οἷς οὐκ ἔστι ἀφαιρῆσαι: nos Romani ita arbitramur, quæ quis hostibus erepta virtute quaesuit, vt optimo iure propria ad posteros transmitti. Alibi in responso ad Volscos sic Romani: ἡμεῖς δὲ κρεττοῦς ἀνὴρ ἡμεῖς δὲ κτήσεις

Ind. XI. 23.
24. 27.
I. Sam.
XXX. 20.
Lib. VI.

Lib. VIII.

κτήσεις

κτῆσαι ἀπὸ τοῦ πολέμου κακώτερον λάβωμεν ἢ πρὸς τοὺς κατα-
 σπασμένους ἡμῶν τινὲς, ὅτι αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος ἡγούμενος ἵνα μάλιστον
 ἢ ἕξι θεῶν, ἀπατά. τε καὶ Ἑλληνας καὶ βαρβάρους εἶδοτες αὐτῶν
 ἤσαν ἡμεῖς, οὐκ αὖ ἐδεδίμεν ἡμῶν ἡμεῖς ἡμεῖς, οὐδ' ἂν ἄδοσαν ἡ-
 μέν ἐπὶ τῶν ἀρκετικῶν· πολλὰ γὰρ αὖ εἴη κακώτερον πρὸς ἀμετασφί-
 σης καὶ ἀνδρείας ἐπιτήσαται, ταῦτα ἡμεῖς δὲ ἡμεῖς τε καὶ μωροίαι ἀ-
 φαινεῖται· Nos autem optimum iudicamus possessionis genus
 quod belli iure captum quaesitumq; est. Cumq; non à nobis hoc ius
 sit institutum, sed à Diis verius quam ab hominibus profectum,
 omniumq; gentium tam Graecarum quàm barbararum usu proba-
 tum, nihil vobis per ignaviam concedemus, nec bello partis abfi-
 stemus. Maximum enim id probrum foret, quae virtute ac forti-
 tudine quaesita sunt ea per inertiam aut formidinem amittere.

Sic & in responso Samnitū: πολέμῳ κεραισθέντων ἡμῶν ὁ
 πρὸς νόμος κτήσεως δικαιοτάτος. Cum armis hac quaesierimus,
 quae lex acquirendi iustissima est. Hoc iure à Romanis retē-
 tam Syriam Appianus notat, nec redditam Antiocho
 Pio, cui eam eripuerat Tigranes hostis Romanorum;
 sed & eas Gallia partes quas Gallis eripuerat Cimbri.

VIII. Grauior disputatio est, cui in bello publico ac
 solenniores hostium acquiratur ipsi ne populo, an sin-
 gulis qui de populo aut in populo sunt. Valde enim
 hic variant recentiores iuris interpretes, quorum ple-
 rique cum in iure Romano legissent capta capien-
 tium fieri, in Canonum autem corpore distribui præ-
 dam publico arbitrio, alij post alios, vt fieri solet, di-
 xerunt primo ac iure ipso fieri capta singulorum qui
 manu capiunt, attamen duci assignanda qui inter mi-
 lites distribuatur; quae sententia cum recepta non minus
 quam falsa sit, hoc accuratius à nobis refutanda est, vt
 specimen sit quam patum tuto in hoc controuersia-
 rum genere tali auctoritati credatur. Enimvero dubi-
 tandum non est quin gentium consensu vtrumuis po-
 tuerit constitui, aut vt capta populo bellum gerenti,

In ex. lo-
gat.

Mithrid.
Cimbri.

Bart. ad l. ff.
quid bello.
D. de capt.
Alex. & Ia-
son. l. i. D. de
acq. poss.
Ang. Inst.
de rer. d. iust.
& item qua
ex hostibus.
Pan. ad c.
sicut. de iu-
reuer. n. 7.
Th. Gram.
decif. Neap.
71. num. 17.
Mart. Lau.
de bello q. 4.

aut

aut vt cuius qui manu caperet in dominiũ cederent. Sed quid voluerint quærimus, & dicimus captibus placuisse vt res hostium hostibus essent non alio loco quam quo sunt res nullius, vt ex Neruæ filii dicto iam antea apertum fecimus.

IX. At res quæ nullius sunt fiunt quidem capiendum, sed tam eorum qui per alios quam qui per se capiunt. Ita non serui tantum aut filii, sed & liberi homines qui in piscando, aucupando, venando, margaritas legendo operam suam addixerunt aliis, statim quod acceperunt acquirunt ipsis quibus operam nauant. Modestinus Iurisconsultus recte dixit: *quod naturaliter acquiritur, sicuti est possessio, per quemlibet volentibus nobis possidere acquirimus*: & Paulus receptis: *Possessionem acquirimus animo & corpore: animo vtique nostro: corpore vel nostro vel alieno*. Idem ad edictum: *Per procuratorem, tutorem curatoremve possessio nobis acquiritur*, quod explicat si idea mente faciant vt operã nobis accommodent. Sic apud Græcos qui in Olympiis cerrabant præmia acquirebant iis à quibus mittebantur. Ratio est, quia naturaliter homo hominis alterius volens volentis instrumentũ est, vt & alibi diximus. Quare discrimen q̄ traditur inter liberas personas & seruales circa acquisitiones, iuris est civilis & ad ciuiles acquisitiones proprie pertinet vt ex dicto Modestini loco apparet: & tamen has ipsas Seuerus Imperator postea ad naturalium exemplum ad-mouit propius, non vtilitatis tantum, vt ipse profiteretur ratione sed & iurisprudentiæ. Semoto ergo ciuili iure, locum habet quod dicitur per alium facere quem posse quod per se ipsum potest & perinde esse per se quis faciat an per alium.

X. Distinguendum ergo in nostro negotio inter actus vere publicos belli & inter actus priuatos qui fiunt occasione belli publici; per hos actus priuatis res quæ-

*L. ea quo
D. de acq.
dom.*

*Lib. V. tit. 2.
L. i. §. per
procur. D.
de acq. poss.*

*L. quacumq̄
D. de oblig. l.
stipulatio, §.
alteri, de
verb. signif.
L. I. C. per
qua per
e. potest & c.
qui facit. de
Reg. iur.*

quæritur primo ac directe: per illos actus populo. Ex hoc gentium iure Scipio agit cum Masinissa apud Li-
Lin. XXX.
 num: Syphax populi Romani auspiciis victus captusq; est. Itaq; ipse, coniux, regnum, ager, oppida, homines qui incolunt, quicquid deniq; Syphacis fuit, præda populi Romani est.

XI. Res soli nisi publico actu, inducto exercitu, impositis præfidiis capi non solent: ideo vt respondit Pomponius, publicatur ager, qui ex hostibus captus sit: id est vt ibidem exponit præda non cedit; prædæ nomine strictè accepto. Salomo prætorii præfectus apud Procopiū: *ὅς τὰ μὲν ἀνδράποδα καὶ τὰ ἄλλα πάντα χεῖματα τῆς στρατιᾶς εἰς λάφυρα ἰέναι οὐκ ἀπιρὸς εἶναι. Τῶ μὲν πικρῶ βασιλεῖ τε καὶ τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς προσέειπεν.* Captiuos sane & res alias militibus præda loco cedere ratione non caret: (accipiendum hoc vt fiat publico concessu, quemadmodum infra exponemus) agros autem ad Principem & Imperium Romanum pertinere. Sic apud Hebræos & Lacedæmonios ager manu captus sortito diuisus est. Sic Romani captos agros aut locandos retinuerunt, interdum modico veteri possessori honoris gratia relicto, aut distraxerunt, aut assignarunt colonis, aut fecerunt vectigales, quarum rerum passim in legibus, historiis & agrimenso- rum commentariis testimonia exstant. Appianus libro primo belli ciuilibis, *ῥωμαῖοι τῶ ἰταλικῶν πολέμῳ χειρῶν μισοὶ γὰρ μέρος ἐλάμβανον:* Romani cum Italiam armis subegissent victos parte agri multarunt. & secundo libro: *ἄρ δὲ πολέμων ὅτε κρατισταίην οὐδὲ τῆτων ἀπεισαν τῶ γῆν ἀπῆρῆντο ἀλλ' ἐμεζέροντο.* Etiam victis hostibus terram non omnem adimebant, sed partiebantur.

XII. At res mobiles & se mouentes aut in ministerio publico capiuntur, aut extra illud. Si extra ministerium publicum, sunt singulorum capientium: Et huc referendum est Celsi illud: *quæ res hostiles apud nos sunt, nõ publica sed occupantium sunt.* Quæ apud nos sunt, id est bello

L. Luc. Timu. D. de emptionib. L. item si verb. §. 1. de rei vind.

L. transfugam. §. 1. D. de acquir. rer. dom.

L. in bello D.
de capt. &
post.

bello orto apud nos deprehenduntur. Nam idem & in hominibus obseruabatur, quo tempore homines hac in parte rebus capris accensebantur. Insignis est in eam rem Tryphonini locus. Verum in pace qui peruenerunt ad alteros, si bellum subito exarsisset, eorum serui efficiuntur apud quos iam hostes facti (ita legendum non facti aut pacto ut habent libri) deprehenduntur. Facto hoc ascribit Iurifconsultus, quia nullo suo merito in seruitutem deveniunt: nam talia facti ascribere tralatitium est. Tale illud Nævij: Facti sunt Romæ Metelli consules, id est sine suo merito. Indidem venit quod si quid milites capiunt non in procinctu aut in eo quod facere iubentur, sed in eo quod promiscuo iure aut solo permissu faciunt id statim sibi acquirunt: capiunt enim non ut ministri. Talia sunt spolia quæ detrahuntur hosti in dimicatione singulari: talia etiam quæ procul ab exercitu (extra decem millia passuum dicebant Romani, ut mox videbimus) in liberis & iniussis excursibus capiunt quod genus prædæ Itali hodie corariam vocant, & à butino distinguunt.

Salic. in Lab.
hostibus, C.
de cap.
Thom. Græ.
Decif.
Neap. 71. n.
18.

XIII. Sed quod diximus iure gentium talia singulis directè acquiri intelligendum est ut id iuris gentium sit ante omnem ea de re legem civilem. nam populus quisque inter suos aliter potest constituere, & dominium singulorum antevertere, sicut multis in locis de feris & avibus factum videmus. Sic enim introduci etiam lege potest ut quæ apud nos reperiuntur hostiû res publicæ fiant.

XIV. At de his quæ quis actu bellico capiat alia est ratio. Ibi enim singuli republicæ personam sustinent, eiusque vice funguntur, ac proinde per eas populus, si lex civilis aliud non statuat, ut possessionem ita & dominium nanciscitur, & id in quos vult transfert. Quod quia directè pugnat cū vulgari opinione, probationes

bationes nobis video solito largius admetiedas ex nobilium populorum exemplis. Incipiam à Græcis, quorum morem Homerus non vno loco describit:

ἄνὰ τὰ μὲν πολίων ἐξεσθάζομεν, τὰ δὲ δάσαι.

Omnia iam diuisa quibus spoliauimus vrbes.

Apud eundem Poetam Achilles de vrbibus agēs quas ipse expugnauerat,

πάντων ἐν πάσων κειμήλια πομπὰ καὶ ἐσθλά
ἐξελέμην, καὶ πάντα φέρον ἀγαμέμνονι δόσκον.

ἀπείδην. ὃ δὲ ὅππασε μίνων ἑσθάν νηυσὶ θόσσον

δεξάμενος δὴ παρθε δασάσπετο, πολλὰ δὲ ἔχουσε.

Omnibus his ingens pretio numeroque supellex

Nostra raptam manu regi sed victor Atrida

Cuncta tuli, celeres residens qui pone carinas,

Diuideret cum pauca aliis, sibi multa tenebat.

Spectandus enim hic Agamemnon, partim vt totius Græciæ eo tempore princeps, atque ita populi gerens vicem: quo iure ipse sed cum senatu prædam diuidebat: partim vt munere fungens imperatorio ac proinde de communi partem cæteris maiorem ferens. Eum ipsum Agamemnonem sic alloquitur idem Achilles:

οὐδ' οἶ ποτε ἴσον ἔχω γέρας, ὅππότε ἀχαιοὶ

πρῶτον ἐκπέσσω, εὐκταίόμενον ἠολίεθρον:

Nam neque me tecum præda pars æqua sequetur,

Si Danaum virtus Troianam euerterit urbem.

Troia iam capta, Virgilio narrante,

Custodes lecti Phoenix & dirus Ulysses

Prædam afferuabant: huc vndique Troia gaza

Incensis erepta adytis, mensæque Deorum,

Crateresque auro solidi, captiuaque vestis

Congeritur.

Sic posterioribus temporibus prædam Marathoniam afferuat Aristides. Post prælium ad Plataeas seuerè edictum ne quis de præda priuatim quicquam tolleret: deinde

*Plut. Aristide.
Herod. lib. IX.*

*Plut. Ly-
sandro.*

*Homer. Il.
X.
Eurip. Rho-
so.*

*Plin. lib.
XXIII. c. 3.
Plut. Alex.
Curtius.
Diod. lib.
XVII. Stra-
bo lib. XV.
Diod. lib.
XIII. Liv.
lib. XXIII.
Greg. Tur.
lib. II. c. 17.*

deinde præda pro populorū meritis distributa. Athe-
nis postea de victis in publicum relata à Lyfandro præ-
da. Si ad Asiam venimus, Troiani soliti, vt docet nos
Virgilius, *præda ducere sortem*, vt in rebus communibus
diuidendis fieri solet. Alias arbitrium eius diuiden-
dæ penes imperatorem, quo iure Hector Doloni id
exp. esse stipulanti promittit equos Achilles, vt intel-
ligas ius acquirendi dominii in captura sola non fuisse.
Ad Cyrum Asiæ victorem, nec minus ad Alexan-
dram postea, perlatæ præda. Si Africam respicimus,
idem mos occurrit. Sic quæ Agrigenti capta, quæque
in pugna Cannensî & alibi, Carthaginem missa. Apud
Francos veteres, vt ex Gregorii Turonensis historia
apparet, quæ capta erant sorte diuidebantur: neque
rex ipse aliud habebat de præda quam quod fors ipsi
addidisset. Sed quanto re militari Romani cæteris præ-
stiterunt, tanto sunt digniores quorum exemplis im-
moremur. Dionysius Halicarnassensis morum Roma-
norum diligentissimus obseruator ita nos hac de re e-
docet: τὰ ὅτι τῆς πολεμίων λάφυρα, ὅσιν ἂν ἡμῖν ἰσπαρχῆ τυχεῖν
δι' ἀρετὴν, δημόσια εἶναι κελεύει ὁ νόμος, καὶ πῶς οὐχ ὅπως τις
ἰδιώτης γίνεται κίερος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὅτι. διωχόμενος ἡγεμόν. ὁ
δὲ παύσας αὐτὰ ἀφελὰ βῶν ἀπὸ πολεμικῶν εἰς δημόσιον ἀναφέ-
ρει: *Quæcunque ex hostibus per virtutem capta sunt, ea lex iubet
publica esse, ita vt non modo priuati eorum domini non fiant, sed
ne ipse quidem imperator exercitus. verum quæstor illa accipit &
vendita in publicum refert.* Verba hæc sunt eorum qui
Coriolanum incusant, non nihil ad inuidiam compo-
sita.

XV. Nam populum dominum esse prædæ verum
erat: sed illud non minus verum eius dispensandæ ar-
bitrium imperatoribus libera republica permissum
fuisse, sed tale vt actus sui rationem populo deberent.
L. Emilius apud Liuium: *captas non deditas diripi vrbes, &*

in his
LXVII.

in his tamen arbitrium esse imperatoris non militum. Sed hoc arbitrium quod mos deferebat imperatoribus ipsi interdum, quo longius ab omni suspitione essent, reiciebant ad Senatum vt Camillus: & qui retinebant prout religioni, famæ, ambitioni seruebant diuerso modo vsi reperiuntur. *Lib. lib. V.*

XVI. Qui sanctissimi esse aut credi volebant, prædam non attingebant omnino, sed siue pecunia erat in præda, eam iubebant à quæstore populi Romani percipi, siue res aliæ, eas per quæstorem sub hasta venundari: vnde redactam pecuniam manubiarum nomine significatam Fauorinus apud Gellium sensit. Hæc pecunia per quæstorem in ærarium deferebatur, prius tamen, si res triumphii esset, ostentata publicè. Ita fecit Pompeius de quo hæc sunt Velleii verba: *Pecunia Tigranensis, sicut Pompeio moris erat, redacta in quæstoris potestatem ac publicis descripta literis.* Ita & M. Tullius qui sic de se ipse in literis ad Sallustium. *De præda mea præter quæstores verba nos, id est populum Romanum, teruntium nec attigit: nec tacturus est quisquam.* Atque id antiquis & melioribus temporibus fuit maxime vsitatum, quo Plautus respiciens sic ait:

Nunc hanc prædam omnem iam ad quæstorem deferam.
Et de hominibus captiuis similiter:

— *quos emi de præda de quæstoribus.*

Sed alii sine quæstore ipsi prædam vendebant & referabant in ærarium, quod & ex Halicarnassensi sequentibus verbis colligere est. Sic à Tarquinio rege iam olim victis Sabinis prædam & captiuos Romam missos legimus. Sic Romulius & Verurius consules narrantur prædam vendidisse ob ærarii penuriam ægre id ferente exercitu. Sed cum passim id occurrat, quantum ducum quisque ex triumphis Italicis, Africanis, Asiaticis, Gallicis, Hispanicis in ærarium per se aut

quæstorem retulerit, exempla congerere nihil est opus. Illud magis norandum datam prædam aut eius partem interdum diis, interdum militibus, interdum & aliis. Diis aut res ipsæ datæ vt spolia quæ Romulus Ioui Feretrio suspendit, aut redacta inde pecunia, vt ex Pometinis manubiis Superbus templum Iouis in monte Tarpeio statuit.

*Dion. Halic.
lib. II.
Lin. lib. 1.*

XVII. Militibus prædam dare priscis Romanis ambitiosum videbatur: vti Sextus Tarquinii Superbi filius, sed Gabiis profugus, prædam militi dilargitus dicitur, vt eo modo potentiam sibi conciliaret. Appius Claudius in senatu similem largitionem arguit vt no- uam, prodigam, inconsultam. Præda autem militi cõ- cessa aut diuiditur, aut diripitur. Diuidi potest aut rati- one stipendorum, aut ratione meritorum. Stipen- diorum ratione diuidi prædam Appius Claudius vo- lebat, si illud obtinere non posset vt redacta inde pecunia in ærarium deferretur. Torum autem diuidendi ordinem accuratè explicat Polybius: nempe in dies aut vigiliis partem exercitus alteram aut minorem ad comportandam prædam mitti solitam: & quod quis- que reperisset id iussu in castra perferre, vt per tribu- nos æqualiter diuideretur; vocatis ad partem etiam his qui castra seruarant (quod & apud Hebræos regi Dauidi placuisse, & inde in legem transiisse legimus,) quique per valetudinem aut delegata ministeria abe- rant. Interdum non ipsa præda, sed redacta inde pecunia prædæ loco militibus donata, quod sæpè in tri- umpho fiebat. Proportionem hanc inuenio, simplex pediti, duplex centurioni, triplex equiti datam. Inter- dum simplex pediti, equiti duplex. Alias simplex pe- diti, duplex centurioni, tribuno & equiti quadruplex. Meritorum etiam sæpè habita ratio, sicut Marcius quod fortiter fecisset ex præda Coriolana donatus est

*Liu. d. lib.
Lin. lib. V.*

Disso loco.

Lib. X.

*I. Sam.
XXX. 24.*

*Liu. lib.
XLV.
Ibid.
Ibid.*

*Suet. Casic.
38. & App.
11. Cuil.
Lin. d. lib.*

à Postu-

à Postumio. Vt rous modo fieret diuisio licebat imperatori, ἐξαίρετον, hoc est præcipuum sibi accipere quantum vellet; id est quantum æquum arbitraretur: quod & aliis interdum virtutis ergo concessum. Euripides Troadibus de nobilioribus feminis Troianis agens, ait:

τοῖς ἀρχοῖσιν ἐξηρημέναι στρατῶ

— que principibus eximia data

Erant Achuis.

Et de Andromacha:

καὶ τὴν δὲ Ἀχιλλέως ἔλαχε παῖς ἐξαίρετον:

Accepit illam Pyrrhus eximiam sibi.

Ascanius de equo apud Virgilium:

Ipsam illum, clypeum cristasq; rubentes

Excipiam forti.

Sic Ocrifiam Corniculanam præcipuam accepit rex Tullus Fabricius apud Halicarnassensem in oratione *Lib. IV.*

ad Pyrrhum: ἐμείνων δορυκλήτων ἐξ ὧν μετὰ λαβεῖν ὅποσα βυλοῖ-
μυλ; ex his que bello erant capta, licebat mihi quantum vellem

excipere. Isidorus huc respiciens vbi de iure agit militari: Præda, ait, decisio & pro personarum qualitibus ac laboribus iusta diuisio, ac principis portio.

Tarquinius Superbus, vt apud Liniu[m] est, & ipse ditari volebat, & delinire præ- *Lib. I.*

da populariū animos. Sernilius in oratione pro L. Paulo ait eum præda partienda locupletem se facere potu- *Lin. lib. XLV.*

isse. Et hanc imperatoris portionem sunt qui potius significatam volunt manubiarum nomine, quos interest Asconius Pedianus. Sed laudatioribus illi qui ius *II. Verr.*

suum remittentes nihil sibi de præda ceperunt, qualis quem dixi Fabricius, τὴν ἐν δικαίῳ λαβεῖν ἡμετέραν νικη-
τικῶς, etiam iuste partem diuitias præ gloria cōtemnens: quod

ipse se facere aiebat Valerij Publicolæ & aliorum patrum exemplo: quos M. Porcius Cato imitatus est in

Hispaniensi victoria, negans quicquã ad se peruentu- *Plut. M. Catone.*

rum è bello captis, præter ea quæ in cibo ac potu insumsisset: addens tamen non à se culpari imperatores qui concessas vtilitates sumerent, sed malle se de virtute cum optimis, quam de pecunia cum ditissimis certare. Proximè ad hanc laudem accedunt qui prædam modicè delibant, vt Pompeius apud Lucanum à Catone laudatur qui

— plura retentis

Intulit. —

in diuisione interdum & absentium habita ratio, vt capto Anxure constituit Fabius Ambustus: interdum ob causam quorundam quamuis præsentium non habita vt Minutiani exercitus dictatore Cincinnato. Quod autem ius vetere republica imperatores habuerant, id post occupatam rempublicam ad magistrum militum translatum ex Codice Iustiniano apparet, vbi à gestoribus inquisitione absoluntur donationes rerum mobilium vel se mouentium, quas magistri militum militibus præstant ex spoliis hostium, siue in ipsa bellorum occupatione siue in quibuscunque locis degerent noscerentur. Sed hæc diuisio iam olim sæpè in calumniam patuit, quasi duces ea ratione priuatam gratiam captarent, quo nomine accusati Seruilius, Coriolanus, Camillus quasi amicis & clientibus publico largientes. Ipsi contra se tuebantur publico bono ἵνα οἱ αὐτὰ ἐξέλθῃσι καὶ ἔργον τὸν ἑὸν νόμον καταπύουσι καὶ ἀποδοῦναι τὰς ἀλλοτρίους ἀπαρτῶσιν, vt qui operi adfuerant, fructu laboris percepto ad alias expeditiones fierent promptiores. quæ Halicarnassensis in hanc rem verba sunt.

Liu. lib. IV.
Idem lib.
III.

L. Si quis in
cedent. §.
simili etiam
modo C. de
donat.
Dion. lib. VI
de VII.
Liu. lib. V.

Dion. Halic.
lib. VII.

Dionys. lib.
IV.

XVIII. Venio ad direptionem. ea militi concessa aut in populatione aut post prælium oppidive expugnationem vt signo dato discurreretur: quod antiquis sæculis rarus, nec tamen exemplis caruit. Nam Sues-

fam

sam Tarquinius militi diripiendam dedit: Castra *Æ-* *Liu. lib. IV.*
 quorum Q. Seruilius Dictator: Veios urbem Camil- *Dionys. lib.*
 lus: castra Volscorum consul Seruilius, Permisit & di- *IV. VI. IX.*
 reptionem L. Valerius in agro *Æ*quorum, Q. Fabius *X.*
 fufus Volscis, captaque Ecetra, mox alii *sapè*. Victo
 Perseo Paulus Consul spolia iacentis exercitus pediti- *Liu. lib.*
 bus, equitibus prædam circumiacentis agri concessit, *XLVI.*
 Lucullus victo Tigra- ne militem à spoliis legendis diu
 inhibuit, mox certa iam victoria ius spoliandi hostes
 indulfit. Qui morem hunc improbant, aiunt auidas *App.*
 in direptiones manus præripere fortium bellatorum *Mithr.*
 præmia, cum ita ferme eueniat, vt qui segnior sit præ-
 detur, at fortissimus quisque laboris periculi que præ-
 cipuam partem petere soleat, quæ sunt verba Appii a- *Lib. VI.*
 pud Lidium. Sed contra dicitur, gratus id fore lætius- *Ibid.*
 que quod sua quisque manu ex hoste captum domum
 retulisset, quam si multiplex accepisset alterius arbi-
 trio. Interdum quoque concessa direptio quod impedi- *Lib. VI.*
 diri non posset. In expugnatione Cortuofæ Hetrus-
 corum oppidi, narrante Liuius, *publicari prædam tribunis*
placebat, sed imperium quam consilium segnius fuit. iam mili-
tum præda erat, nec nisi per inuidiam adiri poterat. Sic & Gal-
Liu. lib.
 logræcorum castra à C. Heluii agmine direpta legi- *XXXVIII.*
 mus contra ducis voluntatem.

XIX. Quod dixi aliis interdum extra milites præ-
 dam aut pecuniam è præda redactam concedi solere,
 id fermè ita contigit vt his qui tributum ad bellum con-
 tulerant tantundem redderetur. Ludos quoq; ex man-
 nibus interdum instructos notes. *Dion. Halic.*
lib. V.

XX. Neque verò diuersis tantum bellis aliter atq;
 aliter vsurpatum, sed eodem bello eadem præda *sapè*
 in vsus diuersos impensa aut partibus diuisis aut rerum
 generibus distinctis. Sic Camillus decimam ex præ-
 da Apollini Pythio dedit Græcorum exemplo, sed *Liu. lib. V.*

quod primitus ab Hebræis venerat : Quo tempore sub decima prædæ vota non res mouentes tantum sed & urbem & agros venire à p̄cificibus iudicatum est. Eodē victore prædæ de Faliscis pars maxima ad quæstorem redacta est , haud ita multum militi datum. Sic & L. Manlius prædam aut vendidit quod eius in publicum redigendum erat , aut cum cura vt quam æquissima esset per milites diuisit. quæ Liuij verba sunt. Genera in quæ præda diuidi potest sunt hæc : homines captiui, armenta & greges, quæ Græci, cum propriè loquuntur *λείαν* vocant, pecunia, res mobiles aliæ pretiosæ aut viliores. Q. Fabius Volscis deuictis *λείαν* & spolia per quæstorem vendi iubet: argentum ipse defert. Idem Volscis & Æquis deuictis captiuos extra Tusculanos militi donat, & in agro Ecetrano homines ac pecora diripienda concedit. L. Cornelius Antio capto aurum, argentum, æs in ærarium defert : captiuos & prædam per quæstorem vendit: militi ea permittit, quæ ad victum & vestem pertinebant. Nec dissimile huic Cincinnati institutum, qui Corbione Æquorum oppido accepto pretiosiora prædæ Romam misit : cætera venturiatim diuisit. Camillus captis Veijs præter pecuniam ex venditione captiuorum nihil in publicum redegit. Hetruscis deuictis, captiuisque venditis ex ea pecunia aurum matronis quod contulerant persoluit, pateras tres aureas in Capitolio posuit. Cossio Dictatore, ex Volscis præda omnis præter libera corpora militi concessa est. Fabricius superatis Lucanis, Brutiis, Samnitibus militem ditauit, tributa ciuibus reddidit, quadringenta talenta in ærarium retulit. Q. Fuluius & Appius Claudius cum Hannonis capta essent castra, prædam vendiderunt, diuiseruntque, donatis quorum opera fuerat singularis. Scipio capta Carthagine quæ in vrbe erant dedit diripienda militi, excepto

Ibid.
Lib.
XXXVIII.

s. p. 151

Dionys. lib.
VIII.

Idem lib. X.
Ibid.

Liui. lib. X.

Liui. lib. V.

Dionys.
fragm.
Lib. VI.

Liui. lib.
XXXVII.

Liui. lib.
XXV.

excepto auro, argento donariis. Acilius capta Lamia partim diuisit, partim vendidit prædam. Cn. Manlius victis Gallogræcis, concrematis ex Romana superstitione hostium armis, cæteram prædam cōferre omnes iussit, & aut vendidit, quod eius in publicum redigendum erat, aut cum curâ, vt quam æquissima esset, in milites diuisit.

XXI. Ex his quæ diximus apparet, non minus apud Romanos quam apud alias gentes plerasque prædam fuisse populi Romani, sed eius dispensandæ arbitrium aliquod imperatoribus concessum, ita tamen vt quod ante diximus, rationem actus sui populo deberent, quod inter alia docet exemplum L. Scipionis, qui damnatus est peculatus iudicio vt loquitur Valerius Maximus, quadringenta octoginta argenti plus accepisse quam in ærarium retulisset: & aliorum quos ante retulimus. M. Cato in oratione quam de præda scripsit, vehementibus atque illustribus verbis, vt ait Gellius, de impunitate peculatus atque licentiæ conquestus est: ex qua oratione hoc exstat fragmentum: *Fures priuatorum furtorum in neruo atque compedibus etatem agunt. Fures publici in auro atque purpura.* Idem alibi dixerat, *mirari se audere quenquam capta bello signa pro supellestite domi fluere.* Ita & Verri peculatus inuidiam auget Cicero, quod signum sustulisset & quidem captum de præda hostium. Nec imperatores tantum, sed & milites peculatus prædæ nomine tenebantur, si nempe eam in publicum non detulissent: adigebantur enim omnes sacramento, vt ait Polybius, *οὐδὲ τὸ μὴ δένα νοσ φίζεσαι μὴ δένα ἴθι ἐκ τῆς στρατῆς, ἀλλὰ τρεῖν τὴν πίστιν κατὰ τὸν ἕρκυν:* nihil quenquam ex præda interuersurum, sed fidem seruaturus ex religione sacramenti. Quo fortè referri potest formula iurandi apud Gellium qua militi imperatur nequid tollat in exercitu decemque millia passuum propè,

*App. Pun.**Liu. lib.**XXXVII.**idem lib.**XXXVIII.**v. p. p. p. p.**Lib. V. c. 3.**& Lii. lib.**XLV.**Lib. II. c. 18.**Trif. lib.**VII.**Verr. VI.**Lib. XVI.**c. 4.*

quod pluris sit nummi argentei, aut si sustulerit ad
 Consulem proferat, aut triduo proximo profiteatur.

*L. penult. ad
 l. Iul. pecul.*
 Hinc intelligi potest quid sit quod Modestinus dicit,
Is qui prædam ab hostibus surripuit peculatus tenetur: quod vel
 vnum satis esse debuit vt iuris interpretes moneret ne

L. 1. eod. tit.

ex hostibus capta singulis acquiri crederent, cum con-
 stet peculatum non esse nisi in re publica, sacra aut re-
 ligiosa. Hæc omnia eo pertinent vt appareat, quod su-
 pra diximus, semota lege ciuili & primo, in bellicis a-
 ctibus capta populi aut regis bellum gerentis fieri.

XXII. Addidimus semota lege ciuili & primo si-
 ue directe; illud quia de rebus non dum actu quaesitis
 lex ad utilitatem publicam potest imperare, siue lex il-
 la lex populi est vt apud Romanos, siue regis vt apud
 Hebræos & alibi. Sub legis autem nomine etiam con-
 suetudinem recte introductam volumus compre-
 hendi. Alterum illud eo pertinet, vt sciamus sicut res
 alias ita & prædam posse à populo aliis concedi, nec
 tantum post acquisitionem, sed & ante eam, ita vt
 subsequuta captura coniungantur actiones breui ma-
 nu vt loquuntur Iurisperiti: nec tantum ea conces-
 sio nominatim fieri potest, sed & in genere vt viduis se-
 nibus & egentibus pupillis pars prædæ data est tempo-
 ribus Maccabæicis, aut etiam personis incertis ad ex-
 emplum missilium quæ Romani Consules capien-
 tium faciebant. Neque vero hæc iuris translatio quæ
 lege aut cõcessu fit semper mera donatio est, sed interdum
 contractus, interdum aut solutio eius quod de-
 beretur, aut remuneratio, ob damna quæ quis passus est,
 aut ob id quod ipse bello impendit, siue sumptu siue o-
 pera, vt cum socii aut subditi nullo stipendio militant,
 aut non tali quod operæ respondeat. Nam ex his cau-
 sis prædam aut omnem aut eius partem concedi soliti-
 tam videmus.

*II. Mac.
 VIII. 28. 30.*

XXIII. Et

XXIII. Et illud quidem tacita consuetudine ubique ferme inductum Iurisconsulti nostri notant, ut sua faciant quæ capiunt aut socii aut subditi qui sine stipendio & suo sumtu suoque periculo bellum gerunt. Ratio in sociis est evidens, quia naturaliter socius socius tenetur ad reparationem damnorum quæ ob negotium commune aut publicum eueniunt. Adde quod opera quoque gratis præstari vix solet. Sic medicis, ait Seneca, *pretium operæ solui, quod deseruiunt, quod à rebus suis auocati nobis vacant.* In oratoribus idem æquum iudicat Quintilianus, quia hæc ipsa opera tempusque omne alienis negotiis datum facultatem aliter acquirendi recidunt. Credibile ergo est, nisi causa alia appareat, puta aut beneficentia mera aut contractus antecedens, spem ex hostibus lucrandi spectatam in damni & operæ compensationem.

XXIV. In subditis id non æque euidenter procedit: quia hi operam ciuitati suæ debent: sed contra occurrit quod ubi non omnes sed aliqui militant, his ipsis à corpore ciuitatis retributio debetur eius quod plus cæteris operæ aut sumptus impendunt, multoque magis damnorum, in cuius retributionis certæ locum spes prædæ totius aut partis incertæ facile, nec sine ratione conceditur. Sic Poëta

Prædæ sit hæc illis quorum meruere labores.

De sociis exemplum est in federe Romano quo Latini in prædæ partem æquam admittuntur in iis bellis quæ populi Romani auspiciis gerebantur. Sic in bello quod Ætoli gerebant adiutoribus Romanis, Ætolis quidem vrbes & agri, Romanis autem captiui & res mobiles cedebant. Ambrosius historiam tractans Abrahami moris huius æquitatem ostendit: *Sane his qui secum fuissent in adiumentum fortasse sociati, partem emolumentum tribuendâ asserit, tanquã mercedem laboris.* De subditis

Cald. q. v. 85. Ioh. Lupus de bello, § si bene aduertat. Naf. in l. quod apud h. offer. de Leg. 2. r. Fran. à Ripa in l. r. de acq. poss. n. 5. Conar. ad c. peccatum. p. 2. §. 11. Bonfin. lib. IV. d. c. 5. Vl. de Benef. 15.

Prop.

Li. lib. IV. & XXIV. Dionys. lib. VI. Polyb. lib. XI.

Li. lib. XXXII. Lib. 1. de Abrab. c. 20.

Num.

XXII.

27. 47.

1. Samp.

XXX. 22. &

demiceps.

11. Maceo.

VIII. 28. 30.

Plut. Apo-
pith.

II. Sam.

XII. 30.

Arius de

bello nus 105

Bellin p. 2.

tit. 18. n. 3.

Donell. lib.

IV. Com.

c. 21. Silu. in

verbo Bel-

lum 1. in pr.

ex Rosell.

Wesemb.

ad §. item

ex Inst. de

rer. divis.

App. ciuil. 1

Lib. VII.

App. ciuil.

IV.

exemplum est in populo Hebræo apud quem pars prædæ dimidia cedebat his qui in procinctu fuerant. Sic & Alexandri miles prædam priuatis ereptam suam faciebat, nisi quod eximia quædam solitus esset ad regem referre: vnde accusatos eos videmus qui ad Arbela conspirasse dicebantur de præda omni ita sibi vindicanda, vt nihil in ærarium deferrent. At quæ publica hostium aut regis fuerant exempta erant huic licentiæ. Ita legimus Macedonas cum Darii castra ad Piramum amnem irrupissent ingens auri argentique pondus diripuisse, nec quicquam reliquisse intactum, præter regis tabernaculum: *tradito more*, inquit Curtius, *vt victorem victi regis tabernaculo exciperent*: vnde non abit mos Hebræorum qui victi regis coronam regi imponebant victori: & quod in rebus gestis Caroli magni legimus cum is Hungaros vicisset priuatas opes militi regias æratio cessisse. At apud Græcos quos alij quidam populi imitantur *λαφυεξ* erant publica vt ante ostendimus, *πιδρα* singulorum. Vocant autè *ανδρα* ea qua durante certamine eripiuntur hosti, *λαφυεξ* quæ post certamen: quod discrimen & aliis gentibus nonnullis placuit. At apud Romanos veteri quidem publica non tantum fuisse concessum militibus satis apparet ex his quæ supra diximus. Plusculum indulgeri cepit militi in bellis ciuilibus. Ira à Sullano milite Æquulanum direptum legas. Et Cæsar post pugnam Pharsalicam castra Pompeiana militi dat diripienda cum hoc dicto apud Lucanum,

———— *supere est pro sanguine merces*

Quam monstrare meum est, nec enim donare vocabo

Quod sibi quisque dabit.

Bruti & Cæssii castra diripuerunt Octauiani & Antoniani milites. Bello ciuili alio Flauiani ad Cremonam ducti, quâquam instabat nox, coloniam diuitem festinant

nant impetu capere; veriti alioqui ne opes Cremonē-
 sium in sinu præfectorum legatorumque essent, gnari
 scilicet, vt Tacitus loquitur, *expugnata vrbis prædam ad
 militem, dedita ad ducem pertinere*. Atque id languescēte
 disciplina eo libentius concessum militi ne manente
 periculo omissis hostibus præda manus impeditet,
 quod plurimas sæpe victorias corrumpit. Cum castellū
 Volandum in Armenia Corbulo expugnasset: *Imbelle
 vulgus, narrante Tacito, sub corona venditum, reliqua præda
 victoribus cedit*. Apud eundem scriptorem in prælio Bri-
 tannico Suetonius suos hortatur vt cædem continu-
 ent, prædæ immemores: addens parta victoria cun-
 cta ipsis cessura: qualia & alibi passim inuenias. Adde
 quod ex Procopio iam modo attulimus. Sunt autem
 quædam tam exigua vt publicari digna non sint. Hæc
 vbique solent capientes sequi populi concessu. Talia
 erant vetere Romana republica, hasta, hastile, ligna,
 pabulum, vter, follis, facula & si quid minoris esset nū-
 mi argentei. Nam has exceptiones sacramento milita-
 ri additas apud Gellium legimus. Cui non dissimile
 est quod nautis etiam stipendio militantibus conce-
 ditur: Galli despoliationem aut pilagium vocant &
 eo comprehendunt vestem, aurum quoque & argen-
 tum intra decem scutatos. Alibi pars aliquota præ-
 dæ militibus datur, vt in Hispania modo quinta, mo-
 do tertia, alias dimidia penes regem manet: & septi-
 ma, interdum decima penes ducem exercitus: cæte-
 ra sunt capientium exceptis nauibus bellicis quæ totæ
 regi cedunt. Est & vbi operæ periculi sumtuumque
 habita ratione partitio instituitur, vt apud Italos ca-
 ptæ nauis pars tertia cedit domino nauis victricis, tan-
 tundem ferunt quorum merces in nauis erant, tantun-
 dem hi qui pugnauerunt. Nec non & illud accidit
 vt qui suo periculo ac sumtu bellum ministrant non
 totam

Tac. hist.
III.

Tac. Ann.
XIII.
Ann. XIV.

Lib. XVI.
cap. IV.
Const. Gall.
lib. XX. tit.
XIII. art.
10. & 16.
Leg. Hisp.
lib. IV. tit.
XXVI. p. 3.

Consularus
Maris C.
CCLXXXV.

*Lib. XIX.
tit. XXVI.
p. 2. l. 1. 4.
Const. Gall.
lib. XX. tit.
1. 4. art. 1.
instruct. res
marit. c.
XXII.*

totam prædam auferant sed partē debeant publico aut ei qui ex publico ius suum trahit. Sic apud Hispanos si in bello naues priuatis sumtibus instruuntur, de præda pars regi, pars & maris præfecto debetur. Galliarum moribus decimam fert maris præfectus: sic & apud Hollandos: sed hic quinta prius prædæ pars à republica deducitur.

XXV. Hæc autem eo pertinent ut sciamus si apud populum bello non permixtum controuersia oriatur de re bello capta, addicendam rem ei cui fauent leges aut mores populi à cuius partibus res capta est; quod si eius nihil probetur, ex iure gentium communem rem ipsi populo adiudicandam, si modo ea res in actu bellico capta est.

XXVI. Quæ vero res hostium non sunt, etsi apud hostes reperiantur, capientium non fiunt: id enim nec naturali iuri congruit, nec iure gentium introductum est. Sic Romani Prusiarum dicunt: *Si is ager Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere.* Si quod tamen in illis rebus ius habuit hostis quod possessioni connectatur, puta pignoris, retentionis, seruitutis, id quominus capientibus acquiratur nihil obstat. Solet & hoc queri, an extra territorium utriusque partis bellum gerentis capta fiant capientium: quod & de rebus & de personis solet in controuersiam vocari. Si ius solum gentium respicimus, puto locum hic non considerari, sicut & hostem ubique recte interfici diximus. Sed qui in eo loco imperium habet potest lege sua prohibere ne id fiat, & si contra legem factum sit, de eo tanquam de delicto poscere potest ut sibi satisfiat. Simile est quod in agro alieno capta fera dicitur capientium fieri, sed à domino agri prohiberi posse accessum.

*L. quædam
nim D. de
acq. rer. dō.*

XXVII. Ius autem hoc externum acquirendi res bello captas

captas ita proprium est belli solennis ex iure gentium, ut in aliis bellis locum non habeat. nam in bellis alijs inter exteros res non acquiritur ~~in~~ belli sed ~~in~~ compensationem debiti quod aliter obtineri non potest: In bellis autem inter ciues siue magna ea siue parua sint, nulla fit dominij mutatio nisi auctoritate iudicis.

*L. Diom
Pius D. de
seruit. praed.
rust.
Sili. in
verb. bellis,
p. 1. §. 3. &
§. 11. vers.
Etano.*

CAP. VII. *Referri ius n. n. ad lib.
Cap. XIV. & Lib.*
De iure in captiuos.

- I. Omnes captos bello solenni iure gentium seruos fieri.
- II. Et eorum posteros.
- III. In eos quiduis impune fieri.
- IV. Res captorum, etiam incorporates, dominium sequi.
- V. Causa cur id constitutum.
- VI. An ita captis licitum sit fugere.
- VII. An & domino resistere.
- VIII. Ius hoc non apud omnes gentes semper obtinuisse.
- IX. Nec nunc obtinere inter Christianos & quid ei sit surrogatum.

I. **SERVI** natura quidem, id est citra factum humanum aut primo quo natura stat, hominum nulli sunt, ut & alibi diximus: quo sensu recte accipi potest quod à Iuriconsultis dictum est contra naturam esse hanc seruitutem: ut tamen facto hominis, id est pactione aut delicto seruitus originem acciperet, iustitiæ naturali non repugnat, ut alibi quoque ostendimus. At eo de quo nunc agimus gentium iure aliquanto latius patet seruitus, tum quoad personas tum quoad effecta. Nam personas si spectamus, non soli qui se dedunt

*L. libertus.
§. 1. D. de
statu homi-
num.*

dedunt aut servitutem promittunt pro servis habentur, sed omnes omnino bello solenni publico capti, ex quo scilicet intra praesidia perducti sunt: ut ait Pomponius. Neque delictum requiritur, sed par omnium fors est etiam eorum qui fato suo, ut diximus, cum bellum repente exortum esset intra hostium fines deprehenduntur. Polybius historiarum secundo: *τί δ' ἂν παύονται ἢ πῶς δίκην δόξαιεν ἀρμόζουσαν δεδρακέναι; πυχὸν ἴσως εἴποιεν ἂν ἀργυρέναις μὲν πένων καὶ γυμνασίων ἐπι καπιπολιμῆσιν. ἀλλὰ πῶ τῶς καὶ πῶς μὲν ἀσθεὲς ὄππτελεσταιμένοις κατὰ πόλιν: πὸ πολέμου νόμους ἰσοκρίται παύσειν.* Quid, inquit, patendum his est, ut iusta supplicia pendant? Dicat forte aliquis vendendos cum liberis & vxoribus quando armis victi sunt. At hac belli lege etiam illis ferenda sunt qui nihil impii commiserunt.

L. postliminiā §. r. D. de captiuis.

L. in bello, D. de capt.

Libro: omnē virum bonū esse liberum.

Atque eo fit id quod Philo notat his verbis: *πολλοὶ πολέμῳ καὶ οὐκ ἀβουλήσις ἢ σφόδρ' ἀσθενῶν πλὴν ἐκ γένους ἀπίστων ἐλευθεροῦνται.* Multi viri boni variis casibus natiuam amisserunt libertatem.

II. Neque verò ipsi tantum serui fiunt, sed & posterius in perpetuum, nempe qui ex matre serua post seruitutem nascuntur. Et hoc est quod iure gentium seruos nostros fieri dixit Martianus, qui ex ancillis nostris nascuntur. Seruitio subiectum vterum dixit Tacitus, a gens de Germani ducis vxore.

III. Effecta verò iuris huius infinita sunt, ita ut in seruum domino nihil non licere dixerit pater Seneca. Nulla perpeffio est quæ non impunè illis imponatur, nulla actio quæ non quouis modo imperetur aut extorqueatur: ita ut etiam sæuitia dominorum in seruales personas impunita sit, nisi quatenus lex civilis sæuitiæ modum pœnamq; ponit. Apud omnes per aquè gentes, ait Caius, animaduertere possumus dominis in seruos victis & necisq; potestatem fuisse. Addit deinde fines huic potestati positos ex lege Romana in solo scilicet Romano.

Huc

L. r. D. de his qui sui sunt iuris. Inst. de his qui sui vel al. iuris sunt.

Inst.

Huc pertinet illud Donati ad Terentium. *Quid non iustum domino in seruum?* Sed & res omnes quæ captæ fuerant cum persona acquiruntur domino. Ipse seruus qui in potestate alterius est ait Iustinianus, nihil suum potest habere.

Andria actus 1. scen. 1. Inst. per quas pers. cuique acquiritur uerbis.

IV. Vnde refellitur aut certè restringitur eorum sententia qui dicunt incorporalia belli iure non acquiri. Nam verum est non primo ac per se acquiri, sed media persona cuius ea fuerunt. Excipienda tamen sunt ea quæ ex singulari personæ proprietate fluunt ac proinde inalienabilia sunt ut ius patrimonium. Hæc enim si manere possunt manent penes personam: si non, extinguuntur.

V. Atque hæc omnia iure gentium de quo agimus non aliam ob causam introducta sunt quam ut tot commodis deliniti captores libenter abstinerent à summo illo rigore, quo captos & statim & post mortem interficere poterant, ut ante diximus. *Seruatorum appellatio*, inquit Pomponius, *ex eo fluxit, quod imperatores captiuos vendere ac per hoc seruare nec occidere solent.* Dixi ut libenter abstinerent: neque enim quasi pactio est ut abstinere cogatur, si ius hoc gentium spectes, sed modus persuadendi ab eo quod est utilius. Eademque ex causa hoc ius etiam in alios transferbitur, perinde ut rerum dominium. Ad natos autem dominium hoc porrigi ideo placuit, quia alioqui si summo iure captores uerentur illi ipsi nascituri non erant: Cui consequens est ut natiante calamitatem, nisi ipsi capiantur, serui non fiant. Ideo autem natos maternæ esse conditionis placuit gentibus, quia seruiles concubitus ne lege nec certa custodia erant constricti, ita ut nulla sufficiens præsumptio patrem indicaret. Atque ita capiendum Ulpiani illud, *Lex naturæ hæc est ut qui nascitur sine legitimo matrimonio matrem sequatur*, id est lex consuetudinis generat-

L. Pupillus, D. de V.S.

L. lex naturæ, D. de status hominibus.

generalis ab aliqua ducta ratione naturali, quomodo iuris naturalis vocem abusione quadam interdum sumi alibi quoque demonstrauius. Non frustra autem à gentibus introducta hæc iura exemplo bellorum ciuiliū intelligi potest, in quibus plerumque videmus captos interfectos quia in seruitutem redigi non poterant. Caterum populine an singulorum fiant qui capiuntur, ex his quæ de præda diximus definiendum est. nam homines hac in re ius gentium rebus æquauit. Caius Iurisconsultus libro 11. rerum quotidianarum: *Item quæ ex hostibus capiuntur iure gentium statim capiendi sunt, adeo quidem ut & liberi homines in seruitutē deducantur.*

*L. natura.
Item & l. ad.
eo: D. de
acq. r. r.
dona.*

*Leff. lib. 1.
c. 5. dub. 5.*

VI. Quod tamen Theologi nonnulli sentiunt, qui bello iniusto capti sunt, aut ex captis nati, ijs fas non esse fugere nisi ad suos; in eo eos falli non dubito. Id quidem interest, quod si ad suos fugiant bello manente libertatem consequuntur ex postlimini jure: si ad alios aut etiam pace facta ad suos, vindicanti domino reddendi sunt. Sed non ideo sequitur animo quoque iniici religionis vinculum: cum multa sint iura quæ tantum exterius iudicium spectant, qualia sunt hæc belli iura quæ nunc exponimus. Nec est quod obijciat aliquis ex dominij natura talem in animo obligationē sequi. Respondebo enim cum multæ sint dominij species posse & dominium dari, quod tantum in iudicio humano & quidem coactiuo valeat. quod & in alijs iuris generibus occurrit. Tale enim aliquatenus & ius est testamenta nulla dicendi ob deliquium solennitatis alicuius quam iura ciuilia præscribant. Probabilior enim sententia est etiam quod tali testamento relictum est retineri salua pietate posse, saltem quam diu ei non contradicitur. Nec longe abit dominium eius qui secundum leges ciuiles mala fide præscripsit: nam & hunc ciuilia iudicia ut dominum tuentur. In nostra

*Solo de iust.
& iure lib.
IV. q. 4. art.
3.
Leff. lib. 2. c.
24. dub. 3.*

vero

vero quæstione nulla causa fingi potest cur gētes aliud spectauerint quam externum illud. nam facultas vindicandi seruum, & cogendi, imo & vincendi & res eius habendi sufficiebat vt captis captores vellent parcere: aut si tam feri essent vt istis vtilitatibus non mouerentur, certè nec moturum eos fuerat vinculum aliquod animis iniectum, quod ipsum tamen si omnino sibi necessarium crederent, poterant exigere fidem aut iusiurandum. Neque verò temerè in lege quæ non ex æquitate naturali sed maioris mali vitandi causa lata est ea sumenda est interpretatio quæ peccato obnoxium faciat actum cæteroqui licitum. Florentinus Iurisconsultus: *nihil interest, quomodo captiuus reuersus est: vtrū dimissus an vi vel fallacia potestatem hostium euaserit*. Nimirū quia hoc ius captiuitatis ita ius est vt alio sensu plerumque & iniuria sit, quo nomine & à Paulo Iurisconsulto nominatur: ius quoad effectus quosdam: iniuria si id quod rei intrinsecum est spectetur. Vnde & hoc apparet si quis bello iniusto captus in potestatem hostium venerit, ab eo non attaminari furti crimine animum si res suas subducat aut laboris sui mercedem, si quam supra alimenta præstari æquum est: modo ipse neque suo neque publico nomine quicquam debeat domino aut ei cuius ius dominus acceperit. Nec refert quod fuga talis & subductio deprehensa grauitè puniri soleant. Nam & hæc & alia multa faciunt potentiores, non quia æqua sunt sed quia ipsis expedit. Quod verò prohibent canones nonnulli suadere seruo ministerium domini sui destituerè, si ad seruos referas qui pœnam iustam ferunt, aut voluntaria pactione se addixerunt præceptum est iustitiæ, sin ad eos qui bello iniusto capti sunt, aut ex captis nati ostendit Christianos Christianis auctores potius patientiæ esse debere quam rei talis, quæ quamuis

L. Nihil, D. de capt.

L. postliminiam est ius in princ. eod. tit.

Bannes 2. s. quæst. 40.

c. si quis seruum. 17. q. 4. c. 1. q.

licita, animos tamen à Christianismo alienos aut alios qui infirmos posset offendere. Similemque in modum accipi possunt Apostolorum ad seruos monita, nisi quod illa magis videntur obedientiam à seruis exigere dum seruiunt, quod naturali æquitari consentaneum est. nam alimenta & operæ sibi mutuo respondent.

VII. Cæterum ab iisdem, quos indicare cœpi Theologis, illud dictum rectè arbitror, seruum domino ius illud externum exsequenti resistere illaeso iustitiæ officio non posse. Est enim inter hoc & ea quæ diximus manifesta discrepantia. Externum ius, quod quidem non sola agendi impunitate, sed & iudiciorum tutela constat, inane erit si ex aduerso resistendi ius maneat. nam si domino vi resistere licet, licebit & magistratui dominum tuenti, cum tamen magistratus ex iure gentium dominum in illo dominio, eiusque vsu defendere debeat. Est ergo hoc ius simile ei quod summis in quaque ciuitate potestatibus alibi tributum est à nobis, vt vi illis resistere licitum piumque non sit. Ideo & Augustinus vtrumque coniunxit, cum dixit: *Ita à plebibus principes & à seruis domini serendi sunt, vt sub exercitatione tolerantia sustineantur temporalia, & sperentur æterna.*

VIII. Sed & hoc sciendum est ius istud gentium de captiuis nec semper receptum fuisse nec apud gentes omnes: quanquam Romani Iurisperiti vniuersaliter loquuntur, partem notiores indigerantes totius nomine. Sic apud Hebræos, qui specialibus institutis ab aliorum populorum communitate segregabantur, per fugium erat seruis, nimirum vt rectè notant interpretes his qui nulla sua culpa in eam calamitatem deueniant: quali ex causâ videri potest ortum ius quod in solo Francorum seruis datur proclamandi in

Deuter.
XXIII. 15.

Bodin de
rep. lib. c. 15.

di in libertatem, quanquam id nunc quidem non tantum bello captis, sed & aliis qualibuslibet seruis videmus dari.

IX. Sed & Christianis in vniuersum placuit bello inter ipsos orto captos seruos non fieri, ita vt vendi possint, ad operas vrgeri, & alia pati quae seruorum sunt: merito sane; quia ab omnis caritatis commendatore rectius instituti erant aut esse debebant, quam vt à miseris hominibus interficiendis abduci nequirent, nisi minoris sauitiae concessione. Atque hoc à maioribus ad posteros pridem transisse inter eos qui eandem religionem profiterentur scripsit Gregoras, nec eorum fuisse proprium qui sub Romano imperio viuerent, sed commune cum Thessalis, Illyriis, Triballis & Bulgaris. Atque ita hoc saltem, quanquam exiguum est, perfecit reuerentia Christianae legis quod cum Graecis inter se seruandum olim diceret Socrates, nihil impetrauerat. Mansit tamè etiam inter Christianos mos captos custodiendi donec persolutum sit pretium, cuius aestimatio in arbitrio est victoris: nisi certi aliquid conuenierit. Ius autem hoc captos seruandi solet concedi singulis qui ceperunt, extra personas eximiae dignitatis: in has enim reipublicae aut eius capiti ius dant plerarumque gentium mores.

Bart. in l. hostes, D. de capt. Couar. in c. peccatum, p. ii. §. ii. num. 6. Viss. de iure belli, num. 42. Boer. decif. 178. Silu. in verbo, bellum, r. num. 1. Lib. IV.

Plat. V. de repub.

Bart. in l. nam & seruus, D. de negot. gest. Boer. decif. 178. Constit. reg. Hisp. lib. VIII. tit. 26. par. 2.

CAP. VIII. *Videsis etiam Cap. XV. inf.*

De imperio in victos.

- I. Acquiri bello & imperium ciuile, tum vt est in rege, tum vt est in populo & eius acquisitionis effecta.
- II. Acquiri & imperium herile in populum qui tum ciuitas esse desinit:

III. Interdum hæc misceri.

IV. Acquiri & res populi, etiam incorporales, vbi tractatur quæstio de chirographo Theſſalorum.

I. **Q**ui sibi singulos subiicere potest seruitute personali, nihil mirum est si & vniuersos, siue illi ciuitas fuerint, siue ciuitatis pars, subiicere sibi potest, subiectione siue merè ciuili siue merè herili siue mixta. Itaque imperia armis quæri, victoriis propagari dixit Tertullianus. Alexander apud Curtium leges à victoribus dici, accipi à victis. Minio in oratione ad Romanos: *Cur Syracusas atque in alias Sicilia Græcas vrbes prætorem quotannis cum imperio & virgibus & securibus mittitis? Nihil aliud profecto dicatis, quam armis superatis vos iis has leges imposuisse.* Ariouistus apud Cæsarem ius esse belli ait, vt qui vicissent iis quos vicissent quemadmodum vellēt imperarent: Item populum Romanum victis non ad alterius præscriptum, sed ad suum arbitrium imperare consueſſe. Narrat Iustinus ex Trogo qui ante Ninum bella gesserat nō imperium sibi, sed gloriam quæsiſſe & contentos victoria abstinuisse imperio: Ninum primum fuisse qui fines imperii proferret, aliosq; populos bello subigeret: Et ex eo idabiſſe in morem. Bocchus apud Sallustium: *ob regnum tutandum arma se cepisse: nam Numidie partem, vnde Iugurtham expulerit, iure belli suam factam.* Potest autem imperium victori acquiri vel tantum vt est in rege aut alio imperante, & tunc in eius duntaxat ius succeditur, non vltra, vel etiam vt in populo est, quo casu victor imperium habet ita vt & alienare possit, sicut populus poterat. Et sic factum vt regna quædam in patrimonio essent diximus alibi.

II. Potest & amplius fieri, nempe vt quæ ciuitas fuit ciuitas esse desinat, siue vt accessio fiat alterius ciuitatis, vt

Apolog.

*Lin. lib.
XXXV.*

*De bello
Gallico.*

Lib. I.

*De bello
Iug.*

tis, vt Romanæ prouinciæ, siue vt nulli ciuitati adhaereat, vt si Rex suo sumtu bellum gerens populum sibi ita subiiciat vt eum regi velit non ad populi, sed ad regentis præcipuè vtilitatem, quod herilis est imperii non ciuilib. Aristoteles lib. VII. de republica: ἔστι δ' ἀρχὴ ἢ μὲν τῶ ἀρχῆν πρὸς χεῖρον, ἢ δὲ τῶ ἀρχομένου. πύτων δὲ πλεὺ μὲν διαποικίον εἶναι φασιν, τὴν δὲ πῶν ἰλευσίτων: Imperium aliud est ob vtilitatem regentis, aliud ob vtilitatem eius qui regitur: hoc inter liberos locum habet, illud inter dominos & seruos. Qui ergo tali tenetur imperio populus in posterum non ciuitas erit, sed magna familia: Bene enim dictum ab Anaxandrida:

οὐκ ὅτι δούλων ἀρχὴ οὐδ' ἀμυδ' πόλις,

Vir bone seruorum nulla est vsquam ciuitas.

Et Tacitus hæc inter se sic opponit: non dominationem & seruos, sed rectorem & ciues cogitaret. Ann. XII.

III. Atque hinc intelligi potest quale sit mixtum illud imperium quod dixi ex ciuili & herili, nempe vbi seruitus miscetur cum aliqua personali libertate. Sic populis legimus arma adempta, imperatum ne ferri quid haberent extra quam ad agriculturam, alios coactos sermonem & vitæ genus mutare.

IV. Sicut autem res quæ singulorum fuerant iure belli iis acquiruntur qui eos sibi subiiciunt, sic & res vniuersitatis eorum fiunt qui sibi subiiciunt vniuersitatem si ipsi velint. Nam quod de deditis dixit Liuius: vbi omnia ei qui armis plus potest, dedita sunt, quæ ex iis habere victor, quibus mulctari eos velit, ipsius ius atque arbitrium est: idem in bello solenni victis locum habet. Nam deditio sponte permittit, quod alioqui vis esset ereptura. Annibal in oratione ad milites apud Liuium: quicquid Lib. XXI.
Romani tot triumphis partum congestumq; possidet, id omne nostrum cum ipsis dominis futurum est. Antiochus apud eundem: quo victo cum omnia quæ illius fuissent iure belli Selenci Lib. XLIII

Dionys. III. facta sunt, existimare sue ditionis esse. Ergo & incorporalia iura quæ vniuersitatis fuerant fient victoris quatenus velit. Sic Alba victa quæ Albanorum iura fuerant sibi vindicarunt Romani. Vnde sequitur omnino liberatos Thessalos obligatione centum talentorum quam summam cum ipsi Thebanis deberet, Alexander Magnus Thebarum dominus factus iure victoriæ ipsis donauerat. Nam qui dominus est personarum idem & rerum est & iuris omnis quod personis competit. Qui possidetur non possidet sibi, nec in potestate habet qui non est suæ potestatis. Imo etiam si quis populo victo ius ciuitatis relinquat, potest quædam quæ ciuitatis fuerant sibi sumere. In ipsius enim arbitrio est quem velit esse sui beneficij modum. Imitatus fuit factum Alexandri Cæsar donato Dyrrachinis ære alieno quod nescio cui aduersarum partiû debuerant. Sed hic obijci poterat bellum Cæsaris non ex eo esse genere de quo ius hoc gentium constitutum est.

*L. Qui in
seruitute est
de reg. iur.
L. sic eveni-
et D. ad
l. Iul. de ad-
ult.*

*Cic. Epist. ad
Brutum. 6.*

CAPVT IX. *quædam de sermone
L. de cont. act. C. 16. inf*
De postliminio.

- I. Origo vocis postliminij.
- II. Quibus in locis postliminium sit.
- III. Postliminio quædam reuerti, quædam recipi.
- IV. Ius postliminij esse in pace & in bello, & quid si nihil in pace dictum sit?
- V. Liber homo bello manente quando postliminio redeat?
- VI. Quæ iura recipiat, quæ non recipiat.
- VII. Iura & in ipsum restitui.
- VIII. Cur qui se dedunt ius postliminij non habeant.
- IX. Populus quando postliminij ius habeat.

X. Quæ

- X. *Quæ in his qui postliminio redeunt sint iuris ciuilib.*
 XI. *Serui postliminio quomodo recipiantur, etiam transfuga: quomodo qui redempti sunt.*
 XII. *An subditi postliminio recipiantur.*
 XIII. *Agros postliminio recipi.*
 XIV. *Circa res mobiles quod discrimen olim obseruatum.*
 XV. *Quid circa res mobiles hodie iuris?*
 XVI. *Quæ res recipiantur ita vt postliminij non egeant.*
 XVII. *Mutationes ex lege ciuili, quoad subditos suos.*
 XVIII. *Postliminium quomodo obseruatum inter eos qui hostes non erant:*
 XIX. *Quando id hodieque locum habere possit.*

I. **S**IC V T de his quæ ex hostibus capiuntur, ita & de postliminij iure nihil fermè sani prodiderunt hi qui retro actis sæculis iuris cognitionem professi sunt. Accuratius hæc res à veteribus Romanis tractata est, sed sæpè confuse nimis, ita vt quæ iuris gentium quæque ciuilibs Romani esse vellent lector nequiret distinguere. De voce postliminij reiicienda Seruii sententia qui partem eius posteriorem productione putat esse verbi sine significato: sequendus Scæuola qui iunctum docebat esse verbum à post quod reditum notat & limine. Nam limen & limes exitu & flexionis modo differunt, cum alioqui origine & primitiua notatione idem sint, sicut materia & materies, pauus & pauo, contagio & contages, cucumis & cucumer, quaquam vltiore factum est vt limen magis ad priuata, limes ad publica referretur. Sic veteres eliminare dicebat è finibus eijcere & exsilium nominabant eliminum.

Cicero Top.
& ibidem
Boëtius.

L. postlimi-
nij. §. 1. D.
de capti.

II. Est ergo postliminium ius quod nascitur ex reditu in lumen id est fines publicos. Sic Pomponius reuertum postliminio ait qui intra præsidia nostra esse cœpit: Paulus cum in fines nostros intrauerit. Sed ex

L. postlimi-
nium. §. post-
liminia. ib.

paritate rationis consensus gentium rem eo perduxit, ut postliminium locum haberet, etiam si quis homo, aut res eius generis in quo postliminium esse placuerat peruenisset ad amicos nostros, ut loquitur dicto loco Pomponius, aut ut Paulus exempli causa explicat, ad regem socium vel amicum. Quibus in locis amici aut socij intelligendi sunt non simpliciter quibuscum pax est, sed qui partes in bello easdem sequuntur: ad quos qui venerunt, ut Paulus loquitur, nomine publico tuti esse incipiunt: Nihil enim interest homo aut res ad hos aut ad suos peruenierit. Apud eos verò qui amici sunt sed non earundem partium, bello capti statum non mutant, nisi ex speciali pacto, quomodo in secundo federe icto inter Romanos & Carthaginenses conuenerat, ut qui à Carthaginensibus capti à populis amicis Romanorum in portus Romanis subditos venissent in libertatem vindicari possent: utque Carthaginensium amicis par ius esset.

Polyb. III.

*Festus
Temp.*

III. Vetus Romanorum locutio receptos postliminio etiam homines liberos dicebat. Postliminio receptum (ita enim legendum est) Gallus Aelius in libro primo significationum quæ ad ius pertinent, ait esse eum qui liber è qua ciuitate in aliam ciuitatem abierat, in eandem ciuitatem redit eo iure quod constitutum est de postliminiis. Item qui seruus à nobis in hostium potestatem peruenit, postea ad nos redit in eius potestatem, cuius antea fuit, iure postliminij. Equi & muli & nauis eadem ratio est in postliminij receptu (ita tria hæc verba quæ delenda ceter vir incomparabilis in Romani iuris studio Iacobus Cuiacius leui mutatione retineri posse arbitror) quæ serui. quæ genera rerum ab hostibus ad nos postliminio redeunt, eadem genera rerum à nobis ad hostes redire possunt. Sed posteriores Romani Iurisperiti discretè magis duas statuerunt species postliminij ut aut nos reuertamur, aut aliquid recipiamus.

*L. eum duas
D de capt.
& postlim.
ren.
L. in bello D.
eod. tit. d. l.
postliminij.*

IV. Reti-

IV. Retinendum & illud Tryphonini, qui postliminij ius competere ait in bello aut in pace: sensu paulo alio quam quo idem dixerat Pomponius. In pace postliminium nisi aliter conuenerit est his qui non virtute bellica superati, sed fato suo deprehensi sunt, vt qui cum bellum subito exarsit apud hostes reperiuntur. Aliis autem captiuis in pace postliminium non est, nisi id pactis erat comprehensum, vt optime eum Tryphonini locum emendat doctissimus Perus Faber, non improbante Cuiacio. nam hoc & subiecta ratio & oppositum membrum aperte euincunt. *Pacem fecerat captiuus dimissis, ita enim conuenerat.* inquit Zonaras. Et Pomponius: *si captiuus de quo in pace cautum fuerat vt rediret, sua voluntate apud hostes mansit, non est ei postea postliminium.* Paulus: *Si in bello captus pace demum facta refugit, postliminio redit ad eum à quo priore bello captus erat: si modo non conuenerit in pace vt captiuus redderentur.* Causam cur de his qui bellica virtute capti sunt id placuerit ex Seruio hanc affert Tryphoninus, quia sp̄e reuertendi ciuibus in virtute bellica magis quam in pace Romani esse voluerant, nimirum vt Liuius loquitur, ab antiquo minimè indulgens in captiuos ciuitas. Sed hæc ratio Romanorum propria non potuit constituere ius gentium: potuit tamen inter causas esse cur Romani illud ius ab aliis gentibus introductum & ipsi amplecterentur. Verior hæc est ratio quod reges aut populi, qui bellum suscipiunt credi volunt iustas sibi fuisse causas cur id facerent. Contrà autem iniuriam facere eos qui aduersum se arma ferrent: quod eum vtraque pars credi vellet, nec tutum esset pacem seruare cupientibus huic se controuersie interponere, nihil melius facere potuerunt populi pacati, quam vt id quod euenisset pro iure acciperent: atque ita captos in actu repugnandi haberent quasi ex iusta causa captos. At de his qui bello exorto deprehensi

Sem. lib. I.
c. 7.

Tom. III.

L. si captiuus D. de capt.

L. si quid bello d. lit.

erant, dici idem non poterat. nam in illis nullum iniuriam consilium fingi poterat. Tamen ad minuendas hostium vires retineri eos manente bello non iniquum videbatur: bello autem composito nihil obtendi poterat quominus dimitterentur. Itaque consensum in hoc est ut tales in pace semper libertatem obtinerent, ut confessione partium innocentes: in ceteros vero ut quisque vsurparet quod vellet credi ius esse, nisi quatenus pacta certi aliquid prescriberent. Atque eandem ob causam nec serui nec res bello captæ pace redduntur nisi pactis expressum id sit: quia victor credi vult ius sibi fuisse ita querendi: cui contradicere, id vero fuerat bella ex bellis ferere. Diximus de pace. In bello redeunt postliminio homines qui antequam caperentur liberi fuerant: recipiuntur serui & alia quædam.

*d. l. in bello.
§. man-
mittendo, C.
l. postliminii
§. captivus,
D. de capt. l.
nihil. D.
de capt. l.
eius non re-
domum, C.
de postl.*

V. Liber homo ita demum postliminio redit si hoc animo ad suos venerit ut eorum res sequeretur, ut à Tryphonino proditum est: nimirum quia ut quis servus liber fiat, se debet ut ita dicam acquirere, quod non est nisi volentis. Cæterum an vi bellica receptus sit ab hostibus an dolo profugerit, nihil refert ut à Florentino notatum est. Tantumdem erit si ab hostibus sponte sit traditus.

VI. Liber autem homo, postquam ad suos rediit, non se tantum sibi acquirit sed & res omnes quas habuerat apud populos pacatos, siue corporales, siue incorporales: Quia populi pacati sicut factum pro iure secuti erant in capto, ita & in liberato, ut se æquos præbeant utrique parti. Ergo dominium quod habuerat in res eius is qui belli iure eum possidebat non erat sine omni conditione: cessare enim poterat ipso inuito, si captus qui fuerat ad suos pervenisset. Has ergo res sic ille perdit, quomodo hominem cuius erant accessio. Quid si tamen alienasset, an qui titulum habet ab eo

qui

qui belli iure eo tempore erat dominus iurus erit gentium iure, an & hæc recuperabuntur? De his loquor quæ apud populum belli medium exstabant. Distinguendum videtur inter res quæ eius sunt generis ut postliminio redeant, & quæ extra id genus sunt, quod discrimen iam mox explicabimus, ut illa videantur alienata cum sua causa & sub conditione: ista vero simpliciter. Alienata autem intelligo etiam quæ donata aut acceptilata sunt.

VII. At sicut ad postliminio redeuntem iura redeunt, ita & iura in ipsum restituuntur, ac pro eo habentur ut Tryphoninus loquitur ac si nunquam ille hostium potitus fuisset.

L. in bello. §. cetera. l. mulier. D. de capt.

L. postliminio d. tit.

VIII. Huic regulæ de liberis hominibus exceptionem hanc rectè ascribit Paulus: *Postliminio carent qui armis victi hostibus se dederant*, nimirum quia pactiones cum hostibus factæ valent iure gentium ut alibi dicemus, nec aduersus eas est postliminium. Vnde & induciarum tempore non esse postliminium rectè à Paulo notatum est. At hos qui hostibus deduntur sine vlla scilicet pactione, postliminio reuerti respondit Modestinus

L. postliminium §. inducia. D. de capt.

L. eos qui d. tit.

IX. Quod de singulis personis diximus idè & in populis locū habere arbitror, ut qui liberi fuerunt suā recipiant libertatē si forte eos vis sociorū eximat hostili imperio. At si ipsa multitudo, quæ ciuitatē cōstituerat, dissoluta sit, verius puto non eundem populum censeri, nec postliminio res restitui ipso gentium iure, quia populus, ut nauis, partium dissolutione plane interit, eo quod tota eius natura in illa perpetua cōiunctione cōsistit. Non ergo quæ fuerat Sagunti ciuitas eadè existit cum veteribus cultoribus ea sedes octauo post anno restituta est, neque Thebæ cum iā Thebani in seruitutē ab Alexandro venissent. Hinc apparet quod Thessali Thebanis

banis debuerant non esse Thebanis postliminio restitutum: idque duplici de causa: tum quod nouus erat populus: tum quod Alexander quo tempore dominus erat hoc ius alienare potuerat & alienauerat: & quia creditum non in eorum est numero quæ postliminio redeunt. Ei quod de ciuitate diximus haud multum dissimile est quod veteri illo Romano iure quo dissolubilia erant coniugia, matrimonium non censebatur postliminio restitui, sed nouo consensu redintegrari.

L. non ut l. cum dua. §. i.

D. de capt.

X. Et ex his quidem intelligi potest quale sit iure gentium postliminium in liberis hominibus. Ceterum iure ciuili id ipsum ius quod ea attinet quæ intra ciuitatem aguntur, & adstringi additis exceptionibus aut conditionibus & produci ad alia comoda potest.

d. l. postliminium. §. transfuga, & §. filius quoque.

Sic iure ciuili Romano de numero eorum qui postliminio redeunt exempti sunt transfugæ: etiam filij familias in quos patri videtur salua esse debuisse potestas illa patria quæ propria erat Quiritium. Sed hoc ideo placuisse ait Paulus quia disciplina castrorum antiquior fuit parentibus Romanis quam caritas liberorum: cui congruit quod de Manlio ait Cicero suo dolore fanciuisse eum militaris imperij disciplinam, ut saluti prospiceret ciuium qua intelligebat contineri suam. Detrahit & hoc aliquid de iure postliminii, quod legibus Atticis primum, deinde Romanis constitutum est ut qui redemptus est ab hostibus redemptori seruiat donec pretium reddiderit: Sed hoc ipsum fauore libertatis introductum apparet ne adempta spe recuperandæ pecuniæ multi in hostium manu relinquerentur. Et illa ipsa seruitus iisdem Romanis legibus multis modis mitigatur & postrema lege Iustinianni finitur operis quinquennii: morte quoque redempti ius repetendæ pecuniæ extinguitur: sicut & contracto inter redimentem & redemptum matrimonio

C. de postl. l. ult.

L. si patre

D. de capt.

L. si is qui

se, C. de postl.

lim. l. si

dissem a eod.

iii.

remif-

remissum censeatur: & redemptæ mulieris prostitutione amittitur, multa que alia iure Romano in fauorem redimentium & in pœnam proximorum qui suos non redimunt constituta sunt. Rursum auctum est postliminii ius lege civili eo quod non ea tantum quæ in postliminio sunt iure gentium, sed res omnes, iura omnia perinde habentur, ac si is qui rediit nunquam hostium potitus esset: Imo & quæ per vsucapionem aut liberationem ex bonis subtracta, vel non vtendo finita esse videbantur, actione rescissoria restituantur. nam in edicto de maioribus in integrum restituendis is comprehenditur qui in hostium est potestate. Et hoc quidem venit ex iure Romano antiquo. At lex Cornelia etiam hæredibus consuluit eorum qui capti apud hostes decessissent: bona eorum cõseruans perinde quali qui non redit iam eo tempore quo captus est decessisset. Quæ iura civilia si tollas, haud dubie statim vt quis ab hostibus captus esset bona eius futura fuissent occupantium, quia qui apud hostes est pro nullo habetur. Quod si qui captus fuerat rediret, nihil reciperet præter ea quæ iure gentium postliminium habent. Quod vero captiuorum bona fisco cedunt, si hæres nullus sit, ex iure speciali est Romano. Vidimus de his qui redeunt: videamus de his quæ recipiuntur.

XI. Inter hæc sunt primum serui & ancillæ etiã sæpè alienati, etiam ab hoste manumissi: quia hostium iure manumissio obesse ciui nostro serui domino non potuit: vt bene notat Tryphoninus. Sed vt seruus recipiatur necesse est vt aut reuera habeatur à vetere domino, aut haberi facile possit. Quare cum in rebus aliis sufficiat eas intra fines esse perductas, ad postliminii ius in seruo id non erit satis, nisi & cognoscatur. nam qui in vrbe Roma est ita vt lateat, nondum receptus Paulo videtur. Ac sicut hac in parte à rebus inani-

L. ab hostibus C. de postliminio.

L. i. §. r. D. quib. ex caus. maiores.

L. Diuus D. de iura fisci. l. bona. §. apparet. D. de capt.

L. in bello. §. manumittendo.

L. vlt. D. de cap.

inanimis distat seruus, ita vicissim à libero homine in eo distat, quod vt postliminio recipiatur non requiritur vt animo res nostras sequendi venerit. Id enim in eo requiritur qui se recepturus est, non in eo qui ab altero sit recipiendus, & vt Sabinus scripsit *de sua qua civitate cuique constituendi facultas libera est, non de domini iure.* Non exceptit ab hoc gentiū iure seruos transfugas lex Romana. nam & in his dominus pristinum ius recipit, vt Paulus nos docet: ne contrarium ius non tam ipsi iniuriosum sit, qui seruus temper permanet quam domino damnosum. Generaliter de seruis qui virtute militum recuperantur dictum est ab Imperatoribus illud quod ad res omnes male à nonnullis trahitur: *Receptos eos non captos iudicare debemus, & militem nostrum defensorem eorum decet esse, non dominum.* Qui ab hostibus redempti sunt serui protinus Romano iure fiunt redemptis, sed oblato demum pretio postliminio recipi intelliguntur. Verum hæc subtilius explicare iuris civilis interpretum est.

XII. Illa quæstio magis ad nos pertinet, an & populi qui subiecti alieno imperio fuerunt in veterem causam recidant: quod tractari potest si non is cuius imperium fuerat, sed sociorum aliquis eos hosti eripuisset. Puto hic idem dicendum quod in seruis, nisi socialifedere aliter conuenerit.

XIII. Inter res primum occurrunt agri, qui in postliminio sunt. *Verum est,* ait Pomponius, *expulsis hostibus ex agris quos ceperint domina eorum ad priores dominos redire.* Expulsi autem hostes intelligi debet ex quo aperte eo accedere amplius non possunt, vt alibi explicauimus. Sic agros ex Gothis & Vandalis recuperatos veterum possessorum hæredibus reddiderunt Iustinianus alique Imperatores. Quod de agris ius est idem esse arbitror de omni iure quod solo adheret. Nam & loca capta ab hostibus

*§. manu-
mittendo.*

*l. l. postli-
minio. §. si
vero seruus.*

*l. ab hosti-
bus. c. de
postl.*

*l. si capti-
uus. §. ve-
rum est. D.
de capti.*

*Nos.
XXXVII.*

hostibus quæ religiosa vel sacra fuerant, si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi quodam postliminio reuersa pristino statui restitui scripsit Pöponius: & Marcianus cum postliminij iure comparat ius illud quod solum ædificio occupatum eo collapso littori redditur. Quare & vsum fructum agri recepti restitui dicendum erit ad exemplum eius quod de agro inundato Pomponius respondit. Sic Hispanis lege cautum est vt comitatus & aliæ iurisdictiones hæreditariæ postliminio redeant, maiores omnino, minores si intra quadriennium à receptione vindicentur, nisi quod arcem bello amissam & quomodocunque recuperatam retinendi ius rex habet.

XIV. De mobilibus generalis in contrarium regula est, vt postliminio non redeant: sed in præda sint vt hæc opponit Labeo. Quare & commercio parata, vbicunque reperiuntur, manent eius qui emit: nec apud pacatos reperta aut intra fines perducta vindicandi ius est veteri domino. Sed ab hac regula videmus olim excepta quæ in bello vsum habent: quod ideo placuisse gentibus videtur vt recuperandi spes ad ea comparanda alacriores homines redderet. Plurimarum enim ciuitatum instituta eo tempore ad rem bellicam referebantur. quare facile in hoc consensum est. Vsum autem in bello hæc habere censentur quæ modo ex Gallo Ælio attulimus, sed quæ distinctius exposita extant tum apud Ciceronem in Topicis, tum apud Modestinum: Naues scilicet longæ atque onerariæ, non item lusoriæ, aut actuariæ voluptatis causa paratæ: muli, sed clitellarij: equi & equæ, sed fræni patientes. Et hæc res sunt quas & legari rectè voluerunt Romani & in præstationes familiæ herciscundæ venire. Arma & vestis vsum quidem in bello habent, sed postliminio non redibant, quia minimè fauorabiles erant

*L. cum loco,
D. de religiofis.
L. in sancti,
De diuis. rer.*

*L. si ager,
D. quib. mod. vsusf. amitt.*

Reg. Const. lib. X. tit. 29. p. 2.

*L. 2. & 4.
D. de capt.*

*L. id quod apud hostes,
D. de leg. 1.
L. item Labeo cum l. seq. D. de fam. her.*

qui

qui in bello arma aut vestem amitterent: imo id flagitii loco habebatur, vt passim in historiis apparet. Atque in hoc notatur arma ab equo distare quod equus sine culpa equitis proripere se potuit. Et hoc quidem rerum mobilium discrimen videtur vsu habuisse ad Boëthii vsque tempora. Is enim Ciceronis Topica explicans ita videtur de hoc iure loqui quasi quod ad eum diem vim suam obtineret.

XV. At posterioribus temporibus, si non ante, sublata videtur hæc differentia. Passim enim tradunt morum periti res mobiles postliminio non redire & id de nauibus constitutum multis in locis videmus.

XVI. Eæ vero res quæ intra præsidia perductæ nondum sunt, quanquam ab hostibus occupatæ, ideo postliminii non egent, quia dominum nondum mutarunt ex gentium iure. Et quæ piratæ aut latrones nobis eripuerunt non opus habent postliminio, vt Vlpianus & lauolenus responderunt: quia ius gentium illis non concessit vt ius domini mutare possent: quo innixi Athenienses quas res ipsis prædones, prædonibus Philippus eripuerat, vt redditas à Philippo, non vt donatas volebant accipere. Itaque res ab illis captæ vbi-
cunq; reperiuntur vindicari possunt, nisi quod ex naturali iure alibi censuimus ei qui suo sumptu possessionem rei adeptus est tantum esse reddendum quantum dominus ipse ad rem recuperandam libenter impensus fuerat.

XVII. Potest tamen lege ciuili aliud constitui: sicut lege Hispanica naues à piratis captæ eorum fiunt qui eas eripiunt piratis: neque enim iniquum est vt priuata res publicæ utilitati cedat, præsertim in tanta recuperandi difficultate. Sed lex talis non obstabit exteris quominus res suas vindicent.

XVIII. Illud magis mirandum quod testantur Romanæ

*Bart. in l. si
quid bello,
D. de capt.*

*Ang. & Sa-
lic. in l. ab
hostibus. C.*

de capt.

*Cons. Gall.
lib. XX. tit.*

23. art. 24.

*Consul. ma-
ris. c. 287.*

L. hostes, &

l. latrones,

D. de capt.

*l. postlimi-
nium §. à*

piratis eod.

tit.

Demost. de

Maloneso.

Lib. XXXI.

tit. 29. p. 2.

Couar. ad c.

peccatum,

p. 11. §. 11. n. 8

manæ leges postliminii ius locum habuisse non tantum inter hostes, sed & inter Romanos & populos externos. Sed alibi diximus reliquias has esse sæculi Nomadum, quò sensum naturalis societatis, quæ est inter homines, mores exsurdauerant. Itaque apud gentes, etiam quæ bellum publicum non gererent, erat quædam belli inter priuatos quasi ipsas moribus indicti licentia. ac ne ea licentia ad interficiendos homines profiliret, placuit captiuitatis iura inter eos introduci, cui consequens fuit vt & postliminio locus esset, aliter quam cum latronibus ac piratis; quia illa vis non perducebat ad æquas pactiones quæ a latronibus & piratis contemni solent. Iuris olim controuersi uideri fuisse an qui apud nos seruiunt ex populo federato si domum reuenissent postliminio redeant. ita enim hanc quæstionem proponit Cicero primò de Oratore. Et Gallus quidem Aelius sic ait: *Cum populis liberis & cum federatis & cum regibus postliminium nobis est ita uti cum hostibus.* Contra Proculus: *Non dubito quin federati & liberi nobis externi sint: non inter nos atque eos postliminium esse.* Ego arbitror distinguendum inter federa, vt si qua essent quæ belli duntaxat publici componendi aut cauendi causa essent inita ea nec captiuitati in posterum, nec postliminio obstarent. at si qua id continerent vt tuti essent publico nomine qui ab his ad illos uenissent, vt tunc captiuitate sublata cessaret & postliminium. Et hoc mihi indicare uidetur Pomponius cum ait, *si cum*

L. non dubito, D. de capt.

D. l. postliminii. §. de pace.

genre aliqua neque amicitiam neque hospitium neque fedus amicitia causa factum habemus, hi hostes quidem non sunt: quod autem ex nostro ad eos peruenit illorum sit, & liber homo noster ab eis captus seruus sit & eorum: Idemque est si ab illis ad nos aliquid perueniat. hoc quoque igitur casu postliminium datum est. Cum dixit fedus amicitia causa, ostendit & alia esse posse federa quibus nec hospitii nec amicitia ius

Na

infir.

insit. Proculus quoque eos à se populos federatos intelligi qui amicitiam aut hospitium tutum promississent, satis significat cum subjicit: *Etenim quid inter nos atque eos postliminii opus est cum & illi apud nos & libertatem suam & dominium rerum suarum aequè atque apud se retineant & eadem nobis apud eos cōtingant?* Quare quod apud Gallum Alium sequitur, *quæ nationes in ditione nostra sunt cum his postliminium non est*, vt rectè legit Cuiacius, hoc additamento supplendum erit, nec cum his quibuscum fedus amicitiae causa habemus.

Obs. IX. c.
23.

Bod. lib. 1.
de rep. c. 7.

XIX. At nostris temporibus non inter Christianos tantum, sed & apud plerosque Mahumetistas, ius vt captiuitatis extra bellum ita & postliminij euanuit, sublata vtriusque necessitate ob restitutam vim eius cognationis quam inter homines natura esse voluit. Habere tamen locum poterit vetus illud ius gentium, si res sit cum gente tam barbara vt sine indictione aut causa omnes externos & res eorum hostiliter tractare pro iure habeat. Atque eam in partem dum hæc scribo iudicatum est in summo Auditorio Parisiensi, cætus principe Nicolao Verdunio: bona quæ Francorum ciuium fuerant ab Algeriensibus, populo prædationibus maritimis in omnes alios grassari solito, capta belli iure mutasse dominum: ac proinde cum recepta ab alijs essent, factæ eorum qui recepissent. In eadem cognitione & hoc iudicatum est quod modo diximus, naues hodie inter ea non esse quæ postliminio recipiuntur.

CAPVT X.

Monita de his quæ fiunt in bello
iniusto.

- I. Quo sensu pudor vetare dicatur quod lex permittit.
- II. Aptatū hoc ad ea quæ inre Gentium permissa diximus.
- III. Interna iniustitia iniustū esse quod ex bello iniusto fit.
- IV. Qui hinc, & quatenus ad restitutionem obligentur.
- V. An res capta bello iniusto reddendæ sint ab eo qui cepit.
- VI. An & ab eo qui detinet.

LEGENDA mihi retro vestigia & eripienda bellum gerentibus penè omnia quæ largitus videri possum, nec tamen largitus sum. nam cum primum hanc iuris gentium partem explicare sum aggressus, testatus sum iuris esse aut licere multa dici eo quod impunè fiant, partim etiã quod iudicia coactiva suam illis auctoritatem accommodent, quæ tamen aut exorbitent à recti regula, siue illa in iure strictè dicto siue in aliarum virtutum præcepto posita est, aut certè omittantur sanctius & cum maiori apud bonos laude. In Troadibus Senecæ dicenti Pyrrho

*Lex nulla capto parcat, aut penam impedit,
regerit Agamemnon,*

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.

Quo in loco pudor non tam hominum & famæ quàm æqui & boni aut certè eius quod equius meliusque est respectum significat. Atque eo sensu sæpè videas iustitiam cum pudore coniungi. Ouidius:

Nondum Iustitiam facinus mortale fugarat:

Vltima de Superis illa reliquit humum:

Proque metu populum sine vi Pudor ipse regebat.

Operibus. Hefiodus :

—— Δίκη δὲ ἐν χερσὶ καὶ αἰδῶς
οὐκ ἔσται· βλάμει δὲ ὁ κερκὸς πᾶν ἀρείουσα φάσμα.

—— nusquam Pudor: aurea nusquam

Iustitia: insultant pravi melioribus vltro.

Protagora.

Ad inveni-
endum prae-
dicam.

Lib. VI.

Lib. XIII.
antiqu. c. 19.
L. ad opti-
mum, D. de
vitiis imp.

Off. I.

Lib. II. de
Ira, c. 27.

Lib. 1. de
Clem. c. 18.

Plato lib. xii. de legibus: παρθενοῦ γὰρ αἰδοῦς Δίκη λέγεται τῇ καὶ ὄντως εἴρηται. Emendem πάρεδροι: vt sensus sit: *Comes pudoris iustitia vocatur & merito quidem.* Nam & alibi idē Plato sic loquitur: θεὸς δέιστας παρὶ τῆς γένει ἀνθρώπων μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, δώσειται ἀνθρώποις αἰδῶ τε καὶ δίκην ἢ εἴεν πύλεων κόσμοι τε καὶ δέσμοι φιλίας συνάστροι. Deus metuens ne plane interiret genus humanum, dedit hominibus Iustitiam ac Pudorem ornamenta civitatum & ad amicitiam colligendam vincula. & Plutarchus simili modo δίκην vocat ἡρώων αἰδοῦς. Iustitiam pudoris cohabitatricem. Apud Dionysium Halicarnassensem simul nominatur αἰδῶς, κόσμος καὶ δίκη, pudor decorum & honestū. Sic & αἰδῶ & ἐπιτελείαι copulat Iosephus Pudorē & Æquitatem: Paulus quoque Iuriconsultus coniungit naturale ius & pudorem. Cicero autem inter iustitiam & verecundiam ita fines regit, vt iustitiæ partes statuatur non violare homines, verecundiæ non offendere. Cum eo quem ex Seneca adduximus versu bene convenit dictum eiusdē in scriptis philosophicis. *Quam angusta innocentia est ad legem bonum esse? Quanto latius officiorum patet quam iuris regularum quam multa pietas, humanitas, liberalitas, iustitia, fides exigunt: quæ omnia extra publicas tabulas sunt.* Vbi vides ius à iustitia distingui, quia ius accipit id quod in iudiciis externis viget. Idem id alibi explicat egregiè exemplo iuris herilis in seruos. In mancipio cogitandum est, non quantum illud impunè pati possit, sed quantum tibi permittat equi boniq; natura, quæ parcere etiam captivis & pretio paratis iubet. Deinde: Cum in seruum omnia liceant, est aliquid quod in hominem licere commune ius animantium vetet. quo in loco notan-

notanda iterum vocis licere diuersa acceptio, altera exterior, altera interior.

II. Eundem habet sensum illa Marcelli in Senatu Romano distinctio: *non quid ego fecerim in disquisitionem venit, quem quicquid in hostibus feci ius belli defendit, sed quid illi pati debuerint, ex æquo & bono scilicet.* Idem discrimen Aristoteles innuit disputans an iusta dicenda sit quæ ex bello oritur seruitus: ὅλως δ' ἀντερχόμενοι πνεύσας οἶονται δικαίως πνεύσας (ὁ γὰρ νόμος δικαίως πνεύσας) πῶς κατὰ πόλεμον δελεῖται πρῶτα-αι δικαίως. ὅλως δ' ἔφασας πῶς γὰρ ἀρχὴν ἐνδέχεται μὴ δικαίως εἶναι τῆς πολέμου. *Quidam respicientes iusti aliquid (nam & lex iustum quid est) iustam esse aiunt seruitutem ex bello: at omnino iustam esse negant, quando accidere potest vt iniusta fuerit bellandi causa.* Sic & ipsi Iurisperiti Romani, quod sæpe ius captiuitatis vocant alibi iniuriam appellant & æquitati opponunt naturali, & Seneca serui nomen ex iniuria natum, id quod sæpe accidit respiciens.

III. Primum ergo dicimus, si belli causa iniusta sit, etiam si bellum solenni modo susceptum sit, iniustus esse interna iniustitia omnes actus qui inde nascuntur: ita vt qui scientes tales actus operantur aut ad eos cooperantur habendi sint in eorum numero qui ad regnum cæleste sine pœnitentia peruenire non possunt. Vera autem pœnitentia, si tempus & copia suppetat, omnino requirit vt is qui damnum dedit siue interficiendo siue res corrumpendo, siue prædas agendo, id ipsum refarciat. Ideo Deus negat grata sibi esse ieiunia eorum qui non iure captos detinebant: & Niniuitis rex indicens iustitiam præcipit vt rapina manus vacuefaciant, naturæ ductu agnoscens sine tali restitutione pœnitentiam fictam & inanem fore. Atque ita videmus sentire non Iudæos tantum & Christianos sed & Mahumetistas.

Nn 3

IV. Ad

*Silu. in ver-
bo bellum,
p. 1. m. 10. &
11. & 12
Covar. d. 5.
11. u. 3.*

*Less. lib. 11.
c. 13. dub. 4.
Adde l.
vulgaris § ff
duo. D. de
furtis.*

*Silu. d. loco,
num. 10.*

*Vasq. lib. 1.
contra Ill. c.
9. num. 17.
Molina
disp. 118. §.
ut vero.*

*Lib. IX.
Lib. VIII.*

*Vide supra
lib. II. c. 11.*

IV. Ad restitutionem autem tenentur secundū ea quæ generaliter à nobis alibi explicata sunt belli auctores, siue potestatis iure, siue consilio, de his scilicet omnibus quæ bellum consequi solent: etiam de insolitis, si quid tale iusserunt aut suaserunt aut cum impedire possent non impedierunt. Sic & duces tenentur de his quæ suo ductu facta sunt: & milites in solidum omnes qui ad actum aliquem communem, puta vrbis incendium concurrerunt: in actibus diuiduis pro damno quisque cuius ipse causa vnica, aut certe inter causas fuit.

V. Neque admittendam putem exceptionem quæ nonnulli adferunt de his qui aliis operam nauant: si modo in ipsis aliquid hæreat culpæ. Ad restitutionem enim sine dolo culpa sufficit. Sunt qui videntur existimare res bello captas, etiam si iusta belli causa non adfuerit, reddendas non esse eo quod bellantes inter se cum bellum inierunt ista capientibus donasse intelligantur. Sed nemo suum iactare temere præsumitur: & bellum per se longe abest à contractuum natura. Ut vero pacati populi certi quid haberent quod sequeretur, nec bello implicaretur inuiti, sufficiebat introductio externi de quo diximus dominii, quæ cum interna obligatione restitutionis potest consistere. Atque id illi ipsi auctores videtur statuere in iure captiuitatis personarum. Ideo Samnites apud Liuium, *res hostium in præda captas quæ belli iure nostra videbantur remisimus*. Videbantur ait, quia iniustum id bellum fuerat ut iam ante agnouerant Samnites. Non dissimile est quod ex contractu sine dolo iniuro cui inest inæqualitas, iure gentium nascitur facultas quædam cogendi eum qui contraxit ad implenda pacta: nec eo tamen minus qui plus equo stipulatus est rem ad æqualitatem reducere ex probi ac pii hominis officio tenetur.

VI. Sed

VI. Sed & qui damnum ipse non dedit, aut sine omni culpa dedit, sed rem bello iniusto captam ab alio penes se habet, tenetur eam reddere, quia cur alter ea carere debeat nulla causa subest naturaliter iusta, non consensus ipsius, non malum meritum, non compensatio. Non aliena ab hac re historia est apud Valerium Maximum: *Populus, inquit, Romanus cum P. Claudius Caperinos ductu atque auspiciis suis captos sub hasta vendisset, etsi ararium pecunia, fines agris auctos animaduvertebat, tamen quia parum liquida fide id gestum ab imperatore videbatur, maxima cura conquestos redemit & pradia restituit.* Similiter Phocésibus Romanorum decreto reddita libertas etiam illa publica, & qui erepti erant agri. Poterit tamen siquid sumtus aut operę impendit is qui rem tenet, deducere tantum quantum domino valebat adipisci desperatam possessionem secundum ea quę alibi explicata sunt. Quod si rei possessor culpę exfors eam consumserit aut alienauerit, non tenebitur nisi in quantum ceteri potest locupletior factus,

*Vide supra
lib. II. c. 9.*

Lib. VI. c. 1.

*Liu. lib.
XXVII.*

CAPVT XI.

Temperamentum circa ius interficiendi in bello iusto.

- I. In bello iusto actus quosdam interna iustitia carere: quod exponitur.
- II. Interfici qui possint secundum iustitiam internam.
- III. Ob infortunium neminem recte interfici, vt qui coacti partes sequuntur.
- IV. Nec ob culpam mediam inter infortunium & dolum: cuius natura explicatur.
- V. Distinguendos auctores belli ab his qui sequuntur.

- VI. In ipsis auctoribus distinguendas causas probabiles ab improbabilibus.
- VII. Etiam mortem meritis hostibus sapè poenam rectè condonari.
- VIII. Cauendum quantum fieri potest ne innocentes etiam propter propositum, occidantur.
- IX. Pueris semper parcendum: feminis nisi quid grauius admitterint.
- X. Parcendum & his qui sacra aut literas tantum curant:
- XI. Et agricolis:
- XII. Et mercatoribus ac similibus:
- XIII. Et captis.
- XIV. Recipiendos qui dedere se volunt sub æquis conditionibus.
- XV. Parcendum & his qui sine conditione se dediderunt.
- XVI. Hac ita vera nisi graue delictum antecesserit: quod quomodo accipiendum.
- XVII. Delinquentibus ob multitudinem rectè parci.
- XVIII. Non occidendos obfides nisi ipsi deliquerint.
- XIX. Abstinentium ab omni dimicatione inutili.

I. SED nec in bello iusto admittendum est quod dicitur

Lucanus.
Off. I.
Off. II.

Omnia dat qui iusta negat.

II. de Clem.
cap. 4.

Melius Cicero. Sunt quadam officia etiam aduersus eos seruanda à quibus iniuriam acceperis. Est enim ulciscendi & puniendi modus. Idem laudat vetera Romanorum tempora cum exitus bellorum erant aut mites aut necessarii. Crudeles vocat Seneca, qui puniendi causam habent, modum non habent. Aristides Leuctrica prima: ἔστι γὰρ ἔστι καὶ ἀμωμένους ἀμείπτως ἀδικεῖν. καὶ ν' τις οἷς τὰς πικρὰς ἀναπληροῖ, ὡς δὲ τ' ἀδικήματα τῆς οἰκίας ἐπιβῆν δούπερος, ἀρχαὶ πάντων. Possunt sane possunt etiam qui se vindicant iniusti esse si modum excedant. Nam & qui in puniendo progreditur ad id quod iniquū est, secūdus est iniuria auctor. Sic Ouidio iudice quidā:

cede

— cede nocentum

Se nimis vlscens exstirrit ipse nocens.

Platæenses in Hocrateæ oratione quærunt, εἰ δίκαιόν ἐστιν ἵππερ πηλοῦτων ἐγκλημάτων οὕτως ἀνόμουσιν καὶ δεινὰς ποιεῖσθαι τὰς πικρὰς: *an æquum sit ob tantilla peccata tam graues & iniquas pœnas exigere?*

II. Quando autem iusta sit interfectio (inde enim nobis incipiendum est) in bello iusto, secundum iusticiam internam, quando non sit, ex iis intelligi potest quæ capite primo huius libri à nobis explicata sunt. Interfici enim aliquem contingit ex proposito, aut citra propositum. Ex proposito iuste interfici nemo potest nisi aut in pœnam iustam aut quatenus absque eo vitam & res nostras tueri non possumus: quamquam illud ipsum ob res caducas hominem occidere, etiamsi à iustitia strictè dicta non abeat, à caritatis tamen lege discedit. Pœna vero iusta ut sit opus est ut ipse qui interficitur deliquerit, & quidem tantum quod apud æquū iudicem mortis supplicio possit vindicari, qua de re eo nunc minus differemus quia quicquid eius sciri oportet satis explicatum arbitramur capite de pœnis.

Vic. de iura belli, n. 36. & 45.

III. Supra cum de supplicibus ageremus (sunt autem ut in pace ita & in bello supplices) discreuimus ἀτύχημα καὶ ἀδίκημα infortunium & iniuriam. Gylippus eo quem ibi citare cœpimus Diodori Siculi loco quærat vtra in classe Athenienses poni debeant, infortunatorum an iniustorum: & pro infortunatis habendos negat qui vltro nulla laceffiti iniuria Syracusanis bellum intulissent: vnde infert cum sponte bellum susceperint, ferenda quoque ab ipsis belli mala. Infortunatorum exemplum sunt illi qui non hostili animo apud hostes sunt, quales Athenienses temporibus Mithridaticis, de quibus sic loquitur Velleius Paterculus. *Si Lib. II.*

quis hoc rebellandi tempus, quo Athenæ oppugnata à Sulla sunt imputat Atheniensibus, nimium veri vetustatisq. ignarus est. adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, ut semper & in omni re, quicquid sincera fide gereretur id Romani Attica fieri predicarent. Ceterum tum oppressi Mithridatis armis homines miserrima conditionis cum ab inimicis tenerentur, oppugnabantur ab amicis, & animos extra moenia, corpora necessitati seruentes intra muros habebant. Nimirum, ut ait Cicero, omnes quorum in alterius manu vita posita est, sapius cogitant quid possit is, cuius in ditione ac potestate sunt, quam quid debeat facere.

Pro Quin-
tio.

Lib. XXI.

Lib. 1.

Atque hoc secutus est Iulianus in causa Aquileiensium, teste Ammiano, qui cum paucorum supplicium narrasset, adiicit: Residui omnes abierunt innoxii, quos in certaminum rabiem necessitas egerat, non voluntas. Ad Thucydidis locum de Corcyrensiu captiuis venditis verus commentator: τὸ ἡμέρον τῶ Ελληνικῆ πρότε διηοὶ καὶ ὡς ἀπίωές μὴ κατὰ γούμω οἰκείαι πολεμουῦντας. Ostendit clementiam dignam Græcorum ingenii: durum enim post pugnam captos occidere, seruos præsertim, qui non sua voluntate bellum gerunt. Platæenses in dicta oratione apud Isocratem: ἢ ᾗ ἐκόντες αἰὲ ἀναγκαζόντες αὐτοῖς ἐδραλεύομεν: non volentes, sed coacti illis (Lacedæmonii) seruiumus. Idem de Græcis aliis: τοῖς σώμασι μὲν σκείνω ἀκολουθεῖν ἠναγκαζόντο, τοῖς δὲ εὐνοίας μεθ' ὧν ἦσαν: illorum (Lacedæmoniorum) partes corpore sequi cogebantur, animo vobiscum erant.

IV. Sed notandum est inter plenam iniuriam & merum infortunium medium sæpè aliquid intercedere, quod ex utroque quasi constat sit, ita ut actio neque merè scientis & volentis neque merè aut ignorantis aut inuiti dici possit. Aristoteles huic generi nomen posuit ἀμάρτημα: Latine culpam aliquam liceat dicere. Sic enim ille Moralium libro quinto capite decimo: Eorum qua sponte facimus alia facimus deliberato,

alia

alia non deliberato. Deliberato fieri dicuntur quæ præeunte con-
 sultatione quadam animi fiunt: quæ verò aliter, indeliberato. Cum
 ergo damni datio tribus modis in hominum societate contingat,
 ea quæ ab ignorantia procedit infortunium dicitur, ut si quis e-
 gerit quippiam non in quem existimabat, aut non quod puta-
 bat, aut non quo putabat modo, aut non tali fine: ut si quis se fe-
 rire non hoc instrumento, non hunc hominem, aut non huius rei
 causa credidit: sed evenit quod ipse non proposuerat sibi: puta vel-
 licare voluit non vulnerare, aut non hunc, non hoc modo. Ergo si
 ita præter id quod expectari potuit damnum detur, erit infortu-
 nium. At si ita ut expectari ac prævideri aliquo modo potuerit,
 sed non improbo animo, culpa erit aliqua: nam culpa affinis est
 qui in se habet agendi principium: qui verò extra, infelix. At quo-
 ties quis id quod facit sciens facit, non tamen deliberato, faten-
 dum est adesse iniuriam: ut quæ facere homines solent per iracun-
 diam & perturbationes similes aut naturales aut necessarias. nã
 qui ita commoti ledunt & culpam admittunt ab iniuria non
 vacant: neque tamen iniusti aut improbi dicuntur: at si quis idem
 consulto admittat, is verò improbus & iniustus rectè nominabi-
 tur. Merito igitur quæ per iram fiunt censentur nõ ex prouiso fie-
 ri, non enim incipit is qui ex ira quid facit, sed is qui iram prouo-
 cavit: atq; eo fit ut sæpè in iudiciis rerum eiusmodi non facti, sed
 legitima fiat questio, nascitur enim ira ex eo quod quis iniuriose
 factum existimat. Non ergo sicut in contractibus, an hoc factum
 sit disputant: tibi enim nisi quæ intercesserit oblitio, omnino altera
 partium improba est, quæ fidem non implet: sed an iuste factum
 sit quod factum est, exquiri volunt. At qui prior struxit insidias
 nihil ignorans fecit: quare nõ mirum si alter sibi iniuriam factam
 putat, alter non putat. Est tamen ut & qui tali ex causa ledit in-
 iustus censi debeat, si nempe æqualitatis aut proportionis nor-
 mam excedat quod reponitur. Sic iustus est qui deliberato iuste
 agit: alio qui iuste agere potest aliquis sponte tantum, non & delibe-
 rato. Cæterum eorum quæ non sponte fiunt, alia venia digna sunt,
 alia minus. Venia digna quæ non ab ignorantibus modo sed & ob
 ignorant-

ignorantiam sunt: At si qua ab ignorantibus admittantur, nec tamen per ignorantiam, sed tali animi morbo qui communes humanae naturae fines excedat, non digna sunt quibus ignoscas. Locum sane egregium & usus maximi integrum Latine posui quia minus recte verti ideoque nec satis intelligi so-

VII. Nic. II.

let. Michael Ephesius eum locum interpretans eius quod expectari non potuit exemplum ponit, in eo qui fores aperiens patrem laesit, aut in loco solitario iaculando se exercens aliquem vulneravit. Eius quod praevideri potuit, sed sine dolo, in eo qui iaculatus est in via publica. Idem scriptor necessitatis exemplum ponit in eo qui fame, aut siti adigitur ut quid faciat: perturbatio- num naturalium, in amore, dolore, metu. Per ignorantiam fieri ait ubi factum ignoratur, ut si quis mulie-

D. & C. de
iuris & facti
igno.

Zib. I.

rem nesciat nuptam. Ab ignorante non per ignorantiam, ubi ius ignoratur. Ius autem ignorari interdum excusabiliter, interdum inexcusabiliter: quae cum Iuriconsultorum dictis optimè congruunt. Est eiusdem Aristotelis locus huic non dissimilis libro de arte oratoria. *Aequitas imperat ne pari loco habeamus iniurias & culpas, neque item culpas & infortunia.* Infortunia autem sunt quae nec provideri potuerunt nec improbo animo admittuntur: culpa quae provideri potuerunt, non tamen improbo animo sunt: iniuria quae & destitit & animo improbo. Similis est divisio apud Marcianum: *delinquitur aut proposito, aut casu.* proposito delinquunt latrones qui factionem habent: impetu autem cum per ebrietatem ad manus aut ad ferrum venit: Casu verò cum in venando telum in feram missum hominem interfecit. Philo in legum specialium explicatione ait *ἡμίτερον τὸ πρῶτον εἶναι τῆς δολοῦς μὴ πρὸς κατὰ χεῖρας ἐκ μακρῆς πρὸς μίαν ὁμοίαν*: dimidiatum esse facinus ubi non antecessit longa animi deliberatio. Cuius generis ea praecipue sunt quae necessitas non defendit tamen excusat. Thucydides libro

L. perspicie-
dam, D. de
panis.

ξύγγρα-

ἔγγυμόν π γίγνεσθαι καὶ πρὸς τὸ θεοῦ· καὶ γὰρ ἦν ἀκυσίον ἀ-
 μαρτημάτων καταφυγὴ εἶναι τὸς βασιλεῖς· ὡς γενόμενος π ἐπὶ τοῖς
 μὴ ἀνάγκη κακοῖς ὀνομασθῆναι καὶ οὐκ ὅτι τοῖς ἀπὸ ἦν ἔμφο-
 ρῶν π πολέμοισι. Credibile esse apud Deum quoque paratam ef-
 se veniam his qui bello aut qua simili necessitate coacti aliquid
 admittunt. nam & Deorum altaria perfugium patere culpis nō
 voluntariis· & iniustitiam iis assignari qui vltro mali sunt. non his
 quos ad audendum res extrema impellunt. Talis & ille apud
 Aristotelem ἡμιπνρὸς καὶ οὐκ ἀδικος· & γὰρ ὅτι βυλος. semi-
 p̄cauus, non iniustus, non insidiatior. Discrimina hęc ad argu-
 menti nostri vsu sic aptat Themistius in laudib⁹ Va-
 lenis Imperatoris· καὶ διεκείνας τὸ ἀδικημα καὶ ἀμαρτημα
 καὶ ἀπχημα· ὅ γὰρ εἰ μὴ τὰ Πλάτωνος ἀποσομαπίζεις μὴδὲ τὰ Ἀ-
 ειστελοῦς μεταχειρίζη, ἀλλὰ τὰ γε οὐκ εἰσὶν δοκίμωτα τοῖς ἔργοις
 βεβαίοις· οὐ γὰρ τῆς ἰσῆς πτωλείας ἀξίους ὧν τῆς τῆς ἀρχῆς
 βουλευσάτας τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὸς ἔσθ' ἦν ὅσων ὡς γε-
 ρέντας, καὶ τοῦς ἦδη τῶν δοκίμων κρατεῖν ἔσθ' ἦν τῶν ἀμα-
 ἦν μὲν κατέγνω, πὺς δὲ ἐμίμω, πῆς δὲ σιωπήσας. Distinxi-
 sti inter iniuriam & culpam & infortunium. Quamquam nec
 Platonis verba ediscis, nec Aristotelem tractas, ipsorum tamen
 placita facto exsequeris. Non enim pari pœna dignos existimasti
 qui ab initio bellum suaserant, & qui postea abrupti sunt armo-
 rum impetu, & qui succubuerunt ei qui iam rerum potiri vide-
 batur. Sed illos damnavisti, hos castigasti, postremos miseratus es.
 Idem alibi adolescentem Imperatorem vult discere,
 πὶ δεινόνον ἀπχημα καὶ ἀμαρτημα καὶ πὶ δίκημα, καὶ ὅτι πρὸς
 ἡκε πὶν βασιλέα τὸ μὴ οἰκτιρεῖν, τὸ δὲ ἐπαρδοῦν, μόνον δὲ πὶ
 γερον πρὸς εἰδοῦ, quid distet infortunium, culpa aliquid & ini-
 iuria, & quomodo regē deceat istius misereri, hanc corrigere, p̄-
 stremam verò solam vltione prosequi. Sic apud Iosephum
 Titus vnum criminis ducem punit μέχρι ἔργου, re ipsa,
 multitudinem μέχρι λόγου, sola verborum inceptatio-
 ne. Mera infortunia, nec pœnam merentur, nec ad
 restitutionem damni obligant. Iniustæ actiones ad
 vtrum-

Lib. V. bō
 Iud.

vrumque. Culpa media vt restitutioni obnoxia est, ita
pœnam sæpe non meretur, præsertim capitalem.

V. Quod monet Themistius distinguendos qui au-
ctores belli fuerunt ab his qui alios ducentes secuti
sunt, eius passim exempla in historiis extant. Valerius
lib. XXVI. Leuinus narrante Liuius, Agrigento capto, qui capita rerum
erant, virgis casos securi percussit: ceteros prædamque vendidit.
Idem alibi: Atella Calasiæque in deditionem accepta: ibi quo-
que in eos qui capita rerum erant, animaduersum. Rursum ali-
bi: Quoniam defectionis auctores meritas pœnas à Dijs immon-
tibus & à vobis habent P. C. quid placet de innoxia multitudine
fieri? Tandem ignotum est illis & ciuitas data. Laudatur apud
Euripidem Eteoclus Argiuis quia

Culpam ferebat semper illo iudice

Reus ipse: non vrbs patria, quæ passim mali

Reitoris ergo sustinet calumniam.

VI. Sed in ipsis quoque belli auctoribus distinguen-
dæ causæ: sunt enim quædam non iustæ quidem, sed
tamen tales vt non improbis possint imponere. Sa-
piens Senecæ, hostes dimitte et sa'uos, aliquando etiam lauda-
tos, si honestis causis pro fide, pro federe, pro libertate in bellum ac-
cincti sint. Apud Liuium petunt errori veniam Cærites
quod fuerint auxilio consanguineis Phocensibus.
Chalcidensibus & aliis qui ex federe Antiochum iu-
uerant data à Romanis venia. Cicero de officiis pri-
mo conseruandos eos dicit qui non crudeles in bello,
non immanes fuerunt: tum bella quibus imperii glo-
ria proposita est, minus acerbè gerenda esse. Seuerus ap-
ud Herodianum: Cum bellum aduersus nigrum gessimus non i-
ta sane speciosas inimicitiarum causas habebamus. nã possum in
medio principatum atque adhuc in disceptatione versantem pari
ambitu vterque nostrum ad se trahebat. Sæpe habet locum q̄
de bello Cæsaris & Pompeii est apud Ciceronem: Erat
obscuritas

*Vict. de iure
belli, n. 59.*

*Lib. II. de
Clem. c. 7.*

Lib. VII.

App. Syn.

Lib. III.

obscuritas quadam: erat certamen inter clarissimos duces: multi
 dubitabant quid optimum esset. Et quod idem alibi: etsi ali-
 qua culpa tenemur erroris humani, à scelere certè liberati sumus.
 Quod de bellis ciuilibus Brutus scripserat putè nò ma-
 le ad pleraque bella alia referri posse: acrius esse prohiben-
 da, quam in superatos iracundiam exacerandam.

VII. Etiam vbi iustitia hoc non exigit, saepe tamè
 conuenit bonitati, conuenit modestiæ, conuenit ani-
 mo excelso. Ignoscendo auxisse populi Romani magnitudinem
 ait Sallustius. Tà citi est: quanta peruicacia in hostem, tanta
 beneficentia aduersus supplices vtendum: At Seneca: Ferarum,
 nec generosarum quidem permordere & vtgers abiectos. Ele-
 phantes leonesque transeunt que impulerunt. Est in eam rem
 insignis locus in libro quarto ad Herennium: Bene ma-
 iores nostri hoc comparauerunt, vt neminem regem quem armis
 cepissent vita priuarent. Quid ita? quia, quam nobis facultatem
 fortuna dedisset, iniquum erat in eorum supplicio cõsumere, quos
 eadem fortuna paulo ante in amplissimo statu collocarat. Quid
 quod exercitum contra duxit desino meminisse. Quid ita? Quia
 viri fortis est, qui de victoria contendant, eos hostes putare: qui vi-
 cti sunt, eos homines iudicare, vt possit bellum fortitudo minuere,
 pacem humanitas agere. At ille, si vicisset, num idem fecisset? Quid
 igitur ei parcis? quia talem stultitiam contemnere, non imitari
 consueui. Si de Romanis hoc accipias (incertum enim
 hoc, cū & peregrinis & fictis argumentis vtatur is scri-
 ptor) aduersa fronte pugnat cum eo quod habemus in
 panegyrico qui dictus est Constantino Constantii fi-
 lio: Cautior licet sit qui deuictos habet per veniam perduelles,
 fortior tamen est qui calcat iratos. Renouasti Imperator veterem
 illam Romani Imperii fiduciam qui de captis hostium ducibus
 vindictam morte sumebat. Tunc enim captiui reges cum à portis
 vsque ad forum triumphantium currus honestassent, simulatq; in
 Capitolium currum flectere cõperat Imperator, ab epti in carce-
 rem necabantur. vnus pro se ipso Paulo qui sedentem se acceperat
 depra-

Cic. Epist. ad
 Brutum. 23
 Pro Liga-
 rio.

Ann. XII,

De Clem. 11
 cap. 5.

depra-

Vide Plur.
Paulo & E.
milio.

deprecante (lege: vnus Perseus ipso Paulo qui dedentem se accēperat deprecante) legem illius seueritatis euasit: ceteri in vinculis luce priuati aliis regibus dedere documentum, vt mallent amicitiam colere Romanorum quam exasperare iustitiam. Sed & hic nimis laxe. Dicit quidem Iosephus idem de seueritate Romanorum in historia interfecti Simonis Barioræ: sed de ducibus loquitur qualis Pontius Samnis, non de his quibus regum esset nomen. Verborum sensus Latine sic habet. Finis triumphi erat postquam ad Capitolium Iouis adem erat peruentum: nam ibi expectare imperatores mos antiquus patrie iubebat donec nuntiata esset mors hostium ducis. Is erat Simon Ioræ filius qui inter captiuos in triumpho ducebatur: is tum iniecto laqueo in forum trahitur verberantibus insuper ipsum custodibus. Nam eo in loco mos est Romanis supplicium sumere de damnatis ob noxas capitales. Hic vbi vitam finisse nuntiatus est, secuta sunt fausta omnia, deinde sacrificia. De ducibus passim exempla exstant: de regibus aliqua vt de Aristonico, Iugurtha, Artabaldo: sed tamen præter Persea Syphax, Gentius, Iuba tale supplicium euaserunt, vt appareat & belli causas & gerendi modum spectata à Romanis quos tamen æquo asperiores in victoria fuisse Cicero atque alii agnoscunt: Hostis ergo qui non id quod humanæ leges permittunt, sed quod sui est officii, quod fas & pium est volet respicere, parcet etiam hostili sanguini: neminique mortem irrogabit nisi quo mortem mortue simile quid euitet, aut ob peccata personæ propria quæ ad capitalem mensuram deuenerint: Et tamen quibusdam id meritis aut omnem aut mortis pœnam condonabit, siue humanitatis intuitu siue ob alias probabiles causas.

VIII. De nece autem eorum qui casu non destinato occiduntur, tenendum quod supra diximus, si non iustitiæ, misericordiæ tamen esse non nisi magnis & ad multorum salutem peruenturis causis tale quid aggredi vn-

di unde innocentibus imminere pernicities possit. Idem nobiscum sensit Polybius qui libro v. sic loquitur: οὐ γὰρ ἐστὶ ἀπολαίεα δὲ καὶ ἀφαισιμαὶ τοῖς ἀγνώμοσι πολεμῆν τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἀλλ' ὅτι διορθώσεται καὶ μετὰ θεοῦ ἢ ἡμαρτημένων ἐδὲ σὺν ἀναιρέσει τοῖς μὴδὲν ἀδικούσιν τοῖς ἠδ' ἀδικούσιν ἀλλὰ σὺν ἀναιρέσει καὶ σὺν ἐξαιρέσει τοῖς ἀναίτοις; (male editur οὐκ ἀπολαίεα) τὸς ἀδικούσας ἀδικεῖν. Bonorum virorum est etiam cum minus probis non internecinum gerere bellum sed haecenus ut delicta sarciantur atque emendantur: neque insontes cum fontibus vna poena inuoluere sed in sonium causa etiam fontibus parcere.

IX. His cognitis de his quæ magis specialia sunt non difficilis erit definitio. Puerum aetas excuset, feminam sexus, ait Seneca libris quibus iræ irascitur. Deus ipse in bello à se decreto etiam post pacem oblatam & repudiatam parci vult feminis & infantibus: extra paucas gentes speciali iure exceptas. Et cum mulieres Madianitidas vellet occidi ob proprium ipsarum crimen, excepit virgines intactas. Imò cum Niniuitis ob grauissima peccata internecionem seuerè admodum minatus esset, retrahi se passus est miseratione multorum milium eius ætatis quæ honesti & inhonesti discrimina ignoraret. Cui similis est apud Senecam sententia: *Nūquid irascitur pueris, quorum aetas nondum nouit rerum discrimina?* Si hæc Deus fecit ac statuit, qui quosuis homines cuiuscunque sexus aut ætatis sine vlla causa non iniuste potest occidere, utpote vitæ dator ac dominus, quid homines facere æquum est quibus ille nullū ins tribuit in homines, quod non ad hominum salutem ac societatem conseruandam esset necessarium? Accedit primum de pueris iudicium eorum populorum ac temporum quibus fas maxime valuit. *Arma habemus* (ait apud Liuium Camillus) *non aduersus eam aetatem cui etiam capti vrbibus parcur: sed aduersus armatos.* Addit hoc esse inter belli iura, naturalia scilicet. Plutarchus de eadē re

Lib. III. 24.

Deut. XX. 14.

Nym. XXXI. 18.
Ionas IV. 2.

De ira II. cap. 9.

Vid. de iure belli, n. 36.

Vid. Camill.

agens: *Sunt inquit, apud bonos etiam belli quadam leges. Vbi nota illud apud bonos, ut hoc ius ab eo quod in moribus & impunitate positum est discrimines. Sic Florus negat aliter fieri potuisse salva integritate. Quod autem in pueris rationis vsum non adeptis semper, id in feminis plerunque obtinet, id est nisi aliquid peculiariter vindicandum admiserint, aut virilia officia & ipsæ vsurpent. Est enim, ut Statius loquitur, sexus rudis insciusq; ferri.* Neroni hostem vocanti Octaviam in tragœdia reponit præfectus

Lib. 1.

Octavia.

— *Fœmina hoc nomen capit?*

Lib. V. Alexander apud Curtium: *Cum captivis & feminis gerere bellum non soleo; armatus sit oportet quem oderim.*

Viã. d. loco.
L. XXVIII.

Antiq. XII

c. 3.

Lin. lib. V.

X. Idem statuendum vniuersaliter de maribus quorum vitæ genus ab armis abhorret. *Iure belli in armatos repugnantesq; cedes, ut ait Luvius, id est eo iure quod naturæ congruit. Sic Iosephus æquum ait ut in pugna pœnas dent qui arma ceperunt, insonibus non nocendum. Camillus Veii expugnatis edixit, ut ab inermi abstineretur. In hac classe primum ponendi sunt hi qui facta curant. nam ut hi ab armis abstinerent mos ab antiquo fuit gentium omnium; atque ideo vicissim vi in illos temperabatur. Sic Philisthæi hostes Iudæorum non nocebant collegio Prophetarum quod erat Gabæ, ut videre est 1. Sam. x. 5. & 10. Et sic ad aliud locum, vbi simile erat collegium tanquam sepositum ab omni armorum iniuria cum Samuele confugit David 1. Sam. xix. 18. Sacerdotibus merito hac in parte æquantur qui vitæ genus simile elegerunt, ut monachi & conuersi, id est pœnitentes, quibus proinde æque vt sacerdotibus parci voluit canones naturalem æquitatem secuti. Addas his merito eos qui studiis literarum honestis & humano generi vtilibus operam nauant.*

s. 2. de treg.
c. 1. pass.

XI. Deinde agricolas quos & canones affcribunt.

Diodorus Siculus de Indis cum laude refert: *α μφοπεροι δ οι πολεμουωτες αλληλους μεν σκοπεινουσιν εν ταϊς μαχηϊς, τες δε αδει τλω χωργιαν οντας εδωσιν αβλαβεις, εως και νυν οντας απαντων ευεργετες.* In praliis quidem hostes alii alios interficiunt: at agricolas relinquunt intactos tanquam in commune vtilis. De Belifario Suidas: *εις δε πους αγροικους ποσει τη φειδοϊ τε και παρονοια εχεητο, ωστε βιασθηναι μεν αυτους ουδεν ποποπε φρατηρωτος Βελισαριου πεπληκην.* Agricolis ita parcebat, ac tantam pro illis curam gerebat, ut eo duce nulli vnquam eorum vis illata fuerit.

Lib. II.
Bibl.

XII. Addit canon mercatores, quod non tantum de his qui temporariam in hostico moram agitant intelligendum est; sed & de subditis perpetuis: nam & horum vita ab armis aliena est: ac sub hoc nomine continentur simul alii opifices & artifices quorum quæstus pacem amat, non bellum.

XIII. Ut ad eos veniamus qui arma gesserunt, iam ante retulimus dictum Pyrrhi apud Senecam qui vetari nos ait pudore id est æqui respectu ne capto vitam adimamus. Similem Alexandri sententiam attulimus quæ cum feminis coniungit captiuos. Accedat illud Augustini: *Hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Sicut bellanti & resistenti violentia redditur, ita victo vel capto misericordia iam debetur, maxime in quo pacis perturbatio non timetur.* Propheta Elifæus regem Samariæ sic alloquitur: *An quos captiuos abduces gladio tuo & arcu tuo eos interimeres?* Apud Euripidem in Heraclidis quærenti nuntio,

Ad Bonif.
Epist. 1.

II. Reg. VI.
22.

Hostem perimere vestra lex ergo vetat?
respondet chorus,

Quem Mars reliquit prælio superstitem.
ibidem Eurystheus captiuus:
Quæ me necabunt non erunt pura manus.

deditis aut dedere se cupientibus periculum nō est: vt ergo iuste occidantur oportet crimen antecedit, & quidem tale quod æquus iudex morte vindicandum censeret. Atque ita videmus interdum in captos aut deditos sæuitum, aut deditorem sub vitæ pacto non acceptam, si qui de iniustitia belli conuicti tamen in armis perstitissent, si immanibus conuictis famam hostis lacerassent, si fidem violassent, aut aliud gentium ius vt legatorum, si transfugæ essent. At talionem natura non admittit nisi in ipsos qui deliquerunt: neque sufficit quod hostium vnum quasi corpus fictione quadam intelligatur, vt ex iis potest intelligi quæ de pœnarum communicatione supra à nobis tractata sunt. Vtilitas etiam quæ ex terrore in posterum speratur ad ius dandum cædis non pertinet: sed si subsit ius, potest inter causas esse ob quas ius non remittitur. Obstinatius autem studium in suas partes, si modo causa earum non sit omnino inhonesta, supplicium non meretur, vt Belisario apud Procopium significant Neapolitani: aut si qua eius pœna est nō debet ad mortem peruenire: neque enim id statueret æquus iudex. Alexander cum in oppido quodam quod acrius restiterat puberes omnes iussisset interfici, visus est Indis bellare latronum more: eamque famam reueritus Rex victoria clementius vti cœpit. Multo vero minus cædem iustam facit dolor ex accepta clade, sicut Achillem, Æneam, Alexandrum amicis suis sanguine captorum aut se deditium parentasse legimus.

XVII. Sed & vbi delicta sunt talia vt morte digna videri possint, misericordiæ erit ob multitudinem eorū aliquid decedere de summo iure: cuius clementiæ auctorem ipsum habemus Deum qui Cananæis eorumque vicinis populis longe flagitiosissimis pacem offerri voluit, quæ vitam ipsis sub tributaria con-

*Vid. Vid.
de iure belli,
n. 49. & 60.*

*Lib. V.
Gosh.*

*Bolian. lib.
IV.*

*Deut. XX.
10.*

II. de Ira,
cap. 19.

ditione concederet. Pertinet huc Senecæ dictum: Ita singulos seueritas imperatoris desiringitur: at necessaria est venia, ubi totus deseruit exercitus. Quid tollit iram sapiētis: Turba peccantium. Et Lucani illud:

Tot simul infesto iuuenes occumbere leto
Sapè fames, pelagique furor, subitæque ruinae,
Aut cœli terræque lues, aut bellica clades,
Nunquam pœna fuit.

Pro Cluent. Ne nimum multi panam subirent, fortitio comparata est, inquit Cicero.

XVIII. De obsidibus quid ex iure naturæ statuendum sit accipi potest ex iis quæ in superioribus dicta à nobis sunt. Olim cum vulgo crederetur quisque in vitâ suam id iuris habere quod in res alias quæ in proprietatem veniunt, atque id ius consensu aut tacito aut expresso à singulis peruenisse ad ciuitatem, minus mirandum est si obsides priuatim innoxios ob peccatum ciuitatis morte affectos legamus, siue tanquam ex suo peculiari consensu siue tanquam ex publico cui & suus includeretur. At postquam verior sapientia nos decuit dominium in vitam Deo exceptum, sequitur vt solo consensu nemo ius cuiquam dare possit in vitam aut suam aut cuius sui. Atque ideo Narseti bono duci atrox visum de innoxiiis obsidibus supplicium sumere narrat Agathius: de aliis alij. Quod autem ex recentioribus Iurif. onfultis non ignobiles, cõventiones tales valere dicunt si moribus firmentur, accipio, si ius vocant solam impunitatem quæ in hoc argumento sæpè venit sub tali nomine: sin à peccato immunes putant qui ex conuentione sola vitam admittunt alicui, vereor ne & fallantur ipsi & periculosa auctoritate alios fallant. Plane si qui obfes venit est aut ante fuit in numero grauiter delinquentium, aut postea fidem à se datam in re magna sefellit, fieri potest

Vit. de iure
belli, n. 43.

Lib. I.

Mench.
arb. g. 7.

est vt supplicium iniuria vacet. At Clœliæ quæ non sua sponte sed ciuitatis iussu obses venerat, cum tranato Tyberi effugisset, apud regem Etruscum non tuta solum sed & honorata virtus fuit, quæ Liuij in hac *Lib. II.* re enarranda verba sunt.

XIX. Illud adhuc addendum est omnes commissio- nes quæ ad ius consequendum aut bellum finiendum nullius sunt vsus, sed meram habent virium ostenta- tionem propositam, & cum officio Christiani homi- nis & cum ipsa humanitate pugnare. Itaque serio hæc verare debent rectores, inutiliter fusi sanguinis ratio- nem ei reddituri, cuius vice gladium gestant.

C A P. XII.

Temperamentum circa vastationem
& similia.

- I. *Quæ vastatio iusta sit & quatenus:*
- II. *Abstinentum à vastatione si res nobis fructuosa sit & extra hostis potestatem.*
- III. *Si magna sit spes celeris victoriae:*
- IV. *Si hostis habeat aliunde quo se sustentet:*
- V. *Si res ipsa ad bellum fouendum nullius sit vsus.*
- VI. *Hoc maxime locum habere in his quæ sacra sunt aut sacris accedunt:*
- VII. *Item religiosis:*
- VIII. *Vtilitates quæ ex tali moderatione sequuntur annotatæ.*

RES alterius vt perdere quis sine iniuria possit horum trium vnum antecedit necesse est: aut necessitas talis quæ in primi dominij institutione excepta debeat intelligi, vt si quis tertij gladium

quo vsurus sit furiosus periculi sui euitandi causa in amnem proiciat, quo ipso tamen casu manere obligationem damni resarciendi ex veriore sententia alibi diximus, aut debitum aliquod procedens ex inæqualitate, nimirum vt res perditæ imputetur in illud debitum quasi percepta: alioqui enim ius nõ esset: aut meritum aliquod malum cui pœna talis par sit aut cuius

*Vit. de iure
bell. n. 52. &
56.*

Lib. V.

mensuram pœna non excedat: nam vt rectè notat sani iudicii Theologus, vt propter pecora abacta aut domos aliquas incensas totum regnum vastetur æquitas non fert: quod & Polybius vidit, qui in bello non in infinitum vult vagari pœnam, sed vsque eo vt delicta æquo modo expientur. Et hæ quidem causæ & intra hos duntaxat fines faciunt vt absit iniuria. Cæterum nisi causa vtilitatis suadeat stultum sit nullo suo bono nocere alteri: Ideo qui sapiunt vtilitatibus moueri solent, quarum præcipua est illa, quam annotauit One-

Strat. c. 6.

sander: τὴν δὲ τῶν πολεμίων φειρήτω καὶ καίτω καὶ πεμύτω· ζῆμια γὰρ χημιάτων καὶ καρπῶν ἐνέσεια μείσι πόλεμον ὡς αὐτὸ ἢ ὄσια τρεῖς φα. Hostium terram perdere, vrere, populari meminerit. Nam & pecuniarum & frugum penuria bellum minuit, quantum auget copia. Et illa quidem populatio ferenda est quæ breui ad pacem petendam hostē subigit; quo genere belli vsus Halyattes in Milesios, Thraces in Byzantios, Romani in Campanos, Capenates, Hispanos, Ligures, Neruios, Menapios. At si rectè rem expendas, plerunque admittuntur talia odio magis quam prudenti ratione. Ferme enim euenit vt aut causæ illæ suadentes cessent, aut vt aliæ sint validiores quæ dissuadeant.

*Herod. l. 1.
Pol. l. IV.
Front. strat.
III. c. 4.
Liu. lib.
V. VII.
XXXIV.
XL.
Cæs. de bello
Gall. l. VI.*

II. Id eueniet primum, si nos ipsi rem frugiferam ita teneamus vt hostibus non possit esse in fructu. Quo propriè spectat lex diuina quæ in vallum bellique opera vult impendi arbores feras: frugiferas vero asseruari ad victum, addita causa, quod non vt homines ita

&

& arbores aduersum nos in prælium confurgere possint: quod ex rationis similitudine Philon etiam ad agros frugiferos producit legi hæc verba affingens: *Quid rebus inaninis quæ & mites sunt, & mites fructus ferunt irascere? An verò in morem hominum qui hostes sunt, inimicitia significationem arbores produnt, vt pro his quæ faciunt aut facere minantur stirpitus euellenda sint? Quin profunt victoribus præbentque copiam rerum quas necessitas exigit, imo & ad voluptatem non soli homines tributa ferunt, sed meliora arbores statim temporibus, ac talia vt sine iis viuere non detur.* Iosephus vero ad eundem locum, si vocem edere possent arbores clamaturas ait, iniquè se, cum belli causæ non sint, perferre belli pœnas. Porphyrius vero mores Iudæicos describès libro de non edendis animalibus quarto, legem hanc, cõsuetudine vt puto interprete, etiam ad animantia ruris operi inseruientia producit. nam his quoque vt in bello parceretur à Mose præceptum ait. Consentit cum hac lege ducis Atheniensis Timothei prudens moderatio, qui narrante Polyæno, *ὅτι ἐπιπρεπὲν ὅτε οἰκίαι ἔτε ἑπανκλιπ καὶ θαυρεῖν· ἔμὲν ἔδδῃ ἡμερὸν δένδρον ἐκλόπειν*: non patiebatur aut domum, aut villam dirui, aut arborem frugiferam excindi. Exstat & lex Platonis de Republica quinto, *μήτε γλῶ πένειν, μήτε οἰκίαν ἐμπιπρόειναι*: ne terra vastetur, ne domus incendatur. Multo vero magis hoc locum habebit post plenam victoriam. Corinthum excisam non probat Cicero, vbi tamen fœde tractati *off. 1.* erant Romanorum legati: idemque alibi horrificum, nefarium, omni imbutum odio dicit bellum, quod parietibus, tectis, columnis, postibus fit. Agamemnon apud Senecam:

*Equidem fatebor (pace dixisse hoc tua
Argira tellus liceat) affligi Phrygas,
Vinciq; volui, ruere & equari solo,
Etiam arguissẽm.*

Troadibus.

Iof. VI.

II. Reg. III.

49.

Sane docet nos sacra historia vrbes quasdam à Deo damnatas excidio: etiam contra legem illam generalè arbores Moabitarum iussas excindi. Verum non factum id odio hostili, sed iniustam detestationem facinorum quæ aut publicè erant cognita, aut Deo iudice tanti æstimata.

Lib. XI.

Vit. a Fla-
minio.

II. Secundo eueniet quod diximus etiam in dubia agri possessione, si magna spes sit celeris victoriæ, cuius præmium & ager & fructus futuri sint. Sic Alexander Magnus milites, narrante Iustino, à populatione Asiæ prohibuit, *parcendū suis rebus præfatus nec perdenda ea que possessuri venerant.* Sic Quintius Philippo Theffaliam transcurrente populabunda manu, ipse hortatus est milites, vt Plutarchus loquitur, iter facere tanquam per concessam & ipsorum iam factam regionè. Cræsus Cyro suadens ne Lydiam populandam militi daret: *non meam, inquit, urbè, non res meas diripies: nihil enim ad me iam ista pertinent: tua sunt: tua illi perdent.* Aliter qui faciunt in eos non male quadrant illa locastæ ad Polymericem verba Thebaidibus Senecæ:

Herod. lib. 1.

*Petendo patriam perdis: vt fiat tua
Vis esse nullam. quin tua causa nocet
Ipsum hoc, quod armis vertis infestis solum,
Segetesque adustas sternis & toros fugam
Edis per agros. Nemo sic vastat sua:
Quæ corripit igne, quæ meti gladio iubes,
Aliena credis.*

Lib.

XXII.

Atque hoc nomine Alexander Ilius culpat Philippum libro Polybij x v ii. cuius verba Latine hunc in modum vertit Liuius: *In bello non congredi (Philippum) a quo campo neque collatis signis dimicare, sed refugientem incendere ac diripere vrbes, & vincientium præmia victum corrumpere. At non sic antiquos Macedonum Reges, sed acie bellare solitos, vrbus parcere quantum possent, quo opulentiùs imperium haberent. Nã*
de quo-

de quorum possessione dimicetur tollentem nihil sibi prater bellum relinquere, quod consilium esse?

IV. Tertio idem fieri si hostis habere possit aliunde quo se sustentet: puta si mare, si fines alii pateant. Archidamas apud Thucydidem in oratione qua Lacedæmonios suos à bello in Athenienses dehortatur, quærit quas belli gerendi spes habeant: an forte quod militum copiâ valeant sperent Atticum agrum à se facile posse vastari: atqui, inquit, habent illi & terras alias suæ ditionis (Thraciam & Ioniam intelligens) & maritimis advectionibus adipisci possunt ea quorum indigent. Tali ergo statu optimum factum ut agricultura etiam in ipso collimitio tuta maneat: quod sub tributo utrique parti præstando factum diu in Belgico-germanico bello nuper vidimus. Estque id consentaneum mori veteri Indorum, apud quos ut Diodorus Siculus loquitur, τῶν γεωργῶν ἱερῶν καὶ ἀσέλων ἐοικέντων οἱ πῆσιον τῶν ἀθεράττων γεωργῶν ἀνεπιαισθητῶν κινδύνων εἰς, *Agricolæ intacti sunt ac velut sacrosancti, imo prope castra & agmina opus faciunt sepositi à periculo.* Addit, πᾶς χώρας τῶν ἀντιπολεμῶν ἔτ' ἐμπυρίζουσιν ἕτε δένδροτομοσιν. *Hostium agros neque vrunt neque excindunt arbores.* Inter Cyrum quoque & Assyrium conuenisse ait Xenophon ut *Lib. V. cum agricolis pax esset, cum armatis bellum.* Sic Timotheus partem agri maximè frugiferam elocabat colonis, ut Polyænus narrat: Imo quod Aristoteles addit ipsos etiam *Oecon. 11. fructus vendebat hostibus, & ex ea pecuniâ stipendium præbebat militi: quod à Viriato etiam factum in Hispania testis est Appianus: Idque quod ipsum in eo quod diximus Belgico-germanicæ bello summâ cum ratione & utilitate fieri vidimus, exteris mirantibus. Hos mores humanitatis magistri canones Christianis omnibus, ut maiore cæteris humanitatē debentibus ac profitentibus, imitandos proponunt, ideoq;*

*plā. de treug.
& pac.*

*Nic. Da-
masc.*

*l. excocto-
res. C. que
res pign.*

Lib. XV. c.

21.

Lib. V.

Vorr. II.

Lib. IV.

*Syl. de bello,
p. 3. n. 5.
Lib. II.*

non agricolas tantum sed & animalia quibus arant, & femina quæ ad agrum portant, extra belli periculum poni volunt; nimirum similem ob causam ex qua ciuiles leges quæ ad arandum vsui sunt vetant in pignus capi, & apud Phrygas olim, postea apud Romanos bonam aratorem occidere nefas erat.

V. Quarto euenit vt res quædam eius sint naturæ quæ ad bellum faciendum aut ducendum nihil momenti habeat: quibus rebus parci etiam manente bello ratio vult. Huc pertinet Rhodiorum oratio ad Demetrium vrbicapum pro pictura Ialyfi, sic à Gellio Latinè expressa, *Que malum ratio est vt tu imaginem istam velis incendio adium facto disperdere: nam si nos omnes superaueris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra & incolumi per victoriam poteris: sin vero nos vincere obsidendo nequeris, petimus consideres, ne turpe tibi sit quia non potueris Rhodios vincere, bellum cum Protogene moruo gessisse.* Polybius rabiosi esse animi ait ea perdere quæ nec hosti perditæ vires adimant, nec perdati emolumentum adferant, qualia sunt templa, porticus, statuæ & similia. Marcellus laudante Cicerone, *adificijs omnibus Syracusarum publicis & priuatis sacris & profanis sic pepercit quasi ad ea defendenda cum exercitu non expugnata venisset.* Idem postea. *Maiores nostri relinquebāt iis quæ incūda victis, nobis leuia videbātur.*

VI. Hoc vero sicut in alijs ornamentis valet ob eam quam iam diximus causam, ita specialis ratio accedit in ijs quæ sacris vsibus dicata sunt: quanquam enim & hæc, vt alibi diximus, publica suo modo sunt, atq; ideo impunè per ius gentium violantur, tamè si nullum inde periculum sit, conferuari talia ædificia & quæ eis accedunt suadet rerum diuinarum reuerètia inter eos maximè qui eundem Deum ex eadem lege volunt, etiam si fortè sententijs quibusdam aut ritibus diffideant. Sic Agathius narrat Francos, templis pepercisse

cisse vt qui cum Græcis essent eiusdem religionis. Imò
& hominibus ob templa parci solitum, quod (ne pro-
fanarum gentium quæ multa sunt exempla adferam)
in Gothis Romæ captoribus sic laudat Augustinus. Te-
stantur hoc Martyrum loca & basilica Apostolorum qua in illa
vastatione victos ad se cõsugientes suos alienosque receperunt. huc
vsque cruentus sauebat inimicus: ibi accipiebat limitem trucidati-
onis furor: illò ducebantur à miserantibus hostibus, quibus (ma-
lim qui nam distinguit mitiores à durioribus) etiam ex-
tra ipsa loca pepercerant ne in eos incurrerent qui similem miseri-
cordiam non haberent: qui tamen etiam ipsi alibi truces atque ho-
stili more sauentes posteaquam ad loca illa veniebant, vbi fuerat
interdictum quod alibi iure belli licuisset, tota saeuidi refrana-
batur inmanitas & captiuandi cupiditas frangebatur.

L. 1. de ciuili
Dei.

VII. Quod de sacris dixi, idem de religiosis intelli-
gendum est, etiam de ijs quæ in honorem mortuorum
structa sunt. nam & hæc, quanquam ius gentium im-
punitatem iræ in ista exercendæ indulget, violari non
possunt nisi contemta humanitate. Summam esse ra-
tionem aiunt Iuriscõsulti quæ facit pro religione. Tam
pro religiosis quàm pro sacris pia existat Euripidis sen-
tentia Trøadibus:

L. sunt per
sona, D. de
religiosis

μῦθος δὲ θνητῶν ὄστος ἀκπορθεῖ πόλεις,
ναὶς τε τύμβους τ', ἰερα ἄν' κεκμηκότων,
ἔρημιά δ' οὐκ αὐτὸς ἄλλ' ὕστερον.

Homo quisquis vrbes vastat & dis Manibus
Sedes sacras, templaque, haud rectè sapit:
Nam similis ipsum pestis excidij manet.

Statio Annibal sacrilegus qui deum face miscuit a-
ras, Scipio capta Carthagine milites donis ornat, *χρῆς* *Tim.*
των εἰς τὸ Ἀπολλωνίου ἀμαυρότων, inquit Appianus: excep-
tis qui in Apollinis templum peccauerant. Marcus
Marcellus, quæ victoria profana fecerat, religione im-
peditus non attigit, ait Cicero Verrinâ quartâ, & ibidè
addit

addit hostem in bello religionis & consuetudinum iura retinere. Idem alibi Brenni bellum fano Apollinis illatum nefarium dixit. Philippi bellum similiter Liuius nefarium, quasi diis superis inferisque illatum. Florus de eodem: *Philippus ultra ius victoriae in templis aras, sepulchra seuit*. Eandem historiam tangens Polybius hoc addit iudicium: *Ἐ μὴτε τοῖς ἰδιοῖς παρὰ γὰρ σὺν ὀπικνεῖαι μέλλοντα μὴδ' ἠντιπὸν ἀποσκευάζειν, μὴτε τοῖς ἐχθροῖς ἐλάττωσιν ἀποδόντων τὸν ἐν ἐστὼτα πόλεμον, οὐκ ἀπειτὸς ἔναός, ἀμὰ ὅ τοῖς ἀνδρῶνται καὶ πᾶσιν δὴ πλεῖον πτωχὸν καὶ ἀποσκευῶν λυμαινεσθαι, πῶς ἐκείναι εἴποι τις εἶναι ἀρόπην καὶ θυμὸν λυττῶντος ἔργον*. *Que neque nobis ad bellum futura sunt vsui, nec hostibus incommodatur, ea ire perditum, templa maximè & que in iis simulacra & similia ornamenta, quis neget mala mentis & præ ira furibunda esse oportè: Atque ibidem talionis non admittit excusationem.*

VIII. Quanquam verò propriè instituti nostri hic non est quid ex vsu sit inquirere, sed laxam bellandi licentiam adducere ad id quod natura licitum aut inter licita melius est, tamen ipsa virtus, vilis hoc sæulo, ignoscere mihi debet sibi, quando per se contemnitur, ex utilitatibus ipsi prærium facio. Primum igitur moderatio ista in seruandis rebus quæ bellum non morantur, magnum hosti telum eripit, desperationem. Archidami dictum est apud Thucydidem: *μὴ γδ' ἄλλο τι νομίζετε πλεῖον γὰρ πολέμων ἢ ὄμνον ἔχειν ἢ οὐχ' ἥσπον ὅσων ἀμεινον ἐξείργασαι, ἢς φείδεσθαι χεῖρ' ὡς ὀπικνεῖσιν καὶ μὴ εἰς ἀπὸν τῶν κατὰ σήσανται αὐτοῖς ἀληθοπέρους ἔχειν*. *Terram hostilem non aliud quam obsidem censete, tantoq; meliorem quanto magis exculta est; quare & vt plurimum ei parcendum est, ne desperatio hostes reddat inuictiores*. Hoc est quod dicit Satyra: *Spoliatis arma supersunt*. Liuius narrans captam à Gallis urbem: *Placuerat, inquit, principibus Gallorum non omnia conore mari cæta, vt quodcunque superesset urbis id pignus ad flectendos*

dos hostium animos haberet. Adde quod speciem hoc præfert manente bello magnæ de victoria fiduciæ: & quod clementia apta per se frangendis & conciliandis animis. Annibal apud Liuium in Tarentino agro nihil violat: *Apparebat, ait, non id modestie militum aut ducis, nisi ad conciliandos Tarentinorum animos fieri.* Simili de causa Augustus Cæsar in Pannoniis rapina abstinebat. Causam

Dio adfert, ἡλπίζε γδ ἐέλονται αὐτὸ ἐπιξέσθαι. Sperabat enim fore vi sic eos sine vi sibi adiungeret. Timotheus ea cura

quam supra narrauimus præter alia πολλῶ τῶ εὐνοῶ τῶν πλεμίων ἐθήρευε, ait Polybius, magnam ab hostibus ipsis beneuolentiam captabat. De Quintio, & qui cum eo erant Romanis Plutarchus, cum quæ supra diximus commemorasset, addit: Huius modestie non multo post fructum cepere. nam vt in Thessaliam peruentum est, defecerunt ad eum vrbes. Tum verò & qui intra Thermopylas habitabant Græci Quintium ardentibus votis desiderabant: Achei verò renuntiat à Philippi amicitia societatem aduersus eum cū Romanis inierunt. De Lingonū ciuitate quæ bello, quod ductu Cerealis, auspiciis autem Domitiani in Ciuilem Batauum eiusque

focios gerebatur, populationē formidatam euaserat, sic narrat Frontinus, quod cōtra expectationem inuiolat a nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequiū reducta septuaginta milia armatorū tradidit ei. Verissimum autem sentio, quod à Theologis quibusdam notatum est, & summarum

potestatum & ducū qui Christianos se & à Deo & ab hominibus haberi volunt, officium esse, violentis vrbiū direptionibus & siquid his simile est intercedere, vt quæ abire non possint sine grauissimo multorum innocentium malo, & sæpè ad belli summam parum

proficiant: ita vt bonitas Christiana ferè semper, ipsa quoque iustitia plerumque ab ipsis

abhorreat.

abhorreat.

Lib.
XXXIV.
Lib. XLIX.

Lib. III.

Lib. V. c. 6.

Egid. Regius de actibus supern. disp. 1. dub. 7. n. 127.

C A P. XIII.

Temperamentum circa res captas.

- I. Res etiam hostilium subditorum bello captas retineri ad notandum debiti:
- II. Non etiam in pœnam alieni criminis.
- III. Debitum hic intelligi etiam quod in bello subnasitur. Exempla.
- IV. Humanitatis esse summo iure hic non vti.

SED neque peccato vacare aut à restitutionis onere immunis censerī debet rerum hostilium in bello iusto captura. Quippe si id quod rectè fit spectas, nō vltra licitum est capere aut habere quam causa subest debendi in hoste: excepto quod etiam extra eam ad securitatem necessariam res possunt detineri, sed restituendæ, cessante periculo, in se aut in pretio secundum eā quæ libro I. cap. II. tractauimus. nam quod & in re pacatorum liceret multo magis in re hostiū licet. Hoc igitur est capiendi quoddam ius sine acquirendi iure. Cum autē deberi aliquid nobis possit aut ob inæqualitatem rerum, aut ex pœna, potest ex vtraque causa acquiri res hostilis sed cum discrimine tamen. nam supra diximus ex debito illo priore non res tantum debētis sed & subditorum eius ex introducto iure gentiū quasi fideiussione obligari. Quod quidem ius gentium alterius generis credimus quam illud quod in impunitate sola, aut externa vi iudiciorum consistit. Nam sicut in res nostras ex consensu priuato nostro ei qui cum actum est non externum modò sed & internum ius queritur, sic & ex communi quodam cōsensu, qui singulorum cōsensum vi quadam in se cōtinet, quo sensu lex

Vit. de iure belli, n. 55. 56.

Caiet. in sum. pec. verbo belli damnun, Couar. ad d. cap. peccatum, p. II. n. 11.

Vit. de iure belli, n. 39. & 41.

Molina II. et al. diff. 117.

lex πόλεως συνθήκη κοινή, communis pactio ciuitatis dicitur. Atque id in hoc negotii genere placuisse gentibus eo est credibilius, quia hæc lex gentium non sola maioris mali virandi causa sed etiam iuris cuique sui consequendi gratia introducta est.

II. At in altero debendi genere quod pœnale est non video gentium consensu tale ius in res subditorum esse proditum. odiosa enim est talis rerum alienarum obligatio, ideoque latius produci non debet, quàm actum appareat. Neque vero par est utilitas in posteriore hoc, & in priore debendi genere. nam prius illud est in bonis, posterius hoc non est, ideoque persecutio eius sine damno omitti potest. Nec obstat quod supra de iure Attico diximus. Nam ibi homines obligabantur non ex eo proprie quod ciuitas puniri poterat, sed duntaxat ad cogendam ciuitatem id facere quod facere debebat, id est iudicium reddere in fontem quod debitum ex officio ad prius illud non ad posterius debendi genus refertur: aliud enim est debere punire, aliud debere aut posse puniri, quanquam ex cessatione circa illud hoc sequi solet, sed ita ut distincta sit causa illa & hoc effectum. Ergo pœnæ nomine acquiri res subditorum hostilium non poterunt sed eorum duntaxat qui ipsi deliquerint in quibus & magistratus continentur qui delicta punienda non puniunt.

III. Cæterum res subditorum & capi & acquiri possunt non tantum ad consecutionem debiti primarii unde ortum est bellum, sed & subnascentis secundum ea quæ diximus initio huius libri. Et sic accipiendum est quod scribunt Theologi quidam, capta in bello non compensari cum debito principali: intelligendum enim hoc usque dum secundum sanum iudicium satisfactum sit de eo damno quod in ipso bello datum est, sic in discepratione cum Antiocho Romani

Lib. III. c. 6.

Syl. verb.
bellum, n.
10. Vlt. n. 51
Barr. in l. 51
quid bello,
D. de capt.

Li. XXVII

L. lib.
XXXIII.

Liuius narrante impensam quæ in bellum facta esset omnem præstare regem æquum censebant cuius culpa bellum excitatum esset. Apud Iustinum est *impensas belli lege iusta suscepturus*: Apud Thucydidem damnantur Samii *χρῆματα τὰ ἀναλωθέντα ἀποδοῦναι*, soluere belli impensas. Et alibi sæpè. Quod autè victis iuste imponitur idem & bello iuste extorquetur.

IV. Cæterum sciendum est quod & alibi meminimus, latius patere caritatis quam iuris regulas. Qui diuitius floret immisericordiæ reus erit si inopem debitorem omnibus reculis suis excutiat, ut ipse vltimum quadrantem consequatur, multoque magis si is ipse debitor in id debitum venerit sua bonitate, ut si pro amico fideiussert, ipse autem nihil pecuniæ verterit in rem suam. Tamen tam durus creditor contra ius strictè dictum nihil facit. Quare exigit humanitas ut his qui extra culpam sunt belli, quique non alio quam fideiussorio nomine obstructi sunt, relinquuntur res istæ quibus nos facilius quam ipsi careamus, præsertim vero si satis appareat illos ipsos id quod e o modo amiserunt à ciuitate sua non recuperaturos. Notandum & hoc cum in subsidium introductum sit ius hoc in bona subditorum innocentium, quam diu spes est nos nostrum satis facile consequi posse ab originariis debitoribus, aut ab iis qui ius non reddendo sponte sua debitores se faciunt, ad eos venire qui culpa vacant, etiam si concedatur cum stricto iure non pugnare, abire tamen ab humanitatis regula. Exempla huius humanitatis extant passim in historia præsertim Romana, ut cum agri hostibus deuictis ea conditione concessi ut in ciuitatem venirent, id est victæ ciuitati cederent, aut cum ex agris modicum honoris gratia veteri possessori relinquebatur. Sic deditas vrbes non diripi sæpè legas: & supra diximus non personis tantum

Egidius
Regius de
actibus super
pernata-
libus, disp.
31. dub. 7. n.
117.
L. in agris
de acq. rer.
dom.
D l in a-
gris. l. si
verberatus.
§. non si a-
ger. D de
rei vind.
Vid. de iure
belli, n. 49.

tum sed & rebus agros colentium cum laude & ex pio
 Canonum præscripto parci, saltem sub tributo & sub
 simili tributo solere & mercibus concedi à bello im-
 munitatem.

*Syl. in verbo
 bellum. p. 1.
 §. 10. n. vers.
 3.*

CAPVT XIV.

Temperamentum circa captos.

- I. Quousque capere homines liceat iustitia interna:
- II. Quid interno iustitia dominio in seruum liceat:
- III. Non licere occidere innocentem:
- IV. Non punire inclementer:
- V. Non operas nimium graues imponere.
- VI. Peculium quomodo domini, quomodo serui.
- VII. An seruis fugere liceat.
- VIII. An è seruis nati domino teneantur & quatenus.
- IX. Quid faciendum vbi captorum seruitus in vsu non est.

QVI BVS in locis captiuitas hominum & serui-
 tus in more est, si internam iustitiam respicimus
 limitanda primum est ad rerum instar vt scilicet eous-
 que licita sit talis acquisitio quousq; debiti aut prima-
 rij aut subnascens quantitas patitur, nisi forte in ipsis
 hominibus peculiare sit delictum quod libertatis da-
 mno puniri æquitas ferat. Hactenus igitur nec ultra
 iustum bellum gerens in hostis subditos captos ius ha-
 bet, idque in alios valide transfert.

*Vit. de iure
 belli. n. 21.
 Dec. l. l. c.
 5. dub. 2.
 Conar. c.
 peccatum,
 pag. 11. §. 11.
 Molina
 disp. 120. c.
 121.
 Valentia
 disp. 2. q. 16.*

II. Sed primum notandum hic est ius illud quod
 quasi ex fideiussione pro ciuitate oritur neutiquam tā
 late patere quam ius quod ex delicto nascitur in eos
 qui pœnæ serui fiunt. vnde Spartanus quidam capti-
 uum se dicebat non seruum. nam si rem rectè inspici-

mus ius hoc generale in captos ex bello iusto par est ei iuri quod habent domini in eos qui se paupertate coacti in seruitutem vendiderunt, demto quod etiam magis miseranda est eorum calamitas qui non suo facto speciali sed regentium culpa in eam sortem deueniunt. Δεινότατον δε διακωτύει γενέσθαι: Res acerbissima est belli iure captiuū fieri, teste Isocrate. Est ergo seruitus hęc perpetua obligatio operarij pro alimentis itidem perpetuis. Chrylippea definitio huic generi seruatorum optime congruit: *Seruus est perpetuus mercenarius*. Et lex Hebræa cum qui inopia coactus se vendidit diserte mercenario comparat. Deut. x. v. 18. 40. 53. & in redemptura eius operas ita vult ipsi prodesse sicut fructus ex agro vendito percepti prodesse veteri domino. Deut. xviii. 50. Multum ergo distat id quod impune in seruum fit ex gentium iure & id quod naturalis ratio fieri finit. Ex Seneca supra citauimus. *Cum in seruum omnia liceant est aliquid quod in hominem licere commune ius animi autem vetet*. Philemonis istud eodem tendit:

Platæo.

Sen. de benefic. l. III. c. 33.

de Clem. a. 18.

καὶ δὲ λοι, ἐὼς τις ἔδεν ἡσὼν, διασωτα,
ἀνθρώπος ἐπὶ ὅτι ἔστιν ἀνθρώπος ἢ.

Here quisquis est homo natus, quamuis seruiat
Is seruitutem, tamen esse homo non desinit.

Ep. XLVII.

Alibi idem Seneca: *Serui sunt, imo homines: serui sunt, imo contubernales: serui sunt, imo humiles amici: serui sunt, imo conserui*. quod plan e sensum eundem habet cum Pauli Apostoli dicto. *Domini, ius & quod æquum est seruis præstatum, gnari vobis quoque dominum esse in cælo*. Et alibi vult dominos cum seruis non minaciter agere eo quod iam diximus argumento, quod & ipsi dominum in cælo habent qui ad talia qualitatum discrimina non attendat.

Colos. IV. 1.

Ep. VI. 9.

Pad. ultimo.

Clemens Alexandrinus seruis nos vt vult tanquam alteris nobis. quando homines sunt non minus quam nos, secutus sapientis Hebræi dictum, εἰ ἔστι σοὶ οἰκῆτης ἀγαθὸν αὐτῶν

αὐτὸν αἰς ἀδελφὸν ὅτι αἰς ἡ ψυχὴ σου. Si seruum habeas vt fratre
 ytere, talis enim est qualis tu.

III. Ius ergo vitæ & necis quod dicitur in seruum
 domino præstat, vt domesticam habeat iurisdictionem, sed nimirum eadem religione exercendam, quâ
 publica exercetur. Hoc voluit Seneca cum dixit in mā-
 cipio cogitandū non quantum illud impune pati possis, sed quan-
 tum tibi permittat æqui bonique natura qua parcere etiam cap-
 tiuius & pretio paratis iubet. qui & alibi: Quid interest, ait,
 quali quis teneatur imperio si summo tenetur? quo loco com-
 parat subditum seruo & ait dispari titulo, paria in illos
 licere: quod certè in hac parte vitæ adimédæ & si quid
 eo accedit verissimum est. Maiores nostri, ait idem Seneca,
 domum nostram pusillam rem publicam esse iudicauerunt. Ca-
 to Censorius narrante Plutarcho, si quis seruus capi-
 tal admisisse videretur de eo supplicium non sumebat,
 nisi postquam damnatus esset etiam conseruorum
 iudicio.

IV. Sed & circa minores pœnas puta verbera in ser-
 uos, adhibenda est æquitas, imo & clementia: Non op-
 primes eum, non dominaberis ei dure, ait lex diuina de seruo
 Hebræo quod nunc prolata vi proximitatis ad omnes
 seruos debet extendi. Deuter. xv. 17. 45. 53. Ad quem
 locum sic Philo: θεοῦ ποτις τύχη μὲν ἐλαπιονε κέχληται,
 φύσεως δὲ τῆς αὐτῆς. μεταποιῶνται τοῖς δεσπόταις * τῆς δὲ θεοῦ νό-
 μω κενὸν ἦν δικαίων ὄντιν οὐ τὸ τύχης, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως ἐναρμό-
 νιον * διὸ προσήκει τοῖς κυρίους μὴ κατακόπως χρεῖσθαι ταῖς ἐξου-
 σίας κατὰ τῆς οἰκίας, ἀλαζονείαν καὶ ὑπεροψίαν καὶ δεινὰ ἀ-
 μότητα ὅτι δακρυμένους * τὰς παρὰ οὐκ ἐστὶ δεινὰ ματα ψυχῆς εἰρημι-
 κῆς ἀλλ' ὑπὸ ἀχρεσίας τὸν ὑπευδυνον (male editum ἀνύδου-
 νον) κολαζούσης κατὰ περηνικῶν διασείων. Serui fortuna qui-
 dem inferiores sunt: natura autem pares dominis: at diuina legi
 iusti regula est non quod fortuna, sed quod natura congruit. Ideo
 non oportet dominos potestate sua in seruos proteruè vii, nec eam

materiam sumere superbia & insolentia, & dira feritati. Hac enim signa animi non placidi, sed male temperati, & in subditos tyrannico quodam dominatu seuiētis. Numquid nā equum est, ait Seneca, grauius homini & durius imperari quam imperatur animalibus muris: atqui equum non crebris verberibus exteret dommandi peritus magister, fiet enim formidolosus & contumax nisi eum tactu blandiente permulseris. Et mox, quid stultius quam in iumentis quidem & canibus erubescere iram exercere, pessima autem conditione hominem esse? Hinc est quod Hebræa lege seruo aut ancillæ non pro oculo tantum sed & pro dente excusso, per iniuriam scilicet, libertas debebatur.

Ex. XXV.
26. 27.

Exod. XX.
10.
XXIII. 12.
Deut. X.
14.

Ep.
XLVII.

Lib. XIX.
de Ciuit.
Dei, cap. 16.

V. Sed & operæ cum modo exigendæ sunt, & valetudinis seruorum humanè habenda ratio. Quod ipsum præter alia spectat lex Hebræa in Sabbati institutione nimirum vt laboribus aliquod daretur spiramētum. Est C. Plinii epistola ad Paulinum quæ sic incipit, Video quam molliter tuos habeas, quo simplicius confutebor tibi, qua indulgentia meos tractem. Est mihi semper in animo Hæmericum illud: *εὐοδὸς δὲ τὰ τῶν οἰκ. ἀνθρώπων*, & hoc nostrum paterfamilias. In eadem voce veterum humanitatem obseruat & Seneca: Ne illud quidem videtis quam omnem inuidiam maiores nostri dominis, omnem contumeliam seruis detraxerint: dominum patremfamilia appellauerunt, seruos familiares. Tertullianus: Gratius est nomen pietatis quam potestatis: etiam familia magis patres quam domini vocantur. Hieronymus siue Paulinus ad Celantiam: Familiam tuam ita rege & constitue vt te matrē magis tuorum quam dominam videri velis à quibus benignitate potius quam seueritate exige reuerentiam. Augustinus: Domestica pax à iustis patribus ita olim administrata est vt qui secundum hæc tempo alia bona filiorum sortem à seruorum conditione distinguerent, iidem ad Deum colendum omnibus domus sue membris pari dilectione consulerent: quod naturalis ordo ita prescribit vt nomen patrisfamilias hinc exortum sit,
& tam

Etiam late vulgatum ut inique etiam dominantes hoc se gaudeant appellari. Quis autem veri patres familias sunt omnibus in familia sua tanquam filiis ad colendum & promerendum Deum consulunt. Similem pietatem in voce puerorum quo seruos significabant annotauit Sernius ad illud Maronis, Claudite iam riuos pueri, nec dissimile quod Heracleotæ seruos suos Mariandynos δωροφόρους, id est donatarios appellabant, αφαιρουῦντες τὸ πικρὸν τῆς ἀρροσηγορίας parcentes acerbitati nominis, ut ad Aristophanem vetus interpres Callistratus notabat.

VI. Pro opera ut diximus alimenta seruo debentur:

Est aliquid, ait Seneca, quod dominus præstare seruo debeat ut cibaria, vestiariū. In cibariis erant quaterni modii frumenti in mensem quos præstitos seruis Donatus auctor est.

Martianus Iuriconsultus esse ait quæ dominus necesse habet seruo præstare ut tunicas & similia. Damnatur ab historiis Sicularum crudelitas qui captiuos Athenienses fame necabant. Insuper Seneca dicto loco probat in quædam liberum esse seruum & beneficii quoque habere materiam, si quid fecerit quod seruilis officium modum excedat, quod non ex imperio sed ex voluntate præstetur, ubi ex ministerio in affectum amici transitur, quod late explicat. His consentaneum est, ut si quid seruus, quem admodum apud Terentium est, suum defraudans gentium compar sit, aut successiui temporis diligentia quæsiuit, id aliquo modo sit ipsius.

Non male Theophilus peculium definiit obiectum naturale patrimonium quasi contubernium definias naturale matrimonium, sed & Ulpianus peculium dixit pusillum patrimonium. Nec refert quod peculium dominus suo arbitrio adimere potest aut minuire: neque enim quod æquum est faciet si sine causa id faciat. Causam vero intelligo non poenam modo, sed & domini necessitatem: nam serui

Lib. III. de

Ben.

Ad Phorm.

art. i. Se. i.

L. Peculius

nascitur, D.

de peculio.

Tunc. lib.

VII.

Diod. lib.

XIII.

Inf. quod

cum eo qui

in ali. p.

L. depositi,

§. s. D. de

peculio.

VII. de be-
ref. 4.

L. si quid,
D. de cond.
indeb.

Dionys. lib.
II.

Lib. II. c. 3.

Inst. de his
qui sus vel
al.

L. manu-
missiones, D.
de iust. &
iur.

utilitas utilitatibus domini subest, magis etiam quam res civium civitati. Apposite ad hanc rem Seneca: *non ideo nihil habet servus quia non est habiturus si dominus illum habere noluerit.* Et hinc est quod dominus non repetit si quid seruo in servitute debitum post manumissionem solvit: quia (vt Tryphoninus ait) debiti vel non debiti ratio in conditione naturaliter intelligitur: dominus autem seruo debere naturaliter potest. Itaque sicut clientes in usum patronorum & subditos in usum regum. sic servos in vsu heriles contulisse legimus, vt si filia dotanda, si captivus filius redimendus, & si quid his euenisset simile. Apud aliquas gentes etiam plenius quoddam res acquirendi ius servis concessum legimus, sicut servitutis plures esse gradus à nobis alibi tractatum est. Ad hanc internam quam exponimus iustitiam multos apud populos etiam ius illud exterius dominorum leges retraxerunt. Nam & apud Græcos servis durius habitis licebat *παροισι αἰτιῶν* ad venditionem proclamare, & Romæ ad statuas confugere, aut praesidium implorare opem contra sævitiam vel famem vel intolerabilem iniuriam. Illud vero iam non ex iure stricto sed ex humanitate & beneficentia veniet, interdum tali quæ & debeat, vt post longas operas aut valde magnas libertas detur seruo. Posteaquam iure gentium servitus inuasit, secutum est beneficium manumissionis ait Vlpianus. Exemplo sit illud Terentianum:

— *feci è seruo vt esses libertus mihi*

Propterea quod servibas liberaliter.

Lib. III.

Salvianus in vsu quotidiano esse ait vt servi etsi non optima saltem non improba servitutis libertate donentur. addit, & *illa quæ in servitute positi conquiescant ex dominorum domo tollere non vetantur.* Et hic quoque laudanda benignitas legis Hebrææ quæ servum Hebræum

Deut. XV.

24.

certo

certo tempore exacto manumitti omnino iubet nec sine donis, de cuius legis contemptu grauius queruntur Prophetae.

VII. Quæstio hic incidit an fugere fas sit ei qui bello iusto captus est. non de eo agimus qui suo proprio delicto pœnam eam est commertus, sed qui publico facto in hanc fortunam decidit. Verius est fas non esse, quia ex conuentione ut diximus gentium communi operas suas ciuitatis nomine debet. Quod tamen ita est intelligendum nisi intolerabilis seruitia hanc ipsi imponat necessitatem.

VIII. Mouimus alibi dubitationem an & quatenus nati ex seruis domino teneantur interno iure, q̄ hic ob specialem bello captorum considerationem omiti non debet. Si parentes suo delicto pœnam mortis erant commertiti poterunt eorum posteri qui sperabatur, ad vitam seruandam obstringi seruitio, quia alioqui extituri non fuerant. nam & ob alimenta alioquin defutura prolem suam parentes in seruitutem vèdere possunt ut ibi diximus. Tale est ius quod in Cananæorum posteros Hebrais Deus concedit. Pro debito autem ciuitatis ij quidem qui iam nati erant ut pars ciuitatis obligari poterint non minus quam parentes ipsi. at in nondum natis non videtur hæc causa sufficere, sed alia requiri: aut ex parentum consensu expresso accedente alendi necessitate, idque etiam in perpetuū: aut ex ipsa alimentorum præstatione idque duntaxat vsque dum operæ totum quod impensum est expunxerint. Si quid ultra iuris in hos domino datur, id videtur ex lege ciuili dominis plus æquo largientibus procedere.

IX. At quas apud gentes ius illud seruitutis ex bello in vsu non est, optimum erit permutari captiuos: proximum dimitti pretio non iniquo. Hoc quale sit præ-

Sicut verba seruitus. §. 3. Fortunius, in l. manumissiones. D. de iustitia & iure.

Egidius Regius de act. supern. disp. 31. dub. 7. num. 119. Less. l. 11. c. 1. dub. 5.

L. 11. c. 5.

Dem. XV. 13.

cise definiti non potest: sed humanitas docet non ultra intendi debere quam deducto ne egeat captus rebus necessariis: nam & leges civiles hoc multis indulgent qui suo facto proprio in debitum inciderunt. A libi hoc pactis aut moribus definitur: vt apud Græcos olim mina, nunc inter milites menstruo stipendio, Excelsioris animi est illud Pyrrhi à Cicerone laudatum:

Nec mi aurum posco nec mi pretium dederitis:

Ferro non auro vitam cernamus vtrig:

Quorum virtut: belli fo: tuna pepercit

Eorundem libertati me parcere certum est.

Non dubium quin crediderit Pyrrhus iustum à se bellum gerit: tamen parcendum existimabat eorum libertati quos probabiles causæ in bellum tulissent. Simile Cyri factum celebrat Xenophon, Philippi Macedonis post victoriam in Chæronea Polybius.

II. *Cyrop.*

C A P. XV.

Temperamentum circa acquisitionem imperii.

- I. Quatenus iustitia interna permittat imperium acquiri.
- II. Laudabile esse hoc iure in victos abstinere:
- III. Siue eos miscendo victoribus:
- IV. Siue relinquendo imperium his qui habuerant:
- V. Interdum impositis præsidiis:
- VI. Aut tributis etiam & similibus oneribus.
- VII. Vtilitas ab hac moderatione indicatur.
- VIII. Exempla: & de mutata forma reipublica apud victos.
- IX. Imperium si assumendum sit, rectè partem eius victis relinquere:

X. Aut

X. Aut certè libertatem aliquam :

XI. Præcipuè in religione :

XII. Saltem victos clementer haberi oportere: & cura

QUÆ in singulos aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, tanto magis in populos aut in populorum partes quanto in multos insignior est & iniuria & beneficentia. Iusto bello vt alia acquiri possunt ita & ius imperantis in populum, & ius quod in imperio habet ipse populus: sed nempe quatenus fert aut pœnæ nascentis ex delicto aut alterius debiti modus: Quibus addenda est causa vitandi periculi summi. Sed hæc causa plerumq; cum aliis miscetur, quæ tamen ipsa tum in pace constituenda, tum in vtenda victoria maximè spectanda est. Nam cetera est vt remittantur ex misericordiâ: In publico autem periculo quæ modum excedit securitas, in misericordia est. Isocrates ad Philippum, *ἢ βαρβάρων ὄντι προσδόν ἐξαρτίσει κερταίν ὄντι ἐν ἀσφαλείᾳ καταστῆσαι τὴν στυγὴν χάραν*: barbari hactenus edomandi sunt, quantum satis erit vt tuam regionem in tuto colloces.

II. Crispus Sallustius de Romanis veteribus, *Maioribus nostri religiosissimi mortales nihil victis eripiebant præter iniuriam licentiam*. Digna quæ à Christiano diceretur sententia: quicum illud eiusdem conuenit: *Sapientes pacis causa bellum gerunt & laborem spe otii sustentant*. Aristoteles non semel dixerat *πόλεμον εἶναι εἰρήνης χάριν, ἀρχὴν δὲ πόλεως, bellum pacis & negotium otii causa institutum*. Nec aliud vult Cicero, cuius hoc est sanctissimum effatum: *Bellum ita suscipiatur vt nihil aliud nisi pax quesita videatur*. Eiusdem & hoc simile: *Sic suscipienda bella sunt ob eam causam, vt sine iniuria in pace viuatur*. Nihil hæc distant ab his quæ nos docent veræ religionis Theologi finem belli esse amouere ea quæ pacem perturbant. Ante Nini

Vict. de iuro belli, u. 38. & 39.

In iurib.

De rep. VII. c. 14. & 15. & X. Nic. c. 7.

De Offic. 2.

Th. 1. 2. q. 40 art. 1. ad 3.

tempo-

*W. l. Mar.
de bello, sec.
requis. p. 7.*

*De ciuit.
Del, lib. IV.
11.*

*L. II. de ira,
cap. 34.*

L. lib. 1.

*L. in orbe,
D. de stat.
horm. l. Ro-
ma, D. ad
Konnio.*

Sen. Troad.

tempora vt ex Trogo alibi dicere cœpinus fines imperij tueri magis quam proferre mos erat : intra suam cuique patriam regna finiebantur : Reges non imperium sibi sed populis suis gloriam quærebant, contentique victoria imperio abstinebant : quo nos retrahit quantum potest Augustinus cum ait : *Videant tamen ne forte non pertineat ad viros bonos gaudere de imperij latitudine.* qui & hoc addit : *felicitas maior est vicinum habere concordem, quam vicinum malum subiugare bellantem.*

III. Ad hoc antiquæ innocentia exemplar proximè accessit veterum Romanorum prudens modestia: *Quid hodie esset imperium,* ait Seneca, *nisi salubris providentia victos permisisset victoribus ?* Conditor noster Romulus, ait apud Tacitum Claudius, *tantum sapientia valuit vt plerogque populos eodem die hostes, deinde ciues habuerit.* Liius rem Romanam auctam dicit hostibus in ciuitatem recipiendis. Exempla extant in historiis Sabinorum, Albanorum, Latinorum, deinde aliorum ex Italia : donec postremo,

Cæsar Gallos in triumphum duxit, idem in curiam.

Tandem quod mirandum maximè in orbe Romano qui sunt, ex constitutione imperatoris Antonini ciues Romani effecti sunt quæ verba sunt Vlpiani. ex eo vt Modestinus ait Roma communis patria est. Et de Roma Claudianus:

Huius pacificis debemus moribus omnes

Quod cuncti gens vna sumus.

IV. Alia moderatæ victoriae species est victis aut regibus aut populis relinquere quod habuerant imperium. Sic Hercules, Priami

Hostis parui victus lachrymis,

Suscipe dixit, rector habenas,

Patrioque sede celsus solio:

Sed sceptrâ fide meliore tene.

Sic Persæ reges victis regibus regnum relinquebant. Herod. lib. VII. Clom. 11.
 Sic Poro Alexander. Laudat hoc Seneca, nihil ex rege victo præter gloriam sumere. Et Polybius celebrat Antigonibonitatem, qui cum Spartam haberet in potestate reliquerit ipsis, τὸ πᾶσι τὸν πολιτευμα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, tempublicam maiorum ac libertatem, quo ex facto maximas per Græciam laudes consecutus ibidem narratur.
 Sic Cappadocibus permittum à Romanis uti qua velent reipublicæ forma: Et multi populi post bellum relictii liberi. *Carthago libera cum suis legibus est, aiunt Rhodii ad Romanos post bellum Punicum secundum.* Liv. lib. XXXII.
 Pompeius τὸν εἰλημμένον Ἰθναδὲν καὶ αὐτὸν ὀνομαζομένον, inquit Appianus, ex devictis gentibus quasdam reliquit liberas. Et Quintius Ærolis dicentibus pacem firmam esse non posse nisi Philippus Macedo regno pelleretur, dixit sententiam eos dixisse immemores Romanorum moris, victis parcendi: addidit, *Aduersus victos mitissimum quemq; maximum animum habere.* Mithrid.

V. Interdum simul cum concessione imperii consultum victorum securitati. Sic à Quintio decretum, Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præsidium esset: Chalcidem ac Demetriadem detineri, donec cura de Antiocho decessisset.

VI. Tributorum quoque indictio sæpè non tam ad factorum sumtuum restitutionem quam ad securitatem & victoris & victi in posterum pertinet. Cicero de Græcis: *Simul illud Asia cogitet nullam à se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatē absfuturam fuisse, si hoc imperio non teneatur: id autem imperium cum retineri sine vetricalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat atq; otium.* Petilius Cerealis apud Tacitum pro Romanis apud Hist. IV. Lingonas aliosq; Gallos sic differit: *Nos quanquam toties lacessti iure victoria id solum vobis addidimus quo pacem tueremur.*

mur. nam neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt. Eodem pertinent & alia quæ expressimus cum de inæquali federe ageremus, tradere arma, classem, elephantos non habere aciem, non exercitum.

*Plut. quasi.
Rom. 15.*

VII. Vt autem victis relinquatur suum imperium, non tantum humanitatis est sed sæpè & consilij. Inter Numæ instituta laudatur, quod à Termini factis omnem sanguinem abesse voluit, significans ad quietè & certam pacem nihil vtilius quàm suis se finibus tenere. Optimè Florus: *Difficilius est provincias obtinere quàm facere: viribus parantur, iure retinentur.* Darij regis legati Alexandro: *Periculosum est peregrinum imperium: difficile est continere quod capere non possis. Facilius est quædã vincere quàm tueri: quàm Hercule expeditius manus nostræ recipiunt quàm continent.* Quod alibi Plutarchus explicat corij similitudine, quod alia parte se tollat simul aliam pede presseris: Et T. Quinctius apud Liuium comparatione testudinis tutæ ad ictus vbi collecta in suum tegmen est, obnoxiaæ arque infirmæ simul exseruerit sui partem. Plato II I. de legibus huc aptat Hesiodi dictum: *Omni dimidium plus.* Et Appianus notat non paucos populos qui sub Romano imperio esse vellent, ab ipsis repudiatos: alijs etiam reges datos.

*Thuc. 1. I.
sec. Taneg.
Dem. orat.
de Cbers.*

VIII. Lacedæmonij & initio Athenienses in captas ciuitates nullum sibi vindicabant imperium: tantum eas republica vti volebãt ad suam accommodata, Lacedæmonij quidem sub primorum potentia, Athenienses sub arbitrio populi, vt Thucydides, Isocrates, Demosthenes nos docent, quod ipsum in comædia sic notat Heniochus illorum temporum scriptor.

*ἄρα γυναικὲς δὲ αὐτῶν δὴ ἐπαρξάτην ἦνε,
ἡμῶν δὲ ἐπινοδοσὶ δὴ μοκερῆνα ἡμῶν
ἡμῶν ὄνομα ὅτι, τῆ δὲ ἀριστοκρατία ἡμῶν*

δ' ἄς

διὰ τὸ παρανόησον ἢ διὰ ποταμίας.

Tum gemina ad illas acceſerunt mulieres

Quæ cuncta conturbarunt: Optimatitas

Eſt nomon alteri, alteri Popularitas,

Quarum incitatu pridem externatae furunt.

Simile eſt quod Tacitus ab Artabano narrat Seleucia factum: Plebem primoribus tradidit, inquit, ex ſuo uſu: nam An. 1. populi imperium iuxta libertatem, paucorum dominatio regia libidini propior eſt. Sed eiufmodi mutationes an ad victoris ſecuritatem faciunt non eſt noſtræ inſpectionis.

IX. Si minus tutum ſit omni in victis imperio abſtinere, temperari tamen res poteſt, vt aliquid imperij relinquatur ipſis aut ipſorum regibus. Populi Romani conſuetudinem vocat Tacitus vt haberet inſtrumenta ſeruitutis & reges. Eidem Antiochus inſeruientium regum ditiffimus. Βασιλεὺς Ῥωμαίων Ἰσθῆκος in commentariis de Muſonio. Lucanus: Hiſt. II.

Atque omnis Latio quæ ſeruit purpura ferro.

Sic apud Iudæos manſit ſceptum in Synedrio uſque ad conſiſcationem Archelai. Nos de modis miſcendi imperij diximus alibi. Quibusdam pars regni relicta, ſicut veteribus poſſeſſoribus agrorum pars: vnde Tetrarcharum nomen.

X. Sed & cum omne imperium victis eripitur relinquunt illis poſſunt circa res priuatas & publicas minores ſuæ leges ſuique mōres & magiſtratus. Sic in Bithynia Lib. X. epiſt. 48. & 119. 117. & 119. 16. epiſt. 97. proconſulari prouincia Apamæa ciuitas priuilegium habuit ſuo arbitrio rem publicam adminiſtrandi vt Plinij epiſtolæ nos docent & alibi Bithynis ſui magiſtratus, ſuus ſenatus. Sic & in Ponto Amifenorum ciuitas legibus ſuis utebatur Luculli beneficio. Gothi victis Romanis leges reliquerunt Romanas.

XI. Huius indulgentiæ pars eſt auitæ religionis vſum victis niſi perſualis nō eripere: quod vt victis pergratum,

gratum, ita victori innoxium probat Agrippa oratione ad Caium, quam Philo recitat in legationis suæ renuntiatione. Et apud Iosephum, tum ipse Iosephus, tum Titus Imperator rebellibus Hierosolymitis obijciunt, quod Romanorum beneficio sacris suis tantum cum iure vterentur, ut templo alienigenas arcere possent etiam capitis periculo. At si falsa apud victos religio, ne vera opprimatur, recte curabit victor, quod Constantinus fecit fractis Licinij partibus, & post eum Franci alijque reges.

XII. Postrema cautio hæc est ut in imperio etiã plenissimo & quasi herili, victi clementer habeantur & ita ut eorum utilitates cum victoris utilitatibus socientur. Britanni temporibus Taciti delectum ac tributa & iniuncta imperij munera impigre obibant, si iniuriæ abessent: has ægrè tolerabant: iam domiti ut parerent, nondum ut seruirent. Priuernas ille in Senatu Romano interrogatus qualem ab ipsis pacem Romani expectandam haberent: *Si bonam dederitis, ait, & fidam & perpetuam. si malam haud diuturnam: ratione addita: ne credideris vllum populum, aut hominem denique, in ea conditione cuius eum peniteat diutius quam necesse sit mansurum.* Sic Camillus dicebat firmissimū imperium esse, quo obediētes gaudeant. Salubris ad victoriæ usum Taciti sententia: *Bellorum egregii fines quoties ignoscendo transiguntur.*

Vii. Agr.

Lin. lib.
VIII.

Lin. Lib.
VIII.

CAPVT XVI.

Temperamentũ circa ea quæ iure gen-
tium postliminio carent.

I. Internam iustitiam exigere vt reddantur quæ hostis noster
alij iniusto bello eripuit.

II. Exempla.

III. An quid deduci possit.

IV. Etiam populos subditos aut populorum partes reddendas his
quorum fuerant si ab hoste iniuste occupati sint.

V. Quo tempore obligatio reddendi extinguatur.

VI. Quid faciendum in dubia causa.

I. **Q**UOVSQVE ex bello iusto res capientium fi-
ant diximus supra, quibus de rebus deducenda
sunt quæ recipiuntur postliminij iure. sunt enim hæc
pro non captis. At quæ bello iniusto quærentur resti-
tuenda diximus, nec ab iis tantum qui ceperunt, sed &
ab aliis ad quos res quoquo modo peruenit. nemo e-
nim plus iuris ad alium trāsferre potest quam ipse ha-
buit, aiunt iuris Romani auctores, quod Seneca breui-
ter explicat, *nemo potest quod non habet dare*. Dominium
internum non habuit qui primo cepit: quare nec illud
habebit qui causam ab ipso obtinet: dominium ergo
secundus aut tertius possessor accepit quod docendi
causa externum vocamus: id est commodum hoc vt
vbique iudiciatã auctoritate ac manu pro domino
tuendus sit: quo tamen si vtatur aduersus eum cui res
malo facto erepta est faciet non probe. Nam quod de
seruo qui à latronibus captus mox ad hostes peruene-
rat responderunt Iuriconsulti nobiles, verum esse eũ
subreptum esse, nec quod hostium fuisset aut postli-
minio

L. si noxale.
§. ex his, D.
de nox. act. l.
traditio, D.
de acquir.
dom.

Lib. V. de
benef. c. 12.

L. latrones,
D. de caps.

minio redijisset ei rei impedimento esse, idem ex naturali iure respondendum est de eo qui bello iniusto captus mox bello iusto aut alia ratione in alterius venit potestatem. nam in iure interno bellum iniustum latrocinio nihil distat.

Agid. Regius de alt. supern. dist. 31. dub. 7. n. 122.

Lib. X.

II. Reddendæ ergo res tales his quibus fuerant ereptæ, quod & factum sæpè videmus. Liviùs cum retulisset Volscos à Posthumio dictatore fusos: *Præda pars sua cognoscētibz Latinis atque Hernicis reddita: partem sub hasta dictator vendidit.* Idem ubi Samnitium de Campanis victoriam narrauerat, quod latissimum victoribus fuit, captiuorum recepta septem millia & quadringenti: præda ingens sociorum: accitque edicto domini ad res suas noscendas recipiendæq; præstituta die. Mox simile recitat factum Romanorum: Samnites Interannam coloniam Romanorū occupare conati urbem non tenuerunt: agros depopulati cū prædam aliam inde mixtam hominum atque pecudum colonosq; captos agerent, in victorem incidunt cōsulem ab Luceria redeuntem, nec prædam solum amittunt, sed ipsi longo ac impedito agmine incompositi caduntur. Consul Interannam edicto dominis ad res suas noscendas recipiendæque conuocatis exercitu ibi relicto comitiorū causa Romanam est profectus. A libi de præda agens quam ad Hipam Lusitanix urbem Cornelius Scipio ceperat sic ait idē scriptor: *Ea omnis ante urbem exposita est, potestasque dominis*

Lib. XXIV.

res suas cognoscendi facta: cætera vendenda quaestori data: quod inde effectum est, militi diuisum. Post pugnam T. Gracchi ad Beneuentum: *præda omnis, præterquã hominum captiuorum, militi concessa est & pecus exceptum est quod intra triginta dies domini cognouissent, eodem Liuiò auctore.* De L. Æmylio Gallorum victore Polybius *πρωλειαν ἀπιδωκεν τῆς πρῆρας*, prædam eis reddidit à quibus abacta fuerat. Idem fecisse Scipionem Plutarchus & Appianus narrant cum Carthagine captâ multa ibi inuenisset donaria quæ è Sicilia urbibus & aliunde Pœni eo aduexerant.

Hist. I. II.

Plut. A. poph. App. Pun.

Sic

Sic Phœneas Ætolus restitui Ætolis æquum censēbat quæ ante bellum habuissent. Nec negabat T. Quintilius, si de urbibus bello captis ageretur, & societatis leges non rupissent Ætoli.

III. Quod si commercio res talis ad aliquem peruenit, poteritne is ei cui res fuit erepta pretium à se numeratum imputare? Consentaneum est his quæ alibi diximus posse imputari, in quantum ipsi qui rem amiserat valitura fuerat desperatæ possessionis recuperatio. Quod si tale impedimentum repeti potest, quidni & æstimatio laboris ac periculi, perinde ac si quis rem alienam in mari perditam urinando eduxisset? Apposita ad hanc quæstionem mihi videtur historia Abrahami cum quinq; regum victor Sodoma rediret **וישכא כל הרבש** *Gen. XIV. 16.* ait Moses, Reduxit omnes illas res, nempe quas à regibus captas superius narrauerat. Nec alio referenda conditio regis Sodomorum quam fert Abrahamo, ut captiuos redderet, cætera sibi retineret pro labore & periculo. At ipse Abrahamus vir non pij tantum animi sed & excelsi, sibi quidem nihil voluit sumere: ceterum de rebus receptis (nam ad eas ut diximus spectat ista narratio) quasi suo iure decumam Deo dedit, *Com. 20. 21. 22. 23. 24.* detraxit sumtus necessarios & sociis suis partem aliquam tribui voluit.

IV. Sicut autem res domino reddendæ sunt, ita & populi & partes populorum his qui ius imperij habuerant, aut etiam sibi, si sui fuerant iuris ante vim iniustam. Ira Sutrium receptum restitutumque socijs Camilli ævo ex Livio dicimus. Græciæ civitates quas Macedones inuasērant à Flaminio reddita libertati. Idem & in colloquio cum Antiochi legatis æquum esse censuit liberari Asiæ vrbes quæ Graij essent nominis quas Seleucus Antiochi proavus bello ceperat, *Lib. XXXIV.* missas receperat idem Antiochus. *Neg. enim in Æolidem*

Ioniamque coloniæ in seruitutem regiam missæ sunt, aiebat, sed stirpis augenda causa gentis que vetustissima per orbem terrarum propaganda.

V. Solet & de temporis spatio quæri, quo reddendæ rei obligatio interna possit extingui. Sed hæc quæstio inter eiusdem imperii ciues definienda est ex legibus ipsorum (si modo illæ internum ius concedunt, non in externo solo consistunt quod ex verbis & proposito legum prudenti inspectione colligendum est) inter eos verò qui alii aliis externi sunt ex sola coniectura derelictionis, de qua diximus alibi, quantum instituto nostro sufficit.

Lib. II. c. 4.

Cic. off. II.

VI. Quod si valde ambiguum sit ius belli, optimum erit Arati Sicyonii consiliùm sequi, qui partim nouis possessoribus persuasit vt pecuniam accipere mallent, possessionibus cederent, partim veteribus dominis vt commodius putarent numerari sibi quod tanti esset quam suum recuperare.

C A P. XVII.

De his qui in bello medii sunt.

- I. *Apacatis nihil sumendum nisi ex summa necessitate cum restitutione pretii:*
- II. *Exempla abstinentiæ & præcepta.*
- III. *Quod sit officium pacatorum circa bellantes.*

SUPERVACVVM videri possit, agere nos de his qui extra bellum sunt positi, quando in hos satis constet nullum esse ius bellicum. Sed quia occasione belli multa in eos, finitimos præsertim, patrari solent prætexta necessitate, repetendum hic breuiter quod diximus

Lib II. c. 12.

diximus alibi, necessitatem vt ius aliquod det in rem alienam summam esse debere, requiri præterea vt in ipso domino par necessitas non subsit; etiam vbi de necessitate constat, non vltra sumendum quam exigit: id est, si custodia sufficiat non sumendum vsum; si vltus, non sumendum abufum: si abufu sit opus, restituendum tamen rei pretium.

II. Moses cum summa ipsum & populum necessitas vrgeret transendi per agros Idumæorum, primū ait transiturum se via regia, neque deflexurum in arua aut vinea: Si vel aqua ipsorum opus haberet persolaturum se eius pretium. Idem præstiterunt laudari & Græcorum, & Romanorum duces. Dercyllides nar-

rante Xenophonte, *παρηγαγε τὸ σπᾶνυμα δὲ τῆς Φιλίας χόρησε μὲν δὲ βλάστας τοῦς σπομῆνους, κοπίας δὲ οὐκ ἔλαβε, ἵνα οὐκ ἔλαβεν τὸν ἄγρον τῆς Φιλίας, ἀλλὰ τὸν ἄγρον τῆς κοπίας* *ita vt nullo detrimento socii assicerentur.* De Sulla Velleius: *Lib. II.*

Pursares venisse in Italiam, non belli vindicem, sed pacis auctorem: tanta cum quiete exercitum per Calabriam Apuliamque cum singulari cura frugum, agrorum, urbium, hominum, perduxit in Campaniam. De Pompeio Magno Tullius: *Cuius legiones sic in Asiam peruenerunt, vt non modo manus tanti exercitus, sed ne vestigium quidem cuiquam pacato nocuisse dicatur.*

De Germanico ita Frontinus: *Cum in sinibus Vbiorum castris castrum stella poneret, pro fructibus eorum locorum quæ vallo comprehendebat pretium solui iussit, atq; ea iustitiæ fama omnium fidem sibi astrinxit.* De Parthica Alexandri Seueri expeditione Lampridius: *Tanta disciplina, tanta reuerentia sui egit, vt non milites, sed senatores dicerentur: quacumq; iter milites faciebant, tribuni accincti, centuriones verecundi, milites amabiles erant, ipsum verò ob hæc tot & tanta bona prouinciales, vt Deum suscipiebant.* De Gothis, Hunnis, Alanis, qui Theodosio merebant Panegyrista: *Nullus tumultus, nulla confusio, nulla direptio vt à barbaris erat; quin si quando difficilior frumentaria res fuisset, inopiam patieter feribat, & quâ numero arctat at annonâ*

comparcendo laxabat. Stiliconi Claudianus idem tribuit:

Tanta quæ es tantusq; metus seruator honesti

Te moderante fuit, nullis ut vinea furtis

Aut seges erepta fraudaret messe colonum.

Et Belisario Suida. Hoc præstabat exacta cura prouidus rerum necessariorum, & bene soluta stipendia, & vigor disciplinæ, cuius legem audis apud Ammianū:

*Lib. XVIII
Aurelian.*

pacatorum terras non debere calcari. Et apud Vopiscum: Nemo pallium alienum: apiat: ouem nemo contingat, vnam nullus auferat, segetem nemo deterat, oleum, sal, lignum nemo exigat, annona sua contentus sit. Item apud Cassiodorum: Vivant cum prouincialibus, iure civili: nec insolescat animus qui se sentit armatum: quia clypeus ille exercitus tui quietem debet præstare paganis. Ex quibus dictis optimè interpreteris illud magni Prophetæ, imo Propheta maioris monitum:

μηδὲνα ὀφεισίουτε, μηδὲ συκοφαντῆτε τε καὶ ἀρκηθεὶ πῆς ὀφωρίαις

Euc. III. 14

ἰμῶν: A concussione, à calumnia in quosuis abstinete. contenti estote stipendiis vestris. Cui simile illud Aureliani apud Vopiscum: annona sua quisq; ut contentus esset, de præda hostiæ non de lachrymis prouincialium viueret. Nec est quod quis putet dici hæc pulchre, sed præstari non posse. Neque enim aut moneret hæc vir diuinus, aut sapientes legū auctores præciperent, si crederent impleri non posse. Denique necesse est concedimus fieri posse, quod factum videmus. Ideo attulimus exempla, quibus accedat illud insigne quod ex Scauro memorat Frontinus, pomiferam arborem quam in sede castrorum fuerat complexa metatio postero die abeunte exercitu intactis fructibus relictam. Atque hîc omittere non possum Theologorum sententiam quam verissimam puto, regem qui quæ debet stipendia militibus non soluit, non tantum militibus teneri de damnis inde secutis, sed & subditis suis & vicinis quos inedia coacti milites male habuerunt,

Lib. IV. c. 1.

Agid. Regius de actibus super-naturalibus, disp. 31. dub. 7. num. 95.

III. Vicissim eorum qui à bello abstinent officium est nihil facere quo validior fiat is qui improbam fouet causam, aut quo iustum bellum gerētis motus impediatur secundum ea quæ dicta à nobis suprâ sunt: In re verò dubia æquos se præbere vtrisque in permit-
tendo transitu, in comæatu præbendo legionibus, in obsessis non subleuandis. T. Quintius in colloquio cum Nabide: Vos tamen, inquit, vestramq; amicitiam ac societatem propriè non violauit. Quoties vīs te arguam id fecisset sed nolo pluribus: summam rem complectar: quibus igitur rebus amicitia violatur? nempe his maximè duabus, si socios meos pro hostibus habeas, si hostibus te coniungas. Apud Agathium legimus hostem esse qui faciat quod hosti placet, & in Procopio, in exercitu hostium eum censeri qui quæ propriè ad bellum vsui sunt hostili exercitui subministrat. Demosthenes olim dixerat: ὁ γὰρ εἰς αὐτὸν ἐρηθὶ ληφθεῖσιν τοῖς παρὰ τοὺς ἰσθμὸν καὶ κατασκευασμένοις ἔπος ἐμοὶ πολέμου καὶ μήπω βάλῃ μηδὲ πῆξῃ. Qui ea facit & machinatur quibus ego capi possim, etiamsi nec feriat, nec iaculum emittat, hostis mihi est. Proderit etiam cum vtraque parte bellum gerente fœdus miscere, ita vt cum vtriusque bona voluntate à bello abstinere, & communia humanitatis officia vtrisque exhibere liceat.

Lib. III. c. 1.

Lib. III.

Goth. 1.

CAPVT XVIII.

De his quæ in bello publico priuatim fiunt.

- I. An priuatim hosti nocere liceat expositum cum distinctione iuris naturalis, Gentium & ciuilibus.
- II. His qui suo sumtu militant aut naues instrunt quid per internam iustitiam liceat respectu hostium:

III. *Quid respectu sua ciuitatis:*

IV. *Quid Christiana dilectionis regula ab ipsis exigat.*

V. *Quomodo bellum priuatum cum publico misceatur.*

VI. *Ad quod teneatur qui sine mandato hostibus nocuit, cum distinctione explicatur.*

I. **Q**UÆ diximus hactenus pleraq; ad eos pertinet, qui aut summum in bello arbitrium habet, aut publica imperia exsequuntur. Videndum etiam quid priuatim in bello liceat, quæ naturæ, quæ diuino, quæ gentium iure. Narrat Officiorum primo Cicero in Pompeij imperatoris exercitu militasse Catonis censorij filium, sed mox dimissam legionem in qua is militabat, cum nihilominus adolescens amore pugnandi in exercitu remansisset, Catonem scripsisse ad Pompeium ut si eum vellet remanere in exercitu, secundo eum sacramento militiæ obligaret, addita causa, quia priore amisso, iure cum hostibus pugnare non poterat. Addit & ipsa Catonis ad filium verba ex epistola, quibus eum monet ut caueat ne prælium ineat: neque enim ius esse qui miles non sit pugnare cum hoste. Sic & Cyri militem laudatum legimus qui hosti imminens repressit ensẽ, simul receptui canere audierat. & Seneca: *Inutilis miles dicitur, qui signum receptui datum negligit.* Sed falluntur qui venire hoc putant ex iure gentium externo: nam id si spectes, sicut rem hostilem cui libet occupare licet, ut supra ostendimus, ita & hostem occidere: nam illo iure hostes pro nullis habentur. Venit ergo quod Cato monebat ex disciplina militari Romana, cuius ea lex erat Modestino notante, ut qui mandata non seruasset capite puniretur etiam si res bene cessisset: mandata autem non seruasse intelligebatur etiam qui extra ordinem sine du-
cis imperio in hostem pugnasset, ut Manliana imperia
nos

Plut. Lac.

De ira, c. 9.

Lib. III. c. 6.

*L. de deserto-
rem, D. de
re milit.*

Liu. l. VII.

nos docent: nimirum quia si id temere liceat, aut stationes desererentur aut etiã progrediente licentia exercitus parsve eius inconsultis præliis implicaretur, quod omnino cauendum erat. At ius naturæ & internum si respicimus, videtur in bello iusto cuilibet concessum ea facere quæ parti innocenti intra iustum bellandi modum profutura confidit: nõ etiam res captas suas facere, quia nihil ipsi debetur: nisi forte pœnam iustam exigat communi hominum iure: Quod postremum quomodo per Euangelii legem restrictum sit ex his quæ suprà à nobis tractata sunt intelligi potest. Mandatum autem esse potest aut generale aut speciale. Generale vt in tumultu apud Romanos Consul dicebat, *qui rem publicam saluam volunt me sequantur*. Imo & singulis interdum sub ditorum ius datur occidendi etiam extra sui tutelam vbi id publicè expedit.

L.II.c.17.

Seru. ad VIII.
Æneid.

II. Speciale mandatum habere possunt non hi tantum qui stipendia percipiunt, sed & qui suo sumptu militant. & qui, quod plus est, suo sumptu partem belli administrant, vt qui naues instruunt ac sustentant suis impendiis quibus vice mercedis concedi solet vt capta sua faciant, sicut alibi diximus. Id vero quatenus procedat illæsa iustitia interna, & caritate non immerito quæritur. Iustitia aut hostem respicit aut ipsam ciuitatem cum qua contrahitur. Hosti diximus eripi posse possessionem rerum omnium quæ bellum alere possunt, securitatis causa, sed hoc sub onere reddendi: ipsum vero dominium ad compensationẽ vsq; eius quod aut ab initio belli aut ex postfacto ciuitati iustum bellum gerenti debetur: siue res sint ciuitatis hostilis siue singulorum, etiam per se innocentium, bona vero nocentium etiam ex pœnæ causa adimi & acquiri capientibus posse. Fient ergo res hostiles eorum qui belli partem suo sumptu administrant, quod

C. quando licet unicuique. l. 1. & 2.

L.III.c.6.

hostes attinet hæcenus, vt is quæ expressi modus non excedatur, quod æquo arbitratu æstimandum est.

III. Aduersus suam autem civitatem iustum iustitia interna id ipsum erit, si contractui æqualitas insit, hoc est si sumptus & pericula tanti sint, quanti prædæ alea. nam si hæc spes multo pluris valeat, reddendum erit civitati quod supererit, perinde ac si quis nimium vili pretio iactum incertum quidem, sed tamen facilem & magnæ spei emisset.

IV. Cæterum etiam cum iustitia strictè dicta non læditur, est vt peccetur aduersus id officium quod in aliis diligendis consistit, præsertim quale Christiana lex præscribit, vt si appareat talem prædationem præcipue nocituram non hostium vniuersitati, aut regi, aut his qui per se fontes sunt, sed innocentibus, & quidem adeo vt eos detrusura sit in summas calamitates, in quas etiam eos qui priuatim nobis debent conicere immisericordiæ foret. Quod si ad hæc accedat vt ea deprædatio neque ad finem bello imponendum, neq; ad hostium publicas vires accidendas notabile aliquod momentum habeat, tum verò probo homine, præsertim Christiano, indignus censeretur debet quæstus ex sola temporum infelicitate.

V. Euenit autem interdum, vt occasione belli publici nascatur bellum priuatum, puta si quis in hostes inciderit, & vitæ aut rerum adeat periculum, quo euentu ea erunt obseruanda quæ de concessio tradendi se modo alibi diximus. Solet & coniungi auctoritas publica cum priuata vtilitate: vt si quis magno ab hostibus damno affectus impetret ius ex rebus hostium damna faciendi: quod ius definiendum est ex iis quæ de pignorationibus supra à nobis sunt tradita.

VI. At si quis miles aut alius etiam in bello iusto ædificia hostium incenderit, agros vastauerit atque id genus

Silv. in ver-
bo bellum, n.
2. vers. 5.

Ms.

L. II. c. 1.

L. III. c. 2.

genus dederit damna, non iustus, adde cum neque necessitas subesset, neque iusta causa, teneri eum ad faciendam damna rectè à Theologis est proditum. Merito autem addidi quod ab illis omissum est si iusta causa non subsit. nam ea si adsit, tenebitur fortè suæ civitati cuius leges transgressus est. non item hosti cui nullam fecit iniuriam. Non dissimile est quod Carthaginiensis quidam Romanis Annibalem dedi postulantibus respondebat: *Non priuato publico consilio Saguntum oppugnatum sit querendum censeo: sed vtrum iure an iniuriâ. nostra enim hæc quaestio atque animaduersio in ciuem nostrum est, nostro an suo fecerit arbitrio: vobiscum vna disceptatio est licueritne per fœdus fieri.*

Syl. in verbo bellum, p. 2.

C A P. XIX.

De fide inter hostes.

- I. Fidem deberi hostibus quibusuis.
- II. Refellitur sententia quæ prædonibus & tyrannis fidem seruandam negat.
- III. Soluitur argumētum sumtum ex eo quod tales pœnam mererentur & ostenditur hoc non considerari vbi tanquam cum tali actum est.
- IV. Non ob stare quod promissio metu extorta sit, si ei qui promissit metus illatus non sit.
- V. Aut si iuramentum acceperit, quauquam id aduersus prædonem impune quod homines attinet violatur.
- VI. Eadem aptata ad subditos bellantes.
- VII. Specialis difficultas circa promissa subditis facta ob supereminens dominium tractatur.
- VIII. Et ostenditur talia promissa firmari ciuitatis iurcurando.
- IX. Aut si tertius se interponat cui fiat promissio.

X. Muta-

- X. *Mutatio status publici quomodo fiat.*
 XI. *Metus exceptio nem ad bellum solemne iuris gentium non pertinere:*
 XII. *Quid intelligendum de metu tali quem ius Gentium agnoscat.*
 XIII. *Servandam fidem & perfidis:*
 XIV. *Non si conditio deficiat: quod locum habere si alter parti paciforum non stet:*
 XV. *Nec si iusta compensatio opponatur:*
 XVI. *Quamvis ex alio contractu:*
 XVII. *Aut damno dato:*
 XVIII. *Imo & ex pœna:*
 XIX. *Quomodo hac in bello locum habeant.*

I. **Q**UID quantumque in bello liceat diximus, partim nude spectari, partim ex promisso antecedente. Parte priore absoluta restat posterior, quæ est de fide hostium inter se. Egregium est Consulis Romani Silij Italici dictum:

Lib. XIV.

— optimus ille

Militia, cui postremum primumque tueri

Inter bella fidem.

Lib. II. c. 29.
 Epist. I. ad
 Bonif.

Sic & Ambrosius: *Liquet igitur etiam in bello fidem & iustitiam servari oportere. Et Augustinus: Fides quando promittitur etiam hosti servanda est contra quem bellum geritur: Nimirum hostes qui sunt homines esse non desinunt. At homines omnes qui ad rationis usum pervenerunt capaces sunt iuris ex promisso. Camillus apud Livium ait sibi cum Faliscis eam esse societatem quam in generavit natura. Ex hac autem societate rationis & sermonis, nascitur ea de qua agimus obligatio ex promisso. Neque vero putandum est quia hosti falsum eloqui aut licere aut crimine vacare ex multorum sententia supra diximus, pari ratione hoc & ad fidem datam referri posse.*

posse. Nam verum eloquendi obligatio est ex causa
quæ bello fuit anterior & bello tolli forte aliquatenus
potest: at promissio per se ius nouum confert. vidit
hoc discrimen Aristoteles quum de veriloquio agens
ait: οὐδέ ποδ ἐν ταῖς δημολογίαις ἀχρηστώτης λέγεται, οὐδ' ὅσα
εἰς ἀδικίαν καὶ δικαιοσύνην σιωπῆσαι, ἄλλης γὰρ αὐτῆς παρὰ ἀρε-
τῆς. Non de eo loquimur qui in conuentionibus verax est & in iis
quæ ad iniustitiam & iniustitiam pertinent: sunt enim hæc alterius
virtutis.

Nu. IV. 19.

II. Et supra iam diximus non recipienda illa Cice-
ronis: *Nulla nobis societas cum tyrannis, sed potius summa dis-
tractio est. Item: Pirata non est ex perduellium numero defini-
tus: cum hoc nec fides esse debet nec iusiurandum commune.* De
Tyranno etiam Seneca: *Quicquid erat quo mihi cohereret
intercisa iuris humani societas abscidit.* Ex quo fonte error
Michaelis Ephesi profluxit, qui ad quintum Nicoma-
chiorum dixit in tyranni vxorem adulterium non cõ-
mitti. Atqui belli piraciti magnam partem Cn. Pom-
peius pactioibus confecit, vitam illis pollicitus, & se-
des in quibus sine raptu viuerent. Et tyranni interdum
libertatem reddiderunt, impunitatem pacti. Cæsar
belli ciuilis tertio à Romanis ducibus cum prædoni-
bus & fugitiuis qui in Pirenæis erant montibus acti
de compositione scribit. quis dixerit si quid contenis-
set nullam inde existuram fuisse obligationem? Non
habent quidem ista specialem istã communionem quæ
inter hostes in bello solenni & pleno introduxit ius
gentium: at quia homines sunt communionem habet
iuris naturalis, vt rectè disserit Porphyrius libro de
non esu animalium tertio, ex quo nascitur vt pacta ser-
uanda sint. Sic Dio scribit ab Augusto Crocotæ latro-
ni persolutum pretium capiti eius impositum cum se
ipse sisteret, ne fides violaretur.

Lib. VII. de
benef.

L. 16.

III. Videamus tamen ecquid à Cicerone non allat-
tum

of. III.

tum proferri speciosius possit Primum hoc est, quod qui atrociter malefici sunt, neque pars sunt vllius ciuitatis, hi à quouis homine puniri possunt si ius naturæ respicimus, vt alibi à nobis explicatum est. At qui puniri possunt vt vitam amittant, his & res & iura sua possunt auferri: sicut rectè dixit idem Cicero: *Non est contra naturam spoliare eum si possis quem honestum est necare.* Inter iura autem est & hoc ius expromisso quæsitum: potest igitur & hoc in pœnam ei auferri. Respondeo, processurum hoc si non tanquam cum malefico actum esset; at si quando cum tali qua talis est actum est, simul de remittenda, quod hanc rem attinet, pœna actum censeri debet, quia semper, vt alibi diximus, ea sumenda est interpretatio quæ cauet ne actus in vanum recidat. Non male apud Liuium Nabis cum tyrannidem ipsi obiiceret Quintius Flaminius: *De nomine hoc respondere possum, me qualiscumque sum, eundem esse qui fui cum tu ipse mecum T. Quinri societatem pepigisti.* Et mox: *Iam feceram hæc, qualiacumque sunt, cum societatem mecum pepigisti.* Addit, *si quid ego mutassem mihi mea inconstantiæ: cum vos muteris vobis vestra ratio reddenda est.*

lib. II. c. 51.

IV. Deinde obiici potest quod alibi diximus, eum qui metu causam dedit promisso, teneri liberare promissorem quia damnum dedit per iniustitiam, id est per actum pugnantem & cum natura libertatis humanæ & cum natura actus qui liber esse debuit. Hoc vero sicut fatemur interdum locum habere ita non ad omnia promissa prædonibus facta pertinet, nam vt cui promissum quid est ad liberandum promissorem teneatur, opus est ipsè metu iniusto causam promisso dederit. Si quis ergo, vt amicum vinculis eximeret, promiserit pretium, tenebitur: huic enim metus illatus non est qui ad contrahendum sponte venit.

V. Adde quod & qui iniusto metu coactus promissit,

si teneri poterit accedente iurifurandi religione; nā inde ut alibi diximus homo non homini tantum sed & Deo obstringitur: aduersus quem metus exceptio non est. Verum tamen est, ex tali vinculo solo promittentis heredem non teneri, quia in heredem transeunt quæ in humano sunt commercio ex primæua dominii lege, at in his non est ius illud Deo quæsitum qua tale. Iterum illud quoque ex superioribus repetendum est, si quis fidem iuratam aut iniuratam prædoni datam violet, eum eo nomine pœnam apud alias gentes non debiturum: quia odio prædonum placuit gentibus quæ aduersus eos etiam vitiosè committuntur, dissimulare.

VI. Quid dicemus de subditorum bellis aduersus reges aliasque summas potestates? His, etiam si causam per se non iniustam habeant, ius tamen per vim agēdi deesse ostendimus alibi. Potest interdum & tanta esse aut causæ iniustitia aut resistendi improbitas ut puniri grauius possit. Tamen si quasi cum desertoribus aut rebellibus actum sit, pœna promisso opponi non potest secundum ea quæ modo diximus. Metus autem illati exceptio & hîc poterit elidi interposito iureiurando, sicut M. Pomponius tribunus plebis iureiurando obstrictus seruauit quod L. Manlio metu coactus promiserat.

VII. Sed hîc supra priores specialem difficultatem facit ius legis constituendæ & ius supereminens dominij in res subditorum quod ciuitati competit & eius nomine à summam potestatem habente exercetur. Id enim ius si ad omnes spectat res subditorum, quidni etiam ad ius ex promisso bellico natum? quod si conceditur, videtur inanes fore omnes tales pactiones ac proinde belli nisi per victoriam finiendi spes nulla. Sed notandum contra est, ius illud supereminens non promiscuè

promiscuè competere sed quatenus communiter expedit in regimine non dominico sed ciuili, etiam regio. Plerumque autem communiter expedit pacta talia seruari quo ea pertinent quæ de præsentī statu uēdo alibi dicta à nobis sunt.

VII. Præterea possunt pacta sanciri iureiurando, nec tantum à rege aut senatu sed & ab ipsa ciuitate, quomodo in leges suas Lacedæmonios iurare fecit Lycurgus, & ne personarum mutatione ius iurifurandi intercideret, repeti quotannis iurifurandū. Id enim si fiat omnino ne publicæ quidem utilitatis causa recedendum à promisso erit: nam & de suo cedere ciuitas potuit, & uerba possunt ita esse aperta, ut nullam exceptionem admittant. Est ad hanc rem pertinens disputatio per se obscurior apud Lium libro tertio ubi ex sententia multorum iuris interpretum ait tribunos esse sacrosanctos, non etiam ædiles, iudices, decemuiros, quorum tamen si cui noceretur id non iure fieret. Causa discriminis est quod ædiles atque alii lege sola defendebantur: quod autem postremum populus iussisset id ratum erat: manente tamen lege nemini contra agere ius erat. at tribunos religio publica populi Romani tuebatur. nam iurifurandum interceferat quod ab his ipsis qui iurauerant salua religione tolli non poterat. Dionysius Halicarnassensis libro sexto: Βροδτος ἀκκλησίαν συναγαγὼν σιωπεβούλευε τοῖς δημοταῖς ἵκεν καὶ ἄστυλον ἀποδείξαι τὴν ἀρχὴν νόμῳ τε καὶ ὄρκῳ βιβαιοῦντας αὐτὰ τὸ ἀσφαλές· ἔδοξεκὶ πάντας. Brutus concione aduocata auctor Quiribus fuit ut magistratum hunc non lege tantum sed & iureiurando inuiolabile redderent quod omnibus placuit. Ideoque improbatum fuit bonis factū Tiberij Gracchi cum Octauio tribunatum abrogauit, dicens tribunitiā potestatem à populo habere sanctimoniam non aduersus populum. Ergo ut diximus iureiurando

& ciuitas & rex obstringi poterunt, etiam in causa subditorum.

IX. Sed & tertio, qui metum non intulit, promissio valide fiet: nec scrutabimur quid aut quatenus eius inter sit, quæ iuris Romani sunt subtilitates. Natura enim omnium hominum interest vt hominibus aliis consulatur. Sic Philippo pace cum Romanis inrita ius sæuendi in Macedonas qui in bello ab eo defecerant

*Liv. lib.
XXIX.*

ademptum legimus:
X. Sed & quemadmodum probauimus alibi status mixtos interdum existere, sicut de statu puro in purum, ita & in mixtum transiri pactis potest: ita vt subditi qui fuerant incipiant summum habere imperium aut certè partem eius, etiam cum libertate partis eius vt tuendæ.

XI. Bellum vero solenne, id est publicum vtrinq; & indictum, sicut alia habet peculiaria in iure externo posita, ita & hoc vt quæ in eo bello aut eius finiendi causa promittuntur adeo sint valida vt ex causa metus iniuste illati, inuito eo cui promissa sunt in irritum deduci non possint: quia sicut alia multa quantumuis vitio non carentia ex iure gentium pro iustis habentur, ita & metus qui tali bello vtrinq; infertur. Quod ni id placuisset, bellis talibus quæ valde sunt frequentia, nec modus nec finis potuisset imponi: quod tamen fieri interest humani generis. Et hoc potest intelligi ius illud esse bellicum quod cum hoste seruandum ait Cicero, cui & alibi dictum, hostem in bello iura retinere, scilicet non tantum naturalia, sed & quædam ex gentium consensu orta, neque tamen hinc sequitur, enim qui tale quid bello iniusto extorsit, salua pietate, saluis viri boni officiis posse retinere quod accepit, aut etiam cogere alterum vt stet pactis, siue iuratis siue iniuratis. Intus enim, & ipsa rei natura id iniustum

*De Off. III.
Verr. IV.*

manet: neque interna hæc iniustitia actus tolli potest nisi ex nouo & vere libero consensu.

XII. Cæterum quod metum dixi haberi pro iusto qui bello solenni infertur, de eo metu intelligi debet quem ius gentium non improbat. Nam si stupri inferendi metu extortum sit quippiam, aut alio terrore contra datam fidem, verius erit rem constituram intra ius naturale: quia ius gentium ad talem metum suam vim non porrigit.

XIII. Seruandam autem fidem etiam perfidis, & nos in generali tractatione supra diximus, & idem docet Ambrosius: quod haud dubiè porrigendum ad hostes quoque perfidos: quales Pœni, quibus Romani fidem sancte seruauerunt. *Senatus non eos quibus hoc prestabat* *aspexit*, ait in hoc argumento Valerius Maximus. Appianus de Lusitanis fœdifragis quos Sergius Galba noua pactione deceptos trucidauerat: *αὐτὸς αὐτῶν ἀεὶ ἀμίστος μανὼν, ἐν ἀγγίῳ δὲ Πωμαίων μισθῶσιν ἑσπέρῳ περ.* *Perfidia perfidiam vltus contra Romanam dignitatem barbaros imitabatur.* Eoque nomine idem Galba postea à Libone tribuno plebis accusatus est: quam rem narrans Valerius Maximus: *Miser cordia*, inquit, *illam questionem, non aequitas rexit:* (male editur textus) *quoniam que innocentie tribui non poterat absolutio respectui puerorum data est.*

XIV. Sed simul sciendum est duobus modis fieri posse vt quis perfidia vacet, nec tamen id faciat quod promissum est, defectu scilicet conditionis, & per compensationem. Defectu conditionis non verè liberatur promissor, sed euentus ostendit nullam esse obligationem vt quæ non nisi sub conditione contracta erat. Et huic referendus casus, si prior alter non impleat quod ex sua parte implere tenebatur. Nam vnus eiusdemque contractus capita singula alia aliis inesse videntur per modum conditionis, quasi expressum esse,

C. 21. §. 11. inf.

esset, hæc ita faciam si & alter faciat quæ promissit. Ideo Tullus Albanis respondens, Deos testes facit, vter prius populus res repetentes legatos aspernatus dimiserit, vt in eum omnes expetant clades belli. Non tenebitur pro socio, ait Vlpianus, qui L. si conuenit, D. pro socio. ideo renuntiauit, quia conditio quadam qua societas erat inita ei non præstatur. Hanc ob causam quoties alia mens est, solet diserte poni, vt si cõtra hanc aut illam partem quid fiat cætera non eo minus rata maneant.

XV. Compensationis originem alibi indicauimus, cum diximus nos, si quid nostrum est aut quod nobis debetur consequi aliter non possumus, ab eo qui nostrum habet aut nobis debet tantundem in re quauis accipere posse: vnde sequitur vt multo magis possumus id quod penes nos est siue corporale est siue incorporale retinere. Ergo quod promissimus poterit nõ præstari si non amplius valet quam res nostra quæ sine iure est penes alterum. Seneca libro de beneficiis scripto: Sic debitori suo creditor saepe damnatur vbi plus ex alia causa abstulit quam ex credito petit. Non tantum inter creditorem & debitorem iudex sedet qui dicat pecuniam credidisti. Quid ergo agellum quem non emeris possides: aestimatione facta debitor discede qui creditor veneris.

XVI. Idem erit si ex alio contractu is qui cum negotium est, plus aut tantundem debet, idque ego aliter consequi non valeo. In foro quidem, vt idem Seneca ait, actiones quædam separantur, nec confunditur formula: sed illa exempla, vt itidem dicitur, certis legibus continentur, quas necesse est sequi: lex legi non miscetur: eundem est qua ducimur. Ius gentium ista discrimina non agnoscit, vbi scilicet alia iuris sui obtinendi spes non est.

XVII. Idem dicendum erit si qui promissum vrget non contraxerit sed damnum dederit. Seneca ibidem: *Colonus suum non tenet quamuis tabellis manentibus qui sege-*

tem eius proculcauit, qui succidit arbuta, non quia recepit quod pepigerat sed quia ne reciperetur effecit. Mox alia addit exempla: Pecus abegisti, seruum eius occidisti. Deinde: Licet me comparare inter se quantum profuerit mihi quisque aut quantum noxuerit & tum pronunciare vtrum plus debeat mihi an debeam.

XVIII. Postremo & quod ex pœna debetur ei quod promissum est potest contribui, quod eodem loco latè explicatur. Et beneficio gratia debetur, & iniuria vltio; nec ego gratiam illi debeo, nec ille mihi pœnam: alter ab altero absolvimur. mox: comparatione facta inter se beneficij & iniuria, vi-debo an etiam vltro mihi debeat.

XIX. Sed sicut si quid inter litigantes conuenerit ei quod promissum est opponi lite manente non poterit aut actio de qua lis erat, aut litis damna & impensæ, ita nec manente bello compensari poterit aut id vnde ortum est bellum aut quidquid bellico gentium iure fieri solet. Negotij enim natura, ne nihil actum sit, ostendit conuenisse sepositis belli controuerliis. nam alioqui nulla esset pactio quæ non posset eludi: nec forte male huc aptem quod apud eundem quem iam laudauit aliquoties Senecam est: Nullam excusationem receperunt (maiores) vti homines scirent fidem vti que prestandam. Satius enim erat a paucis etiam iustam excusationem non accipi, quam ab omnibus aliquam tentari. Quæ ergo sunt quæ cõpensari cum eo quod promissum est poterunt? nimirum siquid alter quamuis ex alio contractu inter bellum inuito debet: si damnum dedit intra induciarum tempora: si legatos violauit, aut aliud quid fecit quod inter hostes ius gentium damnat. Obseruandum tamè vt inter easdem personas fiat compẽsatio, ac ne ius tertij cuiusquam lædatur, ita tamen vt subditorum bona pro eo quod ciuitas debet iure gentium obligata intelligantur, vt alibi diximus. Quæ vero de fide hostibus data incidere solènt quæstiones, ferme omnes solui possunt

possunt si adhibeantur regulæ supra traditæ, cum de
 yitum quorumuis promissorū, tum speciali iurifurā-
 di, federis, ac sponsonum, & de regum iure ac obliga-
 tione, deque ambiguis interpretandis dissertauimus.
 Tamen vt & antedictorum vsus sit manifestior & si-
 quid præterea controuerſi est discutiatur, specialium
 quæſtionum frequentiores atque illustriores attinge-
 re non pigebit.

CAP. XX.

De fide publica qua bellum finitur, vbi
 de pacis pactione, de sorte, de certami-
 ne condicto, de arbitrio, de ditione,
 ne, obſidibus, pignoribus.

- I. Fidei inter hostes diuisio ad ordinem sequentium.
- II. Pacem facere in regio statu esse regis.
- III. Quid si rex sit infans, furiosus, captiuus, exsul?
- IV. In procerum aut populi statu ius pacis faciendæ esse penes plu-
res.
- V. Quomodo imperium aut pars imperii aut regni bona pacis
causa valide alienentur.
- VI. Quatenus ex pace per regem facta populus aut successores te-
neantur.
- VII. Res subditorum pace concedi posse ob vtilitatem publicam,
sed cum onere damni resarciendi.
- VIII. Quid de rebus iam bello amissis?
- IX. Non distingui hic inter quæſita iure gentium & iure civili.
- X. Vtilitatem publicam apud externos pro probata haberi.
- XI. Regula generalis in pace interpretanda.
- XII. In dubio credi conuentum vt res maneant quo sunt loco,

quod quomodo accipiendum.

- XIII. Quid si conuenierit vt restituantur omnia in eum statum quo ante bellum fuerant ?
- XIV. Tunc, qui sui iuris cum essent sponte se alicui subiecerunt, non reddi.
- XV. Damna bello data remissa in dubio censi.
- XVI. Non etiam qua ante bellum priuatis debebantur.
- XVII. Pœnas etiam ante bellum publicè debitas in dubio remissas censi.
- XVIII. Quid de iure priuatorum ad pœnas ?
- XIX. Ius quod ante bellum publicè obtendebatur, sed controuersum erat, facile censi remissum.
- XX. Capta post pacem reddenda.
- XXI. De pacto reddendarum rerum qua bello capte sunt regula quedam.
- XXII. De fructibus.
- XXIII. De nominibus regionum.
- XXIV. De relatione ad pactum antecedens: & de ea per quem fitur.
- XXV. De mora.
- XXVI. In dubio interpretationem faciendam contra eum qui leges dedit.
- XXVII. Distinguntur, nouam bello & usam præbere, & pacem rumpere.
- XXVIII. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id quod omni paci inest:
- XXIX. Quid si focii vim intulerint ?
- XXX. Quid si subditi: & quomodo eorum factum approbatum censi debeat:
- XXXI. Quid si subditi aliis militent ?
- XXXII. Quid si subditis nocitum sit: vbi distinctio adhibetur:
- XXXIII. Quid si sociis: vbi item distinguitur:
- XXXIV. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id quod in pace dictum est.

- XXXV. An facienda distinctio capitum pacis ?
 XXXVI. Quid si pena sit adiecta ?
 XXXVII. Quid si necessitas obstiterit ?
 XXXVIII. Pacem manere si id velit is qui laesus est.
 XXXIX. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id quod est
 de speciali natura cuiusque pacis.
 XL. Amicitia nomine quid veniat.
 XLI. Subditos & exsules recipere an contra amicitiam sit.
 XLII. Sorte quomodo bellum finiatur.
 XLIII. Quomodo condicto ceramine & an id licitum.
 XLIV. An factum regum populos hic obliget.
 XLV. Quis victor censendus.
 XLVI. Quomodo per arbitrium finiatur bellum & arbitrium
 hic intelligi sine prouocatione.
 XLVII. Arbitros in dubio intelligi adstrictos iuri.
 XLVIII. Arbitros de possessione pronuntiare non debere.
 XLIX. Quae sit vis deditiois pura.
 L. Quod officium victoris circa eos qui sic se dedunt.
 LI. De deditioe conditionata.
 LII. Obsides dari qui possint & debeant.
 LIII. Quod ius in obsides.
 LIV. An fugere obsidi liceat.
 LV. An obses in aliam causam recte retineatur.
 LVI. Mortuo eo pro quo quis obses venit obsidem liberari.
 LVII. Rege qui obsidem dedit mortuo, an obses teneatur a
 LVIII. Obsides interdum principaliter obligari.
 LIX. Obsides alterum ex alterius facto non teneri.
 LX. Pignorum obligatio qualis.
 LXI. Luendi ius quando amittatur.

INTER hostes quae conveniunt fide aut expressa
 aut tacita constant. Fides expressa aut publica est,
 aut priuata. Publica aut summarum potestatum aut in-
 feriorum. Quae summarum est potestatum aut bello
 R r 4 finem

finem imponit aut eo manente vim habet. In his quæ bellum finiunt spectantur principalia & accessiones. Principalia sunt ipsa quæ bellum finiunt, siue actu suo, vt pactiones, siue ex consensu ad aliud relato, vt sortes, prælii exitus, arbitri pronuntiatio. quorum illæ mere sunt fortuitæ, alia duo casum temperant cum viribus animi aut corporis aut cum facultate iudicante.

II. Pactiones inire quæ bellum finiant eorum est quorum est bellum. rei enim suæ quisque moderator. Vnde sequitur vt in bello vtrinque publico hoc corū sit qui summi imperii exercendi ius habent: Regis igitur hoc erit in statu verè regio, modo is rex etiam ius habeat non impeditum.

III. Nam rex qui ætatis est eius quæ iudicii maturitatem non habet, (quod in regnis aliquibus lege definitur, alibi probabilibus coniecturis erit æstimandum) qui imminutæ mentis est pacem facere non potest. Idem dicendum est de rege captiuo si modo regnum ex consensu populi ortum habet, non enim credibile est à populo imperium delatum ea lege vt & à non libero exerceri possit. Ergo & hoc casu imperii non quidem ius totum, sed exercitio & quasi tutela erit penes populum aut eum cui id populus commiserit. De his tamen quæ priuatim sua sunt si quid pepigerit rex etiam captiuus valebit, ad exemplum eorum quæ de priuatis conuentionibus dicemus. Quod si exsul sit Rex, pacemne facere poterit? Sane, si constet eum non obnoxium viuere: cætero qui parum à captiuo fors eius distabit: nam sunt & laxæ custodiæ. Regulus sententiam in senatu dicere recusauit, dicens quandiu iureiurando hostium teneretur non esse se Senatorem.

*Cic. de Offic.
II.*

IV. In procerum aut populi imperio ius paciscendi erit penes maiorem partem, illic consilii publici, hic ciuium

cinjum sententiæ dicendæ ius ex more habentium secundum ea quæ diximus alibi. Itaque sic pacta obligantur etiam eos qui aliter senserunt: Linius, *Vbi semel decretum erit, omnibus id etiam quibus ante displicuerit, pro bono atque vtili federe defendendum.* Dionysius Halycarnasensis, *διηγετον περι δεσποτων τον κρον τον ετινον και δεσποτων, parendum his que pars maior censuerit.* Appianus *δεν παυται το και δεν απο ποσ ανισως ποιεει: Omnes decreto obsequi tenentur, nulla admiffa excusatione.* Plinius: *quod pluribus placuisset cunctis tenendum.* Quos autem obligat pax, iisdem & volentibus prodest.

L. II. c. 5.

L. XXXII.

L. VI.

L. VI. Epist.

13.

V. Nunc de rebus pactioni subiectis videamus. Imperium aut omne aut eius partem reges, quales nunc sunt plerique regnum habentes non in patrimonio sed tanquam in usufructu, paciscendo alienare non valent. Imo antequam regnum accipiant, quo tempore populus adhuc ipsis superior est, lege publicâ tales actus in futurum plane irriti reddi possunt, ita ut nec ad id quod interest obligationem pariant. Atque id populos voluisse credibile est, ne alioqui si ad id quod interest salva esset actio contrahenti, subditorum bona pro debito regis caperentur ac si de non alienando imperio vana esset cautio. Ergo ut imperium totum valide transeat, populi totius consensu opus est, qui expediri potest per partium legatos quos Ordines vocant. Ut pars aliqua imperij valide alienetur duplici opus est consensu, & corporis, & specialiter eius partis de qua agitur ut quæ inuita à corpore cui coaluit auelli nequeat. Sed pars ipsa tamen valide in se imperium transcribet sine populi consensu in summa atque alias ineuitabili necessitate, quia eam potestatem credibile est receptam cum societas civilis coita est. At in regnis patrimonialibus quo minus rex regnum alienet nihil impedit. Fieri tamé potest ut

Vasq. cont.
ill. l. 1. c. 4.
ibi multos
allegat. c.
c. 5.

talís rex partem aliquam imperij alienare non valeat, si nempe regnum sub onere eius non diuidēdi in proprietatem acceperit. Bona vero quæ regni dicuntur quod attinet, possunt & hæc in patrimonium venire regis duobus modis, aut separabiliter, aut indiuiduè cum ipso regno: si hoc modo, transcribi poterunt, sed non nisi cum regno: si illud, etiam seorsum. Qui verò reges in patrimonio regnum non habent, his vix est vt ius regni bona alienandi concessum videatur, nisi difertè id appareat ex primitiua lege aut more cui contradictum nunquam sit

L. II. c. 7.

VI. Sed & quatenus promisso regis populus, ac simul successores obligentur alibi diximus: nempe quatenus obligādi potestas sub imperio comprehensa est, quod nec in infinitum protrahi nec ad angustias nimias arctari debet, sed ita intelligi vt valeat quod probabili ratione nititur. Plane aliud erit si quis rex simul subditorum dominus sit, neque tam ciuile quam familiare imperium acceperit: vt qui bello victos in seruitutem redigunt: aut si in personam quidem dominium non habeat sed in res habeat, vt Pharaon in terra Ægypti ex emto, & alij qui aduenas in suum priuatum receperunt. Nam hic ius præter regium accedens efficit vt ex eo consistat, quod alioqui per se solo regio iure consistere non posset.

*Vasq. d. c. 5.
n. 2.*

VII. Disputari & hoc solet quid in res singulorum possint pacis causa statuere qui reges sunt, nec in res subditorum aliud ius habent quam regium. Alibi diximus res subditorum sub eminenti dominio esse ciuitatis, ita vt ciuitas, aut qui ciuitatis vice fungitur, iis rebus vti, easque etiam perdere & alienare possit, non tantum ex summa necessitate, quæ priuatis quoque ius aliquod in aliena concedit, sed ob publicam vtilitatem, cui priuatas cedere illi ipsi voluisse censendi sunt

sunt qui in ciuilem cœtum coierunt. Sed addendum est, id cum sit ciuitatem teneri his qui suum amittunt, facere damnum de publico, in quod publicum nomē & ipse qui damnum passus est, si opus est, contribuet. Neque hoc onere leuabitur ciuitas si nunc forte ei præstationi par non sit, sed quodcumque copia superpetit, exferet sese quasi sopita obligatio.

Vasq. l. l. c. 5. Rom. conf. 310. Sylu. in verb. bellū. l. 5. 43.

VIII. Neque illud indistinctè admitto, quod dicit Ferdinandus Vasquius, agnoscere ciuitatem non debere id damnum quod iam bello datum est, eo quod ius belli talia permittat. Nam ius illud belli populos alios spectat, vt alibi exposuimus: partim & hostes inter se, non ciues inter se, qui cum socij sint, æquum est vt communia habeant damna quæ societatis causa contingunt. Plane ciuili lege & hoc constitui poterit vt rei bello amissæ causâ nulla aduersus ciuitatem actio sit, vt sua quisque acrius defendat.

L. III. cont. l. l. c. 3. in fine.

IX. Sunt qui latum discrimen collocant inter ea quæ ciuium sunt ex gentium iure & ea quæ eorundem sunt ex iure ciuili vt in hæc ius laxius regi concedant, etiam auferendi sine causa & compensatione, in illa non item: Peruersè: nam dominium ex qualicumque causa ortum sit, suos semper effectus habet ex ipso iure naturali, vt scilicet auferri nequeat nisi ex causis quæ aut dominio insunt suapte naturâ aut ex dominorum factò ortum habent.

L. cum duob. §. qui dam, D. præ socio.

X. Sed hæc inspectio ne nisi ex publica utilitate res priuatorum concedantur regem spectat & subditos, vt illa de damno faciendo ciuitatem & singulos. Nam externis, qui cum rege contrahunt, sufficit factum regis, non tantum ob præsumtionem quam secum adfert dignitas personæ, verum etiam ob gentium ius quod bona subditorum obligari ex factò regis patitur.

L. III. c. 8.

XI. Circa

L. II, c. 15.

XI. Circa interpretandas pacis conventiones obseruandum est quod supra à nobis est traditum, quo quidque plus habet fauoris, eo laxius accipiendum: quo longius abit, eo restrictius. Si ius naturæ merum spectamus maximus fauor in eo esse videtur, ut suum quisque consequatur: & proinde videtur ambiguè positorum interpretatio eo ducenda ut qui iusta arma habuit id consequatur ob quæ arma sum sit & damna sumt utque recuperet: non item ut pœnæ nomine quicquam lucretur, id enim est odiosius: Sed quia ad pacem venire vix solet iniuriæ confessione, ideo ea sumenda est in pactis interpretatio quæ partes quoad belli iustitiam quam maximè æquet: quod fieri solet duobus maximè modis: aut ut quarum rerum turbata bello possessio est ex formula iuris antiqui componatur: (quæ verba sunt Menippi in oratione qua de federe generibus differit) aut ut res maneat quo sunt loco.

L. L.
XXXIV.L. in bello,
D. de capti-
ui.Supra hoc
libro .9.L. quan-
quam, D. de
acquirit. dom.D. T. III.
c. 74.

XII. Ex his duobus posterius est in dubio magis est ut præsumatur, quia facilius est & nullam inducit mutationem. Hinc est illud quod à Tryphonino notatum est ut in pace illis demum captiuus postliminium fit de quibus id in pactis erat comprehensum ut rectè emendare Fabrum diximus supra & certis argumentis euicimus. Sic & transfugæ non reddentur nisi conuenierit. Nam transfugas iure belli recipimus: id est per ius belli licet nobis admittere, & nostris ascribere eum qui partes mutat. Res ceteræ tali pacto manent penes tenentem, illud autem tenere non ciuilitè sed naturaliter sumitur: in bellis enim sufficit facti possessio, nec alia attenditur. Agros autem diximus ita teneri si munitionibus quibusdam clausi sunt: nam temporariam in sessionem ut perstatina hic non spectari. Demosthenes pro Ctesiphonte festinatam ait à Philippo

vt

vt quæ posset loca occuparet, gnarus vt res erat, pacis confecto negotio, retenturum se quæ teneret. Incorporalia non tenentur nisi per res quibus adherent, vt seruitutes prædiorum, aut per personas quarum sunt, dum ne in solo quod hostium fuit exercenda sint.

XIII. In altero illo paciscendi genere quo restituitur possessio bello turbata notandum est vltimam quæ ante bellum fuit possessionem respici, ita tamen vt primariis deiectis interdicto aut vindicatione apud iudicem experiri liceat.

XIV. At si quis sui iuris populus sponte se bellum alteri subiecerit, ad eum restitutio non porrigitur, vt quæ ad ea tantum pertineat quæ vi, metu facta sunt, aut alioqui & dolo non nisi in hostem licito. Sic pace inter Græcos Thebani Plataeam retinuerunt dicentes, οὐ βία ἀλλ' ὁμοθυμαδὸν ἀπαρτῶν ἀπερχομένων καὶ οὐ παροδόντων ἔχειν τὸ χωρίον, habere se eum locum non vi, non prodicione, sed eorum quorum erat libera voluntate. Parique iure Nisæa penes Athenienses mansit. Eadem distinctione aduersus Ætolos utebatur T. Quinctius: Captarum, inquit, vrbium illa lex. Thessalia ciuitates sua voluntate in ditionem nostram venerunt.

Liv. L.
XXXIII.

XV. Si nihil aliud conuenierit, omni pace id actum censei debet vt quæ bello data sunt damna eorum nomine actio nõ sit, quod de damnis etiam priuatis acceptis intelligendum est: nam & hæc belli effecta sunt. In dubio enim ita censentur contrahere voluisse belantes, vt neuter iniustitiæ damnaretur.

XVI. Non tamen & quæ priuatis deberi cœperunt belli tempore condonata censei debent: nam hæc non belli iure quæ sita sunt sed bello tantum exigi verita. Itaque sublato impedimento vim suam retinent. Dec. conf. Ius vero quod ante bellum fuit, quanquam nemini
facile

facile ademptum censei debet (hanc enim ob causam maximè vt sua tenerentur res publicæ & ciuitatesq; constituta sunt, vt rectè ait Cicero) intelligendum id tamen de eo iure quod ex inæqualitate nascitur.

Lib. II. Off.

XVII. De iure ad pœnas non æquè, nam id ius quatenus inter ipsos reges aut populos versatur remissum ideo censei debet, ne pax non satis pax sit, si veteres ad bellum causas relinquat. Quare & ignorata hic venient sub verbis generalibus, vt de mercatoribus Romanis quos à Carthaginensibus mercos ignorabant Romani, narrante Appiano. καὶ πάλαι ἔλεγε μαγαζὶ ἐν οἷς οὐδὲν ἔχον ἔμπορον οὐδὲ μὲν ἐκαλον, inquit Dionysius Halicarnassensis: *optima conciliationes quæ iram & offensarum memoriam delent.* Isocrates Plataica: εἰρήνης ὄντος οὐ πρὸς ἡμᾶς μνημονεύειν δεῖ τῶν πρὸς τὴν γυνόμενων: *In pace non decet ante peccata exsequi.*

XVIII. De priuatorum iure ad pœnam non tanta est ratio vt remissum censeatur: quia sine bello iudiciis expediri potest: Tamen cum hoc ius non ita nostrum sit vt quod ex inæqualitate nascitur, & pœnæ semper aliquid odii habeant, leuis verborum coniectura sufficiet, vt hoc quoque donatum intelligatur.

XIX. Quod verò diximus ius quod ante bellum fuit ademptum facile censei non debere, id in priuatorum iure firme tenendum est, in iure autem regum & populorum facilius est vt condonatio aliqua intelligatur facta, si modo verba aut coniecturæ non improbabiles suppetant: maximè vero si ius de quo agitur, non liquidum erat, sed in controuersia positum. Benignum enim est credere id actum vt belli semina euellerentur. Idem quem modo laudauit Dionysius Halicarnassensis: οὐκ ἀπόχη τῶν μόνων ἡμᾶς σκοπὸν ὅπως ἀντὶ τὸ παραδοῦν ἔχθραν ἐβουλοῦμεθα πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ὅπως μὴδ' ἀὐτοῖς ποτὲ πολεμήσωμεν ἐπὶ δεῖν ἄρξαι ὑμᾶς αὐτῶν οὐ γὰρ ἀνάβι-

ἢ καὶ βλάσῃ ποιοῦμενοι ἢ καὶ ἐν συνηλυθείαις ἀπ' ἀπαλλαγῆς.
 Non tam cogitandum est de facienda in praesens amicitia, quam *Lib. III.*
 id curandum, ne bello iterum implicemur: neque enim ad disse-
 renda, sed ad auferenda mala convenimus: quae postrema ver-
 bo tenus ferme defuncta sunt ex Isocratea oratione de
 pace.

XX. Quae post perfectas pactiones capta sunt, red-
 denda satis constat; sublatum enim iam erat belli ius.

XXI. At in pactionibus, quae sunt de reddendis his *At. V. 1*
 quae bello capta sunt, primum latius interpretanda *resp. 171*
 quae mutuae sunt quam quae claudicant: deinde quae
 de hominibus agunt plus fauoris habent quam quae
 de rebus: & inter eas quae de rebus haec quae de agris
 plus quam quae de rebus mobilibus: & quae de his quae
 ponas publicum sunt plus quam quae penes priuatos:
 & inter eas quae penes priuatos, plus illae quae reddi *Cic. de Officiis*
 iubent lucratio titulo possessa, quam oneroso, ut quae *II.*
 emtionibus, quae dotibus tenentur.

XXII. Cui pace res conceditur ei & fructus conce-
 dyntur à tempore concessionis, non retrò, quod rectè
 defendit Cæsar Augustus contra Sextum Pompeium *App. civilis*
 qui Peloponneso sibi concessa simul etiam tributa *V.*
 quae pro exactis annis debebantur sibi vindicabat.

XXIII. Nomina regionum accipienda ex usu praesentis
 temporis, non tam vulgi quam peritorum, nam à peria-
 tis negotia talia tractari solent.

XXIV. Habent & illae regulae frequentem usum,
 quoties relatio fit ad pactum antecesses aut vetus, to-
 ties repetitas censeri qualitates aut condiciones prio-
 re pacto expressas, & pro faciente habendum qui fa-
 cere voluit si per illum sterit quo minus fieret.

XXV. Quod vero quidam aiunt morae purgationem
 intra breue tempus admitti, verum non est nisi im-
 prouisa necessitas impedimento fuerit. Nam quod
 canones

cañones nonnulli purgationi tali fauent, mirum non est, cum eorum officium sit, Christianos ad ea permouere quæ caritati mutuæ conueniunt. At in hac quaestione de pactis interpretandis non iam quarimus quid melius sit, imo nec quid à quoque religio & pietas exposceat, sed ad quid cogi possit, quod totum versatur in eo iure quod externum diximus.

XXVI. In dubio autem sensu magis est ut contra eum fiat interpretatio qui conditiones elocutus est, quod esse solet potentioris: (est eius qui dat non qui petit conditiones pacis dare, ait Annibal) sicut & contra venditorem fit interpretatio. Habet enim quod sibi imputet qui non apertius locutus est: alter autem quod plures sensus recipiebat id suo iure accipere potuit in partem sibi vtiliorem. vnde alienum non est quod Aristoteles dixit: *ἔστι τὸ χρησιμεῖον τῆς φιλίας ὕστερ' ἢ τῆ πατρὸν τὸ ἀφέλεια μέτρον εἶναι*, Vbi vtilitatis causa amicitia est, ibi eius qui accipit vtilitas eius quod debetur mensura est.

XXVII. Quotidiani vsus & illa disputatio est quædo pax rupta censeatur. non enim idē est nouam bello causam præbere & pacem rumpere: sed multum inter hæc interest, tum ad committendam pœnam à peccate, tum ad liberandam in cæteris fidem eius in quem peccatum est. Rumpitur pax tribus modis, aut faciendo contra id quod omni paci inest, aut contra id quod in pace dictum est apertè, aut contra id quod ex pacis cuiusque natura debet intelligi.

XXVIII. Contra id quod omni paci inest fiet, si vis bellica inferatur, nimirum vbi nulla noua subest causa: quæ si probabiliter adferri potest, satius est iniustitiam sine perfidiâ quam cum perfidiâ admissam credi. Illud Thucydidis vix opus habet moneri: *λοῦσοι τὰς ἀπονοδῆς οὐχ οἱ ἀμυνόμενοι, ἀλλ' οἱ προεπιοὶ ὀπλιῶντες*, Pacem rumpunt non qui vim vi arcent, sed qui priores vim inferunt.

Hoc

Hoc posito à quibus, & quibus illata vis armata pacem soluat videndum est.

XXIX. Qui socii fuerunt siquid tale faciant, pacem rumpi, video esse qui sentiant. Nec nego ita conueniri posse, non propriè vt ex alieno facto alius fiat pœnæ obnoxius, sed vt pax non videatur plenè inita, sed sub cõditione, partim potestatiua, partim casuali. Verum hoc modo facta pax, ni manifeste appareat, credi non debet: est enim enorme, & communi pacem facientium voto non conuenit. ergo qui vim intulerunt aliis non adiuuantibus pacis ruptæ tenebuntur. & in eos bellandi ius erit, non in alios: contra quam Thebani aliquando contra Lacedæmoniorum socios di- *Taus. IX.*

XXX. Si quid subditi per vim armatam faciunt sine iussu publico, videndum erit an priuatorum factum publicè probatum dici possit: ad quod tria requiri, scientiam, puniendi potentiam, & neglectum ex his *Lib. II. c. 20.* quæ supra tractauimus facile potest intelligi. Scientiam euincunt facta manifesta aut denunciata. Potentia præsumitur nisi rebellio appareat. neglectum ostendit elapsum temporis spatium quale in quaque ciuitate ad crimina punienda sumi solet: Et talis neglectus decreto idem valet, nec aliter accipiendum quod ait apud Iosephum Agrippa, regem Parthum arbitraturum pacem rumpi, si subditi sui contra Romanos armati procedant.

XXXI. Quæri sæpè solet an & hoc locum habeat, si cuius subditi non per se arma moueant sed alii, bellum gerentibus militent. Certè Cerites apud Lium *L. VIII.* se purgant, suos non publico consilio militasse. Eademque Rhodiensium fuit defensio. Et verius est vt id *Gell. VII. c. 2.* quoque permittendum non sit, nisi probabilibus argumentis appareat actum aliud vt nunc interdum fie-

Polyb. lib.
XVII.

ri solet, exemplo veteri Aetolorum quibus pro iure e-
 rat, ἀγὴν λάφυρον ἀπὸ λαφύρου, ex omni præda prædam su-
 mere, cuius moris hanc vim esse ait Polybius: καὶ ἔπειτα
 πνεῖς πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλους, ἢν τις Αἰτωλῶν φίλοι καὶ σύμμαχοι,
 μηδὲν ἥπλιον ἐξείναι πρὸς Αἰτωλοῖς ἀνευ κοινῆς δόξατος ἢ παρ' ἀμ-
 φοτέρου πολεμῶσι τὸν χρόνον ἀγὴν ἀπὸ ἀμφοτέρων. *Etiā si non
 ipsi sed alij bellum gerant amici ipsorum aut socii, vt eo non minus
 AEtolis liceat citra publicum decretum verique parti militare, &
 vtrunque pradas agere. Liuius de iisdem: Inuentutem aduersus
 suos socios publica tantum auctoritate demta militare sinunt, &
 contraria sæpè acies in vtraque parte AEtolica auxilia habent.*

XXXII. Rursum pax rupta cēseri debet non modo
 si toti corpori ciuitatis sed & si subditis vis armata in-
 feratur. nimirum sine noua causa. Nam vt omnes sub-
 diti tuti sint, pax inicitur: est enim pax actus ciuitatis
 pro toto & pro partibus. Imo & si causa noua subfit,
 per pacem licebit se suaque defendere. Naturale enim
 hoc vt ait Cassius arma armis repellere: ideo abdicatum
 inter pares non est vt facile credatur. vlcisci autē
 aut oblata recuperare per vim non licebit, nisi post-
 quam iudicium erit negatum: Hæc enim res moram
 ferr: illa non fert. At si quorum subditorum ita perpetuum
 sit maleficium ac iuri naturæ cōtrarium, vt quod faciunt
 id credendi sint omnino facere rectoribus suis improbantibus,
 & in eos iudicium postulari non possit, quales sunt qui
 piraticam exercent, ab his & res recuperare & vltionem
 exposcere licebit tanquam à deditis. At alios innocentes
 eo nomine armis impetere, id vero est contra pacem.

L. vim vi,
D. de vi &
vi arm.

L.II. c. 15.

XXXIII. Sociis quoque vis armorum illata pacem
 rumpit: sed his demum qui in pace comprehensi sunt,
 vt ostendimus cum Saguntinam controuersiam examinauimus.
 Et hoc quoque intelligendum postquam satis constat eos
 socios pacem ratam habuisse. nam quam-

quamdiu adhuc incertum est an ratam habere velint, hostium loco sunt. Aliorum sociorum vt & cognatorum & affinium, qui nec subditi sunt nec in pace nominati, separata causa est, nec ad pacem ruptam vis in eos trahi potest. neque tamen sequitur vt & supra diximus bellum eo nomine suscipi non posse, sed id bellum erit ex noua causa.

Cep. conf.
690.
Dec. conf.
531.

XXXIV. Rumpitur & pax vt diximus faciendo contra id quod in pace dictum est: sub faciendo autem comprehenditur & non facere quod & cum oportet.

XXXV. Neque admittam hic discrimen capitum pacis quæ maioris quæque minoris momenti sint. Satis enim magna vt seruentur videri debent quæ pace comprehensa sunt. Bonitas tamen, maximè Christiana, leuiores culpas, accedente præsertim pœnitentiâ facilius condonabit, vt illud locum habeat,

Quem pœnitet peccasse, penè est innocens.

Sed quo magis paci caueatur consultum erit vt capitibus minoris momenti adijciatur, vt siquid aduersus ea factum erit pacem non rumpat.

Sen. Ag.

XXXVI. Et plane sentio id actum videri, si qua specialis pœna adiecta sit: non quod nesciam posse ita contrahi, vt electio sit eius cui facta est iniuria, penam malit, an à transactione recedere, sed quod negotij natura hoc quod dixi potius requirat. Illud quidem constat & iam supra dictum à nobis est & historiæ auctoritate probatum, pacem non rumpere qui pactis simpliciter factis posterior non stat: neque enim tenebatur nisi sub conditione.

XXXVII. Quod si necessitas aliqua in causa sit quo minus pars vna impleat id quod promissum est, puta si res perierit, aut ablata sit, aut factum redditum sit aliquo euentu impossibile, pax quidem rupta non cen-

sebitur: nam vt diximus, non solet illa pendere à conditione casuali. Sed alter optabit an expectare malit, si qua spes sit impleri promissum serius posse, an æstimationem accipere, an mutuis præstationibus isti capiti respondentibus aut æquum valentibus liberari.

XXXVIII. Certè etiam post læsam fidem integrum est innocenti pacem seruare, sicut Scipio fecit post multa Carthaginensium perfida facta, quia contra obligationem faciendo nemo se obligationi eximit: & si additum est vt tali facto pax rupta habeatur, adiectum id censei debet in commodum innocentis duntaxat, si eo vti velit.

XXXIX. Postremo diximus pacem solui faciendo id quod specialis pacis natura repudiat.

XL. Sic quæ contra amicitiam sunt, rumpunt pacem quæ sub amicitia lege contracta est: quod enim inter cæteros solius amicitia officium exigeret, hic etiam pacti iure præstandum est. Et huc, non vero ad quamuis omnino pacem (est enim & fedus non amicitia causa vt nos Pomponius docet) refero multa quæ de iniuriis non armatis, & contumeliis à legum peritis dissertari solent & præcipuè illud Tullii: *Post reditum in gratiam si quid est commissum, id non neglectum sed violatum putatur, nec imprudens sed perfidia assignatur.* Sed hic quoque detrahenda quantum fieri potest facto inuidia. Itaque personæ quamuis coniunctæ aut subditæ facta iniuria, ipsi qui cum pax inira est facta non censebitur, nisi aperte ad ipsius fugillationem facta sit, quam naturalem æquitatem in seruis atrociter læsis sequuntur leges Romanæ: & adulterium aut stuprum libidini potius quam inimicitia imputabitur: & inuasio rei alienæ nouæ potius cupiditatis reum faciet quam fidei læsæ. Atroces sane minæ nulla noua causa præcedente

*L. postliminii
D. de capt.*

Pro Gabin.

*L. item si
eni. D. de
inur. Infit.
§. seruis eod.
.: Alex. II.
Cons. n. 3.*

dente cum amicitia pugnant : & huc referam arces in finibus structas, non tuendi sed nocendi causa, & insolitam copiarum conscriptionem, si iustis fatis indicibus appareat in non alium hæc quam in eum qui cum pax facta est comparari.

XLI. Subditos singulos qui ex altera ditione in alteram migrare volunt suscipere, non est contra amicitiam. Neque enim naturalis tantum sed & favorabilis est ista libertas ut alibi diximus. Eodè loco pono per fugium exsulibus datum. Nam in exules ut ex Euripi- L. II. c. 5.
de diximus alibi nullum ius ciuitati. Perseus apud Liuium rectè: *Quid attinet cuiquam exilium patere si nusquam* L. XLII.
exsuli futurus est locus? Plane oppida aut magnos cœtus, qui ciuitatis partem integram faciant, recipere non licet, ut alibi diximus: neque magis eos qui ex sacramento aut aliter ministerium aut seruitutem debent. De his autem qui belli sorte serui sunt idem introductum gentium iure apud quosdam populos supra memorauimus. Sed & de his qui exules non acti pœnam iustam effugiunt dedendis egimus alibi.

XLII. Sortis aleæ subiici belli exitus licet non semper potest, sed tum demum quoties de re agitur in quam plenum habemus dominium. Nam ad subditorum vitam, pudicitiam, & similia tuenda ciuitas, & ad bonum ciuitatis tuendum rex arctius obligatur quam ut omittere possit eas rationes quæ ad sui & aliorum tutelam maximè sunt naturales. At tamen si vera æstimatione qui iniusto bello impetitur, tanto sit inferior ut resistenti nulla spes sit, videtur sortem offerre posse, ut certum periculum incerto euadat. hoc enim est de malis minimum. L. II. c. 20.

XLIII. Sequitur valde agitata quæstio de præliis quæ definito numero condicuntur belli finiendi causa, puta inter singulos utrimque ut Æneam & Turnum,

Paus.V. Menelaum & Paridem; inter binos vtrunque vt inter Arolos & Eleos; inter ternos vtrunque vt inter Horatios Romanos & Curiatios Albanos; inter tricenos vtrunque vt inter Lacedæmonios & Argiuos. Si ius gentium externum tantum spectamus non est dubitandum quin per id ipsum talia certamina sint licita: hostiū enim eadem id ius indiscrete permittit. Quod si vera esset veterum Græcorum Romanorum & aliarum gentium opinio, quemque vitæ suæ esse summo iure dominum, iam & interna iustitia talibus præliis non deesset. Sed hanc sententiam rectæ rationi ac Dei præceptis pugnare aliquoties iam diximus. In proximi caritatem peccare eum qui ob res quibus carere possumus retinendas hominem occidit alibi ostendimus & ratione & sacrorum oraculorum auctoritate. Ad demus nunc, & in se & in Deum peccare qui vitam sibi à Deo pro magno beneficio concessam tam vili aestimat. Si res bello digna agitur vt multorum innocentium salus, pro ea totis viribus nitendum est. Condicto certamine vt tanquam testimonio bonæ causæ aut iudicii diuini instrumento, vanum est & à vera pietate alienum. Vna res est quæ tale certamen iustum ac piū potest reddere ex vna duntaxat parte, si alioqui omnino expectandum sit vt qui iniustam causam fouet victor sit futurus cum magna innocentium strage. nihil enim ei imputandum est qui mauult ea ratione certare quæ spem ipsi maximè probabilem ostendat. Sed & hoc verum est quædam quæ non rectè fiunt, ab aliis tamen rectè, non probari, sed permitti, vt grauiora mala quæ aliter vitari non possunt vitentur. quomodo multis in locis tolerantur & improba scœnora, & impudicitiam professæ mulieres. Quod ergo supra diximus cum de præueniendo bello ageretur, si duo quos inter de regno controuersia est, parati sint inter

*Lib II. c. 1.**Th. II. 2. q. 95. art. 3. & ubi Caiet.**Caiet. d. 1.*

inter se armis cernere, pati id posse populum ut maior calamitas cætero qui imminens euitetur, idem & cum de bello finiendo agitur dicendum erit. Quomodo apud Dionysium Halicarnassensem Metius ait, non iniquum fuisse ut ipsi principes populorum armis rem inter se disceptarent, si de ipsorum non de populorum potentiâ aut dignitate controuersia fuisset. Sic Heraclium Imperatorem cum Cosroë filio Perfarum rege pugnasse singulari certamine legimus.

L. II. c. 22.

Ægid. Regius disp. 32. dub. 2. n. 28.

L. III.

XLIV. Caterum qui sic in prælii exitum coniciunt controuersiam, sibi quidem ius si quod habent adimere possunt, non & alteri qui non habet dare; in illis quidem regnis quæ in patrimonio non sunt. Itaque ut valeat pæctio & populi & si qui iam nati ius ad successionem habeant consensum necesse est accedere: in feudis non liberis etiam domini siue senioris.

XLV. Sæpè in talibus præliis quæri solet uter pro victore sit habendus. Victi non possunt videri nisi qui aut omnes occubuerunt aut in fugam dati sunt. Sic in fines se aut oppida recipere apud Liuium victi signa. Apud tres nobiles historicos Herodotum, Thucydem, Polybium tres proponuntur de victoria controuersia, quorum primum ad conditum certamen pertinet. Sed si quis rectè aduertat inueniet omnibus illis præliis sine vera victoria discessum. Nam Argiui non fugati ab Othryade sed nocte superueniente abierant victores se rati & id suis renuntiaturi. Neque Corinthios fugauerant Coreyræi, sed Corinthii cum fœliciter pugnassent Atheniensium classem validam conspicati nullo cum Atheniensibus virium periculo factò cessim ierant. Philippus vero Macedo Attali quidem nauem à suis desertam ceperat, at classem nihil minus quàm fugauerat. Itaque ut Polybius notat magis pro victore se gerebat quam victorem se sètiebat.

Lib. III.

Her. I.

Thuc. I.

L. XVI.

Lib. XXIX. XL.
 Illa vero, spolia legere, cadauera ad sepulturam concedere, prælio iterum lacescere, quæ & dictis locis & apud Liuium aliquoties reperias vt signa poni victoriæ, per se nihil probant, nisi quatenus cum aliis indi-
 ciis valent ad docendam hostium fugam. Et certè qui loco cessit in dubio magis est vt fugisse, credatur. At vbi victoriæ firma argumenta non sunt, res manet eo loco quo ante prælium fuit: & aut ad bellum aut ad nouas pactiones veniendum est.

L. societate. D. pro socio.
 XLVI. Arbitrorum Proculus nos docet duo esse genera, vnum eiusmodi vt siue æquum siue iniquum parère debeamus, quod obseruatur, ait, cum ex compromisso ad arbitrum itum est; alterum eiusmodi vt ad boni viri arbitrium redigi debeat, cuius generis exemplum habemus in Celsi responso: *Si libertus, inquit, ita iurauerit dare se quot operas patronus arbitratus sit, non aliter ratum fore arbitrium patroni quam si æquum arbitratus sit.* Sed hæc iurifurandi interpretatio, vt Romanis legibus induci potuit, ita verborum simplicitati per se spectatæ non conuenit. Illud tamen verum manet vtro-
 uis modo arbitrum sumi posse, aut vt conciliatorem tantum, quales Athenienses inter Rhodios & Demetrium fuisse legimus, aut vt cuius dicto parendum omnino sit. Et hoc est genus de quo nos hic agimus, & de quo nonnulla supra diximus cum de cauendi belli rationibus loqueremur. Quâquam verò etiam de talibus arbitris in quos compromissum est lex ciuilibis statuere possit, & alicubi statuerit, vt ab iis prouocare & de iniuria queri liceat, id tamen inter reges ac populos locum habere nõ potest. Nulla enim hic est potestas superior quæ promissi vinculum aut impediatur aut soluat. Standû ergo omnino siue æquum, siue iniquum pronuntiauerint, ita vt Plinii illud huc rectè aptes: *summum quisq; causa sua iudicem facit, quemcumq; eligit.*

Si libertus. D. de op. lib.
 Sed hæc iurifurandi interpretatio, vt Romanis legibus induci potuit, ita verborum simplicitati per se spectatæ non conuenit. Illud tamen verum manet vtro-
 uis modo arbitrum sumi posse, aut vt conciliatorem tantum, quales Athenienses inter Rhodios & Demetrium fuisse legimus, aut vt cuius dicto parendum omnino sit. Et hoc est genus de quo nos hic agimus, & de quo nonnulla supra diximus cum de cauendi belli rationibus loqueremur. Quâquam verò etiam de talibus arbitris in quos compromissum est lex ciuilibis statuere possit, & alicubi statuerit, vt ab iis prouocare & de iniuria queri liceat, id tamen inter reges ac populos locum habere nõ potest. Nulla enim hic est potestas superior quæ promissi vinculum aut impediatur aut soluat. Standû ergo omnino siue æquum, siue iniquum pronuntiauerint, ita vt Plinii illud huc rectè aptes: *summum quisq; causa sua iudicem facit, quemcumq; eligit.*

Lib. II. c. 22
Prof. nat. hist.
 Aliud

Aliud enim est de arbitri officio, aliud de compromittentium obligatione querere.

XLVII. In arbitri officio spectandum, an electus sit in vicem iudicis, an cum laxiore quadam potestate quam arbitri quasi propriam vult Seneca, cum dicit: *Melior videtur conditio causa bonæ si ad iudicem quam si ad arbitrum mittitur: quia illum formula includit & certos quos non excedat terminos ponit. Huius libera & nullis adstricta vinculis religio & detrudere a iure potest & adiungere & sententiã suam non prout lex aut iustitia suadet, sed prout humanitas & misericordia impulit regere.* Aristoteles quoque *ἄρβιτροῦς*, id est æqui & commodi hominis esse ait, *εἰ δὲ δαίτην μάλλον ἢ εἰς δίκην βίβησεν ἰσῆαι*, malle ire ad arbitrum quam in ius, rationem adiiciens, *ὅ δὲ δαίτην τὸ ἄρβιτροῦς ὄρεται ὁ δὲ δίκην τὸν νόμον & τὴν εὐεχῆ δαίτην τὴν εὐρέτη ὅπως τὸ ἄρβιτροῦς ἰσῆαι*. Nam arbiter id quod æquum est respicit: iudex legem: imo arbiter eius rei causa repertus est ut valeret æquitas. Quo in loco æquitas non propriè significat ut alibi partem illam iustitiæ quæ legis sonum generalem ex mente auctoris adductius interpretatur (nam hæc & iudici commissa est,) sed omne id quod rectius fit quam non fit, etiam extra iustitiæ propriè dictæ regulas. Sed tales arbitri, sicut inter priuatos & eiusdem imperii ciues frequentes sunt, & specialiter Christianis commendantur ab Apostolo Paulo, 1. Cor. v. ita in dubio non debet tanta potestas concessa intelligi: in dubiis enim quod minimum est sequimur: præcipuè verò id locum habet inter summam potestatem obtinentes qui cum iudicem communem non habeant, arbitrum censendi sunt adstrinxisse iis regulis quibus iudicis officium adstringi solet.

XLVIII. Illud tamen obseruandum est arbitros lectos à populis aut summis potestatibus de principali negotio pronuntiare debere, non de possessione. nam

Lib. II. de
Benef. c. 7.

Rhet. 1. c. 19.

possessoria iudicia iuris ciuilibus sunt: Iure gentium possidendi ius dominium sequitur. Ideo dum causa cognoscitur nihil est innouandum tum ne præiudicium fiat, tum quia difficilis est recuperatio.

*Li. L.
XXXVII.*

XLIX. Alterius generis est arbitri sumtio cum quis ipsi hosti de se arbitrium permittit, quæ est deditio pura, subditum faciens eum qui se dedit, ei vero cui fit deditio summam deferens potestatem. Sic Ætolos in senatu rogatos legimus permitterent de se arbitrium populo Romano. Consilium L. Cornelii Lentuli apud Appianum circa finem belli Punici secundi de re Carthaginensium hoc erat: *Permittant, inquit, Carthaginenses se arbitrio nostro ut victi solent, & multi antehac fecerunt; videbimus deinde nos, & siquid fuerimus largiri habebunt nobis gratiam: neque enim sedes dicere poterunt. permultum autem interest. Quamdiu federa cum illis inimus ut ea rumpant semper aliquid causabuntur, tanquam lesi aduersus aliquam fedis partem. Nam quia multa sunt dubie interpretationis, patet semper perplexandi materia. At ubi ut deditis abstulerimus arma, corpora ipsa acceperimus in potestatem, tum demum intelligent nihil se habere proprium, demittent animos, & quodcumq; à nobis acceperint id tanquam de alieno datum libentibus animis accipient. Sed hic quoq; distinguendum est quid victus pati debeat & quid victor iure, quid etiam saluo omni officio facere possit, quid denique eum maxime deceat. Victus post deditionem nihil non patiendum habet. quippe iam subditus, & si ius belli externum respicimus, eo in loco ut ei nihil non eripi possit, etiam vita, etiam libertas personalis, multo magis bona non publica tantum, sed & singulorum. Citauimus alibi: ubi omnia ei qui armis plus potest dedita sunt quæ ex ijs habere victor, quibus multari eos velit, ipsius iudicium atque arbitrium est. Eodem illud Liuij pertinet: Romanis mos vetustus erat cum quo nec federe nec aquis legibus iungerentur amicitia,*

Lib. VII.

citia, non prius imperio in eam tanquam pacatum vti, quam omnia diuina humanaq; dedidisset, obsides accepti, arma adempta, presidia vrbibus imposta forent. Etiam occidi licite interdum deditos ostendimus.

L. At victor nequid iniuste faciat spectare primum debet ne quem occidat, nisi id suo facinore meritum. sic & ne cui quicquam auferat nisi in iustam pœnam. Intra hunc autem modum, quantum securitas patitur, ad clementiam & liberalitatem propendere semper honestum est, interdum pro circumstantiis etiam ex morum regula necessarium. Diximus alibi bellorum egregios fines quoties ignoscendo transigitur. Et Cæsar Octavius apud Appianum, L. Antonium qui se deditum venerat alloquens, ἀσπιδας μὲν πείθεσθαι ἐπιχεσθαι ἠδὲ καὶ κλημένους καὶ γεννηκότας. ἀσπιδων δὲ σπυγίων τε καὶ τῶν φίλων ἐπιτρέπον ἡμῖν καὶ τὸν στρατὸν, ἀφαιρῆ μὲν πᾶσαν ὄρην, ἀφαιρῆ δὲ καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶ ἀσπιδόμοις ἀν' ἕδωκας (male dicitur ἕδωκα) ἕτω ἀνάγκης. συμπεπλεκται γὰρ οἷς ἀξίον ὕμῶν παθεῖν τὸ πρὸς σῶσιν ἂν ἐμὲ δὲ καὶ τὸν ἔθι ποιεῖν. ὁ δὲ πρὸς πῆμῶν. Si ad federa paciscenda venisses, sensisses me & victorem & iniuria affectum. nunc cum te & amicos & exercitum arbitrio nostro permittis, demis mihi iram, demis & eam potestatem quam in federe coactus esses concedere. Nam cum eo quod vos dignum est pati, simul etiam & alterum spectandum est, quid me facere par sit: atq; hoc preferam. Occurrit sepè in Romanis historiis locutio tradere se in fidē, tradere in fidem & clementiā. Sic apud Liuium lib. xxxvii. Legationes finitimas tradentes in fidē ciuitates suas benigne audiuit. Lib. xliv. Paulo vt se suaq; in fidem & clementiam populi Romani permitteret contendente, vbi de rege Perseo sermo est. sciendum autem est his verbis nihil aliud, quam deditionem meram intelligi: neque fidei nomen his in locis aliud significare quam ipsam probitatē victoris cui se victus committit. Nobilis est apud Polybium & Liuium historia de

Phanea

Liu. L.
XXXVI.

Phanea Ætolorum legato, qui in oratione ad Manium consulem eo prolapsus est vt diceret: *δοτο κέλευται πῖς αἰτάλοι: σφᾶς αὐτοῦς ἐγγείζον εἰς τῶν Ῥωμαίων πίσιν.* Ætolos (ita vertit Lilius) *se suaque fidei populi Romani permittere.* Cumque percunctanti consuli iterum id affirmasset, postulasse consulem, vt quidam belli incitores sibi sine mora dederentur. Cum Phaneas excepisset, non in feruitatem sed in fidem tuam nos tradimus, & quod imperaretur non esse moris Græcorum, respondisse consulem nihil se curare quid Græci esset moris: se more Romano imperium habere in dedito suo decreto, & catenis vinciri legatos iussisse. In Græco est: *ἄδει τὸ δέοντος καὶ κατηκέντος ποιεῖτε λόγον δεδωκότες ἑαυτὸν εἰς τῶν πίσιν;* De officio & decoro hic disputatis cum iam vos fidei nostræ permiseritis: Ex his verbis apparet quantum impunè & non violato gentium iure facere possit is in cuius fidem populus aliquis se permisit. Neque tamen hac potestate vsus est Romanus Consul, sed & legatos dimisit & Ætolorum concilio de integro deliberandi fecit potestatem. Sic populus Romanus Faliscis respondisse legitur, edoctum se Faliscos se non potestati sed fidei Romanorum commisisse. Ad officium vero eius cui facta est deditio non male retuleris Seneca illud: *Clementia liberum arbitrium habet: non sub formula sed ex aequo & bono indicat, & absolvere illi licet, & quanti vult taxare litem.* Neque referre existimo an dedens se dicat se dedere alterius sapientiæ, an moderationi, an misericordiæ. hæc enim omnia blandimenta sunt; res manet vt victor arbiter fiat.

Val. Max.
lib. VI. c. 4.

L. II. de
Clem. 7.

LI. Sed sunt tamè & deditiones conditionatæ, quæ aut singulis consulunt, vt quibus vita salua, aut & quædam bona excipiuntur, aut etiam vniuersitati, quarum nonnullæ etiam mixtum quoddam imperium possunt inducere, de quo egimus alibi.

Lib. I. c. 3.

LII. Acces-

LII. Accessiones pactionum sunt obsides & pignora. Obsides diximus dari aut sua voluntate, aut eius qui imperium habet. nam in summo civili imperio comprehenditur & ius in actiones subditoium, vt in bona. Sed ciuitas aut eius rector tenebitur illud incommodum ei qui patitur aut proximis repensare & si plures sint, quorum quis obses eat reipublicæ nihil interfit, danda opera videtur vt sorte res dirimatur. In vasallum, nisi idem subditus sit, ius hoc feudi dominus non habet: neque enim reuerentia & obsequium, quæ debet, huc vsque pertingunt.

LIII. Interfici obsidem posse diximus per ius gentium externum. non etiam interno iure nisi par ipsius culpa accedat. Serui quoque non fiunt: imo & iure gentium bona habere & hæredibus relinquere possunt, quanquam Romano iure cautum est vt bona eorum in fiscum cogantur.

LIV. An fugere obsidi liceat quæritur? & constat non licere, si ab initio aut postea quo laxius haberetur fidem dederit. Alioqui videtur non is animus fuisse ciuitatis obligandi ciuem ne aufugeret, sed hosti dædi facultatem qualis vellet custodiæ. Et sic defendi potest Clæliæ factum. Sed etsi ipsa nihil peccauerat, ciuitas tamen recipere & retinere obsidem non poterat. Sic Porfenna: *Si non datur obses pro rupto se sedus habiturum.* Deinde: *Romani pignus pacis ex federe restituerunt.*

LV. Odiosa autem est obsidum obligatio, tum quia libertati inimica, tum quia ex facto alieno venit. Ideoque stricta interpretatio hic locum habet. quare in vnam causam dari in aliam retineri non poterunt, quod ita intellige si aliud quid sine obsidum accessione promissum sit. At si in alia causa fides iam violata sit aut contractum debitum, iam poterit obses retineri, non vt obses sed eo gentium iure quo subditi ex facto

*La. Dicitur, da
ho. fisci.*

Lin. lib. II.

iam debito retinentur, nisi obstat data fides: proprium quod quæ de ijs est pactio non tam stricte sumitur quam illa de obsidibus: neq; enim æquale est odium. Res enim natæ sunt vt teneantur, non & homines.

LX. Illud alibi quoque diximus nullum tempus id efficere posse ne luitio sit pignoris si id præsterit pro quo pignus suppositum est. Nam qui actus causam veterem & notam habet, non creditur ex noua procedere. Ideo patientia debitoris veteri contractui non derelictioni imputatur, nisi certæ coniecturæ aliam interpretationem expriment: vt si quis luere cum vellet impeditus id silêcio transmisisset tanto tempore, quod ad consensus coniecturam sufficere possit.

C A P. XXI.

De fide manente bello, vbi de induciis,
commeatu, captiuorum redem-
tione.

- I. *Inducie quid sint & an id tempus veniat pacis an belli nomine.*
- II. *Vocis origo.*
- III. *Noua indictione post inducias non opus.*
- IV. *Quomodo computanda sint tempora induciis præfinita.*
- V. *Quando obligare incipiant.*
- VI. *Quid per inducias liceat.*
- VII. *An retrocedere & rescire moenia & similia.*
- VIII. *De locis occupandis distinctio.*
- IX. *An redire possit qui vi maiore retentus est circa exitum induciarum.*
- X. *De specialibus induciarum pactioibus & qua inde quarî solent.*

- XI. Induciarum pactionibus ab altera parte ruptis alteram bellum mouere posse.
- XII. Quid si poena addita fuerit.
- XIII. Priuatorum facta quando inducias rumpant.
- XIV. In iure commeandi extra inducias quibus sumenda interpretatio:
- XV. Qui militum nomine veniant:
- XVI. Ire, venire, abire quomodo hic accipienda:
- XVII. De extensione ad personas:
- XVIII. Ad bona:
- XIX. Comitibus & gentis nomine qui veniant:
- XX. An concessio iuris commeandi morte extinguatur:
- XXI. Quid si data sit donec qui dedit voluerit:
- XXII. An securitas & extra territorium debeat.
- XXIII. Favor redemptionis captiuorum:
- XXIV. An lege interdicti redemptio possit distinctione explicatur.
- XXV. Ius in captiuum cedi posse:
- XXVI. Possit ab vno pretium pluribus deberi:
- XXVII. Cōuentio an rescindi possit ob diuitias captiuus ignoratas.
- XXVIII. Quae bona capti captorem sequantur.
- XXIX. An heres pretium debeat distinctione explicatur.
- XXX. An redire debeat qui dimissus est vt alterum liberet, eo mortuo.

Virg. III.

I. SOLENT & inter bellum à summis potestatibus concedi quaedam, vt cum Virgilio & Tacito loquar, belli commercia, qualia sunt induciae, commeatus, captiuorum redemptio. Induciae sunt conuentio per quam bello manente ad tempus bellicis actibus abstinendum est. Bello inquam manente: nam bellum status est nomen, qui potest esse etiam cum operationes suas non exserit: *Δουκεί αὐτὸν ἔχειν καὶ καθεύδειν ἐξ ἑνὸς τῶ ἀπερὶ τὸ ἠ ἀπογεῖται ἄλλο.* Broussait Aristoteles: fieri potest vt virtute quis sit praditus & aut dormiat aut vitam agat actione vacuam.

vacuam. Idem alibi: οἱ πέποι & ἀγαλῦνοι τῶν οὐρανῶν ἀπῶδες, ἀλλὰ τῶν ἐν ὄρεσιν: non ipsam amicitiam dissoluunt locorum interualla, sed vsu eius. Eustratius ad sextum Nicomachiorum: ἡ εἴς τε τῶν ἀπῶδες δύναμις ἐπελέχεια λέγεται: τῶς δὲ τῶν ἐν ὄρεσιν ἡ ἀπολείπειν δύναμις, ὡς ἐν τῶν κατωτέρω γεωμετρικῆς γεωμετρίας. *Habitus potentia simpliciter dicta ratione habita, actus dicitur: at ipsi actioni siue exercitio comparatus, vocatur potentia, vt ars mensoria in dormiente mensore.*

Vt quamuis tacet Hermogenes cantor tamen atque

Optimus est cit harædus: Et Alfenus vaser omni

Abieclo instrumento artis clausaq; taberna

Sutor erat.

Horatius.

Quod eo dico vt sciamus si quid conuenit vt belli tempore valeat, id per inducias quoque valere, nisi manifeste appareat non statum spectari sed ipsas functiones. Contra si quid de pace dictum erit, id induciarum tempore locum non habebit: quanquam Virgilius pacem sequestram dixit, Seruius ad eum locum pacem temporalem, Varro pacem castrorum, paucorum dierum, quæ omnes sunt non definitiones sed delineationes quædam eæque figuratæ. Qualis & illa Varronis qui cum inducias dixit bellorum ferias, potuerat & belli somnum dicere. In M. Varronis autem expositione quam & Donatus sequitur hoc rectè reprehendit Gellius quod paucos dies adiecit, ostendens solere & in horas dari, addam ego & in annos etiam viginti, triginta, quadriaginta, etiam centum: quarum apud Liuium exempla: quæ & illam Pauli Iuriconsulti definitionem redarguunt: *Inducie sunt cum in breue & in presens tempus conuenit ne inimicem se lacessant.* Fieri tamen poterit, vt si appareat alicuius conuentionis rationem vnicam & per se mouentem in solidum fuisse cessationem actuum bellicorum, vt tunc quod de pacis tempore dictum est per inducias valeat, non

*Ad Ter.
Eun.
Att. 1. Sc. 1.
Lib. 1. c. 21.*

*L. postlimin-
nium, D. de
captiuis.*

Lib. III. c.
15.

ex vi vocis, sed ex mentis certa collectione de qua ali-
bi egimus.

II. Videtur autem induciarum nomen non ab eo
quod Gellius vult inde vti iam, nec ab endoitu id est
introgressu vt Opilius voluit venisse, sed quod inde,
id est à certo tempore otium sit, quomodo *ἐκ τῆς ἡμέρας*
Græci vocant. Apparet enim etiam ex Gellio & Opi-
lio veteribus per *τ*, non per *ι*, litteram scriptum hoc no-
men, quod nunc pluraliter profertur, olim haud du-
biè etiam singulariter. Verus scriptura fuit *indoitia*,
nam otium tunc otium enuntiabatur à verbo *οἶτι*, quod
nunc vti dicimus, sicut ex *poina* (nunc pœnam scribimus)
fit *punio*, & ex *Poino* (qui nunc *Pœnus*) fit *Puni-
cus*. Sicut autem ex eo quod est *ostia*, ostiorum, factum
est nomen *ostia*, sic ex *indoitia* *indoitiarum*, factum
est *indoitia*, *indoitiarum*: deinde *inducia*, cuius
vt dixi plurale nunc tantum in vsu est. non longe
abit Donatus cum inducias dictas vult quod in dies o-
tium præbeant. Sunt ergo induciæ in bello otium, non
pax: itaque accurate loquuntur historici qui narrant
sæpè, pacem negatam, inducias datas.

Ad Ter.
Ann. d. loco.

Lib. Plut.
Iustin.

III. Quare nec noua indictione opus erit: nam sub-
lato impedimento temporali ipso iure se exerit status
belli non mortuus sed sopitus, vt dominium & patria
potestas in eo qui à furore contuluit. Legimus tamen
apud Lium ex feacialium sententia finitis induciis
indictum bellum: sed nimirum istis non necessariis
cautionibus ostendere veteres Romani voluerunt
quantopere pacem amarent & quam iustis de causis
in arma traherentur. Innuit hoc ipse Lius: *Cum Ve-
ientibus nuper acie dimicatum ad Nomentum & Fidenas fuerat,
induciaque inde, non pax facta, quarum & dies exierat, & ante
diem rebellauerant: misit tamen feaciales, nec eorum, cum more
patrum iurati repeterent res, verba sunt audita.*

Lib. IV.

IV. Tert-

IV. Tempus induciis ascribi solet aut continuum ut in centum dies, aut cum designatione termini ut usque calendis Martias. In priori ad momenta temporum facienda est numeratio: id idem naturæ contemnit, nam quæ sit ad civiles dies computatio ex legibus aut populorum moribus venit. In altero genere dubitari solet utrum ad quem diem aut mensem aut annum dictum est duraturas inducias, is dies, mensis, annus excusus an comprehensus intelligatur. Certè in rebus naturalibus duo sunt terminorum genera, intra rem, ut cutis terminus est corporis, extra rem, ut flumen terminus est terræ. Ad utrumque hunc modum etiam qui voluntate constituuntur termini constitui possunt. Magis autem naturale videtur ut terminus sumatur qui pars sit rei: *προς δεχεται το εχα ποικεσ τε* minus dicitur quod ultimum cuiusque est, inquit Aristoteles: nec usus repugnat. *si quis sic dixerit ut intra diem* mortis eius aliquid fiat, ipse quoque dies quo quis mortuus est numeratur. Prædixerat Cæsari Spuria periculum quod non ultra Idus Martias proferretur. Interpellatus ipsis Idibus, dixit venisse quidem, sed non præteriisse. Quare multo magis sumenda est hæc interpretatio ubi temporis productio fauorem in se habet, ut in induciis quæ humano sanguini parcent.

V. Illud obiter addam inducias & siquid est simile ipsos contrahentes statim obligare ex quo contractus absolutus est: at subditos utrinque obligari incipere ubi induciæ acceperunt formam legis cui inest exterior quædam publicatio: qua facta statim quidem incipit habere vim obligandi subditos, sed ea vis, si publicatio vno tantum loco facta sit, non per omnem ditionem eodem momento se exferit, sed per tempus sufficiens ad perferendam ad singula loca notitiam. Quare si quid interea à subditis contra-

L. amicitias, D. de verb. Sig.

Mat. IV. 17.

L. si quis, D. de verb. sig. Suet. in Cæs.

*Bart. l. o-
vnes populi.
Pan. c. 2. de
const. & ibid.
Fel. n. 7.*

inducias factum sit, ipsi à pœnis immunes erunt. ne-
que tamen eo minus contrahentes damnum refarcire
debent.

VI. Quantum per inducias liceat; quantum non
liceat ex ipsa definitione darur intelligi. Illiciti enim
sunt omnes actus bellici: siue in personas: siue in res:
id est quicquid vi sit aduersus hostem. Etiam quæ res
hostium casu aliquo ad nos peruenerunt eæ reddendæ
erunt, etiamsi ante nostræ fuissent: quia quod ius
externum attinet, ex quo hæc diiudicanda sunt, ipso-
rum sunt factæ: Et hoc est quod ait Paulus Iurisconsultus
induciarum tempore postliminium non esse, quia
postliminium requirit ut antecedit ius bello capiendi:
quod per inducias non est. Ire & redire vltro citroque,
sed eo paratu qui periculum nullum ostentet, liceat:
Notatum hoc à Seruio ad illud Maronis, *Mixtique im-
punè Latini*, vbi & hoc narrat obfessa vrbe à Tarquinio
inter Porsennam & Romanos factis induciis, cum lu-
di Circenses in vrbe celebrarentur, ingressos hostium
duces curuli certamine contendisse & victores coro-
natos.

Lib. XXXI. VII. Interius recedere cum exercitu quod Philip-
pum fecisse legimus apud Lium, cum induciis non
pugnat: nec reficere mœnia, nec militem conscribere,
nisi quid specialius conuenerit.

VIII. Corruptis hostium præfidiis loca inuadere
quæ ipsi tenebant, haud dubiè contra inducias est. ta-
lis enim acquisitio iusta esse non potest nisi ex iure bel-
li. Idem habendum si qui subditi deficere ad hostem
velint. Exemplum est apud Lium, libro XLII. *Coronai
& Haliartii fauore quodam insto in reges, legatos in Macedo-
mam miserunt præsidium petentes quo se aduersus impotentem
superbiam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab
rege est. præsidium se ob inducias cum Romanis factas mittere non
posse.*

posse. Derelicta sane occupare licet, dum verè derelicta, id est eo animo ne amplius sint quorum fuerant, non si incustodita, siue custodia ante inducias, siue factis induciis ommissa sit. dominium enim manens iniustam facit alterius possessionem quo refellitur Belisarii aduersus Gothos cauillatio, qui tali obtentu loca praesidiis nudata per inducias inuaserat.

*Procop. II.
Goth.*

IX. Quæritur an qui vi maiore impeditus quo minus recederet, intra fines hosticos deprehenditur postquam exierint induciæ, ius redeundi habeat. Si ius externum gentium respicimus, non dubito quin hic par sit ei qui cum in pace venisset bello repente exorto inter hostes fato suo deprehenditur, quem captiuum manere ad pacem vsque supra notauimus, neque iustitia interna deest quatenus bona & actiones hostium pro debito ciuitatis obligantur, & in solutum capiuntur: nec magis hic quod queratur habet quam tot alii innocentes in quos bellorum mala recidunt. nec quæ de commissi causa circa merces tractantur adferri huc debent, nec quod apud Ciceronem est de inuentione secundo de naue rostrata vi ventorum in portum delata quam ex lege quæstor publicari volebat. Ibi enim vis maior à pœna liberat, hic propriè de pœna non agitur, sed de iure quod certo tantum tempore interquiescebat. Tamen quin talem remittere benignius, quin & generosius sit nullam habet dubitationem.

*Liu. L.III.
c.9.*

*I. Cesar L.
interdum. S.
si propter, D.
de public.*

X. Sed & quædam per inducias illicita ob specialem conventionis naturam; vt si tantum sepeliendorum hominum causa data sint induciæ, nihil erit immutandum; sic si obsessis datæ induciæ tantum ne oppugnentur, iam auxilia & comæatus admittere non licebit, nam cum tales induciæ alteri partium profint, non debent interim eius qui dedit causam duriolem

Tt 3

face-

facere. Interdum & conuenit ne commere liceat. Interdum personis cauetur, non & rebus: Quo casu si ad res defendendas lædantur personæ, nihil contra inducias fiet: nam cum liceat res defendere, personarum securitas ad id quod principale est, non quod in alicuius consequentiam venit referendum est.

*Libro hoc c.
19. & 20.*

*Litt. lib IX.
c. XI.*

XI. Si fides induciarum à parte altera rumpatur, quin læso liberum sit etiam sine indictione ad arma venire, frustra dubitatur. Nam capita conuentionis insunt conuentioni per modum conditionis vt paulo ante diximus. Reperias quidem in historiis exempla eorum qui sustinuerint in finem induciarum: Sed & bellum illatum Hetruscis & aliis quod contra inducias fecissent legas: quæ diuersitas argumento est ius ita esse vt dicimus, sed eo iure vti vel non vti in arbitrio esse eius qui læsus est.

XII. Illud constat si pœna conuenta poscitur & persoluitur ab eo qui contra fecit, iam bellandi ius non esse. Ideo enim pœna soluitur vt cetera salua maneant. Et contra si bellum moueatur, recessum à pœna censeri debet, quando optio data est.

XIII. Priuata tamen facta non rumpunt inducias, nisi publicus actus accedat, puta imperii aut ratihabitionis, quæ etiam intelligitur accedere, si qui deliquerint nec puniantur nec dedantur: si non reddantur res.

XIV. Ius commedi extra inducias priuilegiu quoddam est. quare in eius interpretatione sequenda sunt quæ de priuilegiis traduntur. Est autem hoc priuilegium neque tertio noxium, neque danti admodum grate: ideo intra verborum proprietatem laxa magis quam stricta interpretatio admittenda est, eoque magis si non petenti datum beneficium, sed vltro oblatum sit, multo que magis, si vltra priuatam publica quædam

quædam utilitas in negotio vertatur. Reicienda ergo stricta interpretatio etiam quam ferunt verba, nisi alioqui absurdum aliquid sequeretur, aut eo ducantur probabiles admodum voluntatis coniecturæ. Contra verò etiam extra proprietatem laxior interpretatio locum habebit ut simile absurdum vitetur, aut ex valde urgentibus coniecturis.

XV. Hinc colligimus datum militibus commeatum non ad medios tantum, sed & summos duces porrigi: quia verbi proprietates admittit eam significationem, quanquam est & alia strictior. Sic nomine clericorum venit Episcopus. Etiam qui in classibus sunt navarum milites intelliguntur, & omnes omnino qui sacramentum dixerunt.

XVI. In itinere datum & de reditu censetur, non hoc ex vi verbi, sed ut absurdum vitetur: neque enim inutile esse beneficium debet. Et abitus tutus intelligendus usque dum eo peruenit ubi in tuto sit, unde Alexandri fides accusata qui quibus abitum indulserat eos in ipso itinere iussit interfici. At cui abire datum, non & redire: sed nec cui venire concessum est mittere poterit: nec contra: sunt enim hæc diversa nec extra verba exspatiari ratio cogit: ita tamen ut error eius si ius non det, à pœna certè si qua adiecta est releuet. Sed & cui venire permissum est, semel veniet, non iterum, nisi temporis adiectio aliam suppeditet coniecturam.

XVII. Patrem filius, vxor virum non sequitur, aliter quam in iure commorandi. nam morari solemus cum familia peregrinari sine eâ. Famulus tamen vnus aut alter etiam si expressus non sit comprehensus censetur in eo quem sine tali comitatu ire indecorum foret. nã qui aliquid concedit, concedit quod necessario sequitur. necessitas autem hic moraliter intelligenda est.

Can. in c. et
in cunctis. h.
cum vero:
de elect.

l. i. §. r. D.
de bon. poss.
ex test. mil.

Dial. Sicul.
lib. XVII.

l. penult. de
Precario.

Abbas cap.
quem sit, de
Iudeis.

XVIII. Similiter bona non quæuis comprehenduntur, sed quæ solita sunt ad iter assumi.

XIX. Expresso comitum nomine non sunt intelligendi hi quorum causa magis est odiosa, quam ipsius cui prospicitur. Tales sunt piratæ, latrones, transfugas, desertores. Gentis expressum nomen in comitibus, latitis ostendit facultatem ad alios non porrigi.

XX. Ius commeandi cum veniat ex vi potestatis, in dubio non exstinguitur morte cõcedentis, secundum
Lib. II. c. 13. ea quæ alibi diximus de regum & aliorum imperantium beneficiis.

XXI. Disputari solet de eo quod dictum est in hunc modum, quam diu voluero. Et verior est sententia eorum qui existimant durare beneficiũ tale et ã si novus volendi actus non intercedat, quia durare in dubio præsumitur, quod ad iuris effectum sufficit; non etiam vbi is qui concessit desit posse velle, quod per mortem contingit. Persona enim sublatã collabitur etiam illa præsumtio durationis, sicut accidens interitu substantiæ.

XXII. Commeandi autem securitas ei cui data est debetur etiam extra territorium concedentis: quia datur contra ius belli, quod per se territorio non includitur: vt alibi à nobis dictum est.

Lib. III. c. 4. XXIII. Captiuorum redemptio multũ habet favoris, maxime apud Christianos, quibus lex diuina hoc misericordiæ genus peculiariter commendat. Ambrosio captiuos redimere, maximè ab hoste barbaro, præcipua & summa liberalitas vocatur. Idem defendit suum & Ecclesiæ factum, quod vasa ecclesiæ, etiam iniuriata, confregerint vt captiui redimerentur. *Ornatus*, inquit, *sacramentorum redemptio captiuorum est*, & multa alia in eandem sententiam.

XXIV. Quibus adducor vt non audeam indistinctè
 pro-

*Canon. in c.
 si gratis
 de Reser. in
 VI.*

*Mat. XXV.
 30. 39.*

*Lib. II. off.
 c. 15.*

Lib. II. c. 18.

probare leges illas quæ captiuos redimi vetant quales apud Romanos fuisse legimus: *Nulli ciuitati viliores captiuum quam nostra*, ait in senatu Romano quidam. Eadem ciuitas Lini dicitur minimè in captiuos iam inde antiquitus indulgēs. Nota est in hanc rem Horatii Ode, vbi captiuos redimere vocat conditiones sædas & exemplum perniciem trahens: *flagitio additum damnum*. Sed quod Aristoteles in Iaconum institutis reprehendit, idem in Romanorum culpa solet: nimis scilicet illa omnia directæ ad res bellicas, quasi in illis solis salus ciuitatis consisteret. At qui si rem humanitatis modo æstimamus, satius sapè esset, ius quod bello petitur amitti, quam plurimos homines, & quidem cognatos aut populares, relinqui in grauissimis ærumnis. Non videtur ergo lex talis iusta, nisi appareat opus tali rigore, vt maiora aut plurium mala alioqui moraliter inuitabilia caueantur. Nam in tali necessitate, cum ipsi captiui ex caritatis lege suam sortem patienter ferre debeant, potest & hoc eis iniungi, & aliis ne quid contra faciant præcipi, secundum ea quæ de ciue ob bonum publicum dedendo scripsimus alibi.

XXV. Non sunt quidem moribus nostris serui qui bello capiuntur: non dubitem tamen quin ius exigendi pretium redemptionis à capto, possit ab eo qui captum tenet in alium transcribi: nam & incorporalia alienari natura patitur.

XXVI. Et potest idem pluribus debere pretium, si ab vno dimissus, pretio nondum soluto, captus sit ab alio: sunt enim diuersa hæc debita ex diuersis causis.

XXVII. Conuentio de pretio facta rescindi non potest eo quod captus intelligatur locupletior quam credebatur: quia iure gentium externo, de quo quærimus, nemo cogitur supplere quod in contractu mi-

nus æquo pretio promisit, si dolus non intercessit, ut intelligi potest ex his quæ de contractibus supra à nobis explicata sunt.

Lib. II. c. 10.

Lib. III. c. 7.

l. possideri, §. Neratius, D. de acq. poss.

XXVIII. Ex eo quod diximus captiuos nostros seruos non esse, sequitur cessare illam acquisitionem vniuersalem, quam accessionem esse dominij in personam diximus alibi. Non alia ergo captori acquirentur quam quæ specialiter apprehenderit: quare liquid clam secum habet captiuus, non erit acquisitum, quia nec possessum. Sicut Paulus Iurisconsultus contra Brutum & Manlium respondit, qui fundum possessione cepit, in clarum quem in fundo esse nesciat non cepisse: quia qui nescit nequeat possidere. Cui consequens est ut res eo modo celata ad redemptionis pretium soluendum prodesse possit, quasi retento dominio.

XXIX. Quæri & hoc solet an pretium conuentum, & ante mortem non solum ab herede debeat. Expedita mihi videtur responsio, si in carcere mortuus est, non deberi: promisso enim inerat conditio si liberaretur, mortuus autem non liberatur. Contra si mortuus est cum in libertate esset, deberi. Iam enim lucratus erat id pro quo promissum erat pretium. Plane fateor & aliter conveniri posse ut ab ipso contractus momento pure debeat pretium, & captiuus tantum retineatur, non iam ut iure belli captus, sed ut à se oppigneratus: Et contra pactum iniri posse, ut procedat pretij solutio si die præstipuito qui captus sit liber uiuat. Sed hæc ut minus naturalia non præsumuntur acta, nisi manifestis documentis.

XXX. Proponitur & illud an in carcerem redire debeat qui dimissus est sub pacto ut faceret dimittialterum, qui factum morte præuenerit. Diximus alibi factum tertij liberaliter promissum satis impleri, si nihil

Lib. II. c. 10.

hil om
gati pr
go in
nullu
rum fu
bertati
his qu
bit. H
quæ i
ne ob
terpre

De fi
I. Du
II. Qu
III. An
IV. Q
V. e
VI. Q
VII. Pa
VIII. An
IX. Qua
X. Stru
XI. Quo
XII. Quo
XIII. Quo
I. IN T
I. spec

hil omittitur ex parte promissoris : at in onerosis obligari promissorem ad id quod tantundem valet. Sic ergo in proposita quaestione non tenebitur quidem dimissus reddere se custodiae, neque enim id conuentum fuit, neque tacite actum intelligi patitur fauor libertatis, neque debet lucrifacere libertatem, sed eius quod praestare non potest aestimationem praestabit. Hoc enim naturali simplicitati congruentius, quam quae in actione de praescriptis verbis & de conditione ob causam dati causa non secuta, Romani iuris interpretes tradunt.

*l. naturalis
§. 1. de praes.
verb. l. via.
D. de cond.
ob causam dati*

C A P. XXII.

De fide minorum potestatum in bello.

- I. *Ducum genera.*
- II. *Quatenus eorum pactio obliget summam potestatem.*
- III. *Aut occasionem obligationi det.*
- IV. *Quid si factum quid contra mandatum? ubi distinctiones adhibentur.*
- V. *An tali casu pars altera obligetur.*
- VI. *Quid belli duces aut magistratus possint circa inferiores se, aut pro ipsidem.*
- VII. *Pacem facere ducum non esse.*
- VIII. *An inducias dare distinguitur.*
- IX. *Quae securitas personarum, quae res ab ipsis concedi possint.*
- X. *Stricte interpretanda talia pacta & quare.*
- XI. *Quomodo interpretanda deditio a duce accepta.*
- XII. *Quomodo cautio, si regi aut populo visum fuerit.*
- XIII. *Quomodo promissum de oppido tradendo.*

I. **I**NTER publicas conuentiones Vlpianus & hanc speciem posuit quoties inter se duces belli quaedam pacif-

l. conuentionum, D. de pactu.

paciscuntur. nos diximus post fidem datam à summis potestatibus agendum & de ea quam dant minores inter se aut aliis: siue minores illi summis sint proximi, quales sunt duces excellenter dicti, de quibus illud Liuij capiendum: *Nec duces nouimus nisi cuius auspicio bellum geritur*: siue longius remoti.

Lib. IV.

II. Est autem in horum promissis duplex inspectio, nam aut hoc queritur an summam potestatem obligent, aut an se ipsos. Prior quaestio definienda est ex eo quod alibi diximus obligari nos & per eum quem voluntatis nostrae ministrum elegerimus, siue voluntas illa specialiter expressa est, siue ex ipsa praepositionis naturâ colligitur. Nam qui dat facultatem dat quantum in se est quae ad facultatem sunt necessaria, quod in materia morali intelligendum est morali modo. Duobus ergo modis potestates minores supremam suo facto obstringunt, faciendo id quod probabiliter ipsorum officio contineri censetur, aut etiam extra illud ex speciali praepositione notâ publicè aut iis quorum res agitur.

Lib. II. c. 10.

III. Sunt & alii modi quibus potestas summa obligatur antecedente ministrorum facto, sed non ita vt id factum causa sit propriè dicta sed vt occasio sit obligationis: idque dupliciter, vel per consensum, vel per rem ipsam: Consensus apparet ratihabitione, non tantum expressa, sed & tacita, id est vbi sciuit summa potestas quod actum erat & fieri passa est quae ad aliam causam referri probabiliter non possunt. quod ipsum quomodo procedat alibi tractauimus. Per rem hactenus obligantur ne locupletiores fiant aliena iactura, id est vt aut contractum praestent ex quo commodum volunt consequi, aut de commodo discedant, de qua aequitate itidem à nobis alibi dictum est. Et hactenus nec ultra recipi potest quod dicitur valere si

*Lib. II. c. 4.
& c. 14.*

Lib. II. c. 9.

quid

quid utiliter gestum est. Contra vero ab iniustitia excusari non possunt qui cum pacta improbent, tamen retinent quod sine pactis non haberent: Ut cum Senatus Romanus, narrante Valerio, factum Cn. Domitij neque probare potuit, neque rescindere voluit: qualia multa in historiis occurrunt.

Lib. IX. id.

IV. Illud quoque ex supra à nobis dictis repetendum est, obligari eum qui præposuit etiam si præpositus fecit contra mandata arcana, intra limites tamen publicæ functionis. Hanc æquitatem rectè secutus est Prætor Romanus in institoria actione: neque enim omne quod cum institore geritur obligat eum qui præposuit, sed ita si eius rei gratia cui præpositus fuerit contractum est. de quo autem palam proscriptum fuit ne cum eo contrahatur, is præpositi loco non habebitur: quod si proscriptum quidem sit, sed non pateat, tenetur qui præposuit. conditio quoque præpositionis seruanda est: nam si quis sub certa lege vel interuentu cuiusdam personæ contrahi voluit, æquissimum erit id seruari in quo præpositus est. Cui consequens est ut alii reges aut populi magis, alij minus ex ducum suorum contractibus teneri possint, si satis notæ sint ipsorum leges atque instituta. De his si non constat, sequendum est quod coniectura dicat, ut concessum intelligatur id sine quo satis commodè quæ officii sunt expediri non possunt. Mandati fines si excesserit minor potestas, tenebitur ipsa, si quod promisit præstare non potest, ad æstimationem: nisi lex aliqua satis cognita id quoque impediatur. Quod si dolus accesserit, id est si præ se tulerit ius maius quam habebat: iam tenebitur & de damno culpa dato, imo & ex crimine ad pœnam crimini respondentem. Ex priore causa bona obligantur & si ea deficient operæ, aut libertas corporis: ex posteriore quoque persona,

aut

Lib. II. c. 101.

l. cuiuscumque, §. non tamen, D. de inst. act.

l. sed si, §. de quo, in §. proscriptore, & §. proscriptum ead. tit.

aut bona, aut vtrumque pro delicti quantitate. Quod autem de dolo diximus procedet etiam si quis restitutionem interposuerit semetipsum obligari nolle, quia & damni dari & poenae iustae debitum cum delicto non voluntario sed naturali nexu coherent.

V. Quia verò semper aut summa potestas obligatur aut minister eius, ideò & certum est partem alteram obligari, nec dici posse claudicare contractum. Egimus de comparatione eorum qui medij sunt ad superiores.

VI. Videamus & quid in inferiores possint: Nec puto dubitandum quin dux milites, magistratus oppidanos obligent intra eos actus qui solent ab ipsis imperari: alioqui consensu opus esset. Contra ducis aut magistratus pactum inferioribus proderit in merè utilibus omnino: id enim in potestate comprehensum satis est: in his quæ onus annexum habent, intra ea quæ imperari solent, omnino; extra ea, ita si acceptauerint: quæ congruunt his quæ de stipulatione pro tertio ex naturali iure alibi disseruimus. Generalia hæc illustriora facient subiectæ species.

VII. De belli causis & consequentibus transigere ad belli ducem non pertinet, neque enim belli gerendi pars est bellum finire: imò etsi cum maxima potestate prepositus fuerit, ea de belli ductu erit intelligenda. *Quam pacem A. Albinus cum Iugurtha rege senatus in iussu fecerat, senatus rescidit, inquit Sallustius.* Sic Caudina, sic Numantina sponsio populum Romanum ut a libi exposuimus non obligauit. Et eatenus verum est illud Posthumij, *si quid est in quo obligari populus potest, in omnia potest, nempe eorum quæ ad ductum belli non pertinent, quod ostendunt antecedentia, de deditioe, de sponsione relinquendæ aut incendendæ urbis, de statu mutando.*

*Alc. LVIII.
cons. 40.*

Lib. II. c. 10.

Iugurth.

VIII. Inducias dare ducum est, nec summorum tantum, sed & minorum, ijs nempe quos oppugnant aut obsessos tenent, & se suisq; copias quod attinet. Nam alios duces pares non obligant, quod Fabii & Marcel- *Lib. XXIV.*
li historia apud Lium declarat.

IX. Homines, imperia, agros bello quæ sita cōcedere iudem ducum non est. Hoc iure Syria Tigrani adēta quanquam Lucullus dederat. De Sophonisba quæ *Iustin. lib. XI.*
bello capta erat ait Scipio senatus populique Romani *Liv. lib. XXX.*
iudicium atque arbitrium esse; ideo à Masaniſſa, quo *Cass. de Iust. & iure, l. 1.*
duce capta erat, libertatem ei dari non potuisse. In res alias quæ in præda sunt ius aliquod concedi imperantibus videmus non tam ex vi potestatis quam cuiusque populi moribus. qua de re satis superius à nobis dictum est. At nondum quæ sita condonare omnino in ducum est potestate: quia oppida pleraque & homines sæpe in bello dedant se sub conditionibus vitæ salutæ, aut & libertatis, aut & bonorum, de quibus summæ potestatis arbitrium exquiri res plerumque non patitur. Pari ratione ius hoc & ducibus non summis dandum est intra ea quæ ipsis agenda commissa sunt. Maharbal Romanis quibusdam, qui ex prælio ad Thrasymenum euaserant, satis longe absente Annibale, fidem dederat non tantum vitæ *his σαρτηρίας*, vt nimium concise narrat Polybius, sed si arma tradidissent abire cum singulis vestimentis passurum: retinet eos Annibal hoc causatus *ἐπὶ Μακαρθῶς οὐκ εἶν κώειος ἀνευ τῆς αὐτῆς γῶμης διδούς τὴν ἀσφαλῆαν τῆς ὑπαρῶν δόξ.* *In potestate Maharbalis non fuisse se inconsulto fidem dare se deditibus qua ipsos illæsos aut indenmes præstaret.* Iudicium de hoc facto Liui sequitur. *Punica religione seruata fides ab Annibate est.* Quare & M. Tulliu, in Rabirii causa vt oratorem audire debemus, non vt iudicem. Vult à Rabirio Saturninū iure casum quem Consul C. Marius

rius

rius data fide ex Capitolio abduxerat: *Fides*, ait, *quæ potuit sine Senatusconsulto dari?* & ita rem agit quasi Mariū solum fides ista obstringeret. Atqui C. Marius ex Senatusconsulto potestatem acceperat operam dandi ut imperium populi Romani maiestasq; conseruaretur. In ea potestate, quæ Romanis moribus erat maxima, quis neget comprehensum ius dandæ impunitatis, si eo modo omne periculum à republica arceretur?

X. Cæterum in his ducum pactis, quia de re agunt alienâ, quatenus contractus natura patitur, adstringenda interpretatio, nempe ne aut ex ipsorum factio summa potestas plus quàm vellet obligetur, aut ipsi damnum subeant officium faciendo.

XI. Ita qui in deditionem puram à duce accipitur, eo iure acceptus censetur, ut de eo victoris populi aut regis arbitrium sit, cuius exemplum est in Gencio Illyrii, & Perseo Macedoniae rege, qui se, ille Anicio, hic Paulo dederunt.

XII. Sic adiecta cautio, *ita ratum sit, si populus Romanus censuisset*, quam sæpe in sponsonibus inuenias, efficiet ut ratihabitione non secutâ, dux in nihil ipse teneatur, nisi si quâ locupletior factus sit.

XIII. Et qui oppidum tradere promiserunt possunt præsidium dimittere, ut fecisse Locrenses legimus.

*Liv. lib.
XXIV.*

CAPVT XXIII.

De fide priuata in bello.

- I. *Refellitur sententia statuens priuatos fide hosti data non obstringi.*
- II. *Ostenditur obstringi eos etiam pirata & latroni: & quatenus:*

III. Mi-

- III. Minor hic non excipitur:
 IV. Error an liberet:
 V. Soluitur obiectio sumpta ex publica utilitate.
 VI. Aptantur ante dicta ad fidem datam reditus in carcerem:
 VII. In certum locum non redeundi: non militandi:
 VIII. Non fugiendi.
 IX. Captum alii se dare non posse.
 X. An priuati cogendi sint à suis potestatibus implere quod promiserant.
 XI. Qualis interpretatio in huiusmodi pactis adhibenda.
 XII. Quomodo sumenda voces vitæ, vestium, aduentus, auxilii.
 XIII. Rediisse ad hostem quis dicendus.
 XIV. Iusta auxilia quæ, in deditioe sub conditione facta.
 XV. Quæ ad executionem pertinent, conditionem non facere.
 XVI. De talium pactorum obsidibus.

I. CICERONIS est illud satis tritum: *Etiam si quid singuli temporibus adducti hosti promiserint est in eo ipso fides conseruanda: singuli, milites pura aut pagani: nihil enim ad fidem refert. Mirum est inuentos esse iuris magistratos qui docerent pacta publice cum hostibus inita fidem adstringere: at quæ à priuatis fierent non item.* Nam cum priuati iura priuata habeant quæ obligare possunt, & hostes capaces sint acquirendi iuris, quid esse potest quod obligationem impediat? Adde quod nisi id statuatur, datur cædibus occasio, libertati impedimentum: nam & illæ caueri sæpe, & hæc obtineri à captiuis fide priuatorum sublata non poterit.

II. Imò non hosti tantum illi quem ius gentium agnoscit, sed & latroni & piratæ data priuatim fides obligat perinde vt de fide publica supra diximus. Id interest, quod si metus iniustus ab altero incussus impulerit ad promittendum, is qui promisit petere restitutionem aut si alter nolit sibi eam præstare potest.

V u

t est.

Bart. in l.
 conuentio
 num D. de
 pactis. Zaf.
 in apol. con-
 tra Eckium.

C. XIX.

Olar. Conf.
7.

Conar. de
matrim
part. II. c. 3.
§. 4. n. 21.

test. Quod in metu procedente ex bello publico iurif-
gentium locum non habet. Quod si & iurandum
acceserit, iam omnino quod promissum est præstan-
dum erit ab eo qui promissit, si periurii crimen effuge-
re volet. Sed tale periurium si in hostem publicum
commissum sit puniri ab hominibus solet, si in latro-
nes aut piratas dissimulari odio eorum quorum com-
modum agitur.

III. In hac quoque priuata fide minorem non ex-
cipiemus qui eius status est vt actum intelligat. Nam
quæ minoribus consulunt beneficia ex iure sunt ciuili.
Nos de iure gentium quærimus.

IV. Et de errore alibi diximus, ita ius dare à con-
tractu recededi si id quod per errorem creditum fuit,
in mente agentis vim habuerit conditionis.

Lib. II. c. 10.

V. At quousq; se extendat priuatorum se in pacifcen-
do potestas difficilior inspectio est. Quod publicum est à
priuato alienari non posse satis constat: nam si ne duci-
bus quidem belli id permissum est, vt modo probaui-
mus, multo minus priuatis. Sed de ipsorum actionibus
ac rebus quæri potest, quia videntur hæc quoque con-
cedi hostibus non posse sine aliquo damno partis: vn-
de videri possunt talia pacta illicita cum ciuibus ob ius
supereminens ciuitatis tum conductis militibus ob fi-
dem sacramento datam. Sed sciendum est ea pacta
quæ malum maius aut certius euitant magis vtilia
quam damnosa etiam publico censeri debere, quia
minus malum induit rationem boni: *ἡ δὲ ἀπὸ κακῶν
ὀπιλέγονται τὰ μείζονα καὶ ἀγαθὰ*, vt ait quidam apud Appianum.
neque verò fides sola qua quis potestatem ipsam sui &
suarum rerum non abdicat, neque vtilitas publica sine
legis auctoritate id efficere possunt vt quod factum
est etiam si contra officium factum esse detur, irritum
fit

Punic.

fit & effectu iuris omni careat. Lex quidem posset adimere subditis aut perpetuis, aut temporariis hanc potestatem: Sed neque lex hoc semper facit, patit enim ciuibus: neque semper facere potest: nam leges humanae, vt alibi diximus, vim obligandi tum deum habent, si latæ sint ad humanum modum, non si onus iniungant quod à ratione & natura plane abhorreat. Et ideo leges & præcepta specialia quæ tale quid aperte præ se ferunt pro legibus haberi non debent: Generales autem leges interpretatione benigna ita accipiendæ sunt vt casus summæ necessitatis excludant. Quod si actus qui lege aut præcepto interdictus erat, & violere veritus, interdicti æquo iure potuit, iam irritus erit. Status priuati, sed puniri tamē idem poterit, ideo quod promisit id quod sui iuris non erat, maxime si iuratus id fecerit.

VII. Promissio captiui de redeundo in carcerē merito toleratur. Neque enim deteriorem reddit captiui conditionem: non ergo vt quidam existimant gloriose tantum fecit M. Atilius Regulus, sed & quod debebat: *Regulus, inquit Cicero, non debuit condiciones pacis, & hostiles perturbare periurio.* Nec obstat illud:

*Atqui sciebat qua sibi barbarus
Tortor pararet.*

Horat.

Nam & hoc fieri posse iam scierat cum promitteret. Sic & de decē captiuis, vt quidem ex antiquis scriptoribus rem narrat Gellius, octo postliminium iustum non esse sibi responderunt quoniam de iurio victi forent.

Lib. VII. c.
13.

VIII. Solent & promittere quidam ne in certum locum redeant, ne aduersus eum qui ipsos in potestate habet militent. Prioris exemplum apud Thucydidem, vbi sic Ithōmenses promittunt Lacedæmoniis, exituros se Peloponnēso, nec vnquam redituros.

Vt 2 Poste-

Posterius nunc frequens est. Verus exemplum est apud Polybium vbi dimittuntur ab Amilcare Numidæ, sub lege, *μὴ δέναι φέρων ἔπιον πολέμιον κατ' αὐτοῦ*. Ne adversus Carthaginenses eorum quisquam arma hostilia ferret.

Lib. I.

Goth. III. Simile pactum habet in Gothicis Procopius. Hoc pactum quidam irritum pronuntiant, quia sit contra officium quod patriæ debeatur. At non quicquid contra officium est statim & irritum est, vt & alibi & supra diximus. Deinde vero ne contra officium quidem, libertatem sibi parere id promittendo, quæ iam est in hostis manu. Nihil enim deterior sit patriæ causa, cui is qui captus est, ni liberetur, iam periisse censendus est.

IX. Promittunt & nonnulli non fugere, *οὐκ ἐπιφεύγοντες* eos, etiam si victi promiserint contra quam quidam sentiunt. Nam & sic solet aut vita servari aut mitior obrineri custodia. Si vero victus sit postea, ira demum libererit si idem promiserit ne vinciretur.

X. Satis ineptè quæritur an qui captus est alii dedere se possit. Nimis enim certum est neminem sua pactione ius alteri quæsitum adimere posse. Est autem captori ius quæsitum aut ipso belli iure, aut partim belli iure, partim concessu eius qui bellum gerit secundum ea quæ supra exposuimus.

Lib. III c.
6.

XI. Circa effectus pactorum egregia quæstio est, an privati si in fide præstanda negligentes sint à suis potestatibus cogendi sint eam implere. Et cogendos verius est in bello duntaxat solenni, ob ius gentium, quo bellum gerentes obstringuntur alter alteri ius reddere, etiam de factis priuatorum, vt puta si à priuatis violari essent hostium legati. Sic Cornelius Nepos recitante Gellio scripserat multis in Senatu placuisse vt ij de decem captiuis qui redire nollent datis custodibus ad Hannibalem deducerentur.

Lib. VII c.
8.

XII. De

XII. De interpretatione tenendæ regulæ iam aliquoties memoratæ vt à proprietate verborum non recedatur nisi absurdi vitandi causa, aut ex alia satis certæ mentis coniectura; vt in dubio magis interpretemur verba contra eum qui legem dedit. Vitam pactus non etiam ad libertatem ius habet. Vestium nomine arma non veniunt: sunt enim hæc diuersa. Venisse auxilium rectè dicitur si sit in conspectu, etiamsi nihil agat; nam ipsa præsentia suam vim habet.

XIII. At rediisse ad hostem non dicitur qui clam rediit vt statim exiret: rediisse enim ita intelligi debet vt in potestate hostium iterum sit. Contraria interpretatio veteratorum Ciceroni, stulte callida, quæ fraudem in se & periurium habeat. Eadem Gellio fraudulenta calliditas, à Censore ignominie notata, qui eam adhibuerant intestabiles & iniusti.

De off. III.

Lib. VIII. c.

19.

XIV. Iusta auxilia in pacto ditionis non faciendæ si ea aduenerint, intelligi debent talia quæ periculum cessare faciant.

XV. Notandû & hoc, si quid de executionis modo conuenit id conditionem non iniicere pacto, vt si dictum certo loco solui, qui locus postea dominum mutauerit.

XVI. De obsidibus tenendum quod supra diximus plerumque eos accessionem esse principalis actus: sed tamen conueniri etiam posse vt disiunctiua sit obligatio, nimirum vt aut fiat aliquid aut obsides retineantur. Sed in dubio tenendum est illud, quod maximè est naturale, id est vt accessio tantum credantur.

CAP. XXIV.

De fide tacita.

- I. Tacite quomodo fides interponatur.
 II. Exemplum in eo qui in tutelam recipi à populo aut rege
 expetit.
 III. Qui colloquium postulat aut admittit.
 IV. Huic tamen dum collocutori non noceat integrum esse res
 suas promouere.
 V. De mutis signis ex consuetudine aliquid significantibus.
 VI. De tacita approbatione sponsonis.
 VII. Pœna quando tacite remissa.

l. ea lege, D. I. SILENTIO quædam conueniri non male à Iauo-
locati. Sileno dictum est, quod & in publicis, & in priuatis
 & in mixtis conuentionibus vsu venit. Causa hæc est
 quod consensus qualitercumque indicatus & acce-
 ptatus vim habet iuris transferendi. Signa autem con-
Lib. II. c. 4. sensus sunt & alia præter voces & literas vt non semel
Lib. III. c. 2. iam indicauimus. Quædam natura insunt actui.

II. Exemplum sit in eo qui aut ab hostibus aut ab
 externis veniens in alterius populi aut regis fidem se
 dat. nam hic quin tacite se obliget nequid faciat ad-
 uersus eum statum in quo præsidium petit, dubitari
 non debet. Quare sequendi non sunt qui Zopyri fa-
 ctum à reprehensione remotum aiunt: neque enim fi-
 des eius in regem perfidiam in eos ad quos confuge-
Lin. lib. 1. rat excusat. Idem de Sexto Tarquinii filio qui ad Gab-
 ios se contulerat dictum esto. De Sînone Virgilius:

Æneid. II.

Accipe nunc Danaum insidias, & crimine ab vno
 Disce omnes.

III. Sic & qui colloquium aut postulat, aut admit-

tit ta-

rit tacite pollicetur collocutoribus id innoxium fore. Hostibus per colloquii speciem violandis ius gentium violari pronuntiat Livijs. Cn. Domitius eo quod Biturum regem Arvernorum per colloquii simulationem accersitum, hospitioque exceptum vinxit, hoc à Valerio Maximo iudicium refert: *Nimia gloria cupiditas perfidum existere coegit.* Quamobrem mirari subitur scriptor libri octavi belli Gallici Cæsaris, siue is Hirtius est, siue Oppius, simile factum T. Labieni referens adiecerit, *infidelitatem eius (Comii scilicet) sine vlla perfidia iudicavit comprimi posse, nisi hoc Labieni magis quam scriptoris iudicium est.*

IV. At non ultra tacita illa voluntas trahenda est quam dixi nam dum collocutores nihil patiantur, specie colloquii avertere hostem à belli consilijs, sua interim promovere, perfidia vacat, & dolis bonis annumeratur. quare qui deceptum spe pacis regem Perseum arguebant, non tam iuris & fidei quam animi excellenti & gloriæ bellicæ habebant rationem, ut ex his quæ de dolis bellicis diximus satis potest intelligi.

V. Sunt & signa quædam mutua ex consuetudine significantia, ut olim vitæ & rami oliivarum, apud Macedones hastarum erectio, signa supplicis deditio, quæ proinde obligant ad arma ponenda. Qui vero deditioem accipere se significat an obligetur & quatenus, ex his quæ supra dicta sunt petendum est. Hodie vela candida tacitum habent signum petri colloquii: obligabunt ergo non minus quam si voce petitum esset. Sponsio à duobus facta quatenus tacite approbata à populo aut rege censeri debeat & hoc iam supra diximus, nimirum ubi & actus fuit cognitus, & aliquid factum aut non factum cuius rei alia causa extra voluntatem federis probandi dari non possit.

VI. *Pœnæ remissio ex sola dissimulatione non potest colligi: sed opus est accedat actus talis qui aut amicitiam per se ostendat, vt fedus amicitia causa; aut opinionem de tali virtute cui merito antefacta condonari debeant, siue ea opinio verbis indicata est, siue rebus quæ ex more instituta sint ad talem significationem.*

C A P. XXV.

Conclusio cum monitis ad fidem
& pacem.

- I. *Monita ad fidem seruandam.*
- II. *In bello pacem semper spectandam:*
- III. *Et amplectendam etiam cum damno, Christianis presertim.*
- IV. *Vtile id victis;*
- V. *Et victori;*
- VI. *Et quorum res dubia sunt.*
- VII. *Pacem factam summa religione seruandam.*
- VIII. *Vorum & finis operis.*

I. **A**TQUE hic finire me posse arbitror, non quod omnia dicta sint quæ dici poterant, sed quod dictum satis sit ad iacienda fundamenta, quibus si quis velit superstruere speciosiora opera adeo me inuidetem non habebit, vltro & gratiam referet. Tantum antequam dimitto lectorem, sicut cum de bello suscipiendo agerem monita quædam de bello quantum fieri potest declinando adieci, ita nunc quoq; monita pauca addam quæ in bello & post bellum valeant, ad fidei curam & pacis: & fidei quidem tum propter aliam tum ne spes pacis adimatur. Fide enim non tantum
respu-

respublica quælibet continetur vt Cicero dicit, sed
 & maior illa gentium societas: Hac sublata vt verè A-
 ristoteles ἀνθρωπεία ἢ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων, tol-
 litur quod inter homines est commercium. Itaque merito i-
 dem ille Cicero nefarium esse ait fidem frangere quæ
 continet vitam: Sanctissimum, vt Seneca loquitur, huma-
 ni pectoris bonum: quam tanto magis præstare debent
 summæ hominum rectores quanto cæteris impunius
 peccant: Itaque fide sublata feris erunt similes qua-
 rum vim omnes exhorrent. Et iustitia quidem in cæte-
 ris sui partibus sæpè habet aliquid obscuri: at fidei vin-
 culum per se manifestum est, imo ideo quoque vsur-
 patur vt de negotiis omnis dematur obscuritas. Quo
 magis regum est religiosè hanc colere, primum con-
 scientiæ, deinde & famæ causa quæ stat regni auctori-
 tas. Ne dubitent igitur eos qui ipsis fallendi artes in-
 stillant, id ipsum facere quod docent. Non potest diu
 prodesse doctrina quæ hominem hominibus infocia-
 bilem facit: adde & Deo iniuriam.

off. III.
 Rhet. ad
 Theod. to
 c. 15.

Cic. pro Q.
 Ros.
 Epist.
 LXXX.
 VIII.

II. Deinde in tota belli administratione non potest
 securus & Deo fidens animus retineri nisi semper in
 pacem prospectet. Verissimè enim dictum à Sallustio:
 Sapientes pacis causa bellum gerere: Cui congruit Augustini
 sententia: non pacem queri vt bellum exerceatur sed bellum ge-
 ri vt pax acquiratur. Ferinum quiddam vis est: quæ in
 bello maximè eminent: quo diligentius curandum est
 vt humanitate temperetur ne nimium feras imitando
 dediscamus hominem.

Orat. ad
 Cas.
 Epi. 1. ad
 Bonif.

III. Pax ergo tuta satis haberi si potest, & malefa-
 ctorum & damnorum & sumtuum condonatione nõ
 malè constat: præcipuè inter Christianos, quibus pa-
 cem suam Dominus legauit. Cuius optimus interpres
 nos vult, quantum fieri potest, quatum in nobis situm
 est, cum omnibus pacem quærere.

Rom. XII.
 15.

IV. Satis quidem hoc vnum esse debet, sed & ple-
rumque vtilitas humana eodem trahit: primum eos
qui minus valent: quia periculosum est longum cum
valentiore certamen, & vt in naui fit, iacturâ aliquâ
redimenda maior calamitas, omiſſa ira ac ſpe fallaci-
bus, vt rectè Liuius dixit, auctoriſus. hunc ſenſum A-
riſtoteles ſic enuntiat: κρείττον τῆς κρείττοσι μέρος πρὸς ἰσο-
αρχόντων πρὸς ἄλλοις, ἢ πολέμου κρατηθέντας αὐτὸς αὐτῆς χημια-
σιν ἀπολέσθαι. *Satius est his qui plus pollent aliquid rerum ſua-
rum relinquere, quam bello victos cum rebus perire.*

V. Sed & eos qui validiores ſunt: quia bonis ſuis
rebus vt idem Liuius nō minus verè ait, ampla ac ſpe-
cioſa dantibus pax eſt. Cogitandus quoque Mars
communis: διζήτιον, ait Ariſtoteles, τὰς μεταβολὰς τὰς ἐν
πολέμῳ ὡς πολλὰ καὶ ἀπρόσμενοι γίνονται. *Cogitandum in bello
quam multa quamque improviſe mutationes accidere ſoleant.*
Et maximè metuenda deſperātium audacia, tanquam
acerimi morientium belluarum morſus.

VI. Quod ſi vterque pares ſibi videantur, id vero
Cæſare auctore optimum tempus de pace agendi
dum ſibi vterque confidit.

VII. Pax autem facta qualibuſcumque legibus ſer-
uanda omnino ob eam quam diximus fidei ſanctimo-
niam, ſolliciteq; cauenda. Non tantum perfidia, ſed &
quidquid animos exaſperat. Nā quod de priuatis ami-
citiis dixit Cicero, ad has publicas non minus rectè ap-
tes, cum omnes ſumma religione ac fide tuèdas, tum
eas maximè quæ ex inimicitiiſus reuocatæ ſunt in gratiã.

VIII. Inſcribat hæc Deus (qui ſolus hoc poteſt) cor-
dibus eorum quorum res Chriſtiana in manu eſt, &
iifdem mentem diuini humanique iuris intelligen-
tem duit, quæque ſemper cogitet lectam ſe mini-
ſtram ad regendos homines, Deo cariſſimum animal.

FINIS.

LOCI